UNIVERZITET SINGIDUNUM

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

MASTER RAD

KREDITNI PLASMANI SA PRIMEROM "BANCA INTESA"

Mentor:
Prof. dr Miroljub Hadžić

Student:
Ivan Ćirković 400030/2009

Beograd, 2010.

SADRŽAJ

Uvod.....6

Predmet i polazište istraživanja.....8
Značaj i aktuelnosti istraživanja.....8
Ciljevi istraživanja.....8
Hipotetički okvir istraživanja.....9
Metode istraživanja.....10
Struktura rada.....10

I DEO Savremene tendencije u bankarstvu.....12

1.1. Opadanje tradicionalnog bankarstva.....12
1.2. Promene u bankarskom sektoru.....12
1.3. Savremeno bankarstvo.....14
1.3.1. Konkurencija.....14
1.3.2. Koncentracija u bankarstvu.....16
1.3.3. Uticaj tehnološkog razvoja na poslovanje banaka.....16
1.3.4. Elektronsko bankarstvo.....16
1.3.5. Poslovanje savremene banke.....18

II DEO Kreditno poslovanje.....20

2.1. Pojam kredita.....20
2.2. Vrste bankarskih kredita.....21
2.2.1. Krediti za obrtne potrebe.....22
2.2.2. Krediti za investicije.....23
2.2.3. Ostale vrste kredita.....24
2.3. Principi kreditne politike.....25
2.4. Uslovi odobravanja kredita.....26
2.4.1. Kolateralno obezbeđenje.....27
2.5. Procedure u postupku kreditiranja.....28
2.5.1. Podnošenje zahteva za kredit.....28
2.5.2. Obrada kreditnog zahteva.....29
2.5.3. Rešenje o kreditnom zahtevu.....30
2.5.4. Zaključivanje ugovora o kreditu.....30
2.5.5. Korišćenje kredita.....31
2.5.6. Vraćanje kredita i monitoring.....31
2.5.6.1. Konverzija i konsolidacija kredita.....32
2.6. Organizacija kreditnih poslova.....32
2.7. Kreditni menadžment.....33
2.8. Razlike u kreditiranju privrede i kreditiranju stanovništva.....34
2.9. Cena kredita i profitabilnost banke 35
2.10. Pojam poreklo i opravdanost kamate 36
2.10.1. Faktori i vrste kamatnih stopa.....38

2.10.2. Struktura kamatne stope.....39
2.10.3. Provizije.....41
2.10.4. Efektivna kamatna stopa i efektivni iznos kredita.....41
2.10.5. Zatezna kamata.....43
2.10.6. Visina stope zatezne kamate.....43
2.10.7. Obračun kamate.....44
2.10.8. Prost i složen interesni račun.....45
2.10.9. Dekurzivno i anticipativno računanje interesa (kamate).....45
2.10.10. Relativna i konformna interesna (kamatna) stopa.....45
2.11. Funkcije kamate i uticaj na privrednu aktivnost 46
2.12. Politika kamatnih stopa banke.....48

III DEO Kreditni rizik.....51

3.1. Pojam kreditnog rizika.....51
3.1.1. Zaloga.....53
3.2. Kreditni rejtnig zajmoprimca.....53
3.3. Rizik koncentracije kredita.....55
3.4. Upravljanje kreditnim rizikom.....57

IV DEO Analiza bankarskog sektora Srbije.....59

4.1 Struktura bankarskog sektora 59
4.1.1. Broj banaka i organizaciona mreža.....59
4.1.2. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru.....59
4.1.3. Vlasnička struktura banaka.....60
4.1.4. Tržišno učešće.....60
4.2. Bilans stanja bankarskog sektora.....62
4.2.1. Analitički značaj bilansa banke.....62
4.3. Kreditni poslovi 66
4.3.1. Kreditna aktivnost.....67
4.3.2. Istraživanje tražnje stanovništva za kreditima u Srbiji.....70
4.3.3. Analiza zahteva za kredite.....72
4.3.4. Zaduženost građana i privrede Srbije.....72
4.3.5. Podaci za 2009. prema Kreditnom birou Udruženja banaka Srbije.....73
4.3.6. Subvencionisani krediti Republike Srbije.....73
4.3.7. Pozicija Banke na tržištu Srbije prema kreditnim plasmanima……..…….....75
4.4. Depozitni poslovi.....76
4.4.1. Depozitna aktivnost.....77
4.5. Kreditna zaduženost bankarskog sektora u inostranstvu.....79
4.6. Rizici u bankarskom sektoru Srbije.....79
4.6.1. Kvalitet bilansne i vanbilansne aktive.....79
4.6.2. Problematični krediti (non performing loans – NPL).....80
4.6.3. Rizik likvidnosti.....82
4.6.4. Devizni rizik 83
4.7. Adekvatnost kapitala 85
4.8. Profitabilnost banaka.....87

4.8.1. Ključni pokazatelji prinosa 87
4.8.2. Pokazatelji profitabilnosti poslovanja bankarskog sektora.....88
4.8.3. Utvrđivanje prihoda, rashoda i dobiti.....90
4.8.4. Agregatni izveštaj o prihodima i rashodima 91
4.9. Analiza efekata svetske ekonomske krize na bankarski sektor Srbije.....92

V DEO Podaci o Banci Intesi 94

5.1. O grupaciji Sanpaolo.....94
5.2. Osnovne informacije o Banci 94
5.3. Opšta ponuda Banke Intese.....96
5.3.1. Rad sa stanovništvom.....96
5.3.2. Rad sa privredom.....97
5.4. Rezultati poslovanja Banke Intese na kraju juna 2010. godine.....97

VI DEO Kreditno poslovanje Banca Intesa.....99

6.1. Krediti za stanovništvo.....99
6.1.1. Laki keš.....99
6.1.2. Potrošački krediti.....100
6.1.3. Brzi potrošački krediti.....102
6.1.4. Potrošački krediti sa subvencijom kamate.....103
6.1.5. Subvencionisani dinarski gotovinski krediti.....104
6.1.6. Krediti za kupovinu automobila.....106
6.1.7. Krediti za legalizaciju.....109
6.1.8. Krediti za refinansiranje 109
6.1.9. Stambeni krediti.....111
6.1.9.1. Kredit osiguran kod Nacionalne korporacije.....111
6.1.9.2. Stambeni krediti uz paket osiguranja.....112
6.1.9.3. Refinansiranje stambenih kredita.....113
6.1.9.4. Krediti za nerezidente.....115
6.1.9.5. Krediti za neuknjižene nekretinine.....118
6.1.9.6. Stambeni krediti – Blok 67 Belville.....119
6.1.9.7. Kredit delimično finansiran sredstvima iz kreditne linije CEB-a.....120
6.1.9.8. Krediti za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora.....122
6.1.9.9. Stambeni krediti uz subvenciju države.....124
6.2. Krediti za privredu.....125
6.2.1. Kratkoročni krediti.....126
6.2.2. Dugoročni krediti.....126
6.2.3. Kreditna linija.....126
6.2.4. Eskont menica.....127
6.2.5. Krediti za energetsku efikasnost.....127
6.2.6. Krediti iz italijanske kreditne linije za mala i srednja preduzeća.....129
6.2.7. Intesa Gradnja.....130
6.3 Analiza kreditnih plasmana Banke.....131

6.3.1. Poslovanje sa stanovništvom.....131
6.3.1.1. Kretanje kreditnog portfolia prema stanovništvu.....131
6.3.1.2. Struktura kreditnog portfolia.....132
6.3.1.3. Subvencionisani krediti stanovništvu.....135
6.3.2. Poslovanje sa privredom.....137
6.3.2.1. Kretanje korporativnih kredita.....137
6.3.2.2. Tržišno učešće u plasiranim kreditima privredi.....138
6.3.2.3. Subvencionisani krediti privredi.....139
6.3.2.4. Projektno i specijalno finansiranje.....140
6.3.3. Dati krediti i depoziti.....141

Zaključak.....145

Literatura.....148

UVOD

Pojmovno, „bankarstvo“ u svojoj osnovi obuhvata izučavanje bankarskog sistema i bankarske prakse, kao i izučavanje opštih pitanja kreditnog sistema i kreditne prakse. Nauka o bankarstvu je deo ukupne ekonomske nauke. Ona, kao jednu posebnu grupu primenjenih ekonomskih nauka, obuhvata: izučavanje funkcije i uloge bankarskog sistema i načina organizovanja bankarstva u jednoj nacionalnoj ekonomiji; kreditno, depozitno i ostalo bankarsko poslovanje, sa stanovišta načela, strukture i sadržaja tih poslova; odraz teorije i prakse monetarno kreditne i devizne politike na kreditno-bankarski sistem, sa stanovišta uticaja na ekonomsku politiku zemlje i međunarodne ekonomske i finansijske odnose. Bankarsko poslovanje izučava se sa stanovišta sadržaja, funkcije i odnosa u privrednom životu zemlje, gde je u savremenim uslovima banka, preko novca i kredita, brojnim nitima povezana sa procesom finansiranja društvene reprodukcije.[1]

Struktura bankarskog sistema jedne zemlje evoluira u skladu sa datim ekonomskim, demografskim, finansijskim i širim društvenim okolnostima, odražavajući dostignuti stepen privrednog i društvenog razvoja. Finansijska infrastruktura bankarstva u Srbiji krajem 2000. bila je institucionalno nezadovoljavajuća kako u kvantitativnom (mali broj dobrih banaka), tako još više u kvalitativnom (samo banke akcionara) i strukturalnom pogledu (samo domaće banke), a prema merodavnim ocenama bankarski sistem Srbije je ujedno bio neorganizovan, neefikasan i skup.[2] Kao odgovor na takve okolnosti, Srbija je sprovela sveobuhvatne mere u bankarskom sistemu kako bi ga dovela u „zdravo“ stanje. Od 2001. godine u Srbiju počinju da ulaze strane banke, formirajući prvo svoje afilijacije, prevashodno orijentisane na poslove sa malim i srednjim preduzećima, poslove sa stanovništvom i platni promet sa inostranstvom. U sklopu programa sanacije bankarskog sistema Srbije, broj banaka se drastično smanjio. Važan efekat korenitih reformi u bankarskom sistemu je postepeno, ali sigurno vraćanje poverenja građana u banke. Zahvaljujući ovim merama, danas imamo potpuno drugačiji bankarski sistem.

Osnovne funkcije klasične banke su usmerene na formiranje adekvatnog finansijskog potencijala, optimizacije agregatne i strukturne alokacije kredita, organizaciju novčanih transfera, obezbeđenje finansijskih usluga i saveta i povezivanje domaćeg i međunarodnog bankarstva.[3] Međutim, savremene banke predstavljaju multiservisne finansijske organizacije, pošto pored osnovnih funkcija obezbeđuju širok spektar drugih finansijskih usluga privrednim i drugim subjektima. Banke imaju veoma značajnu ulogu, međutim, razvojem finansijkog tržišta, uloga banaka kao primarno kreditno-depozitnih finansijskih posrednika, sve se više ugoržava od strane berzanskih firmi, institucionalnih investitora i drugih parabankarskih institucija.

Počev od poslednjeg tromesečja 2008. Godine, panika nastala nakon propasti investicione banke Lehman Brothers pretila je da izazove kolaps na svetskim finansijksim tržištima zbog ubrzanog pada globalne ekonomske aktivnosti, naročito u oblasti industrijske proizvodnje i spoljne trgovine. Ali, globalni pad je ovoga puta, za razliku od vremena depresije iz tridesetih godina prošlog veka, uslovno rečeno, relativno brzo zaustavljen. Velika tržišta su se postepeno oporavljala, što se naročito odnosi na Kinu, koja praktično da i nije iskazala pad

[1] Golijanin M. - „Bankarstvo Jugoslavije“, Privredni pregled, Beograd, 1979. str. 17. – 19.
[2] Ristić Ž. i Vuković D. - „Bankarski sistem Srbije“, Jugoslovensko bankarstvo, br. 3-4/2002. str. 19.
[3] Jović S. - „Bankarstvo“, Naučna knjiga, Beograd, 1990. str.27.

privredne aktivnosti, štaviše, kineska privredna proizvodnja je u drugom tromesečju 2009. Zabeležila rast od 17%. Većina velikih svetskih ekonomija je već sredinom 2009. Godine započela postepeni oporavak, dok je istovremeno mali broj zemalja (uglavnom iz južne i istočne Evroe) ostao i dalje u recesiji. Efekat prelivanja krize s velikih svetshik tržišta na zemlje u usponu najviše se očekivao, osim u smanjenju izvoznog potencijala i jačanju pritisaka na domaće valute, i u smanjenju priliva inostranog kapitala i njegovog povlačenja, ali tokom 2009. godine intenzitet tog efekta nije bio toliki da bi znatnije uticao na produbljivanje recesije. Do brzog preokreta u trendu kretanja globalne privredne aktivnosti došlo je zahvaljujući istovremenom delovanju na polju fiskalne i monetarne politike vlada velikog broja (pre svega razvijenih) zemalja. Odobreni su izuzetno visoki iznosi fiskalnih stimulansa za pokretanje kreditne aktivnosti banaka, ali i za njihovo spasavanje od bankrota. Centralne banke su svoju monetarnu politiku maksimalno ublažile i referentne kamatne stope spustile na istorijske minimume.[4]

Indirektni uticaj prelivanja svetske ekonomske krize na Srbiju tokom 2009. godine rezultirao je padom bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 3%. Osnovni faktor smanjenja obima društvenog proizvoda je bio pad agregatne tražnje – kako domaće tako i inostrane. Verovatno najbolji pokazatelj smanjenja ekonomske aktivnosti tokom 2009. godine može se naći u statistici krizom indukovanih državnih paketa pomoći, odnosno subvencionisanih kredita privredi, koji su počeli da se realizuju krajem prvog tromesečja te godine. Iako su makroekonomski pokazatelji Republike Srbije za 2009. godinu relativno stabilni u poređenju sa ostalim zemljama zahvaćenim krizom, makroekonomski rizici su i dalje prisutni. Promene kursa dinara se u veoma kratkom roku odražavaju na visoko indeksirani kreditni portfelj banaka i izlažu nepovoljnim uticajima korisnike, koji su, prema proceni, većinom valutno nezaštićeni prema ovoj vrsti rizika. Period rapidne kreditne ekspanzije koji je započeo krajem 2004. godine završen je u poslednjem tromesečju 2008. Od tada, kreditna aktivnost na nivou Srbije ostvaruje minimalan, ali ipak realan rast, koji je u 2009. godini iznosio približno 6,8%.

[4] NBS – "Izveštaj o stanju u finansijskom sistemu 2010.", Beograd, 2010. str.9.

Predmet i polazište istraživanja

Predmet istraživanja su kreditni plasmani banke „Banca Intesa ad, Beograd“ posmatrana kroz ponudu kredita, dinamiku kretanja kroz vremenski period i spoljnih faktora koji su uticali na rezultate plasiranih sredstava Banke. Takođe u širem smislu predmet istraživanja je stanje bankarskog sektora Srbije i aktivnosti koje banke obavljaju u ubrzavajućim razvojnim tendencijama domaćeg tržišta kao što su tehnološka opremljenost koja je potebna radi uvođenja novih proizvoda. Sagledavanje depozitnog, kreditnog i ostalog bankarskog poslovanja, sa stanovišta načela i kriterijuma racinalnosti i efikasnosti u privređivanju banaka kao i količine rizika i profitabilnosti u bankarskom poslovanju.

Definisan je pojam kredita kao bankarske usluge, način i vrste obračunavanja cene kredita i pratećih troškova koji se kalkulišu u cenu koštanja finalne usluge. Istraženi su dati krediti prema vrsti klijenata, namenama kredita i količini plasiranih sredstava. Upoređeni su uslovi kreditnog poslovanja sa gledišta banke i klijenta. Istražena je tražnja za kreditima na tržištu Srbije prema vrsti i količini kredita. Opisana je opšta ponuda Banke uključujući usluge koje Banka nudi stanovništu kao i privredi. Detaljno su prikazani krediti koje Banka nudi svim potencijalnim korisnicima sa primerima. Istražena je pokrivenost tržišta kreditnih plasmana prema stanovništvu i privredi. Istražena je uspešnost poslovanja Banke. Polazište istraživanja su revizorski izveštaji Banke, godišnji izveštaji Banke, izveštaj NBS-a i podaci dostupni iz medija.

Značaj i aktuelnosti istraživanja

Značaj istraživanja je naučna analiza uspešnosti poslovanja Banke u periodu nestabilnosti finansijskog sistema sa fokusom na plasirana sredstva. Razmatrane su promene dinamike plasmana pre i u toku svetske ekonomske krize koje su imale uticaj na brzinu rasta plasmana Banke. Analiziran je bankarski sektor Srbije radi dobijanja informacija o kvalitetu i uspešnosti poslovanja banaka na finansijskom tržištu Srbije. Definisane su aktivnosti koje su neophodne za opstanak na tržištu u tekućoj fazi restruktuiranja bankarskog sektora. Istražen je pravac u kojem se razvija bankarstvo. Sagledana je fleksibilnost banaka u suočavanju sa raznovrsnom konkurencijom i deregulacijom bankarskog poslovanja.

Dobijene su informacije o promeni tražnje klijenata po vrstama kredita, saznanja o zaduženosti u Srbiji, privrede i stanovništva. Analizirano je učešće Banke na tržištu Srbije po plasiranim sredstvima. Aktuelnost se ogleda u tome što se želi izaći u susret potrebama svih subjekata iz oblasti finansija za sagledavanjem aktivnosti i rezultata u oblasti plasmana Banke, kao i tržišnog položaja i strukture kreditnog portfolia.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj jeste naučna deskripcija i analiza procesa pružanja kreditnih usluga Banke u skladu sa zakonom i poštovanjem standarda bankarskog poslovanja i mera Narodne banke Srbije. Istraživanje je rađeno radi bližeg upoznavanja savremenih kreditnih poslova, utvrđivanja uticaja svetske ekonomske krize na količinu i strukturu kreditnih plasmana

najveće banke u Srbiji. Radi šireg sagledavanja okolnosti koje su uticale na rezultate plasmana izvršeno je istraživanje stanja i pravca u kojem se kreće bankarski sektor. Cilj je dobijanje naučnih rezultata sagledavanjem savremenog poslovanja banaka u Srbiji, koje pretežno počinju da funkcionišu kao univerzalne banke. Istraženi su rezultati konzervativnih propisa Narodne banke Srbije u obavljanju funkcije očuvanja stabilnosti bankarskog sistema.

Takođe istraživanje je rađeno radi dobijanja podataka za uvid u tražnju za kreditima prema količini i nameni kao i sposobnosti klijenata za nova zaduženja. Utvrđivanje razlika između kreditiranja stanovništva i privrede. Sagledana je ažurnost klijenata u izvršavanju njihovih kreditnih obaveza. Sposobnost banke da odgovori na brze promene na tržištu svojom inovativnošću i odgovornošću.

Društveni cilj jeste korišćenje istraživačkog rada radi zadovoljavanja praktičnih potreba kao pozitivan primer poslovanja i pružanja bankarskih usluga.

Hipotetički okvir istraživanja

Osnovna hipoteza našeg istraživanja je: Banca Intesa a.d. Beograd kao najveća banka u Srbiji ima široku paletu svojih bankarskih proizvoda sa kreditima u svojoj ponudi koji pokrivaju zahteve klijenata.

Našu generalnu hipotetičku tvrdnju operacionalizujemo preko sledećih posebnih hipoteza:

- Intenzivna konkurencija među bankama, u uslovima smanjenja marže kamatnih stopa, dovodi do povećanja administrativnih i marketinških troškova i ograničenja profitne marže za tradicionalne bankarske proizvode, što uslovljava potrebu za traženjem novih proizvoda kako bi se povećala produktivnost i profitabilnost.
- Kredit i dalje opstaje kao primarni bankarski posao i pored činjenice da globalizacija, a pre svega pojava elektronskog bankarstva, izuzetno proširuju ponudu bankarskih usluga. tj . bankarskih poslova.[5]
- Banca Intesa a.d. Beograd ima najveće učešće na tržištu kredita u Srbiji.
- Banka beleži konstantan rast.
- Banca Intesa a.d. Beograd je inovativna.
- Zastupljena je na svim delovima tržišta.

Pojedinačne hipoteze istraživanja su:

- Kreditni rizik se može svesti na razumnu meru. Međutim, nemoguće ga je sasvim eliminisati.[6]

- Potražnja za kreditima u Srbiji je konstantna.
- Za racionalno korišćenje usluga kredita je potrebna edukacija.
- Likvidnost privrede Srbije je na niskom nivou.

[5] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 10. – 11.
[6] Ibidem str. 373.

Metode istraživanja

Istraživana su naučno-teorijska saznanja, relevantna literatura i savremena poslovna praksa korišćenjem osnovnih analitičkih i sintetičkih metoda: analize, apstrakcije, specijalizacije, dedukcije, indukcije, sinteze, konkretizacije i generalizacije.

Takođe su primenjene opšte naučne metode: hipotetičko-deduktivna, statistička i komparativna metoda. Primenom ovih metoda moguće je validno ostvarenje naučnog i društvenog cilja istraživanja.

Struktura rada

Istraživanja su prikazana na sledeći način:

U prvom delu – SAVREMENE TENDENCIJE U BANKARSTVU su obuhvaćene ključne promene koje zahtevaju prilagođavanje banaka kao mera potrebnih radi opstanka u sve oštrijoj konkurenciji na domaćem tržištu. Istraživanjem je pokriveno savremeno bankarstvo i sposobnost banaka da kao nekada tradicionalne poslovne organizacije održe korak sa inovativnim tehnologijama i nametnu nove standarde u pružanju modernih usluga kao odgovor na sve izazove koje im konkurencija i regulatorni organi postave.

U drugom delu – KREDITNO POSLOVANJE istražena je stručna literatura sa temom izdavanja i korišćenja kreditnih usluga sa gledišta klijenta i banke. Opisani su pojam kredita kao usluge sa različitih aspekata, vrste kredita i principi kreditne politike. Istraženi su uslovi odobravanja kredita, procedure koje je potrebno izvršiti radi realizovanja postupka kreditiranja. Analizirana je organizacija kreditnih poslova sa kreditnim menadžmentom. Istražene su razlike između kreditiranja privrede i stanovništva, način i vrste formiranja cene kredita sa istaknutim praktičnim primerima. Istražen je pojam kamate u bankarstvu sa različitim načinima za njeno izračunavanje, funkcijama i uticajem na privrednu aktivnost.

U trećem delu – KREDITNI RIZIK izvršeno je istraživanje rizika u bankarskom poslovanju sa fokusom na kreditni rizik. Analiziran je pojam kreditnog rizika. Analizirane su formule za izračunavanje bankrotstva, kreditni rejting zajmoprimca. Istražena je aktivnost upravljanja kreditnim rizikom u savremenom poslovanju.

U četvrtom delu – ANALIZA BANKARSKOG SEKTORA SRBIJE izneto je stanje bankarskog sektora Srbije bazirano na dostupnim kvartalnim izveštajima Narodne Banke Srbije, upotpunjeno naučnom teorijom. Analizirana je struktura bankarskog sektora u Srbiji, bilans stanja, kreditne i depozitne aktivnosti, rizici u poslovanju kao i profitabilnost poslovanja banaka. Izvršena je analiza uticaja svetske ekonomske krize na bankarski sektor Srbije. Analizirana je zainteresovanost stanovništva za kreditima u Srbiji za prethodni i tekući period. Iskazana je dinamika i promena količine odobrenih kredita prema vrsti. Istražena je potencijalna tražnja, razgraničena prema nameni i količini u tekućem i budućem periodu. Istaknuti su podaci Udruženja banaka Srbije o zaduženosti građana i privrede Srbije po osnovu kredita. Sadržani su podaci o kašnjenju klijenata u otplati kredita. Istraženi su

subvencionisani krediti Republike Srbije kao mera za ublažavanje negativnih efekata svetske ekonomske krize u Srbiji. Obrađeni su podaci o količini zahtevanih i odobrenih kredita, njihovoj nameni i učešću Banke u ukupnoj količini.

U petom delu – PODACI O BANCI INTESI istaknute su informacije o grupaciji Intesa Sanpaolo čija je Banca Intesa a.d. Beograd članica. Položaj, veličina i značaj grupacije je napomenut. O Banci Intesi ad, Beograd je opisan istorijat Banke od njenih početaka do današnjeg dana, uključujući sve promene kroz koje je prošla. Istaknuta je akvizicija koju je Banka izvršila, trenutni status pod kojim se vodi kao i poslovi koje Banka obavlja. Navedeni su rezultati uspešnog poslovanja Banke. Istražena je ukupna ponuda Banke koju ima prema fizičkim i pravnim licima. Izvršena je prezentacija usluga Banke sa njihovim prednostima, opisom, načinom i uslovima aktiviranja.

U šestom delu – KREDITNO POSLOVANJE BANCA INTESA detaljno je izvršeno istraživanje kreditne ponude Banke prema stanovništvu i klijentima sa prezentovanim primerima prema različitim namenama i vrstama kredita, različitim uslovima ponude klijentima i ostalim korisnicima, razgraničena je ponuda kredita u evrima kao i u dinarima. Takođe sadrži istraživački deo sa usko posvećenim podacima o uspešnosti plasiranja sredstava Banke razgraničen na deo sa stanovništvom i deo sa privredom. Sagledana je tendencija kreditnog portfolia pre svetske ekonomske krize kao i uticaja promenjenih makroekonomskih okolnosti na ostvarene rezultate plasiranih sredstava. Analizirana je struktura kreditnog portfolia Banke prema pogledu namene. Priloženi su podaci o plasiranim sredstvima po vrstama korisnika i valutama. Izvršena su poređenja odnosa plasiranih sredstava, kretanje ukupnih plasmana kroz vremenski period kao i analize priloženih podataka.

I DEO SAVREMENE TENDENCIJE U BANKARSTVU

1.1. Opadanje tradicionalnog bankarstva

Porastom efikasnosti finansijskih tržišta, ali i usled razvoja tehnologije i sposobnosti klijenata da pronalaze i druge načine da dobijaju sredstava, a ne samo putem kredita od banaka (na primer, prodajom hartija od vrednosti na otvorenom tržištu), tradicionalne banke postaju sve manje značajne kada je u pitanju efikasno funkcionisanje finansijskog sistema. Opadanje učešća tradicionalnog bankarstva na tržištu finansijskih usluga pobudilo je zabrinutost kako vlasti, tako i klijenata. Osim zabrinutosti, postoji i strahovanje da opadanje važnosti tradicionalnih banaka u finansijskom sistemu može da utiče na: 1) slabljenje sposobnosti centralne banke da vrši kontrolu rasta novčane mase, što ugrožava privredu cele nacije; 2) nanošenje štete onim klijentima, a to su uglavnom male firme i pojedinci, koji se najviše oslanjaju na banke kada su u pitanju zajmovi i druge finansijske usluge; 3) smanjenje mogućnosti pristupa klijenata bankarskim uslugama ako dođe od konsolidacije i zatvaranja bankarskih jedinica. Mnogi ekonomisti zastupaju stav da je preterana regulativa u odnosu na banke i vrlo mala, ili skoro nepostojeća regulativa kada su u pitanju njihovi konkurenti, osnovni uzrok za ovakav razvoj događaja, kao i da mora da se uvede jača regulativa u odnosu na druge oblasti, ako želimo da bankarstvo ostane snažno i stabilno, a ne da bude „regulisano do uništenja“.[7]

1.2. Promene u bankarskom sektoru

Poslednjih decenija došlo je do ozbiljnih promena u ekonomskom, tehnološkom i društevenom razvoju koje su našle odraza i na profile, oblike i načine rada finansijskih institucija i njihovu organizaciju. Ove promene se odnose prvenstveno na:

- deregulaciju bankarskog poslovanja,
- razvoj informacione tehnologije,
- globalizaciju finansijskog tržišta,
- rast vrednosti pojedinačnih finansijksih transakcija i ukupnog obima poslova,
- nestabilnost i rizik i
- porast zahteva klijenata.

Paralelno sa promenama u okruženju banaka došlo je i do promene u bankarskom menadžmentu, tj. poslovnoj orijentaciji banaka. To se u prvom redu odnosi na:

- primenu bankarskog marketinga,
- kreditiranje sa promenljivom kamatnom stopom,
- projektno i korporacijsko finansiranje privrede,
- pojavu sekjuritizacije,
- korišćenje elektronskog bankarstva i

[7] Rose P. S., Hudgins S. C. - „Bankarski menadžment i finansijske usluge“, Data Status, Novi Sad, 2005. str. 24. - 25.

- superviziju – monitoring bankarstva.[8]

Navedene promene menjaju prirodu poslovanja i delovanja poslovnih banaka, njihovu poziciju među konkurentima, način, broj i ponudu finansijskih proizvoda i usluga klijentima. Globalna uloga finansijskih usluga banaka u zavisnosti je od širokog spektra promena koje se događaju na tržištu finansijskih usluga. Privatizacija i sekjuritizacija su dva glavna pokretača koji menjaju prirodu i način distribucije finansijskih usluga kompanijama i ostalim korisnicima. Rezultat delovanja tih promena je transformacija finansijskih usluga, u pravcu promena u ponudi proizvoda i usluga, internacionalne diversifikacije i različitosti u ponudi proizvoda i usluga, pojave novih inicijatora promena, kao i deregulacije i promene obima uticaja administracije. Finansijski sistem karakteriše prodor novih tehnologija, koncentracije finansijskog kapitala i trend stvaranja kompleksnih finansijskih konglomerata najčešće u obliku fuzija banaka, osiguravajućih društava i ostalih finansijskih posrednika, što zapravo predstavlja odgovor na trend globalizacije. Povećanje obima poslovanja u skladu sa principom ekonomije obima ima za cilj da se kompenzira trend sniženja profitne stope usled pojačanja konkurencije zbog deregulacije finansijskih tržišta.[9] Domaći bruto proizvod, konkurencija i nove tehnologije su najvažniji spoljašnji faktori koji su oblikovali postojeći bankarski sektor Srbije. Od unutrašnjih faktora, može se utvrditi da je transformacijom kroz privatizaciju, spajanje i pripajanje, dakle, kroz promenu vlasničke i menadžerske strukture, došlo do kvalitativnih i kvantitativnih promena u implementaciji nove poslovne filozofije i strategije razvoja bankarskog sektora, uvođenjem širokog spektra bankarskih inovacija i palete novih proizvoda i usluga, iniciranih od strane sve zahtevnijih i sofisticiranijih klijenata. Kada se govori o novim bankarskim proizvodima i novim vidovima bankarstva, mora se naglasiti da banke sve više nastoje da koriste svaku mogućnost da pronađu klijente i da ih vežu za sebe. Radi se o promeni poslovne filozofije banke koja je prevashodno bila pasivna i koja postaje proaktivna u traženju novih poslova.[10]

Snažna konkurencija u sferi finansijskog sektora inicirala je širok spektar i asortiman ponude bankarskih proizvoda i usluga, koje su usmerene prema željama i potrebama kupaca. Slogan „kupac je kralj“ u sadašnjim uslovima konkurencije i inovacije može biti zamenjen sloganom „kupac je diktator“. S jedne strane, zakoni i različiti pokreti potrošača sve više štite kupce, odnosno potrošače, a s druge strane, dolazi do preokreta, usled ubrzanog širenja konkurencije u okviru samog bankarskog sektora. Nove tehnologije dovode do velikih promena na radnim mestima, u uslovima stanovanja, a isto tako i u poslovanju banaka. Tehnološke promene prouzrukuju promene navika potrošača i iniciraju njihove sofisticirane zahteve. Danas potrošači mogu veoma brzo i uz niske troškove, lako da dođu do potrebnih i bitnih podataka, koje mogu da kompariraju i utvrde ko im nudi najpovoljnije uslove, odnosno proizvode i usluge. Na taj način, korisnici sofisticirane tehnologije, pristupom na sajtu banke ili druge nebankarske finansijske institucije, mogu brzo i efikasno da izaberu i odluče gde će držati ili uložiti svoja finansijska sredstva.

[8] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 29. - 32.
[9] Jovanović T. - „Potrošački kredit“, Pravno-ekonomski apsekt, UBS, 2004. str. 29.
[10] Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001. str. 265.

1.3. Savremeno bankarstvo

Da bi opstale u novom ekonomskom okruženju, finansijske institucije moraju da tragaju za novim, profitabilnim proizvodima i uslugama koje bi zadovoljile potrebe klijenata, kao i da ih razviju, a to je proces koji nazivamo finansijskim inženjeringom.[11] Savremeno ili moderno bankarstvo, za razliku od tradicionalnog bankarstva, bazira se na svojevrsnoj centralizaciji koju implicira primena savremenih tehnologija. Primena i realizacija savremenog bankarstva zasniva se na stvaranju povoljnih uslova od strane moderne informatičke tehnologije. Moderna tehnologija nameće potrebu za sve većim brojem informatički pismenih, obrazovnih ljudi, posebno mlađih kategorija, ali i informatičkim radnim mestima. Tehnologija je omogućila bankarskoj industriji ekonomiju obima, ali takođe i povećala globalnu konkurenciju, s obzirom da informacioni sistemi bazirani na veoma brzim kompjuterima podržavaju prodaju finansijskih proizvoda klijentima širom sveta. Troškovi pružanja novih proizvoda i usluga, na temelju ekonomije obima su sve niži, što neposredno deluje na sve veći broj zainteresovanih klijenata za njihovo korišćenje. Prisutan je trend „kreiranja novih bankarskih proizvoda“ na šta teraju zahtevi i želje potrošača, ali i konkurencija. Dostignuća savremene informacione tehnologije i njihova praktična poslovna primena znatno su promenili svet bankarstva, koji ni izdaleka ne liči na srazmerno tradicionalno bankarstvo od pre samo dvadesetak godina. Sve se više gube jasne granice između bankarstva i drugih finansijskih institucija, kao što su osiguravajuće kompanije ili brokerske i finansijske kompanije, jer se svi oni sada, u suštini, bave finansijskim posredovanjem, a deregulacija i liberalizacija finansijskog poslovanja, ali i razvoj finansijskog tržišta, omogućili su nebankarskim finansijskim institucijama da se bave mnogim poslovima koji su bili rezervisani za banke, a banke, u stalnoj trci za profitom, prinuđene su da ulaze u nove oblasti i poslove kako bi se održale na tržištu. Proces konkurencije i koncentracije u bankarstvu je sve izraženiji, naročito kroz proces merdžera i akvizicija. Savremena organizacija bankarstva se zasniva prvenstveno na bankama opšteg ili univerzalnog tipa.[12]

Aktuelni procesi unutar bankarskog sektora Srbije odlikuju se smanjenjem broja banaka, procesima spajanja i pripajanja banaka, likvidacijom, smanjenjem broja zaposlenih i zapošljavanjem mladih kadrova, većinskim vlasništvom stranih investitora (koji dominiraju u veličini aktive kojom upravljaju u odnosu na banke u većinskom vlasništvu domaćih investitora), oligopolskom strukturom tržišta bankarskih proizvoda i usluga, usporavanjem razvoja novih proizvoda elektonskog bankarstva. Ukratko, u Srbiji je u toku dalji proces konsolidacije bankarskog sektora, karakterističan za ostale razvijene i zemlje u tranziciji.

1.3.1. Konkurencija

Kreiranje poslovnog ambijenta, u kome je otvorena mogućnost ponude spektra inovativnih proizvoda i usluga, sve većem broju zainteresovanih, sofisticiranih klijenata, uz niže troškove, implicira sve jaču i snažniju konkurenciju u bankarskom sektoru. Pored

[11] Mishkin F. - „Monetarna ekonomija, bankarstvo i finansijska tržišta“, Data status, Beograd, 2006. str. 232.
[12] Barać S., Hadžić M., Stakić B., Ivaniš M. - „Poslovno bankarstvo“, Univerzitet singidunum, FFMO, Beograd, 2005. str. 105.

konkurencije u bankarskom sektoru javljaju se i novi finansijski posrednici, koji su otvorili mogućnosti manjim bankama da se jače eksponiraju na finansijskim tržištima, suprostavljajući se tzv. velikim bankama, ponudom, odnosno savremenom distribucijom diversifikovanih novih proizvoda i usluga (bankarske inovacije), imajući pri tom u vidu visoke troškove velikih banaka (skupe distributivne mreže filijala, i višak zaposlenih). Sve snažnija konkurencija među akterima na finansijskom tržištu, bankama i finansijskim posrednicima, inicirala je pojavu nove poslovne, tržišne filozofije, sadržane u novoj paradigmi razvoja bankarskog sektora, poznatoj kao moderno bankarstvo, bazirano na sledećim postulatima:

- budući kupac, odnosno klijent, poseduje percepciju šta hoće i zna da prepozna ko mu nudi najbolje vrednosti,
- menadžment banke spoznaje da odluke o asortimanu proizvoda i usluga ne može da oblikuje bez saradnje i konsultacija sa klijentima, postojećim ali i budućim, uvažavajući maksimalno njihove preferencije, jer „kupac je diktator“,
- neophodno je oblikovati veliki broj varijacija u portfelju ponude proizvoda i usluga banaka i
- ponude portfolio diversifikovanih, inoviranih paleta proizvoda i usluga, moraju nadmašiti tražnju za njima, od strane klijenata.

Od kolikog je značaja da se klijentima pruže najbolje vrednosti i omogući aktivan uticaj na ponašanje banke možda najbolje ilustruje sledeća konstatacija o konkurenciji: ona preduzeća koja ne pružaju vrednost, zbog nesposobnosti, nepažnje ili sopstvenog izbora, potrošači će selektivno eliminisati, jer će prestati od njih kupovati. Posledice su vrlo jasne: ciljeve preduzeća u dvadeset prvom veku će snažno vrednovati sami korisnici njihovih proizvoda i usluga, pa će ovaj princip vredeti za obe - industrijsku i robu široke potrošnje. Pored toga, treba naglasiti da se na finansijskom tržištu banke sve više susreću sa konkurencijom van bankarskog sektora, i to sa sve većim brojem novih finansijskih posrednika. Oni postepeno preuzimaju poslove koji su tradicionalno bili bankarski i time još više jačaju konkurenciju unutar bankarskog sektora. Ulazak novih aktera u poslove bankarskog sektora, sa novim tehnologijama i proizvodnim inovacijama, koje omogućavaju postizanje nižih troškova i efikasnije poslovanje, obezbeđuje im jačanje i povećanje udela na tržištu i osigurava opstanak. Prema ocenama privrednih analitičara, ove tendencije imaju revolucionarni karakter.

Realnost na finansijskom tržištu ukazuje na težnju banaka ka održivoj konkurenciji putem diferencijacije vrednosti tj. širenju bankarskih na druge nebankarske delatnosti. To je, u stvari, suština filozofije vrednosti za banke, a pre svega za komercijalne banke, budući da su one vodeće u razvijanju i oblikovanju novih tehnika filozofije vrednosti i one će biti u poziciji da koriste diferencijaciju proizvoda i usluga kao „alata“ dugoročnog opstanka na tržištu i dominacije u sektoru. Deregulacija bankarskog poslovanja je, zajedno sa tehnologijom, finansijskim inovacijama i sve oštrijom konkurencijom, omogućila jedan novi trend konglomeracije i globalizacije. Sve izraženija konkurencija na tržištu, po pravilu, dovodi ne samo do smanjenja cene bankarskih proizvoda već i do podizanja kvaliteta usluga koje banke nude klijentima. Ubuduće, bankama će biti teže ne samo da privuku nove, nego i da zadrže postojeće klijente, što će neminovno dovesti do ponude palete novih proizvoda i podizanja kvaliteta bankarskih usluga.

1.3.2. Koncentracija u bankarstvu

Koncentracija u bankarstvu je prirodan proces, kao i konkurencija u bankarstvu. Odvija se kroz proces preuzimanja i spajanja banaka, ali i kroz druge manje ili više institucionalizovane načine povezivanja na poslovnoj osnovi. Fuzija (merger) je vlasnička integracija, dve ili više bankarskih institucija približno jednake veličine, dok je akvizicija (acquisition) vlasničko preuzimanje manje banke od strane veće i finansijski jače banke, kada preuzeta, manja banka pravno prestaje da postoji.[13] Koncentracija kapitala i stvaranje velikih banaka i finansijskih konglomerata doprinosi povećanju finansijskih inovacija i tehnološko-informatičkom progresu u bankarstvu, pošto se sada proces konkurencije odvija među jačim konkurentima i na globalnom planu. Osnovni pokretači rasta cena akcija banaka do sada su bile očekivane akvizicije, usled ulaska na nepopunjeno tržište. Ta premija prvenstveno zavisi od tržišnih potencijala banke, pokrivenosti tržišta infrastrukturom, portfolija klijenata, tržišnog učešća, kvaliteta aktive i odnosa neto rizične aktive i kapitala. Banke koje imaju širu bazu klijenata i veće učešće depozita po viđenju i banke koje imaju veći operativni profit po osnovu bankarskih poslova u odnosu na druge vrste bankarskih prihoda, kao što je na primer prihod od trgovanja hartijama od vrednosti, e-bankinga, on-line bankinga, skuplje su. Preostale banke koje će biti ponuđene na prodaju proći će, međutim, kroz ozbiljniji skener potencijalnih investitora, budući da je tržište već prilično popunjeno. Ni okolnosti ne idu u prilog većoj profitabilnosti manjih banaka, koje su i glavni kandidati za prodaju.

1.3.3. Uticaj tehnološkog razvoja na poslovanje banaka

Bankarstvo danas razvija nove proizvode i usluge uz pomoć računarskih mreža, čime su pomerene vremenske i prostorne granice tradicionalnog bankarstva, i čime se bitno utiče na olakšanje i ubrzanje transfera novčanih sredstava. Tehnologizacija i automatizacija bankarskog sektora implicirali su, pored navedenih promena, kreiranje niza revolucionarnih bankarskih inovacija, odnosno, širok asortiman novih bankarskih proizvoda i usluga u čijem fokusu interesovanja su potrebe klijenata. Revolucionarni i globalni informatičko-tehnološki i telekomunikacioni razvoj direktno je inovirao poslovanje banaka. Implementacija novih tehnologija utiče i na kadrovske resurse banaka. To se, pre svega, odnosi na traženje kadrova sa novim znanjima i iskustvima. Banke i druge finansijske institucije, s jedne strane, sve više zapošljavaju mlade, stručne i obučene kadrove za rad na novim tehnologijama, a sa druge strane su primorane da, usled velike konkurencije i nove tehnologije, otpuštaju i smanjuju broj potrebnih radnika, posebno, starije i one bez novih znanja i veština. Uvođenje informacionog sistema u banci zahteva viziju njegove procesne funkcije i obuhvata podataka. Ako ne postoji vizija informacionog sistema funkcija obrade podataka može da se razvija u fragmentirani, nestandardni ili neintegrisani način. To podrazumeva tehničku i organizacionu nepovezanost informacionog sistema unutar banke. I banke u razvijenim tržišnim privredama mogu da dođu u takve situacije nastale kao rezultat spajanja banaka ili zbog nedostatka pažnje prilikom planskog razvoja sopstevnog informacionog sistema ili zbog nedovoljne stručnosti i tehničke pažnje sopstvenog osoblja.[14]

1.3.4. Elektronsko bankarstvo

Pojava elektronskog novca nametnula je novu filozofiju u bankarstvu, koja se zasniva na elektronskoj razmeni podataka i sredstava (EFT – Electronic Funds Transfer) koja je

---

[13] Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001. str. 301.

[14] Ćurčić U. - „Bankarski portfolio menadžment“, Feljton, Novi Sad, 2002. str. 226. - 227.

pojmovno određena kao elektronsko bankarstvo.[15] Počeci elektronskog bankarstva nastali su osamdesetih godina u V. Britaniji kada je stambena štedionica (banka) Nottingham Building Society formirala elektronski informacioni sistem pod nazivom Homelink. Razvoj informacione i telekomunikacione tehnologije stvorio je uslove za širu i bržu globalizaciju bankarskog poslovanja. Glavni cilj je postao da se, bez obzira na geografsku distancu, što brže i efikasnije povežu klijenti i tokovi informacija, ali i da se smanje troškovi i uspešnije upravlja rizikom. Najveće tehnološko dostignuće u razvoju bankarstva je, s jedne strane, pojava elektronskog novca, a samim tim i elektronskog bankarstva (electronic banking, e-banking), a s druge strane komunikacije putem Interneta, koje su brze, jeftine i masovne. Elektronsko bankarstvo se može odrediti i kao pružanje proizvoda za građane i proizvoda malih vrednosti i usluga kroz elektronske kanale, kao i elektronskih plaćanja velike vrednosti i drugih bankarskih usluga privredi, koje se pruža elektronski.[16] Banke koriste različite načine da klijentima omoguće što efikasnije i bezbednije obavljanje bankarskih transakcija iz kuće. One su, praktično, primorane da učestvuju u elektronskom bankarstvu da ne bi izgubile svoje pozicije na tržištu. Internet bankarstvo je najjeftiniji oblik bankarskih usluga, dostupan 24 časa dnevno 365 dana u godini, praktično bez prostorne ograničenosti, mada postoje određene rezerve u pogledu stepena sigurnosti i privatnosti. Brojni se nazivi koriste za obavljanje ovih bankarskih aktivnosti, a najčešće korišćeni nazivi su bankarstvo iz kuće (home banking), direktno bankarstvo (direct banking), onlajn bankarstvo (on-line banking), internet bankarstvo (internet banking) i sajber bankarstvo (cyber banking), mada se svi ovi nazivi ne odnose na iste vidove bankarskog poslovanja.[17] Dalji razvoj elektronskog bankarstva, a posebno Internet bankarstva, zavisiće u najvećoj meri od eleminisanja rizika povezanih sa elektronskim bankarstvom, a pre svega osiguranja poverljivosti transakcija i zaštite privatnosti klijenata, što bi trebalo da se postigne većom standardizacijom poslovanja i primenom novih sofisticiranijih tehnoloških rešenja.

Informacioni sistem banke je potreban radi savremenog i sofisticiranog bankarskog poslovanja koje je poslednjih decenija ključni faktor konkurentnosti i diferencijacije bankarske ponude na tržištu, u cilju zadržavanja postojećih klijenata i pridobijanja novih koji postaju sve zahtevniji u pogledu zadovoljavanja svojih potreba. Znači, na planu troškova i profitabilnosti banaka elektronska tehnologija smanjuje troškove procesuiranja podataka u odnosu na radno intenzivno procesurianje, deluje na racionalizaciju proizvodnih i distribucionih struktura, kao i na standardizaciju bankarskih procesa.[18] To preko ekonomije obima deluje na smanjenje troškova po jednoj bankarskoj operaciji, a putem unakrsne prodaje bankarskih i nebankarskih usluga (na primer, prodaje polisa, putničkih karata na šalterima banke i sl.) deluje na širenje spektra usluga koje banka pruža. Evidentno je da elektronska tehnologija povećava produktivnost rada u bankama, jer uvođenje nove tehnologije smanjuje značajno potreban kvantu rada za istu količinu proizvedenih bankarskih proizvoda i usluga. Međutim, elektronska tehnoloija ima svoju cenu (koja nije mala) i koja se na profitabilnost banke prenosi u zavisnosti od stepena korišćenja informacione tehnologije, što opet u dobroj meri zavisi od klijenata banke, odnosno od potrošača bankarskih usluga. Uvođenje savremene elektronske opreme je dosta skupo, a ta oprema usled brzog tehnološkog napredovanja relativno brzo zastareva, pa je neophono da bude pravovremeno modernizovana. Suština je u tome da je samo korišćenje opreme, u smislu troskova

[15] Živković A., Stankić R. i Krstić B. - „Bankarsko poslovanje i platni promet“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str. 452.
[16] Vuković D. - „Principi upravljanja rizikom za elektronsko bankarstvo“, Bankarstvo, br. 11-12/2003. str. 59.
[17] Živković A., Stankić R. i Krstić B. - „Bankarsko poslovanje i platni promet“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str. 455.
[18] Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001. str. 263.

elektronskog prenosa podataka, vrlo jefitno, ali su investicije u opremu veoma skupe, pa je neophodno da menadžment banke sagleda koliko će ta oprema biti korišćena od strane klijenata banke.

Kao i u gotovo svim privrednim granama u pogledu uvođenja nove tehnologije postoje banke koje su se strateški orijentisale da budu lideri u tom pogledu, zatim banke koje predstavljaju grupu tzv. „brzih pratilaca“ koje nastoje da ne zaostanu za liderima i banke koje ulažu u nove tehnologije tek kada ih konkurencija na tržištu prinudi na to. Srbija je vodeća zemlja u regionu u primeni (e-banking), ali i pored toga treba dosta ulaganja, kako bi ovakav vid usluge u potpunosti zaživeo i dostigao nivo razvijenih zemalja. Za širenje e-bankarstva odgovorne su, pre svega banke, ali i država. Zadatak države je da građanima i preduzećima obezbedi dobre telekomunikacione veze i omogući bolji i jeftiniji pristup računarima. Da građani ne bi stajali u redovima pred šalterima na dan isplate plata ili penzija i opet, sledećeg dana, da plate račune, ulaganje moraju da obezbede pre svega oni koji od e-bankinga imaju najviše koristi, a to su banke. Pored finansija, banke moraju da edukuju, pre svega svoje zaposlene, a potom i stanovništvo, kako bi se osećali sigurno u korišćenju ovakvog vida usluge. Banke treba da stvore strategiju kako da privuku ljude da koriste usluge elektonskog bankarstva. One treba više da investiraju u omasovljenje ove vrste servisa. Koliko je važna edukacija stanovništva pokazuju i podaci banaka, prema kojima usluge elektronskog bankarstva više koriste velika, srednja i mikro preduzeća, dok se stanovništvo opredeljuje za korišćenje šalterskih usluga.

1.3.5. Poslovanje savremene banke

Paralelno sa promenema, banke su prinuđene da menjaju svoj način poslovanja, kako ne bi gubile tržišnu poziciju. Tako dolazi do novog pristupa u poslovnoj filozofiji banaka i promene samog poslovnog stila banaka.[19] Suština nove bankarske filozovije je uspostavljanje odgovarajuće veze banke sa stalno i brzo menjajućom poslovnom sredinom, što zahteva permanentno iznalaženje novih načina, metoda i postupaka kako bi obezbedila efikasnost poslovanja, ali i omogućilo da banka kao tržišni subjekt opstane u uslovima rastuće konkurencije. Upravljanje savremenom bankom ogleda se u:

- popravljanju performansi zaposlenih,
- razvijanju proizvoda i usluga koje tržište traži,
- razvijanju odgovorne i fleksibilne organizacione strukture,
- povećanju produktivnosti,
- popravljanju kvaliteta usluga i
- razvijanju prodajne kulture.

Upravljanjem i rukovođenjem procesima (praćenje i poboljšavanje procesa i upravljanje i rukovođenje promenama) vrši se ostvarivanje poslovnog plana, a izvršavanje ciljeva definisanih poslovnim planom prati se verifikovanjem učinaka poslovnog sistema kroz ekonomske i druge pokazatelje.[20] Upravljanje i rukovođenje procesima je centralna tačka sistema menadžmenta u banci. Suočene sa deregulacijom i konkurencijom, banke su reagovale na sledeće načine da bi sprečile slabljenje svojih poslovnih rezultata i popravile svoju konkurentsku poziciju:

- transformacija u univerzalnu banku,

[19] Dušanić J. - „Poslovno bankarstvo“, Consseco Institut, S Sarajevo – Beograd, 2003. str. 262.
[20] Marjanović V. - „Metodologija izrade poslovnog plana banke“, Jugoslovensko bankarstvo, 2002. str. 66.

- ostvarivanje većeg obima poslovanja (kroz unutrašnji rast ili spajanja i preuzimanja),
- diversifikacija prema nebankarskim i nefinansijskim aktivnostima,
- internacionalizacija aktivnosti,
- korišćenje novih organizacionih formi kako bi se brže i bolje odgovorilo na promene u industriji i
- naplaćivanjem veće provizije za mnoge usluge koje su ranije obavljale bez provizije (kao što je korišćenje ATM-a).

Za 21. vek idealan bankar će biti onaj koji ume da daje savete klijentima u vezi sa njihovim finansijskim potrebama i da im pomogne da ostvare svoje životne ciljeve korišćenjem proizvoda finansijskih institucija. Neka od potrebnih znanja bankari poseduju, više će morati da nauče, jer prosečna banka u svetu rukuje sa više od 200 finansijskih proizvoda i usluga u različitim kombinacijama i već posluju u osiguranju, investicionim aktivnostima (hartije od vrednosti) i trust uslugama.[21]

Takođe marketing igra sve važniju ulogu u savremenom bankarstvu. Makreting nije isključiva odgovornost odeljenja za marketing, već i svakog pojedinačnog zaposlenog. Svaki službenik jedne kompanije je njen ambasador. Menadžment u ovoj oblasti, ima višestruku odgovornost. Krajnji cilj marketinga je da budete doživljeni kao drugačiji i bolji od drugih. To se može postići samo kroz usko povezivanje svih koji su tu uključeni. Na ovom području nema razlike između menadžmenta i drugih kadrova. Svi moraju biti spremni na zalaganje za najbolji učinak i svi moraju slediti iste ciljeve.[22]

[21] Vuković D. - „Savremeni bankarski proizvodi i poslovi“, Udruženje banaka Jugoslavije, Beograd, 1996. str. 10.
[22] Klasens R., Virc F. - „Upravljanje filijalom banke“, UBS, Beograd, 2005. str. 46.

II DEO KREDITNO POSLOVANJE

2.1. Pojam kredita

Ukupni plasmani banaka mogu se, okvirno, podeliti na dve velike grupe: kreditne i nekreditne plasmane, koji se evidentiraju u aktivi bilansa banke i predstavljaju aktivne bankarske poslove.[23] Iako se u savremenom bankarstvu jasno uočava tendenacija porasta nekreditnih plasmana banaka u odnosu na kreditne plasmane, kreditni plasmani još uvek dominiraju u strukturi aktive banaka i banke najveći deo svog potencijala plasiraju u obliku kredita. U pravnoj teoriji se kredit definiše kao formalni obligacioni ugovor, kod koga se poverilac obavezuje da dužniku stavi na raspolaganje određenu vrednost izraženu u novcu, a dužnik se obavezuje da ovu vrednost upotrebi pod ugovorenim uslovima, da je vrati u određenom roku i da plati ugovorenu naknadu.[24] Kao pravni posao kredit je nastao iz zajma, pri čemu postoji shvatanje da je između kredita i zajma jedina razlika u predmetu pravnog posla; kod zajma je to novac (zajmovni kredit), a kod kredita robe i usluge izražene u novcu (kredit sa odlaganjem plaćanja kupovne cene). Prema drugoj definiciji, kredit (credit, loan) u najširem značenju predstavlja imovinsko-pravni odnos koji zasnivaju dva subjekta na taj način što jedan (poverilac) daje, a drugi (dužnik) prima određeni iznos novca, robe ili drugih vrednosti za određenu nameru, ili bez namere, uz obavezu da to vrati, u određenom roku i pod određenim uslovima, sa kamatom ili bez nje.[25]

Kredit (kao monetarna institucija) je dobrovoljno i sporazumno ustupanje kupovne snage jednog lica (poverioca, kreditora) drugom licu (dužniku, debitoru) uz simultano nastajanje obaveze ovog poslednjeg da u nekom budućem roku vrati isti iznos kupovne snage. Iz ovoga sledi: 1) da je zajam samo jedan od obilka kredita; 2) da plaćanje unapred nije, a odlaganje plaćanja (npr. kod kupoprodaje, ugovora o delu ili činjenju usluga) jeste kredit; 3) samovoljno odlaganje plaćanja nije kredit; 4) kamata nije bitan element kredita, mada se često, bilo po ugovoru ili po zakonu plaća; 5) kupovna snaga koja se ustupa ne mora da je prethodno postojala, već može da se, odobravanjem kredita, stvara.[26]

Kredit ima značenje utvrđeno u Zakonu o obligacionim odnosima kojim se utvrđuje (u članu 1065.) da se ugovorom o kreditu banka obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vreme, za neku namenu ili bez određene namene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vreme i na način kako je utvrđeno ugovorom.[27]

---

[23] Dušanić J. - „Poslovno bankarstvo“, Consseco institut, S. Sarajevo - Beograd, 2003. str. 173.

[24] Antonijević Z., Petrović M., Pavićević B. - „Bankarsko pravo“, Savremena administracija, Beograd, 1982. str. 171.

[25] „Leksikon prava međunarodnih privrednih odnosa“, Savremena administtracija, Beograd, 1982. str. 220.

[26] „Ekonomska enciklopedija“, Savremena administracija, Beograd, 1984. II tom, str. 1026.

[27] Zakon o bankama, Sl.glasnik RS, br. 107/05, od 2.12. 2005. godine.

Bitna karakteristika kreditnog posla je povratnost, što znači da postoji obaveza dužnika da plasirana sredstva vrati, uvećana za ugovorenu kamatu. Poverenje između banke, kao poverioca, i klijenta, kao dužnika, od presudne je važnosti u međusobnim odnosima, naročito kod kreditnih poslova. Sam naziv kredit to odražava, jer potiče od latinske reči *creditum* – što znači kredit ili zajam, a ova reč ima osnovu u reči *credo*, *credere*, što znači verovati. Pri tom treba imati u vidu genezu kredita kao jednog od prvobitnog od prvobitnih bankarskih poslova i njegov nastanak kao pozajmice u robama, koja je kasnije evoluirala u gotovo isključivo pozajmice u vidu finansijskih sredstava.[28]

2.2. Vrste bankarskih kredita

Kredit je nesumnjivo postao jedan od ključnih bankarskih poslova u savremenim uslovima, iako je pogotovo u novijem periodu došlo do velike disperzije bankarskih poslova i usluga koje banke vrše. Kredit je postao masovni, visoko standardizovani proizvod, sa velikim brojem namena. Prema različitim kriterijumima krediti se mogu razvrstati na sledeći način:[29]

- prema obliku u kojem se daju:
  - ✓ naturalni – kredit koji se daje u realnom dobru, najčešće poljoprivrednom proizvodu, a reč je o najstarijem kredtinom obliku,
  - ✓ robno – novčani – kredit koji se odobrava u robi, a vraća u novcu, najčešće se praktikuje između kompanija međusobno,
  - ✓ novčani kredit – u savremenim uslovima se uglavnom podrazumeva upravo kredit koji se daje i vraća u novcu,

- prema nameni, odnosno prema upotrebi:
  - ✓ potrošački – krediti koji su namenjeni potrošačima, a koji povećavaju njihovu platežnu moć i indirektno utiču na porast proizvodnje preko povećanja platežno sposobne tražnje,
  - ✓ proizvođački – krediti namenjeni proizvođačima direktno utiču na porast proizvodnje i dele se na:
    - ▪ kredite za obrtne namene – kredite za finansiranje redovnog procesa proizvodnje i
    - ▪ investicione namene – krediti koji su namenjeni za kupovinu osnovih sredstava ili izgradnju pogona,

- prema kriterijumu ročnosti:
  - ✓ kratkoročni krediti – odobravaju se sa periodom vraćanja do dve godine,
  - ✓ srednjoročni krediti – odobravaju se na rok od 2 do 10 godina i
  - ✓ dugoročni krediti – rok dospeća je preko 10 godina,

- prema kriterijumu ko je poverilac:
  - ✓ privatne,
  - ✓ bankarske,
  - ✓ javne,

[28] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 252. – 253.

[29] Ibidem. str. 254.

- ✓ domaće,
- ✓ inostrane,

- prema kriterijumu ko je dužnik, odnosno korisnik kredita:
  - ✓ industrijski,
  - ✓ komunalni,
  - ✓ zanatski,
  - ✓ državni,
  - ✓ trgovački,

- prema kriterijumu obezbeđenja kredita
  - ✓ lični – personalni – krediti koji se odobravaju fizičkom licu ili preduzeću bez specijalnog pokrića, a nazivaju se i blanko kreditom, odnosno otvoreni krediti,
  - ✓ pokvareni ili realni kredit – kredit koji ima realno pokriće u zalaganju realne vrednosti iz kojih se poverilac može naplatiti u slučaju neispunjenja obaveze, a to su hipotekarni, založni i garantni kredit,

- prema kriterijumu kamaćenja
  - ✓ kamatni – krediti koji predviđaju otplatu uz zaračunavanje kamate kao cene kredita i
  - ✓ beskamatni – krediti koji ne predviđaju zaračunavanje kamate, već cenu obračunavaju na neku drugi način,

- prema kriterijumu povlačenja kredita na:
  - ✓ jednokratne – krediti koji se isplaćuju u jednoj tranši i
  - ✓ sukcesivne – kredite koji se povlače po odobrenju u više rata.[30]

- prema načinu otplate:
  - ✓ krediti se mogu otplaćivati u celini (otplata se vrši u celini u roku dospeća),
  - ✓ u ratama i
  - ✓ putem anuiteta, kada se otplaćuje zajedno sa pozajmljenim iznosom i odgovarajuća kamata (amortizacioni krediti).

- prema rezidentnosti poverioca, kredit može biti:
  - ✓ domaći i
  - ✓ strani

2.2.1. Krediti za obrtne potrebe

Obrtna sredstva su sredstva koja menjaju svoj oblik i mogu se na kraju ciklusa ponovo vratiti u novčani oblik. U obrtna sredstva spadaju: novac, sirovine i material, proizvodnja u toku, zalihe gotove robe, potraživanja od kupaca itd. Pri tom se razlikuju trajna ili stalna obrtna sredstva i obrtna sredstva u užem smislu. Trajna ili stalna obrtna sredstva predstavljaju deo obrtnih sredstava koji je stalno vezan za proizvodnju i promet i nije podložan sezonskim promenama. Obezbeđenje bankarskih sredstava za ove namene predstavljaju kredite za obrtna sredstva. Nedovoljnost sredstava i potreba za finansiranjem spolja potiče prvenstveno od niske akumulativne sposobnosti celokupne privrede, kada je ona u razvoju. Stoga se ona u celini može zaduživati u inostranstvu, pri čemu je kapacitet zaduživanja ograničen. Krediti za

[30] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 255.

obrtna sredstva, dakle, mogu biti najpre krediti za trajna ili stalna obrtna sredstva. Ovi krediti spadaju u dugoročne investicione kredite. Iz ovih kredita obezbeđuju se sredstva za reprodukcioni material, nedovršenu proizvodnju, poluproizvode i gotove proizvode. Kredite za trajna obrtna sredstva preduzeće traži u dva slučaja: na početku svog veka postojanja za početak procesa proizvodnje i za potrebe obezbeđenja procesa proizvodnje ili u slučaju da su sredstva za obrtna sredstva utrošena za investicije – nenamenski. Pošto je reč o dugoročnim investicionim kreditima poslovna politika banke nalaže da oni budu odobreni iz dugoročnih izvora sredstava banke tj. da potiču iz realne akumulacije.

Krediti za obrtna sredstva mogu takođe biti namenjeni kratkoročnim, obrtnim potrebama u užem smislu, kada je neophodno obezbediti dopunske izvore u cilju prevazilaženja povremenih, sezonskih ili vanrednih teškoća. Ovi krediti mogu biti namenjeni proizvodnji, zalihama i robnom prometu. Krediti namenjeni proizvodnji se odobravaju za proizvodnju, za nabavku sirovina i repromaterijala i za kreditiranje gotove robe i potraživanja. Pri odobravanju kredita za obrtne potrebe banka mora voditi računa o nekoliko faktora: sigurnosti plasmana proizvoda, obimu zaliha koji mora biti ekonomski opravdan, sezonskom karakteru proizvodnje ili prodaje, kao i pripremi proizvodnje, odnosno plasmanu proizvoda za izvoz, za zalihe osnovnih prehrambenih proizvoda i zalihe materijala za reprodukciju.[31]

2.2.2. Krediti za investicije

Investiciona ulaganja preduzeća, odnosno čitave privrede bitan su uslov dinamike rasta pojedinačnog preduzeća ili nacionalne privrede. Pri tom preduzeće, odnosno privreda mogu da računaju na sopstvena sredstva realne i novčane akumulacije, kao izvor finansiranja investicija ili bankarska sredstva, ukoliko su ovi prethodni izvori sredstava nedovoljni.

Poslovna politika banaka nalaže da izvori bankarskih sredstava kredita za investicione potrebe preduzeća moraju da budu takođe trajna tj. iz podbilansa dugoročnih sredstava. Na taj način kreditni potencijal banke za investicione kredite zavisi od volumena i strukture, posebno sredstava koji imaju trajan karakter, kao što su: sredstva fonda osnivača, sredstva rezervi, dugoročni depoziti, dugoročna kreditna sredstva koje je banka obezbedila iz domaćih ili inostranih izvora zaduživanja. Ovi krediti se mogu koristiti za:

- početno investiranje preduzeća u osnivanju,
- za tehničko – tehnološko unapređenje materijalne osnove rada ili
- za obezbeđenje trajnih obrtnih sredstava.[32]

Da bi se odobrio investicioni kredit neophodno je sprovođenje određene bankarske procedure, koja je s obzirom da je reč o dugoročnom zaduženju klijenta rigoroznija i komplikovanija. Uz zahtev za investicioni kredit se podnosi investicioni program sa odgovarajućom dokumentacijom. Investicioni program predstavlja elaborat u kojem se obrazlažu cilj i svrha investiranja. On sadrži pored ostalog:

- objašnjenje projekta,
- ekonomsku opravdanost investiranja,
- mirovinsku bazu,

[31] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 256. – 257.
[32] Ibidem. str. 257.

- energetske izvore,
- transport,
- radnu snagu,
- potrebna obrtna sredstva,
- asortiman proizvodnje,
- kalkulaciju cene,
- rentabilnost itd.

Najvažnije je da investicioni projekat ukazuje na isplativost poduhvata, tj. mogućnost da se sredstva iz kredita vrate banci u roku, uvećana za kamatu. Predlog za odobravanje kredita razmatraju odgovarajući nadležni organi banke i donose konačnu odluku. Nakon toga se zaključuje ugovor o kreditiranju, koji je praćen pribavljanjem odgovarajućeg oblika jemstava, kao što su: garancija druge banke, menično jemstvo, upis hipoteke, cesija potraživanja osiguranja imovine korisnika kredita sa vinkulacijom polise osiguranja u korist banke i dr.[33]

2.2.3. Ostale vrste kredita

Osim navedenih kredita postoje i vrste kredita koji se odobravaju uz prethodno realno obezbeđenje: eskontni, hipotekarni, rambursni, krediti po tekućem računu, krediti po osnovu datog akcepta, avala i garancija. Posebnu vrstu kredita predstavljaju krediti za finansiranje izvoznih poslova.[34]

Eskontni kredit – odobrava se na osnovu meničnog jemstva, tako da je esktontni kredit u suštini menični kredit. Banka koja raspolaže slobodnim sredstvima kupuje, odnosno otkupljuje menicu od imaoca pre njenog roka dospeća. Pri tom banka umanjuje meničnu sumu za iznos eskonta (kamate) i proviziju banke, računajući od dana otkupa do roka dospeća hartije od vrednosti. Sklonost banaka da angažuje sredstva za ove namene zavisi ne samo od raspoloživosti sredstava banke, već i od eskontne politike kao dela monetarno – kreditne politike centralne banke. Naime, centralna banka vrši odobrenje kredita poslovnim bankama reeskontom eskontnih plasmana na osnovu portfelja hartija od vrednosti poslovnih banaka. Pri tom, centralna banka vrši određena uslovljavanja pri reeskontovanju hartija od vrednosti, ali takođe treba imati u vidu da je oslonac u ovoj vrsti plasmana ipak na poslovnoj banci i njenim raspoloživim sredstvima.

Hipotekarni kredit – predstavlja oblik dugoročnog kredita koji se odobrava korisniku na osnovu zaloge nepokretne imovine dužnika (nekretnine, kuće, zemljišta), kao i pokretnih stvari veće vrednosti (plovila, vazduhoplovi). Pravo banke na određenu nepokretnost koja je stavljena u hipoteku se upisuje u zemljišne ili hipotekarne knjige. Stavljanjem hipoteke banka ne stiče vlasništvo nad nekretninom, već samo pravo da se može naplatiti u slučaju neizvršavanja obaveze dužnika, ali ni dužnik ne može imovinu otuđiti bez bančine saglasnosti. Da bi se osigurala mogućnost naplate punog iznosa potraživanja hipotekarni kredit se odobrava u visini od 60-70% od vrednosti založene imovine (u praksi je to najčešće 50%).

[33] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 257. – 258.
[34] Ibidem str. 258.

Lombardni kredit – je kratkoročni vid kreditiranja, pri čemu zalogu za kredit predstavljaju pokretne stvari, veće vrednosti kao stokovi robe, hartije od vrednosti i dragocenosti. Krediti se odobravaju na osnovu procene vrednosti pokretne stvari, a vrednost odobrenog kredita je u pravilu 60-70% procenjene vrednosti. Ukoliko se obaveze dužnika ne izvršavaju na vreme banci je omogućeno da putem javne prodaje naplati potraživanje. U ovaj oblik kredita moguće je uključiti centralnu banku na osnovu relombardnih kredita, koje ona odobrava.

Rambursni kredit – je specifičan kredit koji se javlja u spoljnotrgovinskom poslu, odnosno razmeni roba i usluga. On nastaje kada konfirmirajuća banka (obično prvoklasna banka) isplaćuje robna dokumenta i zadržava ih u svojini sve dok ih korespodentska banka od nje ne otkupi, odnosno rambusira.

Kredit po tekućem računu – Za razliku od žiro računa, koji može biti samo aktivan račun, tekući račun može biti i pasivan, odnosno negativan, naravno ukoliko je banka saglasna da vlasnik tekućeg računa skine sa računa više sredstava nego što se na njemu nalazilo. Pri tom banka procenjuje stabilnost izvora priliva vlasnika računa i najčešće ograničava sumu i vremensko trajanje negativnog stanja računa, ali je za samog vlasnika korisno, jer povećava njegovu platežno sposobnu tražnju.

Kredit po osnovi akcepta, avala i garancje banke – odobrava se na osnovu raznih oblika jemstava koje je banka dala korisniku kao garant. U slučaju neizvršavanja obaveza od strane dužnika, banka kao garant, izmiruje obaveze po osnovu jemstva, uz istovremeno odobravanje kredita korisniku za čiji je račun izvršila plaćanje.

Kreditiranje izvoznih poslova – predstavlja posebnu grupu kreditnih poslova sa namenom kreditiranja poslova vezanih za plasman roba i usluga u inostranstvo. Ovi krediti predstavljaju samo deo sistema stimulisanja izvoznih poslova pored raznovrsnih institucija, radnji i instrumenata. Ova vrsta kredita, s obzirom na elemenat inostranosti plaćanja, ima monetarne implikacije sa stanovištva emisione funkcije centralne banke. Obično država u cilju stimulisanja izvoza obezbeđuje raznovrsnu podršku u obliku direktno odobravanja subvencija iz budžeta, davanje državnih garancija za izvozne kredite, državne kredite za stimulisanje izvoza i premije za izvoz.[35]

2.3. Principi kreditne politike

Osim osnovnih principa bankarskog poslovanja (likvidnosti, sigurnosti i rentabilnosti) poslovna banka treba da se pridržava osnovnih pravila kreditne politike, koji mogu biti univerzalni i specifični.

U univerzalne principe kreditne politike banaka, koji važe za sve banke i sve kreditne oblike ubrajaju se:

- izbegavanje visoke koncentracije plasmana u pojedine grane, sektore privrede, osim kod specijalizovanih banaka, radi disperzije rizika,
- obavezno sopstveno učešće klijenata koji zahtevaju kredit kod investiranja, odnosno obezbeđenja sredstva za obrtna sredstva,

[35] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 259. – 260.

- obaveznost strogo formalizovane procedure utvrđivanja uslova kreditiranja,
- zahtevanje finansijskog izveštaja za klijenta u periodu najmanje prethodnih godinu dana,
- obaveznost zahtevanja amortizacionog plana isplate i plana kvartalnih priliva klijenata,
- prioritetno odobravanje kredita za likvidnost klijenata uz restriktivan pristup za finansiranje novih, naročito rizičnih ulaganja,
- nadzor i kontrola korišćenja kredita.[36]

U specifične principe kreditne politike, koji važe za pojedine banke, odnosno za pojedine vrste kreditnih poslova spadaju:

- ograničenje odobravanja kratkoročnog kredita najviše do 90 dana,
- utvrđivanje maksimalne vrednosti kredita u odnosu na vrednost zaloge,
- utvrđivanje restriktivnosti (obima) plasmana za dugoročne namene,
- ograničavanje kreditnih linija na rok do godinu dana, uz mogućnost revolvinga (ponovnog ugovaranja),
- uvođenje posebnih ograničenja za specifične namene – kod potrošačkih kredita, kod investicionih kredita isl.

Kao specifičan vid ograničenja rasta plasmana banaka, pre svega kreditiranja stanovništva, NBS je u sklopu mera monetarne restrikcije u maju 2006. godine uvela obavezu vezivanja maksimalnog iznosa ukunih kredita građana za kapital banke i to na maksimalno dvostruku vrednost ukupnog kapitala.[37]

2.4. Uslovi odobravanja kredita

Kredit je u savremenim uslovima poslovanja banaka postao visoko standardizovan, što olakšava obradu zahteva i skraćuje procedure za odobravanje kredita, uz zadržavanje pouzdanosti ocene. Da bi pravnom ili fizičkom licu bio odobren kredit od strane banke, ono mora ispuniti niz opštih i posebnih uslova i to u pravilu sve zahtevane uslove.

Opšti uslovi za odobravanje kredita su definisani kreditnom politikom banke, odnosno opredeljeni su zakonom i drugim propisima. Među opštim uslovima prvi uslov je pravna sposobnost klijenta, što se utvrđuje uvidom u dokumentaciju, a najčešće pošto se radi o klijentu od ranije prisutnom u banci, ne predstavlja problem utvrđivanja. Naročito je važan kriterijum kreditne sposobnosti klijenta. Pod kriterijumom sposobnošću se podrazumeva njegova sposobnost da uspešno obavi posao za koji je tražio kredit i da uz to vrši povraćaj saglasno uslovima korišćenja. Za ove svrhe se koristi posebna analiza kreditne sposobnosti koja uzima u obzir sledeće faktore:

- karakteristike tražioca kredita,
- sposobnost plaćanja,

[36] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 260.
[37] Ibidem str. 261.

- veličina kapitala ili bogatstva,
- uslovi obezbeđenja kredita i
- uslovi poslovanja tražioca.[38]

Postoji niz uslova koje pravni ili fizički subjekt mora ispunjavati da bi zadovoljio kriterijum kreditne sposobnosti: od ostvarivanja pozitivnog poslovnog rezultata, nepostojanja nepokrivenih gubitaka, do stručno osposobljenih kadrova i uredne naplate dospelih potraživanja. Da bi se dobila prava slika o tražiocu i njegovoj kreditnoj sposobnosti neophodno je napraviti analizu ukupnih prihoda i troškova. Tako napr. gubitak ne mora automatski značiti diskvalifikaciju tražioca kredita, jer ukoliko je reč i o privremenom gubitku neće biti problem pozitivne ocene kreditne sposobnosti klijenta. Pri svemu tom treba razlikovati strogo formalne uslove od materijalnih uslova kreditne sposobnosti klijenta, za šta je neophodno dobro poznavanje klijenta i njegovog, po mogućstvu višegodišnjeg rada i poslovanja sa bankom koja je namerna odobriti kredit. Po novom Zakonu o bankama uvedena je mogućnost korišćenja baze podataka Udruženja banaka Srbije – kreditnom birou, tako što su podaci koji se odnose na urednost izmirivanja obaveza fizičkih i pravnih lica izgubili tretman poslovne tajne. Na taj način banka može da uvidom u trenutno stanje ukupne zaduženosti klijenta i njegove navike u pogledu otplate finansijekih obaveza snizi rizik svog plasmana. Posebni uslovi se odnose na : namenu upotrebe sredstava, sopstveno učešće korisnika kredita, polaganje depozita, instrumente obezbeđenja, vraćanje kredita itd.[39]

Banka može da odobri kredit samo kreditno sposobnim zajmotražiocima, a pod kreditnom sposobnošću zajmotražioca se podazumeva njegova sposobnost da u roku i u celosti izmiri svoje obaveze prema banci po osnovu kredita, odnosno da uspešno obavi posao za koji traži kredit i da ga saglasno uslovima korišćenja vrati u ugovorenom roku.[40] Postupak kreditiranja uključuje sve pravne i ekonomske radnje koje vrše tražilac kredita i sama banka da bi se kredit odobrio, stavio u funkciju i vratio.

2.4.1. Kolateralno obezbeđenje

Kolateralno obezbeđenje (collateral security): u širem smislu obuhvata sve vrste obezbeđenja (osim ličnog obezbeđenja kao što je, na primer, garancija) koje uzima banka prilikom odobravanja kredita korisniku, a koje u slučaju neizvršenja ugovorene obaveze po osnovu kredita omogućavaju banci pravo da naplati svoja potraživanja. Preciznije, kolateralno obezbeđenje znači nepersonalno osiguranje koje izdaje treće lice, odnosno lice koje nije korisnik kredita i koje nudi određene pravne prednosti banci u slučaju neizvršenja obaveze.[41]

[38] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 261.
[39] Ibidem str. 262.
[40] Bjelica V. - „Bankarstvo“, Stylos, Novi Sad, 2001. str. 232.

[41] Pirs V. D. - „Makmilanov rečnik: Moderna ekonomija“, Dereta, Beograd, 2005. str. 197. – 198.

2.5. Procedure u postupku kreditiranja

Postupak kreditiranja uključuje sve pravne i ekonomske radnje koje vršte tražilac kredita i sama banka da bi se kredit odobrio, stavio u funkciju i vratio. U savremenim uslovima postupak kreditiranja je visoko standardizovan, naročito kod banaka koje posluju po usvojenim procedurama međunarodnih standarda za finansijske poslove ISO, ali se delimično razlikuje od banke do banke i njene specifične organizacije i kreditne politike koju vodi. Postupak zavisi od namene kredita i njegove ročnosti, tako da krediti za investicije, odnosno krediti sa dugim rokom povraćaja podrazumevaju najdužu i najsloženiju proceduru odobravanja.[42] U osnovi, postupak se sastoji iz sledećih faza:

- podnošenje zahteva za kredit,
- razmatranje i obrada kreditnog zahteva,
- rešenje banke o zahtevu za kredit,
- zaključivanje kreditnog ugovora,
- korišćenje kredita,
- vraćanje kredita,
- monitoring kredita.

2.5.1. Podnošenje zahteva za kredit

Prvi korak u postupku kreditiranja klijenta banke predstavlja podnošenje zahteva za kredit, koji je ujedno i prvi uslov odobravanja kredita. Zahtev za odobrenje kredita sadrži tipično sledeće elemente:

- vrsta – namena – kredita,
- iznos visine kredita,
- uslovi korišćenja kredita – rok, kamata, dinamika, način otplate, učešće,
- instrumenti obezbeđenja kredita.[43]

Uz zahtev za kredit klijent banke dostavlja detaljno obrazloženje sa odgovarajućom dokumentacijom. Obrazloženje odgovara na pitanje zašto se traži kredit, do kakvi će pozitivnih posledica dovesti i argumentacija da će se kredit moći vratiti u roku dospeća. Dokumentacija koja se podnosi uz zahtev za kredit zavisi od pređašnjeg poslovnog odnosa između klijenta i poslovne banke, vrste, kredita, iznosa kredita, uslova korišćenja, instrumenata obezbeđenja. Uobičajeno je da se uz zahtev za kredit banci podnose sledeća dokumenta:

- odluka organa upravljanja pravog lica o zaduženju,
- plan razvoja tražioca kredita,
- plan realizacije klijenta,
- prethodni završni račun i periodični obračun,

[42] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 262. – 263.
[43] Ibidem. str. 263.

- kretanje zaliha zajmotražioca,
- ostvarena realizacija klijenta,
- stanje obrtnih sredstava i izvora,
- stanje obaveza klijenta,
- pregled ukupnih potraživanja,
- stanje i kretanje fondova klijenta.

Ukoliko je reč o investicionom kreditu, uz zahtev se obavezno podnosi kompletan investicioni ili skraćeni investicioni program, u zavisnosti od sume kredita koja se traži. Svi podneti dokumenti i svi podaci klijenta predstavljaju poslovnu tajnu poslovne banke i ne mogu biti obelodanjeni, bez posebnog naloga ukoliko je pokrenut postupak protiv zajmotražioca. Samo izuzetno, pod određenim uslovima, dokumentacija može biti bez navedenih elemenata ili bez obrazloženja. Naravno, to u slučaju da je reč o banci veoma poznatom klijentu, za kojeg poseduje svu neophodnu dokumentaciju i ukoliko se radi o redovnom kreditnom finansiranju klijenta ili manjoj sumi kredita koji se odobrava.[44]

2.5.2. Obrada kreditnog zahteva

Obrada kreditnog zahteva vrši se od strane posebne službe u poslovnoj banci, tj. od strane kreditnih referenata. U određenim slučajevima, pogotovo ako je reč o zahtevu za odobrenje investicionog kredita neophodno je pored kreditnih referenata uključiti i druge eksperte, komisijski da bi se obradili i tehničko – tehnološki aspekti zahteva. Referenti, pri tom, analiziraju dva aspekta zahteva: formalno – pravni i materijalno – finansijski – ekonomski. U prvom slučaju odgovara se na pitanje da li je zahtev podnet na određeni predviđen način i da li se može uopšte uzeti u obradu. Sa ekonomskog stanovišta analizira se realnost finansijskih potreba zajmotražioca, njegova kreditna sposobnost i realna ekonomska opravdanost zahteva. Posebno važno je, sa ekonomskog stanovišta, utvrditi stepen kreditnog rizika: pri tome se zapravo analiziraju faktori kreditne sposobnosti klijenta tj. 1) karakteristike zajmotražioca i njegova spremnost da vrati kredit, 2) kapacitet zaduženja, 3) kapital potencijalnog dužnika, 4) instrumenti obezbeđenja i 5) opšte ekonomske prilike koje utiču na uspešnost poslovanja klijenta.[45]

Kompletnu kreditnu analizu referenti vrše na osnovu podnetog kreditnog zahteva, obrazloženja i priložene dokumentacije. Međutim, referenti u cilju podrobnije analize mogu da zahtevaju od klijenta dopunsko obrazloženje ili dopunsku dokumentaciju, uključujući ovlašćenje da izvrše neposredan uvid u poslovne knjige klijenta. Na osnovu izvršene analize sačinjava se kreditni referat, koji uobičajeno sadrži sledeće elemente:

- naziv, sedište i delatnost zajmotražioca,
- kreditna sposobnost klijenta,
- stepen izvršenja obaveza prema banci u prethodnom periodu,
- iznoz zahtevanog kredita,

[44] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 264.
[45] Ibidem str. 264.

- namena traženog zaduženja,
- dinamika korišćenja kredita,
- projekcija očekivanih efekata.

Obavezno je da referent na kraju referata sačini i zaključak koji zapravo predstavlja predlog odluke odgovarajućem organu koji odobrava zahtev za kredit – kreditnom odboru banke. Zaključak sadrži sledeće elemente:

- iznos kredita,
- namena kredita,
- rok otplate kredita,
- kamatna stopa,
- način korišćenja kredita,
- način otplate,
- učešće klijenta.

Treba imati u vidu da se zaključak i uslovi kredita u pravilu razlikuju od onoga što je sadržano u zahtevu za odobrenje kredita, naročito u pogledu uslova kreditiranja.[46]

2.5.3. Rešenje o kreditnom zahtevu

Na osnovu zaključka i referata o kreditu nadležni organ banke donosi rešnje o kreditnom zahtevu. To je najčešće kreditni odbor koji se sastaje sedmično ili 15-dnevno i li češće, prema potrebi. U nekim bankama rešenje mogu doneti i rukovodioci banke na određenoj hijerarhijskoj lestvici, sa tačno utvrđenim nadležnostima i odgovarajućim limitima u pogledu odlučivanja. Pretpostavlja se da svako rešenje mora biti u skladu sa odgovarajućom kreditnom politikom poslovne banke. Nadležni organ ili rukovidilac donose rešenje koje može biti istovetno sa zaključkom koji su kreditni referenti dali, može se delimično ili u potpunosti razlikovati od njega.

Rešenje može biti negativno ili pozitivno. O negativnom rešenju klijent se obaveštava pismenim putem i ono mora da sadrži odgovarajuće obrazloženje o razlozima za odbijanje. U slučaju pozitivnog ishoda sa obaveštenjem je neophodno dostaviti i uslove iz rešenja o osnovnim karakteristikama odobrenog kredita, a uz obaveštenje se dostavlja i poziv klijentu o neophodnosti sačinjavanja ugovora o kreditiranju sa bankom.[47]

2.5.4. Zaključivanje ugovora o kreditu

Ugovor o kreditiranju se sastavlja obavezno u pisanoj formi. Poslovne banke imaju tipski ugovor za ove svrhe u kojem su sadržani svi uslovi pod kojima je odobren kredit. Elementi od kojih se sastoji ugovor su:

- naziv i sedište poslovne banke koja je odobrila kredit,

[46] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 265.
[47] Ibidem str. 265. – 266.

- iznos kredita,
- namena kredita,
- rok korišćenja,
- rok vraćanja,
- redovna kamatna stopa,
- zatezna kamatna stopa,
- instrument(i) obezbeđenja,
- namenska kontrola korišćenja,
- ostale obeveze banke,
- ostale obaveze korisnika,
- nadležnost suda u slučaju spora,
- mesto i datum potpisivanja ugovora.

Ugovor se sastavlja najčešće u dva primerka koje zadržavaju strane i punovažan je potpisivanjem od strane ovlašćenih lica.[48]

2.5.5. Korišćenje kredita

Potpisivanjem ugovora se stiču uslovi za korišćenje kredita koji je doboren. Način korišćenja definisan je ugovornim klauzulama i zavisi od vrste odobrenog kredita. Kod jednog broja kredita korišćenje kredita se vrši automatski, a kod drugih na osnovu prezentiranja odgovarajuće dokumentacije, kao što je carinska deklaracija i sl. Banka je dužna da obavesti korisnika kredita da je kredit pušten u tečaj i da se sredstva mogu koristi. U nekim slučajevima kredit se ne stavlja na raspolaganje korisniku, već se koristi za namirenje njegovih obaveza i tada dolazi do transformacije kredita iz jednog u drugi oblik.

Banka je u obavezi da kontroliše korišćenje kredita u smislu namene i drugih predviđenih uslova. Ukoliko nadležne službe utvrde da se kredit koristi nenamenski ili da se ne dostavlja odgovarajuća predviđena dokumentacija o korišćenju kredita banka preduzima odgovarajuće mere i to: obustavljanje daljeg korišćenja kredita, raskid ugovora ili zahtev korisniku da vrati nenamenski korišćena sredstva, blokada žiro računa itd.[49]

2.5.6. Vraćanje kredita i monitoring

Odobreni i ugovoreni kredit zajmoprimac vraća banci u celini na određeni datum ili češće u ratama, odnosno anuitetima, što je opredeljeno banci, a pre svega uredno izmirenje anuiteta koji uključuju deo glavnice, uz korisnika kredita na kojem beleži kada je kredit pušten u tečaj, a takođe i beleži vraćanje odobrenog kredita od strane korisnika. Ukoliko dođe do neblagovremenog vraćanja ili do zastoja u povraćaju kredita poslovna banka najpre razmatra razloge koji su do toga doveli. Ukoliko utvrdi da se to desilo iz opravdanih razloga ona produžava rok vraćanja sa novim ugovorenim rokovima vraćanja, a to se vrši po postupku koji je istovetan odobravanju kredita. Ukoliko utvrdi da su razlozi nevraćanja neopravdani

[48] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 266.
[49] Ibidem str. 266. – 267.

može pribeći naplati kredita na osnovu uzetog obezbeđenja ili to zahtevati od korisnika pokretanjem sudskog postupka.

Osim praćenja uplata od strane korisnika kredita koje on vrši po osnovu povraćaja kredita banka je dužna da aktivno prati poslovanje korisnika kredita kako bi mogla adekvatno reagovati pre nego što dođe do negativnih posledica ili da bi sanirala loše posledice do kojih je već došlo. Menadžment banke mora redovno da bude informisan o stanju naplate kredita i poslovanju korisnika. Pri saznanju prvih znakova o teškom finansijskom položaju korisnika može se pribeći izradi sanacionog plana. U jednom broju slučajeva preporučuje se i preduzima restruktruiranje kredita da bi se sprečio otpis kredita. Ukoliko, međutim, naplata nije izvršena i kasni se i više od 90 dana, a nisu preduzete druge mere banka pristupa otpisu kredita na teret rezervi. To ne znači da banka kredit neće naplatiti na drugi način, pa se razlikuje bruto gubitak – ukupan iznos svih otpisanih kredita i neto gubitak – iznos svih kredita umanjen za naplaćene kredite.[50]

2.5.6.1. Konverzija i konsolidacija kredita

Konverzija kredita nastaje kada se u roku otplate promeni ili vreme otplate ili kamatna stopa, a može i jedno i drugo. Sa ovim promenama dolazi do promene anuiteta s kojima se vrši otplata kredita. Do konverzje kredita dolazi uglavnom na zahtev korisnika kredita - dužnika kome konverzija omogućava plaćanje manjeg anuiteta i bolje uslove otplaćivanja. Konverziju kredita banka vrši obračunom novog anuiteta na osnovu ostatka glavnog duga, koji se dobija kao razlika između početnog glavnog duga i dospelog glavnog duga na dan konverzije. To znači da se konverzija sprovodi obračunom novog anuiteta primenom nove kamatne stope na ostatak dospelog duga i ostatak roka vraćanja, uzimajući u obzir ostale ugovorene uslove po kreditu. Kod delimične prevremene otplate kredita konverzija se sprovodi obračunom novog anuiteta na stvarni ostatak glavnog duga. U slučaju ubrzane otplate (skraćenja otplate kredita) banka ugovara nove uslove i u skladu sa njima vrši konverziju nedospelog kredita. Inače, u praksi se uglavnom svako menjanje uslova u toku realizacije kredita naziva konverzija kredita.[51] Konsolidacija predstavlja spajanje više dugova u jedan dug.[52]

2.6. Organizacija kreditnih poslova

Poslovi kreditnih i drugih plasmana u pravilu su organizovani u Sektoru banke za poslove sa privredom (*corporate banking*), odnosno Sektoru za poslovanje sa stanovništvom (*retail banking*), ali ne retko poslovne banke imaju poseban sektor ili odeljenje specijalizovano za poslove plasmana.[53]

---

[50] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 267.
[51] Đurović R., Tatić M. - „Kamate i metodologija njihovog obračunavanja“, Službeni list SFRJ, Beograd, 1987. str. 72.

[52] Todorović O. - „Matematički metodi za finansijsku analizu“, Prosveta, Niš, 1995. str. 125.

[53] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 267.

Organizovanje posebnog odeljenja plasmana motivisano je specifičnom i složenom tehnologijom odobravanja plasmana i kasnijeg praćenja otplata, što je vezano i za posebna znanja zaposlenih u ovom odeljenju.

Banka u okviru raspoloživih sredstava odobrava sve vrste kredita i izdaje garancije i druge oblike jemstava pravnim licima u zemlji i inostranstvu koji ispunjavaju uslove kreditne sposobnosti. Kao i kod prikupljanja sredstava i kod plasmana banka mora da vodi računa o disperziji rizika na veći broj manjih kreditnih linija i drugih plasmana, većem broju klijenata, da ne bi dospevanjem u probleme pojedinih velikih dužnika i sama dospela u probleme likvidnosti i solventnosti. Osnovni kriterijumi za plasiranje sredstava su: uspešnost poslovanja i kreditna sposobnost zajmotražioca, stepen rizika, ekonomska opravdanost plasmana, kao i učešće zajmotražioca u izvorima sredstava Banke. U uslovima nerealno niskih aktivnih kamatnih stopa banka može odobravati kredite, uz obezbeđenje očuvanja realne vrednosti kredita u periodu korišćenja i vraćanja, kroz revalorizaciju putem: stope rasta cena na malo, deviznog kursa i na druge načine. Banka može i na zatečeno stanje kredita u korišćenju i oplati obračunavati revalorizaciju.

Svi krediti, garancije i drugi oblici jemstava odobravaju se u skladu sa sledećom dokumentacijom – pravilima banke:

- Pravilima o odobravanju kredita, garancija i drugih oblika jemstva u zemlji i prema inostranstvu,
- Odlukom o kamatnim stopama,
- Odlukom o tarifi naknada,
- Uputstvom o oceni boniteta, utvrđivanju kreditne sposobnosti klijenta banke i
- Postupku odobravanja kredita, otvaranju akreditiva, izdavanju garancija i drugih oblika jemstva pravnim licima i građanima.[54]

2.7. Kreditni menadžment

Dinamični kreditni menadžment, uz tehničku ekspertizu u svakoj operativnoj fazi kredita, zahteva sposobnosti da se:

- analiziraju, planiraju i razvijaju ciljevi, programi i politike;
- izgradi ogranizacija;
- delegiraju odgovornosti, uz vođenje računa o rezultatima;
- prati i procenjuje da li su operacije u skladu sa ciljevima, standardima i praksom i, po potrebi, preduzmaju korektivne akcije;
- inspiriše poverenje, motiviše timski rad i održava rast[55]

[54] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 268.
[55] Irwin R. - „Credit Management Handbook“, Homewood, Illinois, 1958. str. 34.

Sa bankama se mogu ugovoriti i revolving krediti (revolving credit agreement) i to ne samo na kratak rok (do jedne godine), nego i kao srednjoročno finansiranje (obično do 3 godine). Prema revolving kreditnom aranžmanu, zajmoprimac može da pozajmi sredstva, otplati ista i ponovo pozajmi sredstva u zavisnosti od njegovih potreba. Kod revolving kreditnih aranžmana obično se pored kamate naplaćuje i provizija za angažovanje sredstava. Revolving krediti su veoma korisno sredstvo za finansiranje kapitalnih troškova čiji iznos ne može precizno da se utvrdi unapred ili fluktuira u zavisnosti od uslova tržišta ili nekih drugih okolnosti. Kod poslovnog finansiranja ovi krediti se još koriste za obezbeđenje sredstava za obrtni kapital. U nekim slučajevima je moguće i da se neiskorišćeni saldo po revolving kreditu konvertuje u srednjoročni kredit. Odobravanje kredita inostranstvu (kao i uzimanje kredita iz inostranstva) podleže uglavnom određenoj zakonom i podzakonskim aktima (uključujući i operativna akta centralne banke) propisanoj proceduri, koja u zemljama sa strožijim propisima devizne kontrole i domaćom valutom koja nije konvertibilna, podrazumeva poštovanje određene procedure (prethodna najava namere zaključenja kreditnog posla, obaveštenje o zaključenju ugovora o kreditu, obaveštenje o izmenama ugovora o kreditu), uključujući i saglasnost nadležnog organa (obično centralne banke) da se ugovor o kreditu zaključi, kao i izveštavanje o korišćenju i otplati kredita.

2.8. Razlike u kreditiranju privrede i kreditiranju stanovništva

Kreditiranje privrede (preduzeća, kompanija i drugih privrednih subjekata) i kreditiranje sektora stanovništva (fizička lica, domaćinstva) razlikuju se kako po oblicima kredita koji se odobravaju, tako i po samom procesu kreditiranja. Banke uglavnom odobravaju kredite preduzećima (pravnim licima) u vidu kratkoročnih kredita za obrtna sredstva, često kao kreditne linije do određenog kreditnog limita, dugoročnih investicionih kredita za finansiranje kupovine osnovnih sredstava i izgradnju objekata, kao i kredita za finansijsko prestrukturiranje. U poslednjih nekoliko decenija uglavnom su sve poslovne banke razvile i posebne programe kredita za mala i srednja preduzeća i preduzetnike, prilagođene njihovim posebnim potrebama, kao što su „krediti za otpočinjanje sopstvenog biznisa“ ili krediti za proširenje poslovanja. Sa druge strane, banke uglavnom odobravaju sektoru stanovništava (fizička lica, domaćinstva) kratkoročne kredite po tekućem računu (overdraft), gotovinske kredite bez namene, kredite po osnovu kreditnih kartica i široki spektar tzv. potrošačkih kredita koji se koriste za kupovinu automobila, bele tehnike ili nameštaja, kao i srednjoročne kredite za proširenje i adaptaciju stambenih objekata. Od dugoročnih kredita srazmerno najzastupljeniji su krediti za izgradnju stanova i stambenih objekata na bazi hipoteke tzv. hipotekarni krediti. Uslovi i postupak odobravanja kredita privrednim subjektima razlikuju se od uslova i postupka odobravanja kredita stanovništu. Rokovi odobravanja kredita privredi su uglavnom duži nego kada je u pitanju stanovništvo (izuzev kod hipotekarnih kredita), a kamatne stope su niže, posebno u odnosu na overdraft kredite, gotovinske i potrošačke kredite stanovništvu.

Krediti koji se odobravaju privredi su, po pravilu, na znatno više iznose nego oni koji se odobravaju stanovništvu. Procedura odobravanja kredita privredi se razlikuje od one kod odobravanja kredita stanovništvu. Kod odobravanja kredita preduzećima posebna pažnja se posvećuje oceni kreditnog rizika, odnosno analizi finansijskog stanja (sadašnjeg i budućeg) preduzeća zajmotražioca, pre svega kroz tzv. kreditnu analizu zasnovanu na racio analizi indikatora likvidnosti, zaduženosti, efkiasnosti i profitabilnosti preduzeća. Kod odobravanja kredita preduzećima traže se i odgovarajući instrumenti obezbeđenja (kolateral), a kod investicionih kredita se vrši i kontrola namenskog korišćenja kredita. Procedura odobravanja kredita fizičkim licima je uglavnom kraća i svodi se na utvrđivanje njegovog kreditnog boniteta (iz dosadašnjeg odnosa banke sa klijentom ili preko kreditnog biroa), gde su presudni visina i stalnost mesečnih primanja zajmotražioca, kao i obezbeđenje kredita. Sama procena kreditnog boniteta zajmotražioca može biti iskustvena od strane profesionalnog bankarskog službenika ili, što je u poslednje vreme mnogo češće, putem specijalizovanih bankarskih softverskih modela na bazi „zbira poena“ za odobravanje kredita (credit scoring modeli) na bazi određenog broja parametara (obično 8-12, od kojih svaki ima određeni mogući broj poena). Ovde se odluka, na bazi popunjenog zahteva i dostavljene dokumentacije, može doneti praktično za 5-10 minuta, na koji način je proces odobravanja kredita efikasan i objektiviziran, mada postoji uvek „siva zona“ (broj poena), gde se odluka ne donosi automatski, već je to diskreciono pravo bankarskog službenika koji odluku donosi uzimajući u obzir dodatne relevantne faktore. U svakom slučaju, ako je odluka pozitivna, ugovori o kreditu, koji je kratak i tipski, potpisuju se obično odmah na licu mesta, ili najkasnije za par dana.

2.9. Cena kredita i profitabilnost banke

Određivanje cene kredita (loan pricing) je glavna determinanta profitabilnosti banke, pri čemu se analiza profitabilnosti vrši ex post, a određivanje cene kredita ex ante, tj. u momentu zaključenja ugovora o kreditu, što znači da se mora razraditi odgovarajućim mehanizam njenog formiranja.[56] Cena kredita je specifična kategorija koja ima više komponenti koje se moraju sagledati i to, pre svega: kamate, kao osnovne cene kredita; provizije, kao dodatni izvori prihoda banke; troškovi, efektivne kamatne stope za korisnika kredita i, na kraju, ukupna cena kredita i profitabilnost banke.

Određivanje cene kredita se može vršiti na bazi analize profitabilnosti banke sa svakim konkretnim klijentom ili da se izvrši dekomponovanje bankarskih usluga (unbudling) na sastavne delove uz određivanje cene za svaku komponentu, a moguća je i kombinacija ova dva pristupa. Cena kredita bi, u svakom slučaju, trebalo da bude takva da banka u potpunosti pokriva svoje troškove i ostvaruje ciljnu stopu prinosa na akcionarski kapital. Formula za izračunavanje ciljne stope prinosa na akcionarski kapital se dobija kada se od prihoda od kredita odbiju rashodi kredita i dobijeni iznos podeli sa alociranim kapitalom, pri čemu u prihode od kredita ulaze i kamate i provizije, odnosno drugi troškovi koje banka naplaćuje, a kod rashoda kredita su u pitanju cena depozita i zaduženja banke, kao i svi troškovi koje

[56] Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001. , str. 164. - 165.

banka ima u vezi sa procesuiranjem, servisiranjem i naplatom kredita. Kapital nije besplatan i on ima svoju cenu. Kod eksternih izvora finansiranja (krediti, obveznice, preferencijalne akcije, obične akcije) ta cena predstavlja realan trošak za banku, odnosno ona predstavlja stvarni odliv gotovine (po osnovu kamata i dividendi). Svaka banka koje se racionalno ponaša utvrdiće prvo svoju ciljnu strukturu kapitala (po kojoj se maksimira cena akcija), a zatim krenuti u pribavljanje nedostajućeg kapitala da bi se ostvarila ciljna struktura. Utvrđivanje cene pojedinih izvora finansiranja značajno je za utvrđivanje prosečne cene kapitala koja, u principu, predstavlja ponderisnu aritmetičku sredinu cena pojedinih izvora finansiranja (na primer, ponderisani prosek cene akcijskog kapitala i cene duga). Cena ili troškovi kapitala mogu biti definisani kao stopa prinosa banke, koju mora zaraditi na ulaganja, koja je dovoljna da očuva vrednost banke. Ulaganja koja daju prinos iznad troškova kapitala povećavaju vrednost banke i obrnuto. Investitori, a posebno akcionari, imaju svoju predstavu o minimalnom prinosu koji očekuju da ostvare od kupovine akcija, zbog čega rukovodstvo banke mora upravljati poslovanjem tako da zadovolji interese akcionara, tj. da ispuni njihova očekivanja. Prema konceptu oportunitetnih troškova, akcionari očekuju da ostvare prinos ulažući kapital u jednu banku (ili preduzeće) bar do visine prinosa koji bi ostvarili ulažući u drugu banku (ili preduzeće) sa sličnom kategorijom rizika. Za procenu troškova sopstvenog kapitala moguće je koristiti tradicionalni metod ili savremeni metod određivanja cene kapitala (Capital Asset Pricing Model – CAPM). Tadicionalni pristup merenju troškova sopstvenog kapitala polazi u većini slučajeva od zarade koju akcionari očekuju na prosečna ulaganja. Otuda svaka banka može kalkulisati svoje troškove sopstvenog kapitala, postavljajući sopstveni standard ili prag u zaradi koju treba da ostvari radi zadovoljenja akcionara (u suprotnom, akcionari će preneti svoja ulaganja u banku ili preduzeće koje zadovoljava njihove interese, a novi akcionari neće ulagati u banku sa niskim prinosom). Stoga se u praksi najčešće koristi stopa tekućeg tržišnog dividendnog prinosa uvećana za očekivanu stopu povećanja tržišne cene akcija. CAPM model pretpostavlja poznavanje stope prinosa bez rizika, koeficijenta sistemskog rizika i tržišne premije za rizik. Stopa prinosa bez rizika (risk free rate) je, po pravilu, najniža stopa koja se dobija na sigurna ulaganja koja obezbeđuju povraćaj prinosa i glavnice o roku dospeća. Smatra se da su ulaganja u državne hartije od vrednosti nerizična, pa se nerizična stopa prinosa izjednačava sa stopom prinosa državnih hartija od vrednosti. Koeficijent sistemskog rizika (tzv. beta koeficijent) izražava meru slaganja stope prinosa konkretne banke/preduzeća (cena akcija) i stope prinosa (cene akcija) privrede kao celine. Prema proračunima London Business School Risk Measurment Service-a, beta koeficijent je kod bankarstva vrlo visok (1,40), a time i sistemski rizik, u poređenju sa prodajom hrane na veliko 0,75, vađenjem nafte 0,79, proizvodnjom hrane 0,82 ili hotelijerstvom 1,24.[57]

2.10. Pojam poreklo i opravdanost kamate

U monetarnoj teoriji pojam kamate je jedno od najsloženijih i istovremeno najspornijih pitanja. Ovo stoga što karakter društveno - ekonomskog sistema u kojem se odvija privredna aktivnost ima značajan uticaj na funkcije i oblik u kojem se kamata ispoljava. Polazeći od te

[57] Samuels J.M., Wilkes F.M., Brayshaw R.E. - „Management of Company Finance“, London, 2000. str. 281.

činjenice kamata i njene funkcije su različiti u pojedinim društveno – ekonomskim sistemima.[58]

Tako na primer u robovlasništvu dominira zelenaški kapital, dok u kapitalizmu novac dobija svojstvo kapitala. Posledica je da su kamata i njena svojstva, kao i modaliteti ispoljavanja različiti tokom istorije, kao i teorijski pristupi njenom tumačenju.

U svakom slučaju zajam predstavlja jednu od najstarijih transakcija, kao i kamata koja je za zajam vezana. U rodovskom društvu postojala su dve vrste zajma – kamatni i beskamatni, pri čemu je njihovo poreklo bilo različito. Naime, beskamatni zajam je imao za osnovu solidarnost, koja je postojala u okviru iste rodovske zajednice. Zajam sa kamatom je posledica loših poljoprivrednih godina, nemaštine i gladi iz toga proizašle, a uglavnom je primenjivan prema drugim plemenskim zajednicama.[59]

U društvima sa pretežno naturalnom privredom preovladao je antikamatni stav. U starom i srednjem veku odnos prema poljoprivrenoj proizvodnji bio je pozitivan, dok je prema novčanim transakcijama i zarađivanju po tom osnovu, bio negativan. U antičkoj Grčkoj napr. Platon je priznavao postojanje kamate, iako je bio protiv kamatonosnog zajma. Aristotel je, opet, smatrao da je novac neplodosan i da mu tek postojanje kamate daje ta svojstva, ali je pri tom zadržao protivkamatni stav. Po srednjevekovnim misliocima, kao što je Toma Akvinski, potojanje kamate nije opravdano ni sa etičkog, ni sa pravnog stanovišta. Uprkos negiranju opravdanosti kamate i čak pokušajima njenog ukidanja, kamata je opstala kao cena zajma i u tim vremenima.

Antikamatonosni stav iz ranijih vremena prevaziđen je tek u kasnom srednjem veku kada je kamata počela da se razmatra više sa ekonomskog, a manje sa moralnog i etičkog stanovišta, prihvatajući je kao realnost. Kada je novac dobio svojstvo kapitala, odnosno moć oplođivanja, problem kamate ustupa mesto problemu kapitala. Dakle, kamata stiče legitimna prava tek sa nastankom kapitalističkih društveno – ekonomskih odnosa i postaje preokupacijom privrednika i ekonomista.

Realni i finansijski kapital su realno povezani. Pod pretpostavkom potpune pokretljivosti kapitala između različitih upotreba, odnosno ako ne bi postaojale prepreke za slobodno seljenje novčanog kapitala i ako ne bi postojale različite vrste rizika vezane za konkretne oblike plasiranja kapitala, prihodi od realnog i finansijkog kapitala bi morali biti jednaki. U realnom životu, međutim, ove pretpostavke nisu ispunjene, tako da uvek postoji razlika u oplodnji kapitala. Svaka upotreba kapitala vodi računa o oportunitetnom trošku. Pošto je tržište zajmovnog kapitala dobro razvijeno i relativno stabilno i dostupno velikom broju nebankarskih subjekata to kamatna stopa igra ulogu oportunitetnih troškova kapitala.[60]

---

[58] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 268.
[59] Ibidem str. 269.
[60] Ibidem str. 269.

Kamata predstavlja cenu za upotrebu zajmovnog kapitala i ona se određuje kao procenat od pozajmljenog kapitala obračunat na period od godinu dana. Na strani ponude se nalazi zajmodavac, a na strani tražnje zajmoprimac. Prikupljajući slobodna finansijska sredstva banke prikupljaju štedne i druge depozite na koje plaćaju pasivnu kamatnu stopu, a na strani datih kredita naplaćuju aktivnu kamatnu stopu. Pošto su banke profitonosna preduzeća, to je neophodno da postoji određena razlika između pasivnih i aktivnih kamatnih stopa, kako bi banke prihodovale dovoljno da ostvare određenu profitnu stopu. Razlika između ovih stopa se naziva kamatnom marginom (spread), koju prisvaja banka kao finansijki posrednik.

Kamata koju korisnik plaća kao cenu kredita tj. kao naknadu za korišćenje tuđih finansijih sredstava predstavljena je nominalnom kamatnom stopom. Nominalna kamatna stopa se sastoji od dveju komponenata:

- realne kamatne stope – predstavlja stvarnu cenu kredita na period od godinu dana i
- stope inflacije – stopa kretanja cena na malo, odnosno troškova života u periodu od godinu dana.[61]

Kada odobrava kredit banka se prilikom opredeljivanja visine kamatne stope opredeljuje prema procenjenom riziku da kredit bude vraćen, odnosno nevraćen. Za poznate i uredne klijente banka odobrava takozvanu primarnu kamatnu stopu, koja predstavlja cenu izvora sredstava banke, troškove administriranja kredita i ukalkulisanu stopu profita banke. Za ostale korisnike na ovu stopu banka nadograđuje ukalkulisani rizik nevraćanja kredita. Iako nikad ne može biti sasvim sigurna da li će kredit biti vraćen na vreme, sa velikom stopom verovatnoće banka može izračunati kreditni rizik.

Treba takođe razlikovati fiksnu od varijabilne kamatne stope prilikom odobravanja kredita. Kada banka odobrava kratkoročne kredite u uslovima stabilnosti finansijkih tokova na tržištu banka uobičajeno ugovara fiksnu kamatnu stopu. Ukoliko se odobrava kredit sa dužim rokom vraćanja i većim stepenom neizvestnosti u pogledu stabilnsti finansijskih tokova pribegava se ukalkulisana stopa koja služi kao osnova za utvrđivanje kamatne stope, kao osnovna cena bankarskog kredita. Za ovu stopu se može uzeti kamatna stopa na blagajničke zapise države, kamatna stopa na međubankarskom tržištu ili cena na Londonskom tržištu kapital LIBOR (London Interbank Offer Rate) ili u novije vreme cena na evropskom tržištu kapitala EURIBOR.[62]

2.10.1. Faktori i vrste kamatnih stopa

Kamatna stopa predstavlja cenu pozamljenog kapitala. Najvažniji faktori koji opredeljuju kamatnu stopu su :

- visina profitne stope – kamatna stopa može se kretati samo u okviru profitne stope,

[61] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 270.
[62] Ibidem str. 271.

- ponuda, odnosno tražnja zajmovnog kapitala – kao i na svaku drugu cenu na kamatu opredeljujuće deluju ponuda i tražnja zajmovnog kapitala,
- rizik kapitala – rizik nevraćanja i neurednog vraćanja mora se ukalkulisati i izraziti kao deo kamatne stope,
- troškovi zajmodavca kod angažovanja kredita – troškovi pasivnih kamatnih stopa, kao i administrativni troškovi,
- ekonomska politika i uže monetarna i fiskalna politika – centralna banka utiče politikom eskontne stope na sve kamatne stope u privredi.[63]

Osim navedenih tržišnih fakotra uticaja na visinu kamatne stope od uticaja su i netržišni faktori kao što su:

- uticaj države – nastojanje države da stimiliše investicije napr.,
- zakonska regulativa, kao napr, stopa obavezne rezerve i sl.

Mogu se takođe izdvojiti faktori specifični za tražnju za zajmovnim kapitalom i na strani ponude ovog kapitala. Na strani tražnje to su:

- ulaganje,
- očekivani profit, odnos sopstevnog i pozajmljenog kapitala.

Na strani ponude zajmovnog kapitala su sledeći specifični faktori:

- stepen rizika,
- rok na koji se daju sredstva,
- ukupna ponuda kapitala itd.

Kamatna stopa nije jedinstvena kategorija, već sistem kamatnih stopa. U finansijkom sistemu svake zemlje postoje različite vrste kamatnih stopa. Tako treba razlikovati:

- kamatne stope u pogledu prirode kamate - aktivne i pasivne kamate,
- kratkoročne i dugoročne kamatne stope,
- kamate prema vrstama poslova – krediti poslovnih banaka, krediti centralne banke, međunarodni krediti,
- realnu i nominalnu kamatnu stopu.[64]

2.10.2. Struktura kamatne stope

Nominalna kamatna stopa je kamatna stopa koja se stvarno plaća u novčanom iznosu. Ona se sastoji iz 4 elementa:

$i = r + \pi + l + \beta$
r = realna kamanta stopa
π (pi) = inflatorna premija
l = premija za likvidnost

[63] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 271.
[64] Ibidem str. 272.

β (beta) = premija za rizik (riziko premija - premium for risk).

Metod primarne stope može se primeniti kao metod „prime rate plus“ i metod „prime rate puta“, gde ovaj drugi prouzrokuje da kamatna stopa raste brže od one koja je ugovorena primenom metoda „prime rate plus“, odnosno da opada brže.[65] Naime, pri prime rate od 10% tražena kamatna za konkretnog korisnka kredita može biti utvrđena na bazi prime rate plus 1% ili 1,1 puta prime rate, pri čemu u slučaju da prime rate pad sa 10% na 9% po metodu „prime rate plus“ kamatna stopa će iznositi 10%, a po metodu „prime rate puta“ 9,9%.

Fiksna kamatna stopa obično utvrđena u procentualnom iznosu na iznos glavnog duga i ne može se menjati u toku trajanja kreditnog odnosa. Fiksnu kamatnu stopu treba razlikovati od fiksne marže koja se dodaje na neku baznu kamatnu stopu (eskontnu stopu, prime rate, LIBOR i sl.), s tim da bazna kamatna stopa može da se menja. Fiksna kamatna stopa je, u principu, povoljnija za zajmoprimaoca (naravno ako nije suviše visoko ugovorena), zato što postoji izvesnost obaveze u tom pogledu i štiti ga od eventualnog skoka kamatnih stopa na tržištu kapitala. Banka nastoji da ugovori fiksnu kamatnu stopu koja će pokrivati anticipirana kretanja tržišnih kamatnih stopa, pogotovo ako je do sredstava došla zaduženjem na tržištu kapitala pod promenljivim kamatnim stopama. Jedan od način da banka elimine rizik kamatne stope, a i valutni rizik, jeste da putem finansijskog hedžinga, odnosno kombinacijom dve ili više transakcija sa instrumentima tržišta kapitala, neutrališe ovaj rizik. Uglavnom se ovde radi o svopovima kamatne stope. S druge strane, promenljive (fluktuirajuće) kamatne stope se određuju na bazi bančine prime rate, ili neke opšte prihvaćene bazne kamatne stope na tržištu kapitala (pre svega LIBOR ili EURIBOR sa odgovarajućom ročnošću, prime rate u SAD ili eskontne stope centralne banke), uz dodavanje odgovarajuće fiksne kamatne marže (spread). Korekcije ovako predviđene kamatne stope se vrše periodično u skladu sa ugovorom (obično tromesečno, šestomesečno ili godišnje). U stabilnim uslovima privređivanja banke kod kratkoročnih kredita mogu ugovarati i fiksne kamatne stope, dok se kod kredita sa dužim rokovima otplate, po pravilu, ugovaraju fleksbilne (varijabilne ili plivajuće) kamatne stope. Pri ugovaranju fleksibilnih kamatnih stopa ugovara se referentna (bazna) kamatna stopa (LIBOR, EURIBOR, prime rate, kamata na državne hartije od vrednosti i sl.) i odgovarajuća marža (margin, spread) koja je fiksna i odražava kreditni rizik korisnika kredita. Za firme i projekte sa odgovarajućim bonitetom, koji mogu da dobiju kratkoročne kredite po baznoj kamatnoj stopi (prime rate), kamatne stope za kredite na duže rokove obično imaju premiju u iznosu od 0,5% do 1% iznad kratkoročne bazne kamatne stope.[66] Ove kamatne stope mogu biti fiksne za ceo period otplate kredita (što se uglavnom odnosi na kredite od 1 do 5 godina), ali su obično promenljive kada su u pitanju krediti na duže rokove, u zavisnosti od očekivanih ili stvarnih tržišnih uslova obezbeđenja sredstava. Na primer, za prve dve godine otplate kredita može se ugovoriti kamatna stopa od 7% godišnje, a za treću godinu 8% godišnje itd., i to u zavisnosti od očekivanog kretanja opšteg nivoa kamatnih stopa. Promene kamatne stope se mogu vezati i za neku referentnu baznu kamatnu stopu, na primer LIBOR, uz dodavanje fiksne marže (na primer 1%), s tim što se može utvrditi i gornji limit preko kog kamatna stopa ne može preći.[67] Uvođenjem jedinstvene evropske valute – evra (EUR) 1999. godine, uvedena je nova referentna međubankarska

[65] Đukić Đ., Bjelica V. i Ristić Ž., - „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet Beograd, 2004. str. 168.

[66] Ibidem str. 81.

[67] Ibidem str. 7.

kamatna stopa u okviru Ekonomske i monetarne unije - EURIBOR (Euro Interbank Offered Rate) koja je prvi put objavljena 30.12.1998. (za 4.1.1999).[68]

2.10.3. Provizije

Pored redovne kamatne stope, kod bankarskih kredita bi trebalo računati i sa provizijama za obradu kreditnog zahteva i odobrenje kredita (establishment fee), odnosno njegovo puštanje u tečaj, koje obično banka u vidu jednokratnih troškova (0,5-1,5% od iznosa kredita) naplaćuju od zajmoprimca (front – end fee), najčešće umanjujući za njihov iznos sumu kredit kod njegove uplate na račun zajmoprimca. Banke kod kredita sa dužim rokovima korišćenja naplaćuju i *proviziju za neiskorišćeni deo kredita* (commitment fee), odnosno proviziju za angažovana sredstva za period njihovog rezervisanja do korišćenja (ovo je posebno slučaj kod kredita sa dužim rokovima korišćenja, odnosno povlačenja sredstava) koja se obično kreće od 0,25% do 0,5% godišnje na saldo neiskorišćenih sredstava i obračunava se uglavnom tromesečno. Tu su i provizija za izradu dokumentacije (documentation fee), odnosno za pokriće *pravnih troškova izrade finansijskih aranžmana, razne takse i porezi*, koje banke na jedan ili drugi način prevaljuju na zajmoprimce. Kod sindiciranih kredita, zbog njihove kompleksnosti, postoje dodatne provizije i troškovi.

2.10.4. Efektivna kamatna stopa i efektivni iznos kredita

Klijenti banke oduvek žele da znaju stvarnu cenu bankarskog kredita, odnosno efektivnu kamatnu stopu po kojoj se uzima kredit, a to žele i preduzeća kako bi mogla da sagledaju ukupne troškove finansiranja iz kreditnog zaduženja. Efektivna kamatna stopa uključuje sve troškove koji su direktno vezani za uzimanje kredita, kao na primer, razne naknade, provizije, oportunitetne troškove garantnog depozita, poreze i drugo.[69] Efektivna kamatna stopa predstavlja jedinstvenu cenu depozitnog ili kreditnog proizvoda, odnosno usluge Banke, kojom su obuhvaćeni troškovi, kamate i druge naknade, koji padaju na teret klijenta – fizičkog lica i koje Banka obračunava i objavljivljuje u skladu sa Odlukom i Pravilnikom.[70]

Ilustracije radi, efektivna kamatna stopa može biti i dvostruko veća od nominalne kamatne stope, kada se radi o uzimanju stambenog kredita, uz polaganje beskamatnog depozita od 40% kredita. Efektivna kamatna stopa (EKS) predstavlja kamatnu stopu kojom se diskontovani (u momentu odobravanja kredita) priliv izjednačava sa diskontovanim (u momentu dobravanja kredita) odlivom vezanim za otplatu kredita. Osim sredstava koje banke odobravaju klijentu i otplate glavnice i kamate, ona uzima u obzir i obavezno učešće/depozit klijenta, kao i troškove koje banka klijentu naplaćuje prilikom odobravanja kredita, a koji su unapred poznati (nrp. troškovi obrade kreditnog zahteva, odobravanja kredita, kreditnog biroa itd.). Posledica toga je da je svaki dinar kredita sa kraćim rokom dospeća i na manje iznose opterećen troškovima kredita više od dugoročnih kredita odobrenih u većim iznosima, zbog čega se više EKS odnose na odobrene kredite sa kraćim rokom otplate i sa manjim iznosima kredita. EKS ne uzima u obzir troškove koje klijent plaća u vezi sa kreditom, a za koje nisu unapred poznate tarife ili se direktno ne tiču kreditiranja od strane banke (troškovi sudskog

---

[68] Preuzeto 16.9.2010., sa url: http://www.euribor-ebf.eu/euribor-ebf-eu/about-us.html

[69] Stanišić M. - "Iskazivanje i obelodanjivanje efektivne kamatne stope na date kredite", Računovodstvena praksa, br. 15-16/2003. str. 75 - 89.

[70] Banca Intesa a.d. Beograd - „Opšti uslovi poslovanja" 27.10.2009. str. 22.

veštaka za procenu nepokretnosti, troškovi uspostavljanja hipoteke), kao ni troškova koji nastaju zbog neredovnog izmirivanja obaveze. Interkalarna kamata predstavlja kamatu koju banke zaračunavaju od momenta odobravanja kredita do početka njegove otplate. Ona je uračunata u obračun EKS pri izradi plana otplate, koji su banke u obavezi da dostave klijentu. Međutim, apsolutni iznos interkalarne kamate zavisi od momenta odobravanja kredita koji, može se reći, diskreciono određuju banke, tako da se iznos kamatne ne može sa tačnošću utvrditi pre momenta odobravanja kredita. Iz tih razloga nije jasno da li je u kamatnu stopu koju banke prikazuju na svojim Internet prezentacijama uključena ova stavka, koja može biti veoma značajna, naročito ako se radi o kreditima na veće iznose.

Efektivna kamatna stopa je kamatna stopa čijom se primenom diskontovani novčani primici izjednačavaju sa diskontovanim novčanim izdacima koji se odnose na date kredite, tj. kamatna stopa čijom se prinenom diskontovana serija neto novčanih tokova izjednačava sa nulom.[71]

Kod efektivne kamatne stope neto novčanim tokom smatramo razliku između svih uplata u korist kreditora (primitaka banke) i svih isplata u koristi korisnika kredita (izdataka banke) na dati dan. Novčani tokovi, u principu, podrazumevaju svaki novčani transfer između korisnika kredita i kreditora, koji je direktno vezan za odobravanje kredita, odnosno koji je deo uslova korišćenja kredita (npr. puštanje kredita u tečaj, naknada za obradu kreditnog zahteva, interkalarna kamata, anuiteti, troškovi kontrole namenskog korišćenja kredita, oportunitetni troškovi držanja sigurnosnog depozita, periodična naknada za servisiranje kredita, troškovi konstituisanja hipoteke, troškovi vezani za osiguranje kredita – osiguranje objekta, vinkulacija polise osiguranja, kupovina meničnog blanketa, pribavljanje akcepta itd.).

Pretpostavimo da je banka odobrila kredit u iznosu od 50.000 dinara, uz kamatnu stopu od 10% godišnje i stopu depozitnog salda kod banke od 20%. Neto korišćeni iznos kredita biće manji od nominalnog iznosa kredita, a efektivna kamatna stopa iznad ugovorene. Depozitni saldo će iznositi 10.000 dinara (iznos ugovorenog kredita pomnožen stopom depozitnog ulaganja preduzeća). Usled toga stvarni iznos kredita je 40.000 dinara. Kamatno opterećenje iznosi 5.000 dinara, pošto se kamata plaća na ukupan iznos kredita. Efektivna kamatna stopa dobija se iz odnosa kamatnog opterećenja i neto korišćenog kredita (5.000 : 40.000 = 0,125 ili 12,5%). Dakle, ugovoreni depozitni saldo kod banke povećava kamatno opterećenje dužnika za 2,5 procentnih poena i smanjuje iznos korišćenog kredita za 20%.

U drugom slučaju pretpostavimo da je kredit odobren u iznosu od 50.000 dinara, uz nominalnu kamatnu stopu od 10% godišnje, ali sa anticipativnim obračunom i plaćanjem kamate. To znači da će dužnik u momentu primanja kredita na ime kamate platiti 5.000 dinara, a kredit u iznosu od 50.000 dinara će vratiti na kraju godine. Stvarna kamatna stopa iznosi 11,11% (5.000 : 45.000) i veća je od nominalne kamatne stope.

U trećem slučaju postavlja se pitanje sa kojom efektivnom kamatnom stopom će biti otplaćen stambeni kredit od 1.000.000 dinara, uz nominalnu kamatnu stopu od 12% godišnje (mesečna konformna stopa od 0,94888%). Poseban uslov je da korisnik kredita oroči sigurnosni depozit u iznosu od 40% iznosa kredita, što iznosi 400.000 dinara. Na depozit banka ne plaća kamatu. Tržišna kamatna stopa na depozite oročene preko godinu dana iznosi 1,6% mesečno. Kredit

[71] Stanišić M. - "Iskazivanje i obelodanjivanje efektivne kamatne stope na date kredite", Računovodstvena praksa, br. 15-16/2003. str. 75.

se otplaćuje 20 godina u 240 jednakih mesečnih anuiteta na osnovu amortizacionog plana. Pri obračunu kamate korišćena je konformna metoda. Pored troškova kamate korisnik kredita mora da plati 1% naknade za obradu kreditnog zahteva, tj. 10.000 dinara, zatim da kupi menični blanket što ga košta 2.000 dinara, kao i da konstituše hipoteku u korist banke čiji troškovi iznose 33.000 dinara. Kada se izvede celokupna računica, dobija se da je za korisnika kredita stvarna cena koštanja kredita, izražena u efektivnoj kamatnoj stopi, 24,86%, što je dvostruko više od nominalne kamatne stope.[72]

Iz svih ovih primera proizlazi upozorenje korisnicima kredita da uzmu u obzir sve prateće troškove kod analize kreditnih ponuda, odnosno da kod troškova finansiranja na bazi kredita, radi realnosti sagledavanja, uzmu u obzir sve troškove povezane sa kreditnim zaduženjem (uključući i one povezane sa načinom obračuna). Kod dugoročnih kredita, posebno kod kredita podeljenih na obveznice (tj. na bazi emisije obveznica), mora se praviti razlika između iznosa kredita koji se traži i iznosa kredita koji se stvarno prima. Iznos kredita koji korisnik traži predstavlja nominalni iznos kredita, a iznos kredita koji stvarno prima predstavlja efektivni iznos kredita. Pošto se nominalni i efektivni iznos kredita često razlikuju, pravi se i razlika između kamatne stope po kojoj se kredit traži (nominalna kamatna stopa) i kamatne stope po kojoj se zajam dobija i otplaćuje (efektivna kamatna stopa). Kurs kredita se izračunava tako što se efektivni iznos kredita proporcionalno svede na 100 novčanih jedinica nominalnog iznosa kredita i on pokazuje koliko je korisnik kredita efektivno primio za svakih 100 novčanih jedinica nominalnog kredita. U praksi je ovaj kurs uvek manji od 100, a samo izuzetno jednak 100.

2.10.5. Zatezna kamata

Zatezna kamata je kamata koju po samom zakonu duguje svaki dužnik novčane obaveze koji zadocni sa njenim ispunjenjem. Stopa zatezne kamatne se često propisuje putem zakona. Da bi poverilac imao pravo na zateznu kamatu, on ne mora da dokazuje nikakvu štetu. Međutim, ako je usled docnje dužnika šteta veća od iznosa zatezne kamate, poverilac ima pravo da zahteva razliku do potpune naknade štete. U nekim zemljama na dospelu a neisplaćenu zateznu kamatu ne teče zatezna kamata (anatocizam). Ovo pravilo se ne odnosi na kreditno poslovanje banaka i drugih bankarskih organizacija. Ono se ne primenjuje i u slučaju kada je sudu podnet zahtev za isplatu zatezne kamate. Tada može da se zahteva kamata na iznos neisplaćene kamate i to od dana kada je sudu podnesen zahtev za njenu isplatu. Zatezna kamatna je posebno predviđena kao posledica raskida ugovora zbog neispunjenja. Ugovorna strana koja vraća novac dužna je da plati zateznu kamatu od dana kada je isplatu primila.[73]

2.10.6. Visina stope zatezne kamate

Prema Zakonu o visini stope zatezne kamate (Sl. list SRJ, br. 9/2001): Član 1: Dužnik koji zadocni u ispunjenju novčane obaveze plaća zateznu kamatu na iznos duga do dana naplate, po stopi utvrđenoj ovim zakonom. Član 2: Stopa zatezne kamate sastoji se od: 1. mesečne stope rasta cena na malo; 2. fiksne stope od 0,5% mesečno. Član 3: Obračun duga uvećanog za zateznu kamatu vrši se tako da se fiksna stopa od 0,5% množi iznosom glavnog duga uvećanog za kamatu po stopi iz člana 2. tačka 1. ovog zakona, primenom konformne metode. Za mesece za koje nije poznata stopa rasta cena na malo, primenjuje se poslednja objavljena

[72] Stanišić M. - "Iskazivanje i obelodanjivanje efektivne kamatne stope na date kredite", Računovodstvena praksa, br. 15-16/2003. str. 75. - 89.

[73] „Leksikon prava međunarodnih privrednih odnosa", Savremena administracija, Beograd, 1982, str. 555.

mesečna stopa rasta cena na malo. Za mesece za koje je stopa rasta cena na malo jednaka nuli ili je negativna, mesečna stopa zatezne kamate jednaka je fisknoj stopi iz člana 2. tačka 2. ovog zakona.Član 4: Za mesece u kojoma je zbog jednokratne korekcije cena stopa rasta cena na malo najmanje za 10 procentnih poena iznad eskontne stope NBS, za stopu iz člana 2. tačka 1. ovog zakona uzima se aritmetička sredina između eskontne stope NBS i stope rasta cena na malo.Član 5: Odredbe ovog zakona ne primenjuju se na dužničko-poverilačke odnose za koje je visina stope zatezne kamate utvrđena drugim (saveznim) zakonom.

Primer: Opšti obrazac za izračunavanje:

$$K = 100 \times \left\{ \left(1 + \frac{Ks}{100} \right) \times \left(1 + \frac{0,5}{100} \right) - 1 \right\}$$

gde je:

K = stopa zatezne kamate,
Ks = stopa rasta cena na malo u Republici Srbiji (indeks cena na malo - 100) i
0,5 = fiksna stopa.

Na osnovu objavljenih podataka o indeksnim stopama rasta cena na malo u Republici Srbiji za jun 2007. godine (indeks 100,6) i fiksne stope od 0,5%, stopa zatezne kamate za jun 2007. godine iznosi 1,030%.

2.10.7. Obračun kamate

Za izračunavanje kamate na bankarski kredit koristi se prost i složen kamatni (interesni) račun. Prost interesni račun upotrebljava se u slučajevima kada se kamata izračunava na istu sumu (glavnicu) za svaki period kapitalisanja. Složeni interesni (kamatni) račun upotrebljava se za izračunavanje kamate na glavnicu koja je uvećana za prethodno obračunate kamate posle svakog unapred utvrđenog vremenskog razmaka (godina, pola godine, tromesečje), tj. ako se u obračunskom periodu glavnica uvećava za kamatu iz prethodnog perioda.

Dan od kada treba da se računa kamata (interes) na određenu glavnicu naziva se rokom ili valutom (i obeležave se sa Va). U svakodenevnoj praksi kamate se najčešće izračunavaju na određeni broj dana u godini, što se naziva ispodgodišnjim izračunavanjem kamate. Pri izračunavanju kamate za određeni broj dana, dani se mogu računati na više načina i to: 1) broj dana se računa po kalendaru, ali se uzima da godina ima uvek 360 dana (francuska metoda); 2) za svaki mesec se uzima 30 dana, a za godinu 360 dana (nemačka metoda), i 3) dani se računaju tačno po kalendaru a godina za 365 dana (engleska metoda). Međutim, radi tačnog izračunavanje kamate banke danas računaju po engleskoj metodi, tj. dane računaju po kalendaru, a godinu sa 365 (odnosno 366) dana. Trebalo bi istaknuti da sistem obračuna i naplaćivanja kamate može biti dekurzivan i anticipativan. Kod dekurzivnog sistema zajmoprimcu kamata se obračunava i naplaćuje za određeni protekli vremenski period (obično 6 do 12 meseci), tj.”unatrag”. Kod anticipativnog sistema kamata se obračunava i naplaćuje za određeni period unapred. Dekurzivni sistem se smatra povoljnijim za zajmporimca.

2.10.8. Prost i složen interesni račun

Razlika između prostog i složenog interesa može se najbolje videti na nekom primeru. Pođimo od toga da je potrebno izračunati koliko će interesa (kamate) doneti kapital (glavnica) od 10.000 novčanih jedinica za vreme od 4 godine, ako je interesna (kamatna) stopa 7% godišnje s tim da se obračun izvrši putem prostog interesa i složenog interesa. Iz navedenog primera evidentno je da je složen interes veći od prostog, upravo za interes na interes (kamatu na kamatu).

Prost interes:		**Složen interes:**	
Kapital na početku prve godine	10.000	Kapital na početku prve godine	10.000
7% interesa	+ 700	7% interesa	+ 700
Kapital na početku druge godine	10.700	Kapital na početku druge godine	10.700
7% interesa	+ 700	7% interesa	+ 749
Kapital na početku treće godine	11.400	Kapital na početku treće godine	11.449
7% interesa	+ 700	7% interesa	+801,43
Kapital na početku četvrte godine	12.100	Kapital na početku četvrte godine	12.250,43
7% interesa	+ 700	7% interesa	+857,53
Kapital na kraju četvrte godine	12.800	Kapital na kraju četvrte godine	13.108,00

Tabela 1. Uporedni primer prostog i složenog interesnog računa.

2.10.9. Dekurzivno i anticipativno računanje interesa (kamate)

Ako se interes (kamata) obračunava na kraju perioda, onda se kaže da se interes računa unazad ili dekurzivno, a ako se obračunava na početku perioda, onda je to računanje unapred ili anticipativno računanje. Kakva je razlika u obračunu može se videti na sledećem primeru, gde je uzet zajam od 20.000 dinara sa 6% interesne stope na rok od 1 godine.

Dekurzivno računanje interesa:
Iznos zajma 20.000
6% interesa +1.200
Na kraju godine korisnik vraća 21.200

Anticipativo računanje interesa:
Iznos zajma 20.000
6% interesa -1.200
Korisnik zajma efektivno prima 18.800
Korisnik zajma na kraju godine vraća 20.000

Anticipativno obračunavanje složenog interesa daje veći interes od dekurzivnog. Anticipativni način računanja interesa (kamaćenja) je pogodan u uslovima visoke inflacije.

2.10.10. Relativna i konformna interesna (kamatna) stopa

Kada je kapitalisanje *m* puta godišnje, a interesna (kamatna) stopa *p* je na godišnjem nivou, kod izračunavanja interesa (kamate) se, radi jednostavnosti, najčešće uzima *m*-ti deo godišnje interesne stope tj. *p/m*. Kako se godišnja intersna stopa kod ispodgodišnjeg ukamaćivanja relativno smanjuje prema celogodišnjoj stopi, to se ona zove relativna interesna stopa. Tako, na primer, ako je godišnja interesna stopa 12%, onda se za pola godine uzima stopa od 6%, za četvrt godine od 3% i za mesec dana od 1%. Relativna kamatna stopa zbog češćeg

kapitalisanja obezbeđuje veći prirast kapitala nego kada se ukamaćivanje vrši samo jednom godišnje. Na primer, ako je u banku uloženo 100.000 novčanih jedinica uz 8% interesa, na koji iznos će porasti ovaj ulog za 12 godina ako se kapitalisanje vrši a) godišnje i b) polugodišnje?. Ako se kapitalisanje vrši godišnje, taj iznos je 25.181,70 (na kapital od 20.000 interesna stopa od 8% na godišnjem nivou se obračunava 12 puta), a ako se kapitalisanje vrši na polugodišnjem nivou taj iznos je 25.633,04 (na kapital od 20.000 interesna stopa od 8% godišnje se obračunava 24 puta, s obzirom na to da je toliko polugodišta, pa time i perioda kapitalisanja). Iz ovoga se može zaključiti da je relativna ispodgodišnja intersna stopa povoljnija za investitore od odgovarajuće godišnje interesne stope.

2.11. Funkcije kamate i uticaj na privrednu aktivnost

Kamata ima brojne funkcije u savremenoj privredi. To su:

- faktor formiranja štednje – regulator odnosa štednje i potrošnje svih sektora u privredi,
- faktor racionalne upotrebe sredstava,
- fakor uspešnog funkcionisanja finansijskog tržišta,
- faktor efikasne alokacije sredstava stanovništva, javnog sektora, banaka, preduzeća i inostranstva,
- faktor monetarno – kreditne regulacije i efikasne monetarne politike,
- fakor funkcionisanja bankarskog sistema,
- fakor formiranja troškova poslovanja i raspodele dohotka,
- fakor međunarodnog kretanja kapitala,
- faktor zaštite realne vrednosti kapitala.[74]

Među najznačajnije funkcije kamatne stope spadaju:

- mobilizatorska funkcija,
- distributivna funkcija,
- alokativna funkcija i
- uticaj na racionalnost i efikasnost ulaganja.

Imajući u vidu da je neopohodno da se reprodukcija u svakoj privredi ostvaruje na proširenom osnovu to je neophodno da postoji obilnost akumulacije i da se vrši mobilizacija svih slobodnih novčanih sredstava u pravcu njihovog racionalnog korišćenja. Pri tom, postoji niz problema koji ograničavaju mobiliziranje slobodnih sredstava akumulacije.

[74] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 272.

Na strani distribucije prikupljenih sredstava akumulacije tj. u procesu akumulacije nema spornih teorijskih pitanja, međutim u praktičnoj alokaciji i distribuciji prikupljenih sredstava na korisnike javlja se niz problema i ograničenja praktične prirode. Kriterijumi racionalne alokacije sredstava su veoma problematični, jer su po svojoj prirodi fluidni već zavisno od toga kako su postavljeni ciljevi i zadaci ekonomske i razvojne politike nacionalne ekonomije. Na makroekonomskom nivou visina kamatne stope kao cene upotrebe slobodnih novčanih sredstava stvara ekonomsku prinudu koja nagoni korisnike na što racionalniju upotrebu tih sredstava, ako bi se ta cena upotrebe mogla nadoknaditi na pravi način. Na mikroekonomskom nivou svako preduzeće, iako nije sklono pozajmljivanju već se oslanja isključivo na sopstvene izvore finansiranja, mora da kalkuliše sa postojećom kamatnom stopom kako bi procenilo da li racionalno upotrebljava sopstvene izvore finansiranja.

Dejstvo kamatne stope najpre se ispoljava pri uticaju na proizvodnju. Ovaj uticaj može biti dvojak – direktan ili indirektan. Direktan uticaj kamatne stope na proizvodnju ostvaruje se kao fakor troškovnog opterećenja komapnija i drugih privrednih subjekata, odnosno utiče na njihovu likvidnosnu poziciju. Tako niske kamatne stope (realno ili blizu realno negativnih) imaju kratkoročno posmatrano pozitivan efekat na proizovnju zbog smanjenih troškova. Međutim, na dugi rok ovako niske kamatne stope imaju negativan uticaj na proizvodnju, jer dovode do pogrešnih odluka o investiranju. Takav je bio slučaj u većini bivših socijalističkih zemalja, koje su i došle u krizu zbog neracionalne upotrebe finansijkih sredstava. Nasuprot toga, visoke realno pozitivne kamatne stope na kratak rok su destimulativne. Međutim, na dugi rok pozitivno deluju na proizvodnju jer dovode do najefikasnije upotrebe sredstava. Kamatne stope utiču na proizvodnju osredno preko regulisanja količine novca u opticaju i izdašnosti kredita u privredi.[75]

Dejstvo kamatne stope se ispoljava i na akumulaciju. Kamatna stopa svojom visinom opredeljujuće ustiče na sklonost štednji i mobilizaciju štednje, zatim na alokaciu tako prikupljenih sredstava itd. Visoke kamatne stope mogu na privredne subjekte uticati preko težnje većeg izdvajanja za akumulaciju i povećanja sopstvenog na račun pozajmljenog kapitala. Nasuprot tome, niske kamatne stopre vode manjem izdvajanju za akumulaciju kod privrednih subjekata i veće sklonosti ka pozajmljivanju od drugih privrednih subjekata i banaka.

Treće dejstvo kamate se ispoljava preko uticaja na investicije. Taj uticaj je mnogostruk. Tako kamante stopre utiču na akumulaciju, njenu raspoloživost i time utiču u krajnjoj liniji i na investiranje. Takođe kamatne stope opredeljujuće utiču na investicionu tražnju i vrednovanje investicionih projekata. U tržišnoj privredi niske kamatne stope utiču na povećanje investicione tražnje, a u uslovima viskih kamatnih stopa dolazi do usporavanja investicija zbog smanjenja investicione tražnje. Isto tako ukoliko su kamatne stope više to će se odraziti i na vrednovanje investicionih projekata, jer će njihova selekcija biti rigoroznija i samo će se

[75] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 273.

realizovati oni projekti koji su najefikasniji i koji na kraju mogu odbaciti profit dovoljan da se uredno vrate skupi krediti.[76]

Četvrto, kamatna stopa se odražava i na ukupne prihode privrednih subjekata, kao i na profit koji ostvaruju. Ukoliko su kamatne stope niže to će se odraziti na povećani prihod, ukoliko je reč o pozajmljenim sredstvima koja se moraju vraćati i obratno. Samim tim prostor za ostvarivanje profita biće veći u uslovima manjih ili opadajućih kamatnih stopa.

Oko uticaja kamatnih stopa na cene i inflaciju postoje dva koncepta. Monetaristički koncept govori u prilog visoke korelacije između kretanja cena i tržišnih kamatnih stopa. Pri tom visok rast količine novca u opticaju vodi rastu cena, a rast cena neminovno vodi rastu kamatnih stopa. Kejnzijanski koncept polazi od dominantnog uticaja dohotka i obima rashoda na cene. U uslovima pune zaposlenosti povećanje sklonosti štednji i rast nominalnih dohodaka neminovno vodi rastu cena. Kod ove teorije uticaj fiskalnih faktora je od primarnog značaja na inflaciju, a monetarnih od sekundarnog značaja. U svakom slučaju nesporno je da su kamatne stope determinisane stopom rasta cena i u uslovima visoke inflacije prirodno je očekivati i visoke kamatne stope, uz adekvatno povratno dejstvo na opšti rast cena.[77]

2.12. Politika kamatnih stopa banke

Formiranje cene bankarskih kredita moguće je objasniti ukazivanjem na ključne razlike između tržišta roba i usluga i tržišta bankarskih kredita. Osnovna pretpostavka kod tržišta roba je da postoj mnoštvo aktera na strani ponude i na strani tražnje koji kupuju i prodaju homogene robe, a druga pretpostavka je simultanost, što znači da se istovremeno vrše isporuke roba i njihovo plaćanje. Kod tržišta bankarskih kredita kredit kao roba koju pruža banka se sučeljava sa obećanjem zajmoprimca da će kredit vratiti uvećan za troškove kreditiranja. Otuda se u literaturi navodi da se radi o racionalisanju kredita zbog moralnog hazarda i negativne selekcije, koja se prilikom odobravanja kredita i vrši. Dakle, ukoliko bi pretpostavili sličnost između tržišta roba i usluga i bankarskih kredita onda bi se kamatna stopa kao cena kredita formirala na nivou koji izjednačava ponudu i tražnju kredita. Međutim, kod tržišta kredita uobičajena je pojava viška tražnje u odnosu na ponudu. Otuda jedan broj zajmotražilaca uvek ostaje bez zadovoljenja svog zahteva za kreditom.

Kamatna stopa predstavlja samo jedan od parametara koji su prisutni u ugovoru o kreditu. Na konkurentskom tržištu kredita fenomen racionalisanja kredita dolazi do izražaja i predstavlja mogućnost banke da procenjujući mogućnost klijenta da vrati kredit odbije da kredit i odobri. Razlika između obećanog i faktički otplaćenog iznosa kredita se svodi na postojanje neizvesnosti u pogledu sposobnosti korisnika kredita da kredit vrati i prisustva imperfektnih

[76] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 274.
[77] Ibidem str. 274.

informacija na tržištu. U prvom slučaju radi se o moguće objektivnoj proceni uspešnosti poslovanja korisnika kredita u periodu zaduživanja. U drugom slučaju reč je raspolaganju informacijama korisnika kredita o očekivanom prinosu projekta, kao i očekivanom riziku da kredit ne bude vraćen, dok banka samo delimično ovim informacijama može raspolagati. Zato se banka nastoji obezbediti dodatno raznovrsnim zalogama koje omogućavaju da se banka bar delimično naplati u slučaju neizvršenja obaveza od strane korisnika, što je ipak skopčano sa određenim rizikom i troškovima takođe.[78]

Karakterisitke ugovora o kreditu su: prvo, da se očekivana otplata kredita povećava sa povećanjem kamatne stope i drugo, da se sa povećanjem neizvesnosti očekivani iznos otplate kredita smanjuje. Banke sa svoje strane kao davaoci kredita preferiraju sigurnije projekte i više kamatne stope, a korisnici niže kamatne stope i nesigurnije projekte, koji donose višu profitnu stopu, ali zbog toga pružaju manju sigurnost realizacije.

Moralni hazard predstavlja nepoželjne aktivnosti sa stanovišta banke kao davaoca kredita, a koje preduzima korisnik kredita, jer te aktivnosti smanjuju verovatnoću povraćaja kredita. Otuda banke pristupaju politici racionalisanja kredita i vršenju selekcije korisnika sa stanovišta rizičnosti da će kredit biti vraćen. Treba pri tom imati u vidu da dugoročno poslovanje sa pojedinim klijentom banci omogućava da može sa velikom verovatnoćom sagledati i rizik od nevraćanja ili neurednog vraćanja kredita.

Sem kamatne stope banke mogu koristiti i druge činioce kojima nastoje da eliminištu, odnosno smanje moralni hazard od nevraćanja kredita. Banka kao davalac kredita može zapretiti korisniku kredita da će obustaviti kreditni aranžman. Na ovaj način podstiče se korinik kredita da preduzme sve aktivnosti u cilju smanjenja verovatnoće nevraćanja kredita. Banka kao profitonosna institucija preferira određivanje kamatne stope pri kojoj se očekivani prinos maksimizira. Ukoliko pribegava većoj ili manjoj kamatnoj stopi banka rizikuje nevraćanje kredita ili umanjeni prinos na odobreni kredit. Na optimalnu kamatnu stopu, kako je napred objašnjeno, utiču sledeći faktori: efekat negativne selekcije i efekat negativnog podsticaja. Kod prvog faktora reč je o mogućnosti da banka izvrši pogrešnu procenu rizičnosti svog plasmana i odbije klijenta koji je uistinu solidan i spreman i sposoban da kredit vrati o roku. U drugom slučaju reč je o promeni kompozicije korisnika kredita pri porastu tražene kamatne stope, a na takav način da sigurni potencijalni korisnici kredita odustaju od kreditinih pozajmica i okreću se drugim izvorima finansiranja. U svakom slučaju, a to je nedavno i/ili postojeće iskustvo oskudice izvora finansiranja i visokih kamatnih stopa kod nas i pokazalo, solidni korisnici kredita su osetljivi na promene kamatnih stopa, dok su veoma rizični korisnici rezistentni na njihov porast, tj. prihvatiće i povećanu kamatnu stopu.[79]

Za banku je prirodno da vrši klasifikaciju potencijalnih korisnika kredita prema stepenu rizičnosti projekta. Potencijalnim korisnicima koji iskazuju veći potencijalni rizik banke zaračunavaju višu kamatnu stopu. Nasuprot korisnicima čiji je rizik vraćanja kredita

[78] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 275.
[79] Ibidem str. 276.

procenjen kao visok i koji moraju prihvatiti više kamatne stope, korisnici koji su prvoklasni i kod kojih je najniži rizik od mogućnosti da kredit ne vrate, zaračunava se *prima rate* - kamatna stopa, koja je minimalna za prvoklasne korisnike. Iznad ove kamatne stope se zaračunava premija rizika koja raste sa rizikom koji korisnik ima. Empirijsko proučavanje je pokazalo da je efikasnost alokacije kredita u privredu upravo zavisna od preciznosti sistema klasifikacije korisnika kredita.

Sa porastom konkurencije na globalnom finansijskom tržištu, pogotovo na najrazvijenijim finansijskim tržištima EU, Severne Amerike i Azije, došlo je do situacije u kojoj banke ne mogu da utiču na formiranje cene kredita, odnosno kamatnih stopa, već ih prihvataju kao date. Ovo je bitna razlika u odnosu na period 1980-tih godina, kada se kamatna stopa kao cena kredita najčešće objašnjavala teorijom racionisanja kedita kao osnovi za razvrstavanje korisnika kredita na klase.

U najrazvijenijim zemljama u pogledu razvijenosti finansijskog sistema u periodu dolazeće inflacije i nestabilnih kratkoročnih kamatnih stopa dolazi u praksi do uvođenja flukturirajućih *prima rate* kamatnih stopa. Ova kamatna stopa varira na pr. u SAD u zavisnosti od kretanja kamatnih stopa na komercijalne zapise i kamatnih stopa na depozitne certifikate. Za vodeće banke u svetu tokom vremena je karakteristično da su usled rastuće upotrebe evrodolarskih depozita kao izvora sredstava prešle na upotrebu LIBOR-a (*London Intern Banking Rate*) kao bazične kamatne stope kod utvrđivanja cene kredita. Ovo se događa, jer je reč o stopi koja nudi jedinstveni cenovni standard za sve banke. Do ove kamatne stope se dolazi tako što se na LIBOR kao osnovu zaračunavaju – dodaju najpre, rizična premija za neizvršenje otplate zajma i drugo, profitna stopa. Ukoliko je reč o dugoročnom kreditu na ove činioce se dodaje i rizična premija za dugi rok.

U SAD se usled agresivne ponude nekreditnih izvora sredstava, a najčešće hartija od vrednosti, kao i ponude inodomicilnih banaka po kamatnim stopama neznatno iznad cene izvora tih sredstava, kamatne stope za kredite utvrđuju tako što se kamatne stope na kredite za međubankarske pozajmice uvećavaju za male kamatne stope, ali to isključivo za kredite na veoma kratak rok (nekoliko dana ili sedmica).[80]

[80] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 277.

III DEO KREDITNI RIZIK

3.1. Pojam kreditnog rizika

Kreditni rizik se može definisati kao rizik da otplata odobrenog kredita i pripadajuće kamate bude dovedena u pitanje. Među svim vrstama rizika kreditni rizik je najvažniji, jer kreditni posao predstavlja za svaku poslovnu banku osnovni aktivni bankarski posao. Kada je reč o riziku nemogućnosti naplate kredita i pripadajuće kamate može biti reč o riziku da celokupan iznos potraživanja bude doveden u pitanje u određenom trenutku ili samo njegov deo. Ukoliko se to desi u većem broju slučajeva, odnosno kod više klijenata tada banka dolazi u opasnu zonu moguće nesolventnosti.[81] Generalno posmatrano kod zemalja sa razvijenim finansijskim tržištem i, što je mnogo važnije, sa definisanim svojinskim odnosima u smislu dominiranja privatne svojine, postoji lakši način da poslovna banka dođe do saznanja da klijent zapada u zonu povećanog kreditnog rizika, odnosno porasta ogućnosti da banka ne može naplatiti celokupno ili deo potraživanja po osnovu odobrenog kredita. Na to može ukazati nekoliko pokazatelja kao što su:

- pad cena akcija klijenata,
- povećanje kamatnih stopa za pozajmice pod kojima je klijent spreman da se zaduži i
- smanjenje njegovog kreditnog rejtinga koju sprovode tzv. rejting agencije.

U novom Zakonu o bankama je uvedena mogućnost praćenja urednosti izmirivanja obaveza fizičkih i pravnih lica i uvida u tu bazu podataka koja se vodi pri Udruženju banaka Srbije, kao Kreditni biro, time što je uz saglasnost klijenta moguće da banka prosleđuje ove podatke Kreditnom birou skidanjem karaktera poslovne tajne sa odgovarajućih podataka (čl. 46 Zakona).

Ono što moše obezbediti smanjenje kreditnog rizika banke u odnosu na sve klijente ili nekog specifičnog klijenta je striktno sprovođenje procedure odobravanja kredita u svim fazama.

Šire posmatrano monitoring kreditnog rizika se vrši na sledeći način:

- selekcijom u proceduri odobravanja kredita
- primenom limita zaduživanja za pojedine klijente ili grupe klijenata, što zapravo znači utvrđivanje maksimalnog iznosa ukupno odobrenih kredita jednom klijentu polazeći od njegove sposobnosti da kredit vraća
- diversifikacija kreditnih plasmana, što znači odobravanje kredita većem broju manjih klijenata, umesto strategije davanja manjeg broja kreditnih linija većim zajmotražiocima
- obezbeđivanje kredita kvalitetnim sredstvima obezbeđenja.

Kreditni rizik se može svesti na razumnu meru. Međutim, nemoguće ga je sasvim eliminisati. To proizilazi iz činjenice da je prisutna najpre, nedostupnost informacija kada će zajmotrailac dospeti u teškoće otplate kredita, u vezi sa naplatom potraživanja samo se u kreditnom ugovoru tačno može utvrditi koji je deo kredita u pitanju kada se dođe u situaciju nemogućnosti naplate nekog njegovog dela, kao i činjenice otežanog kvantifikovanja

[81] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 372.

kreditnog rizika. U principu svaki klijent koji dospe u teškoće otplate dobijenog zajma zahteva posebnu analizu i tretman.[82]

Kreditni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled neizvršavanja obaveza dužnika prema banci. Banka je dužna da kreditni rizik identifikuje, meri i procenjuje prema kreditnoj sposobnosti dužnika i njegovoj urednosti u izvršavanju obaveza prema banci, kao i prema kvalitetu instrumenata obezbeđenja potraživanja banke. Radi adekvatnog i efikasnog upravljanja kreditnim rizkom, banka je dužna da, u skladu s propisima NBS i svojim aktima, obračunava i izdvaja rezerve za procenjenje gubitke koji mogu nastati po osnovu bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke. Banka je, takođe, dužna da svojim unutrašnjim aktima propiše posebne politike i procedure za identifikovanje loše aktive i upravljanje tom aktivom, kao i da redovno izveštava organe banke o kvalitetu kreditnog portfolia.[83]

Kreditni rizik treba posmatrati u kontekstu ulaženja u kreditne aranžmane sa novim klijentima sa kojima se do sada nije poslovalo, ili pada kreditne sposobnosti zajmoprimca koji je postojeći klijent banke (koji ima već više odobrenih kredita koji su u raznim fazama realizacije i otplate), odnosno praćenja stanja i razvoja kreditnog rizika u periodu nakon što je kredit odobren i iskorišćen, a pre nego što je započeta njegova otplata ili otplata nije još izvršena u celosti. Praćenje kreditnog rizika je srazmerno standardna procedura u bankarskom poslovanju. Praksa pokazuje da je svaki klijent slučaj za sebe, te da prethodni istorijat poslovanja sa konkretnim klijentom ne može uvek biti od koristi. S tog aspekta, procena kvaliteta kreditnog portfelja banke je dinamički shvaćena ocena verovatnoće da neki krediti ili portfelj kredita neće biti otplaćen ili neće biti otplaćen u celosti. Ocena kvaliteta kreditnog portfelja može da se vrši za svaki kredit pojedinačno (što se u praksi može primeniti uglavnom samo kod velikih kredita) ili se vrši na osnovu određenog reprezentativnog uzorka za pojedine kategorije kredita i zajmoprimaca (ovo pogotovo kada se radi o većem broju manjih kredita sličnih performansi i približno slične ili iste kategorije zajmoprimaca). Empirijska istraživanja su pokazala da pogoršanje kvaliteta kreditnog portfelja može nastati, kako zbog nepoštovanja propisanih procedura u odobravanju kredita, tako i zbog grešaka u rasuđivanju odgovornih lica u bankama o tome kome treba odobriti kredit, odnosno kako se treba ponašati u određenoj fazi korišćenja i otplate kredita. Klasične greške su odobravanje kredita bez prethodne provere kreditne sposobnosti zajmotražioca ili nedovoljne provere ove sposobnosti, nepoštovanje propisane procedure kod starih klijenata (koji su do sada imali relativno „dobar dosije“ izvršavanja obaveza), zasnivanju provere na nepouzdanim (nedokumentovanim) ili nepotpunim podacima o poslovanju zajmotražioca, olako prelaženje preko uočenih slabosti u poslovanju ili ignorisanje ranih signala koji upozoravaju na pogoršanu kreditnu sposobnost, nekompetentnost odgovornih lica u banci u procesu pregovaranja i zaključivanje ugovora o kreditu koji ne štiti adekvatno interese banke (uključujući i propuštanje ugovaranja odgovarajućeg obezbeđenja), kao i popuštanje radnji u fazi kada je neizvršenje već izvesno. Treba imati u vidu da se kreditni rizik ne ispoljava samo kod klasičnih bankarskih kredita koji su svojstveni komercijalnom bankarstvu, nego i kod svakog finansijskog instrumenta koji ima karakter kreditiranja odnosno zaduženja (na primer, kupovina korporativnih obveznica ili zapisa različite ročnosti) koji su više svojstveni investiconom bankarstvu, pa i u svakom od ovih slučajeva treba sprovesti prethodnu procenu kreditne sposobnosti emitenta hartije od vrednosti i verovatnoću neizvršenja obaveze po

[82] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 372. - 373.
[83] Zakon o bankama, Sl.glasnik RS, br. 107/05, od 2.12. 2005. godine.

emitovanoj hartiji od vrednosti Ukoliko dođe do opadanja kreditne sposobnosti emitenta kupljenje hartije od vrednosti, izlaz se može tražiti u njenoj prodaji na sekundarnom tržištu, uz veći ili manji diskont, pre nego u njenom držanju u portfelju do dosplosti. Utvrđivanje kreditnog rejtinga konkretnog dužnika, odnosno hartije od vrednosti koju je emitovao, zasniva se više na indikatorima prethodnog poslovanja, nego budućim performansama, koje je mnogo teže proceniti.

Inače, za merenje kreditnog rizika na nivou ukupnog kreditnog portfelja banke može se koristiti nekoliko modela od kojih su najpoznatiji: KMV model, CreditMetrics (uveden od strane JP Morgan), CreditRise + (uveden od strane Credit Suisse First Boston) i model zasnovan na oceni portfelja (uveden od strane konsultantske firme McKinsley & Co.).[84] Sva četiri navedena modela koriste metod za predviđanje slučaja neizvršenja obaveza od dužnika i metod za utvrđivanje korelacije slučajeva neizvršenja obaveze dužnika. Kod predviđanja verovatnoće neizvršenja obaveze dužnika, KMV modeli zasnovani na proceni opcije (option valuation models) koriste podatke iz finansijskih izveštaja i podatke o cenama akcija dužnika, CreditMetrics koristi istorijske podatke kod matrice rejtinga i druge inpute, CreditRise + koristi istorijske stope neizvršenja obaveza, a model zasnovan na oceni portfelja koristi simulaciju makroekonomskih faktora. Pored ovih modela, postoji i Altmanova ZETA analiza (za utvrđivanje rizika bankrotstva preduzeća) i Chesser-ov Credit Scoring System itd.[85]

3.1.1. Zaloga

Zaloga je vrsta osiguranja kredita kada banke imaju kreditno pokriće zalogu u obliku različitih vrsta imovine ili aktive dužnika (kao što su fizička trajna dobra, nepokretnosti, zalihe kurentnog materijala i gotove robe, proizvodni kapaciteti, oprema, potraživanja, vrednosni papiri, obveznice, akcije itd.). Osnovni kvalitet koji zaloga treba da ima je njena utrživost, tj. mogućnost prodaje na tržištu, čiji iznos služi kao redukovanje rizika mogućih gubitaka u slučaju da dužnik nije u mogućnosti da otplaćuje kreditnu obavezu u ugovorenim rokovima. Zaloga ima dva obeležja: 1) ona nije garancija da će se kredit vratiti, odnosno platiti, nego način pokrivanja rizika eventualne očekivane kreditne neposobnosti dužnika, i 2) tržišna vrednost zalog mora biti najmanje jednaka ili veća od vrednosti kreditnog potraživanja i zavisnih troškova naplate iz zaloge u momentu nastanka kreditnog rizika.[86]

3.2. Kreditni rejtnig zajmoprimca

Većina kreditora različitog profila danas koristi sisteme kriterijuma sa zbirom poena (credit scoring system) za razmatranje zahteva za odobrenje kredita. U stvari, glavni sistemi kreditnih kartica, kao što su Master Card i Visa, koriste rutinski ove sisteme, dok sve veći broj banaka i drugih zajmodavaca koristi model zbira poena za procenu kredita baziranih na vrednosti kuće, prvog hipotekarnog zajma i potrošačkih kredita. Mnoge osiguravajuće kompanije, takođe, koriste kriterijum sa zbirom poena da bi procenile nove vlasnike polisa i

[84] Đukić Đ., Bjelica V. i Ristić Ž. - „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str. 194.

[85] Vujović T. - „Upravljanje bankarskim rizicima“, Bankarstvo 3-4/2003. str. 68.

[86] Ćurčić U. - „Bankarski portfolio menadžment“, Feljton, Novi Sad, 2002. str. 412.

rizike koje bi ovi potencijalni klijenti mogli predstavljati za osiguravača. Sistem kriterijuma sa zbirom poena ima prednost zbog toga što može brzo da se obradi veliki broj kreditnih zahteva uz minimalni rad, čime se smanjuju operativni troškovi, a ovi sistemi mogu da budu i efikasna zamena za odlučivanje u slučaju kada se radi o neiskusnim službenicima za odobravanje kredita, čime se kontrolišu gubici nastali zbog spornih dugovanja. Mnogim klijetima odgovara povoljnost i brzina kojom se njihovi kreditni zahtevi obrađuju putem ovog sistema. Česta verifikacija i revizija credit scoring system-a ne samo da je mudra s pravne i zakonske tačke gledišta, već ona, takođe, ublažava najveću potencijalnu slabost takvih sistema - njihovu nesposobnost da se prilagode promenama u ekonomiji i način života porodice. Nefleksiblni sistem procene kreditne sposobnosti može da predstavlja veliku opasnost za program potrošačkih kredita institucija koje ih odobravaju. U svakom slučaju, menadžmentska struktura u bankama koristi razne strategije u cilju zaštite od kreditnog rizika.[87]

Banke vrše selekciju kreditnih zahteva, čime se deluje u pravcu minimiziranja kreditnih rizika kroz interne rejting sisteme kojima se utvrđuje kreditna sposobnost (bonitet) zajmotražioca. Banke primenjuju zaštitne klauzule (covenants) kojima sprečavaju takvo poslovno ponašanje dužnika u toku trajanja kreditnog odnosa, koje bi pogoršalo njihovu kreditnu sposobnost (na osnovu ovih klauzula može se otkazati dalje korišćenje kredita). Rizik se može smanjiti na osnovu uzimanja odgovarajućeg obezbeđanja (kolaterala) ili dobijanja garancije. Banke primenjuju sistem limita (maksimalnog iznosa kredita koji se može odobirti određenom dužniku ili zemlji ili grani privrede u odnosu na kapital banke) i vrše diversifikaciju svoje kreditne aktive, čime smanjuju rizik svog kreditnog portfolia.

Faktori za određivanje kreditne sposobnosti	Vrednost poena
1. Profesija klijenata ili oblast poslovanja	
Stručno ili poslovno izvršno lice	100
Kvalifikovani radnik	80
Službenik	70
Student	50
Nekvalifikovani radnik	40
Službenik sa skraćemi radnim vrmenom	20
2. Stambeni status	
Poseduje kuću	60
Rentira kuću ili stan	40
Živi sa prijeteljem ili rođakom	20
3. Kreditni rejtnig	
Odličan	100
Prosečan	50
Nema podataka	20
Siromašan	0
4. Vreme provedeno na sadašnjem poslu	
Preko jedne godine	20
Godinu dana i manje	10
5. Telefon u kući ili stanu	
Da	20

[87] Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001. str. 334.

Ne	0
6. Broj izdržavanih lica koje je prijavio klijent	
Nema	30
Jedno	30
Dva	40
Tri	40
Više od troje	20
7. Depozitni računi	
Tekući i štedni računi	40
Samo štedni računi	30
Samo tekući računi	20
Nema	0

Tabela 2. Glavni faktori modela kriterijuma sa zbirom poena i vrednosti poena

Vrednost ili zbir poena	Odluka o kreditu
280 poena ili manje	odbiti zahtev
290-300 poena odobriti	odobriti kredit do 1.000 USD
310-330 poena odobriti	odobriti kredit do 2.000 USD
340-360 poena odobriti	odobriti kredit do 3.000 USD
370-380 poena odobriti	odobriti kredit do 4.000 USD
390-400 poena odobriti	odobriti kredit do 6.000 USD
410-430 poena odobriti	odobriti kredit do 10.000 USD

Tabela 3. Prikaz zbira poena za odobravanje iznosa kredita[88]

3.3. Rizik koncentracije kredita

Specifična vrsta kreditnog rizika je rizik koncentracije kredita. Svaka banka mora da vodi računa o disperziji svojih kredita. Preterana koncentracija rizika u odnosu na jednu grupu klijenata povećava rizik gubitka banke, s tim da se rizik koncentracije može ispoljiti u različitim vidovima, pa osim kreditne izloženosti, on može da uključuje vanbilansnu izloženost, regionalnu izloženost, gransku izloženost i izloženost tržišnom riziku.[89]

Rizik koncentracija kredita može rezultirati i iz povezanosti određene grupe dužnika putem zajedničke svojine, zajedničkog rukovodstva (direktora), međusobnih (unakrsnih) garancija, ali i direktne komercijalne međuzavisnosti koja se ne može promeniti u kratkom roku. U svom poslovanju banke su posebno suočene sa rizikom koncentracije kredita, koja je bila

[88] Rose P. S., Hudgins S. C. - „Bankarski menadžment i finansijske usluge“, Data Status, Novi Sad, 2005. str. 615. – 616.

[89] Mešić D. - „Prudencijalna kontrola banaka i finansijskih konglomerata“, Stylos, Novi Sad, 2004. str. 149.

primarni uzročnik stečaja banaka poslednje decenije, pa stoga banke moraju da vode računa da nemaju dominantne zajmoprimce u svom kreditnom portfoliu. Rizik koncentracije kredita često proizlazi iz teženje banke za specijalizacijom u smislu većeg ulaženja u kreditne aktivnosti u određenim privrednim granama. Specijalizirajući se za određeni segment tržišta, banke se stavljaju u zavisan položaj u odnosu na poslovanje tih sektora privrede. Ovde se javlja problem, jer specijalizacija kreditne aktivnosti omogućava bolje razumevanje funkcionisanja pojedinih privrednih segmenata i na toj osnovi ostvarivanje konkurentne prednosti u odnosu na druge banke, dok diversifikacija koja smanjuje rizik koncentracije kredita može biti u određenoj meri i štetna za banku, ako, pritisnuta konkurencijom, sve više ulazi u nove oblasti poslovanja koje nedovoljno poznaje. Politika upravljanja rizikom koncentracije kredita, tj. diversifikacije kredita treba da bude postavljanja u skladu sa zakonskim ograničenjima koja su uglavnom postavljana sa ciljem da se ograniči visina kredita jednom dužniku ili realtivno maloj grupi dužnika i da se obezbedi da banka kreditira relativno veći broj privrednih subjekata koji posluju u različitim privrednim oblastima. Cilj politike banke u domenu upravljanja rizikom koncentracije kredita je da se poboljša sveobuhvatni kvalitet kreditnog portfolia. Koncentracija je takođe moguća kod banaka (pre svega manjih, komunalnih banaka sa izrazitom lokalnom orijentacijom) koje posluju u gradovima u kojima ekonomski dominira jedna ili svega nekoliko firmi. U ovakvoj situaciji banka može znatan deo svoje kreditne aktivnosti usredsrediti na ovu ili ove firme i na zaposlene u njima, pa ako ove firme zapadnu u teškoće, što će se odraziti i na finansijski položaj zaspolenih u ovim firmama, to će se neminovno odraziti i na poziciju banke. Shodno Bazelskom sporazumu o obimu kapitala i standardima za kapital banke, iz 1988. godine, utvrđeno je da je nivo od 25% kapitala banke optimalni nivo u pogledu maksimalne izloženosti riziku u odnosu na jednog dužnika ili grupu povezanih dužnika, s tim da zbir svih velikih kredita ne sme biti veći od 800% u odnosu na akcijski kapital banke.[90]

Rizik izloženost banke prema jednom licu je ukupan iznos potraživanja i vanbilansnih stavki, koji se odnosi na to lice ili grupu povezanih lica (krediti, ulaganja u dužničke hartije od vrednosti, vlasnički ulozi i učešća, izdate garancije i avali i sl.). Velika izloženost banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica je izloženost koja iznosi najmanje 10% kapitala banke, a izloženost banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne sme preći 25% kapitala banke. Izloženost banke prema licu povezanom s bankom ne sme preći 5% kapitala banke, a ukupna izloženost banke prema licima povezanim s bankom ne sme preći 20% kapitala banke. NBS propisuje zbir svih velikih izloženosti banke, koji ne može biti manji od 400%, niti veći od 800% kapitala banke. Ulaganje banke u jedno lice koje nije lice u finansijskom sektoru ne sme preći 10% kapitala banke. Ukupna ulaganja banke u lica koja nisu lica u finansijskom sektoru i u osnovna sredstva banke ne smeju preći 60% kapitala banke (ovim nije obuhvaćeno sticanje akcija radi njihove dalje prodaje u roku od 6 meseci od dana sticanja tih akcija).[91]

[90] Mešić D. - „Prudencijalna kontrola banaka i finansijskih konglomerata“, Stylos, Novi Sad, 2004. str. 153.

[91] Zakon o bankama, Sl.glasnik RS, br. 107/05, od 2.12. 2005. godine.

3.4. Upravljanje kreditnim rizikom

Upravljanje kreditnim rizikom se naročito odnosi na procenu kreditne sposobnosti dužnika, urednost izvršavanja obaveza prema banci i kvalitet instrumenta obezbeđenja. Banka je dužna da obračunava i izdvaja rezerve za procenjene gubitke koji mogu nastati po osnovu aktive i vanbilansnih stavki, kao i da propiše posebne politike i procedure za identifikaciju loše aktive i upravljanje tom aktivom.[92]

Banka je dužna da sva potraživanja klasifikuje, na osnovu Odluke o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki, u sledeće kategorije:

- kategorija A: potraživanja od dužnika kod koga se ne očekuju problemi u naplati i koji svoje obeveze izmiruje blagovremeno, a izuzetno s docnjom ne dužom od 30 dana.
- kategorija B: potraživanja od dužnika čiji su tokovi gotovine ocenjeni kao adekvatni sa aspekta izmirivanja obaveza, ali čije finansijsko stanje nije zadovoljavajuće usled određenih problema u poslovanju, s tim da ne ukazuje na znatnije pogoršanje u budućnosti; potraživanja od dužnika koji svoje obaveze uglavnom izmiruje s docnjom ne dužom od 30 dana, a izuzetno s docnjom ne dužom od 90 dana;
- kategorija V: potraživanja od dužnika čiji tokovi gotovine nisu adekvatni sa aspekta izmirivanja obaveza i kod koga ročna usklađenost određenih elemenata aktive i pasive ne odgovara njegovoj delatnosti, potraživanja od dužnika čija struktura i visina kapitala ne odgovaraju njegovoj delatnosti, potraživanja od dužnika koji svoje obaveze ulavnom izmiruje s docnjom ne dužom od 90 dana, a izuzetno s docnjom ne dužom od 180 dana;
- kategorija G: potraživanja od dužnika koji posluje s gubitkom, potraživanja od nelikvidnog ili insolventnog dužnika, potraživanja od dužnika protiv koga je pokrenut postupak prinudnog poravnanja, potraživanja od banke u sanaciji, potraživanja od dužnika koji svoje obaveze uglavnom izmiruje s docnjom ne dužom od 180 dana, a izuzetno s docnjom ne dužom od 360 dana, pod uslovom da se osnovano može očekivati da će dužnik izmiriti bar deo obaveze;

kategorija D: potraživanja sa sumnjivom ili spornom pravnom osnovom, potraživanja od dužnika u stečaju ili kod koga se osnovano može očekivati otvaranje postupka stečaja, potraživanja koja ne ispunjavaju uslove za klasifikaciju u ostale kategorije, potraživanja od dužnika koji svoje obaveze često izmiruje s docnjom dužom od 360 dana, sredstva stečena naplatom potraživanja koje banka nije otuđila ili stavila u funkciju svog poslovanja u roku od jedne godine od datuma sticanja.

Bilansna aktiva i vanbilansne stavke koje se ne klasifikuju u navedene kategorije su : gotovina u blagajni, sredstva na žiro računu, zlato i drugi plemeniti metali, osnovna sredstva i nematerijalna ulaganja, sredstva po viđenju i sredstva oročena do sedam dana na računima banaka koje su, prema poslednjem rangiranju koje su izvršili Standard&Poor's , Fitch-IBCA ili Thompson Bank Watch, rangirane s najmanje VVV ili koje je izvršio Moody's – s

[92] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 379.

najmanje Vaa3, HoV koje se mogu refinansirati kod NBS, potraživanja od NBS ili RS i potarživanja banke obezbeđenja njihovim bezuslovnim garancijama plativim na prvi poziv, sredstva stečena naplatom potraživanja u toku godinu od dana sticanja, obveznice emitovane u skladu sa Zakonom o regulisanju javnog duga SRJ po osnovu devizne štednje građana, vanbilansne stavke po kojima ne može doći do plaćanja.[93]

[93] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 378. – 380.

IV DEO ANALIZA BANKARSKOG SEKTORA SRBIJE

4.1 Struktura bankarskog sektora

4.1.1. Broj banaka i organizaciona mreža

Teorijska analiza bankarstva se pretežno odnosi na istraživanje uloge, značaja i ponašanja banke kao važne institucije finansijskog i šireg ekonomskog sistema zemlje.[94] Broj banaka u Srbiji od početka 2001. kada ih je bio 84 ima stalni trend smanjenja.[95] Tako se njihov broj krajem 2003. sveo na 47, da bi ih krajem 2004. bilo 43, zatim krajem 2005. na 40, 2006. godine bilo je 37 banaka, s tim da je, za razliku od ovog trenda, broj organizacionih jedinica u tom periodu (filijala, ekspozitura i šaltera) stalno rastao.[96] Na kraju trećeg kvartala 2009. godine posluju ukupno 34 banke odnosno nepromenjeni broj u odnosu na prethodni kvartal. Organizaciona mreža svih banaka uključuje ukupno 2.660 poslovnih jedinica, filijala, ekspozitura, šaltera, kao i agencija i menjačnica, odnosno za 36 manje nego na kraju drugog kvartala 2009. godine.

Opis	Decembar 2007.	Decembar 2008.	Septembar 2009.
Broj banaka	35	34	34
Ukupno organizacionih jedinica:	2.435	2.711	2.660
A. Broj poslovnih jedinica	80	70	68
B. Broj filijala, ekspozitura i šaltera	2.321	2.607	2.558
C. Ostalo	34	34	34

Tabela 4. Broj banaka i organizaciona mreža.

Srpski bankarski sektor je manje razvijen nego u zemljama regiona, ali upravo iz tog razloga ima veće potencijale za rast.[97]

4.1.2. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru

Bankarski sektor Srbije je na kraju trećeg kvartala 2009. godine zapošljavao 31.524 lica. U odnosu na kraj 2008. godine došlo je do smanjenja broja zaposlenih od 2,5 odnosno 818 lica (po mesecima: januar +41, februar -41, mart -50, april -268, maj -263, jun -46, jul -123, avgust -11 i septembar -57). Od ukupnog broja banaka, u odnosu na prethodni kvartal jedna banka nije menjala broj zaposlenih (najviše između ostalih, OTP Banka, AD Novi Sad za 85 zaposlenih, sledi Alpha banka AD, Beograd i ERSTE banka, AD Novi Sad za 73 i ProCredit banka, AD beograd za 53) dok je 16 banaka povećalo broj zaposlenih (i to najviše između ostalih, Privredna banka AD, Beograd za 42 zaposlena, sledi Komercijalna banka, AD Beograd sa 41, Eurobanka EFG banka, AD Beograd sa 28 i Opportunity banka, AD Novi Sad sa 22 zaposlena lica).

[94] „Ekonomska enciklopedija“, Savremena administracija, II tom, Beograd 1984. str. 85.
[95] Spisak banaka – članica Udruženja banaka Jugoslavije, „Jugoslovensko bankarstvo“, br. 5-6/2001, str. 92 - 95.
[96] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za IV kvartal 2006. godine“, str. 6.
[97] Trajhl A. – „B92“, objavljeno 13.04.2010., preuzeto 18.04.2010. sa url: http://www.b92.net/biz/komentari.php?nav_id=424157

	Struktura prema vlasništvu			
	Državne	Privatne	Strane	Ukupno
Broj zaposlenih – septembar 2009.	7.301	2.214	22.009	31.524
Promena broja zaposlenih[98]	(147)	92	(763)	(818)

Tabela 5. Pregled broja zaposlenih od decembra 2006. do septembra 2009. [99]

Primetno je usporavanje stope rasta broja zaposlenih u bankarskom sektoru Srbije u toku 2008. koje je kulminiralo maksimalnim broje od 32.383 na kraju januara 2009. Nakon januara bankarski sektor praktično iz meseca u mesec smanjuje broj zaposlenih pri čemu su najzanačajnija smanjenja do sada bila u aprilu i maju. Nakon tog perioda trend smanjenja je i dalje nastavljen ali nešto sporijim intenzitetom.

4.1.3. Vlasnička struktura banaka

Na kraju septembra 2009. godine:

- 20 banaka je u većinskom vlasništvu stranih akcionara,
- 5 banaka u većinskom vlasništvu domaćih fizičkih i pravnih lica,
- 9 banaka u većinkom vlasništvu Republike Srbije.[100]

Detaljni pregled strukture vlasništva za određene kategorije bilansa stanja i uspeha bankarskog sektora su prikazani na grafiku 2.

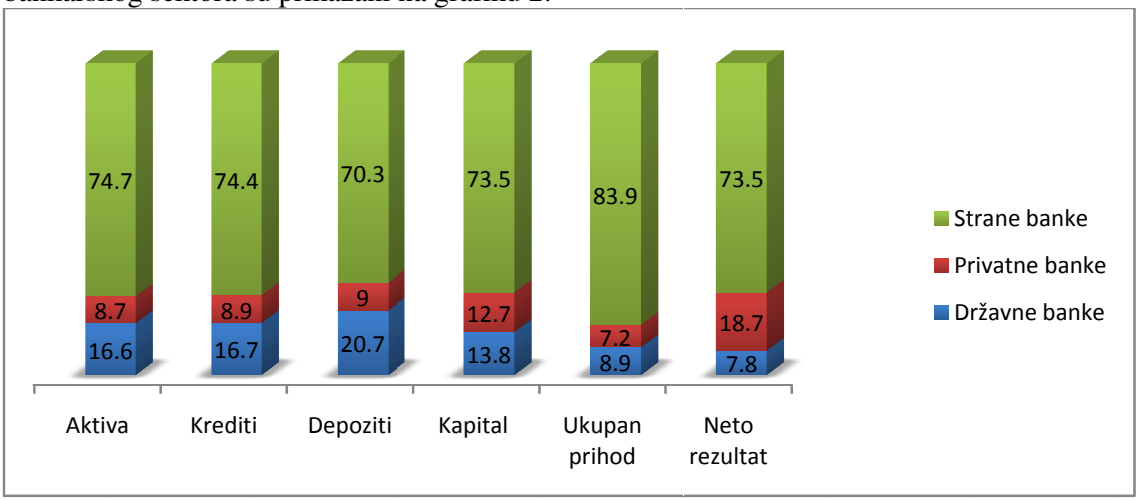

Grafikon 1. Pregled pojedinačnih osnovnih kategorija bilansa stanja i uspeha prema vlasničkoj strukturi (u %, septembar 2009).

4.1.4. Tržišno učešće

Ukupna aktiva bankarskog sektora na kraju septembra 2009. godine iznosi 1.962,9 milijardi RSD. Raspored banaka u bankarskom sistemu Srbije prema visini tržišnog učešća je dat u grafikonu 2.[101]

[98] U odnosu na decembar 2008.
[99] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 2. – 3.
[100] Banke u kojima je RS većinski ili pojedinačno, posredno ili neposredno, najveći akcionar. OD 14.07.2009. godine Metals banka AD, Novi Sad je dokapitalizovana od strane AP Vojvodina i „DDOR Novi Sad#, AD Novi Sad čime je većinski postala državna banka.
[101] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 4.

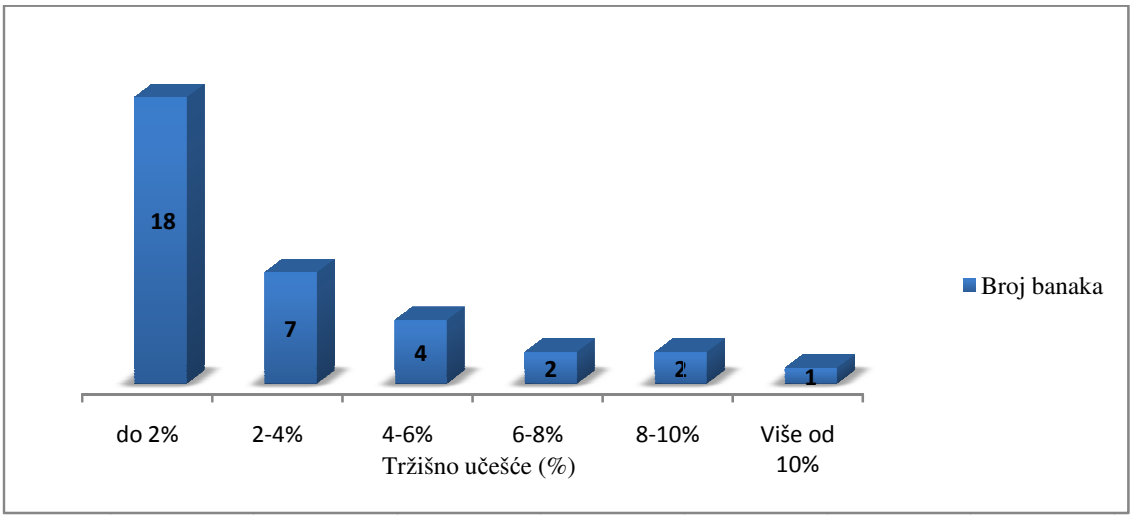

Grafikon 2. Pregled tržišnog učešća banaka (aktiva).

Bankarski sektor je u značajnoj meri fragmentisan, što se ogleda i u činjenici da čak 18 banaka ima tržišno učešće manje od 2% (mereno učešćem aktive pojedinačne banke u ukupnoj aktivi bankarskog sektora). Na kraju trećeg kvartala 2009. godine samo jedna banka ima tržišno učešće veće od 10% - Banca Intesa sa 14.83%. U tabeli 3 je dat prikaz banaka prema tržišnom učešću koje na dan 30. septembra 2009. za prvih 10 banaka iznosi 69.4% ukupne aktive kao i detaljan pregled učešća ostalih banaka.

		Učešće			Učešće
R.br.	Banka	(%)	R.br.	Banka	(%)
1)	Banca Intesa	14,83	18)	Credit Agricole banka Srbija	1,69
2)	Komercijalna banka	9,96	19)	Univerzal banka	1,44
3)	Raiffeisen banka	9,36	20)	Postanska stedionica	1,25
4)	Hypo Alpe-Adria-bank	6,35	21)	Marfin bank	1,16
5)	Eurobank EFG	6,08	22)	Metals banka	1,16
6)	UNICREDIT BANK	5,99	23)	Cacanska banka	1,08
7)	Aik banka Niš	4,75	24)	Privredna banka Bgd.	1,02
8)	Societe Gen. Banka Srbija	4,50	25)	KBC banka	0,82
9)	Vojvođanska banka	4,23	26)	FINDOMESTIC BANKA	0,62
10)	VolksBank	3,41	27)	Srpska banka Bgd.	0,53
11)	ALPHA BANK	3,29	28)	Credy banka	0,40
12)	ProCredit Bank	3,17	29)	Jugoboanka K.Mitrovica	0,39
13)	Agrobanka	2,71	30)	Jubmes banka	0,35
14)	Erste Bank Novi Sad	2,58	31)	Privredna banka Pan.	0,24
15)	OTP BANKA SRBIJA	2,36	32)	Opportunity banka	0,22
16)	NLB banka	2,03	33)	Moskovska banka	0,07
17)	Piraeus bank	1,94	34)	Kosovsko metohijska banka	0,03

Tabela 6. Pregled tržišnog učešća pojedinačnih banaka (septembar 2009).

Istovremeno pokazatelj nivoa koncentracije u bankarskom sektoru, Hiršman Herfindal Indeks[102], se nalazi posmatrano od jula 2008. godine na novom maksimumu od 654 indeksnih

[102] *Hiroschman Herfindahl Index (HHI)* – nivo indeksa do 1000 označava da ne postoji koncentracija; nivo indeksa od 1000 do 1800 označava postojanje umerene koncentracije; nivo indeksa iznad 1800 označava postojanje značajne koncentracije.

poena. Iako je trend rastući, pomenuti pokazatelj je značajno ispod nivoa od 1000 koji bi onzačio postojanje umerene koncentracije. [103]

Godina	Mesec	Učešće prvih 5 banaka	Učešće prvih 10 banaka	HHI Aktiva
2009.	Septembar	46,57%	69,44%	654
	Jun	46,28%	69,31%	650
	Mart	46,38%	68,20%	642
2008.	Decembar	46,17%	68,49%	627
	Septembar	45,20%	68,71%	617

Tabela 7. Pregled pokazatelja konkurentnosti i koncentracije bankarskog sektora.[104]

4.2. Bilans stanja bankarskog sektora

Bilans stanja u formalnom smislu predstavlja dvostrani račun, na čijoj jednoj strani je prikazano stanje sredstava, odnosno imovine (na strani aktive), a na drugoj strani stanje obaveza, odnosno fondova (na strani pasive). U slučaju ostvarenog negativnog finansijskog rezultata nepokriveni gubitak se pojavljuje kao pozicija na strani aktive. Klasifikacija sredstava i obaveza banke u bilansu stanja grupisana je prema stepenu njihove likvidnosti i ročnosti. Kapital banke se nalazi u pasivi (izvorima) bilansa stanja i predstavlja najstabilniji deo finansijkog potencijala banke, koji je kao nedepozitni izvor sredstava trajno uložen u banku i predstavlja regulatorni uslov za osnivanje i uspešno poslovanje banke. Banka formira sopstveni kapital uplatom akcionara u osnivački fond, narednim emisijama akcija, usmeravanjem dela ostvarenog profita u kapital banke, kao i konverzijom duga u akcije banke. Razlikuje se bruto i neto kapital banke.[105] Banka formira svoj bruto kapital iz osnivačkog kapitala, rezervi banke, revalorizacionih rezervi, nerasporođenog profita (dobiti) iz ranijeg perioda i tekućeg poslovanja, dok neto kapital banke čini bruto kapital banke umanjen za ulaganja u akcije preduzeća, banaka i drugih organizacija, nepokrivene gubitke iz prethodnog perioda i iz tekućeg perioda. Ukupna aktiva ili pasiva banke reprezentuje njen finansijski potencijal tako da se upoređivanjem trenutnih pozicija bilansa stanja sa nekim prethodnim periodima može doći do saznanja o performansnim mogućnostima banke, o prelivanjima između podbilansa, o kvalitetu upravljanja bankom, strukturi izvora i plasmana sredstava, kao i o ročnoj transformaciji sredstava.

4.2.1. Analitički značaj bilansa banke

Bilans banke ima analitičku vrednost, s obzirom na to da omogućava brojne analize strukture i odnosa između relevantnih pozicija i na taj način obezbeđuje informacionu osnovu za donošenje finansijkih odluka na mikro i makro finansijskom planu. Poseban aspekt analize bilasna banke zasniva se na analizi troškova i izvora prihoda. Analiza bankarskog bilansa se zasniva na fundamentalnoj računovodstvenoj identičnosti aktive i obaveza, plus kapitala (neto vrednosti), gde je aktiva = obaveze + kapital ili neto vrednosti.[106] Tržišno orijentisane banke su motivisane na maksimizaciju profita kroz optimalno struktuiranje aktive i pasive, tj. razlike između nivoa prihoda i troškova banke. U slučaju da su ročno i valutno izbalansirane

[103] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 5.
[104] Ibidem str. 6.
[105] Dušanić J. - „Poslovno bankarstvo“, Consseco Institut, S Sarajevo – Beograd, 2003. str. 99.
[106] Živković A., Stankić R. i Krstić B. - „Bankarsko poslovanje i platni promet“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str.162. - 163.

vrednosti aktive i pasive, bilans banke je u fundamentalnoj ravnoteži. Ukoliko prihodi pokrivaju troškove, likvidnim rezervama se pokriva rizik neblagovremenog plaćanja, čime se postiže perfektno uravnoteženje bilansa. Pri tome, ročna usklađenost aktive i pasive amortizuje rizik promene deviznog kursa. Na osnovu bilansnih pozicija, fundamentalna ravnoteža banke se može prikazati na sledeći način:

Aktiva = obaveze + fondovi (kapital); Fondovi (kapital) = aktiva – obaveze; Obaveze = aktiva – fondovi (kapital).

Na osnovu pokazatelja iz bilansa mogu se izvući i brojni drugi pokazatelji koji imaju analitički značaj, ali praktičan i operativni značaj za potencijalne investitore. Bilansna suma bankarskog sektora na dan 30. septembra 2009. godine iznosi 1.962,9 mlrd. RSD i veća je za 103,3 mlrd. RSD ili za 5,6% u odnosu na drugi kvartal 2009. godine. Od početka bilansna aktiva je veća za 186 mlrd. RSD ili za 10,5%.

U okviru strukture aktive bankarskog sektora su zabeležene izvesne izmene u odnosu na prethodni kvartal. Najveći deo bilansne aktive banaka od 56,5% predstavljaju Dati krediti i depoziti (jun 58,5%) i zatim slede Opozivi krediti i depoziti sa 20% (jun 18,7%). Gotovina i gotovinski ekvivalenti i u septembru kao i u junu, čine 12,6% bilansne aktive bankarskog sektora, dok su sve ostale stavke sa učešćem manjim od 4% (jun, takođe manje od 4%). U poređenju sa početkom godine promene u strukturi aktive su još više očigledne imajući u vidu trend smanjivanja učešća odobrenih kredita i depozita u ukupnoj aktivi (dati krediti i depoziti su u trećem kvartalu povećani za 41,3 milijardi RSD u odnosu na početak godine dok je učešće manje za 3,6%). Istovremeno opozivi krediti i depoziti beleže uvećanje apsolutnog iznosa pozicije za dodatnih 116,8 milijardi RSD odnosno povećanje učešća za 4,5%. Značajan rast opozivih kredita i depozita između ostalog se duguje i Repo poslovima sa NBS obzirom da se knjigovodstveno vode u okviru ove pozicije - na kraju prošle godine repo poslovi su bili na nivou od 77,8 milijardi RSD dok su 9 meseci kasnije na nivou od 160,1 milijardu RSD. Istovremeno, visok rast stavke hartije od vrednosti od čak 201% se odnosi na deo plasmana banaka usmeren u državne zapise Republike Srbije[107] koje su bankama raspoložive za prodaju i koje drže do dospeća – oko 42,3 milijarde RSD (73% ukupnog izonsa) predstavljaju ulaganja banaka u hartije od vrednosti javnog sektora dospeća do jedne godine. Na kraju prošle godine takva ulaganja praktično nisu postojala.[108]

AKTIVA	31.12.2007.		31.12.2008.		30.9.2009.		Indeks rasta za III/IV kvartal	Indeks rasta za 2008.	Indeks rasta za 2007.
	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %			
Gotovina i gotovinski ekvivalenti	80,3	5,1	266,7	15	248,3	12,6	93	332	111
Opozivi depoziti i krediti	551,5	35,3	276,2	15,5	393,0	20,0	142	50	133
Potraživanja za kamatu, naknadu i po osnovu promene fer vrednosti derivata	6,6	0,4	9,7	0,6	15,1	0,8	156	148	131
Dati krediti i	774,3	49,6	1.068,5	60,1	1.109,8	56,5	104	138	144

[107] Obzirom da su dinarski plasmani Republici Srbiji na kraju septembra 2009. godine iznosili 70,1 milijardi RSD, ostatak se pored pozicija ulaganja u HoV nalazi i na poziciji gotovinskih ekvivalenata.
[108] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 6.

depoziti									
Hartije od vrednosti	19,3	1,2	19,7	1,1	59,3	3,0	301	102	73
Udeli (učešća)	6,2	0,4	5,4	0,3	6,8	0,3	127	87	143
Ostali plasmani	45,4	2,9	37,6	2,1	37,5	1,9	100	83	131
Nematerijalna ulaganja	6,1	0,4	6,3	0,4	6,4	0,3	102	104	104
Osnovna sredstva i investicione nekretnine	57,0	3,7	66,2	3,7	66,4	3,4	100	116	113
Stalna sredstva namenjena prodaji i sredstva poslovanja koje se obustavlja	0,3	0,0	0,2	0,0	0,5	0,0	234	64	85
Odložena poreska sredstva	2,5	0,2	2,5	0,2	2,0	0,1	81	100	102
Ostala sredstva	12,3	0,8	17,8	1,0	17,9	0,9	101	145	96
Gubitak iznad iznosa kapitala						0,0			
UKUPNO	**1.561,8**	**100**	**1.776,9**	**100**	**1.962,9**	**100,0**	**110**	**114**	**134**

PASIVA	31.12.2007.		31.12.2008.		30.9.2009.		Indeks rasta za III/IV kvartal	Indeks rasta za 2008.	Indeks rasta za 2007.
	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %			
OBAVEZE	**1.233,3**	**79**	**1.357,0**	**76,4**	**1.518,5**	**77,4**	**112**	**110**	**129**
Transakcioni depoziti	300,5	19,2	271,3	15,3	269,5	13,7	99	90	134
Ostali depoziti	659,6	42,2	753,4	42,4	876,2	44,6	116	114	149
Primljeni krediti	169,6	10,9	189,5	10,7	222,2	11,3	117	112	79
Obaveze po osnovu hartija od vrednosti	2,6	0,2	0,0	0,0	0,6	0,0		1	25960
Obaveze po osnovu kamata, naknada i promene vrednosti derivata	2,8	0,2	2,1	0,1	1,9	0,1	89	75	284
Rezervisanja	11,3	0,8	14,0	0,8	13,1	0,7	93	123	120
Obaveze za poreze	0,6	0,0	0,7	0,0	0,3	0,0	50		
Obaveze iz dobitka	0,6	0,0	1,2	0,1	0,6	0,0	46	184	90
Obaveze o osn. stalnih sred. namenj. prodaji i sred. posl. koje se obust.									
Odložene poreske obaveze	0,6	0,0	0,6	0,0	0,7	0,0	0	104	80
Ostale obaveze	85,1	5,5	142,2	7,0	133,6	6,8	108	146	143
KAPITAL	**328,5**	**21**	**419,9**	**23,6**	**444,4**	**22,6**	**106**	**128**	**152**
Akcijski i ostali kapital	272,8	17,5	332,7	18,7	340,1	71,3	102	122	149
Rezerve	47,6	3	74,3	4,2	101,7	5,2	137	156	156
Nerealizovani gubici po osn. hart. od vred.			0,1	0,0	0,1	0,0	115		
Akumulirana dobit/gubitak	8,0	0,5	13,0	0,7	2,8	0,1	22	162	246

UKUPNO	**1.561,8**	**100**	**1.776,9**	**100**	**1.962,9**	**100,0**	**110**	**114**	**134**

Tabela 8. Bilans stanja bankarskog sektora (u mlrd. RSD).[109]

Struktura pasive bilansa stanja nije zabeležila značajnije promene u odnosu na prethodni kvartal, U pasivi bilansa stanja bankarskog sektora 77,4% čine pozajmljeni izvori finansiranja (jun 76,7%), a 22,6% kapital (jun23,3%). Najveći deo pozajmljnih izvora čine ostali depoziti sa 44,6% (jun 44,4%), transakcioni depoziti sa 13,7% (jun 14,7%) i primljeni krediti sa 11,3% (jun 9,6%) ukupne pasive. Kapital banaka iznosi 444,4 mlrd. RSD (jun 433,3 mlrd) i u odnosu na četvrti kvartal 2008. godine uvećan je za 24,5 mlrd. din. ili 6%. U okviru kapitala, akcijski i ostali kapital iznosi 340,1 mlrd. RSD što je za 2% više nego u četvrtom kvartalu 2008. godine. Druga stavka po veličini su Rezerve koje su uvećane za 37% od početka godine, na nivo od 101,7 mlrd. RSD. Povećanje rezervi od dodatnih 27,4 milijardi RSD je prevashodno učinjeno na teret akumulirane dobiti kao i dobiti iz tekuće godine. Vanbilansne pozicije banaka dostigle su iznos od 2.731,2 milijarde RSD (jun 2.712,2 milijardi RSD) i u odnosu na stanje u drugom kvartalu 2009. godine su uvećane za 19 mlrd. RSD. odnosno oko 0.7%. Najveća pojedinačna vanbilansna stavka je Druga vanbilansna aktiva[110] koja čini 57,9% (jun 53,2%) svih vanbilansnih stavki. Druga po veličini vanbilansna stavka su Date garancije i druga jemstva koje čine 14,1% (jun 15,6%) ukupnih vanbilansnih stavki. Najveći deo ukupne vanbilansne aktive se odnosi na nerizične[111] stavke – u septembru svega 21,6% (jun 22,9) banbilansne aktive odnosno 589,4 mlrd. RSD (jun 622,2 mlrd. RSD) se odnosi na klasifikovane (rizične) vanbilansne stavke.

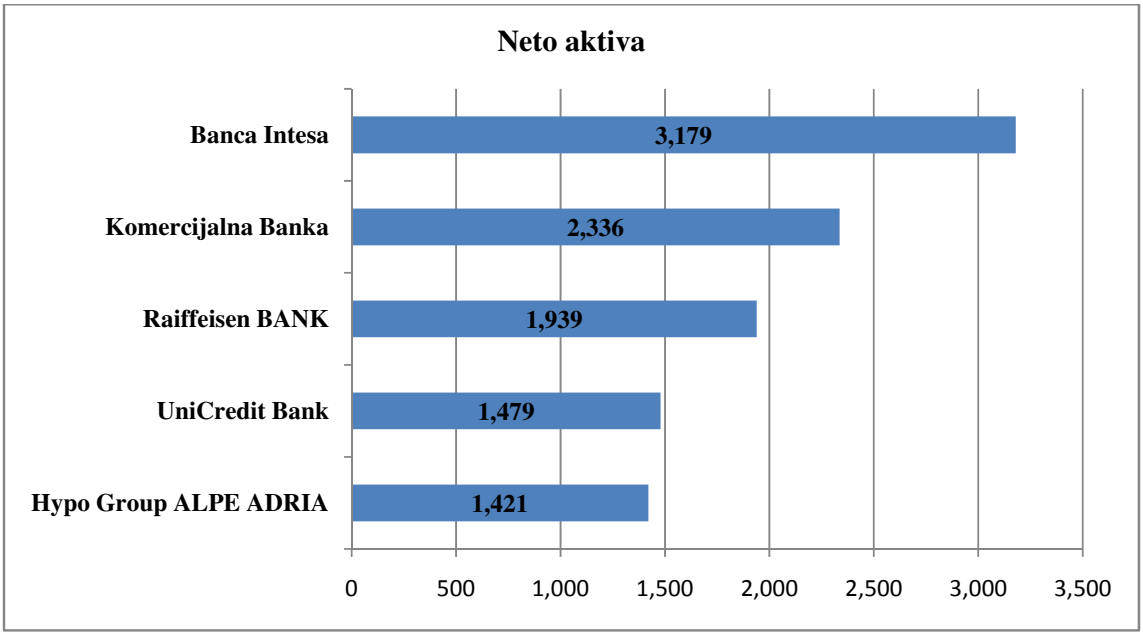

Grafikon 3. Neto aktiva banaka prema zvaničnim podacima Narodne banke Srbije na dan 30.06.2010. godine u milionima EUR.[112]

[109] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 7. - 8.
[110] Primljene garancije i druga jemstva, sredstva iz depo poslova i ostala vanbilansna aktiva.
[111] Pod pojmom „nerizične stavke“ se podrazumeva značenje u smislu postojanja izloženosti kreditnom riziku. Deo vanbilansne aktive koji se smatra rizičnom u smislu izloženosti kreditnom riziku je predmet klasifikacije za koju banke moraju da izračunavaju rezerve za potencijalne gubitke.
[112] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.

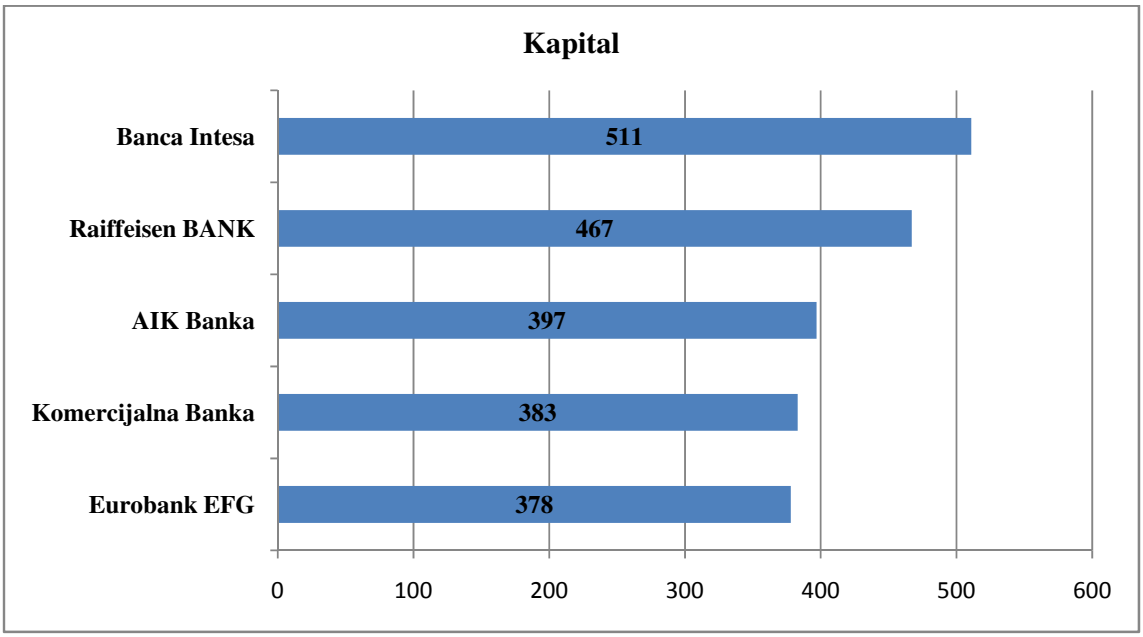

Grafikon 4. Kapital banaka prema zvaničnim podacima Narodne banke Srbije na dan 30.06.2010. godine u milionima EUR.[113]

4.3. Kreditni poslovi

Poslovne banke kao osnovni zadatak imaju prikupljanje slobodnih finansijskih sredstava od transaktora koji imaju novčane viškove, s jedne strane, i plasiranje onim transaktorima kojima su sredstva neophodna, s druge strane. Banke se, otuda, nazivaju depozitno – kreditnim institucijama, jer, još uvek, pretežni deo prikupljenih sredstava potiče od depozita, dok se plasmani uglavnom svode na kreditne plasmane i pored tendencije porasta nekreditnih plasmana banaka. Poslovi kreditiranja klijenata spadaju u aktivne bankarske poslove. Kredit je dužničko – poverilački posao u kome banka kao poverilac stavlja na raspolaganje određenu količinu finansijskih sredstava klijentu – dužniku – u formi koja, pored ostalog, uključuje definisanje kao najvažnijih uslova: kamate, načina otplate, vremena otplate, garancija i sl. U savremenim privrednim uslovma kredit ima sledeće funkcije:

- Mobilizatorska funkcija – osnovna funkcija kredita je da plasmanom sredstava koja su prikupljena kao viškovi izvrši njihovu najefikasniju alokaciju;
- Obezbeđenje kontinuiteta reprodukcije – kreditiranje omogućava likvidnost i kontinuitet proizvodnje, kao i povećanje proizvodnje i regulisanje ponude i tražnje na tržištu
- Obezbeđuje likvidnost i stabilnost privređivanja – kredit omogućava prevazilaženje sezonskog karaktera proizvodnje i raskoraka između plasmana i naplate;
- Reguliše ponudu i tražnju na tržištu – kreditiranje klijenata koji trenutno ne raspolažu platežno sposobnom tražnjom utiče na stabilizovanje tržišta i smanjivanje zaliha, kao i stabilizaciju cena;
- Stimuliše međunarodnu ekonomsku razmenu – kredit je u stimulisanju izvoza značajno sredstvo konkurentnosti nacionalne privrede;

[113] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.

- Relativizuje postojeće regionalne razlike razvijenosti – kredit omogućava prevazilaženje raskoraka između stepenea razvijenosti pojedinih područja, odnosno zemalja;
- Kontrolna funkcija – kroz proces selekcije klijenata i zadovoljavanja uslova za odobravanje kredita, kao i permanentno praćenje tokom perioda otplate kredita omogućava kontrolu privrednih subjekata.[114]

4.3.1. Kreditna aktivnost

Pregled strukture plasmana banaka i njenog kretanja dat je u sledećoj tabeli:

SEKTOR	31.12.2007.		31.12.2008.		30.9.2009.		Indeks rasta za III/IV kvartal	Indeks rasta za 2008.	Indeks rasta za 2007.
	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %	Iznos	Učešće u %			
PRIVREDA	437,4	57,5	632,2	61,5	715,3	60,0	113	145	135
STANOVNIŠTVO	302,5	39,8	364,3	35,5	375,3	31,5	103	120	154
Za stambenu izgradnju	89,4	11,8	160,8	15,6	175,1	14,7	109	180	189
JAVNI SEKTOR	13,9	1,8	17,4	1,7	87,1	7,3	501	125	64
SCG	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0	0
Repub. Srbija	7,0	0,9	8,2	0,8	77,2	6,5	942	117	42
Lokalna samoupr.	5,9	0,9	9,1	0,9	9,9	0,8	109	132	146
DRUGE FINAN. ORGANIZACIJE	1,2	0,1	10,6	1,0	9,1	0,8	86	867	161
NEPROFITNE INSTIT.	5,8	0,8	3,1	0,3	5,3	0,4	172	54	138
UKUPNO	**760,9**	**100,0**	**1.027,6**	**100,0**	**1.192,1**	**100,0**	**116**	**135**	**139**

Tabela 9. Kreditna aktivnost banaka (u mlrd RSD).[115]

Kreditna aktivnost bankarskog sektora je na kraju trećeg kvartala na nivou od 1.192,1 milijardi RSD (jun 1.158,8 milijardi RSD) što je u odnosu na poslednji kvartal 2008. godine povećanje od 164,5 mlrd. RSD odnosno 16%. U poređenju sa drugim kvartalom ove godine, rast kreditne aktivnosti iznosi 33,3 mlrd. RSD od čega je privredi plasirano oko 15,9 mlrd. RSD, javnom sektoru 13,2 mlrd. RSD (Republici Srbiji 12,7 mlrd.) i stanovništvu 5,1 mlrd. RSD (za stambenu izgradnju 3,1 mlrd. RSD). U odnosu na prethodni kvartal najeća stopa rasta od 20% se odnosi na plasmane Republici Srbiji koji su nastavlili trend uvećanja od početka godine i trenutno su na nivou 77,2 mlrd. RSD čineći 6,5% ukupne kreditne aktivnosti (ceo javni sektor 7,3%).

Ostale kategorije plasmana su zabeležile značajnije niže stope rasta – krediti privredi su povećani za oko 2,3%, ukupni plasmani stanovništvu 1,4% uz činjenicu da je većina tog rasta plasirana u stambene kredite koji su uvećani za 1,8% u odnosu na prethodni kvartal. Učešće pojedinih kategorija u ukupno odobrenim kreditima nije značajnije izmenjeno u odnosu na prethodne periode – plasmani privredi su i dalje dominantni sa 60% učešća (jun 60,4%), zatim slede plasmani stanovništvu sa 31,5% učešća (jun 31,9%) i javni sektor sa učešćem od 7,3% (jun 6,4%). Ostale kategorije su isod 1% učešća u ukupnoj kreditnoj aktivnosti.

Godina	Mesec	Učešće prvih 5 banaka (%)	Učešće prvih 10 banaka (%)	HHI Krediti

[114] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 252. - 253.
[115] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 9.

2009	Septembar	46,32%	69,78%	667
	Jun	47,22%	70,79%	676
	Mart	47,17%	69,57%	660
2008	Decembar	48,13%	69,94%	668
	Septembar	44,82%	67,60%	610

Tabela 10. Pregled pokazatelja koncentracije kredita bankarskog sektora.

Pet, odnosno deset banaka sa najviše odobrenih kredita, učestvuje sa 46,3%, odnosno 69,8% respektivno, u ukupnoj kreditnoj aktivnosti bankarskog sektora. NNI indeks koncentracije kredita iznosi 667.[116]

Ukupna (neto) kreditna aktivnost sektora na kraju prvog kvartala 2010 godine iznosi 1,522 milijardi RSD (mart 2010: 1,365 mlrd RSD) i veća je za 158 milijardi RSD odnosno za 12% u poređenju sa prethodnim kvartalom.[117]

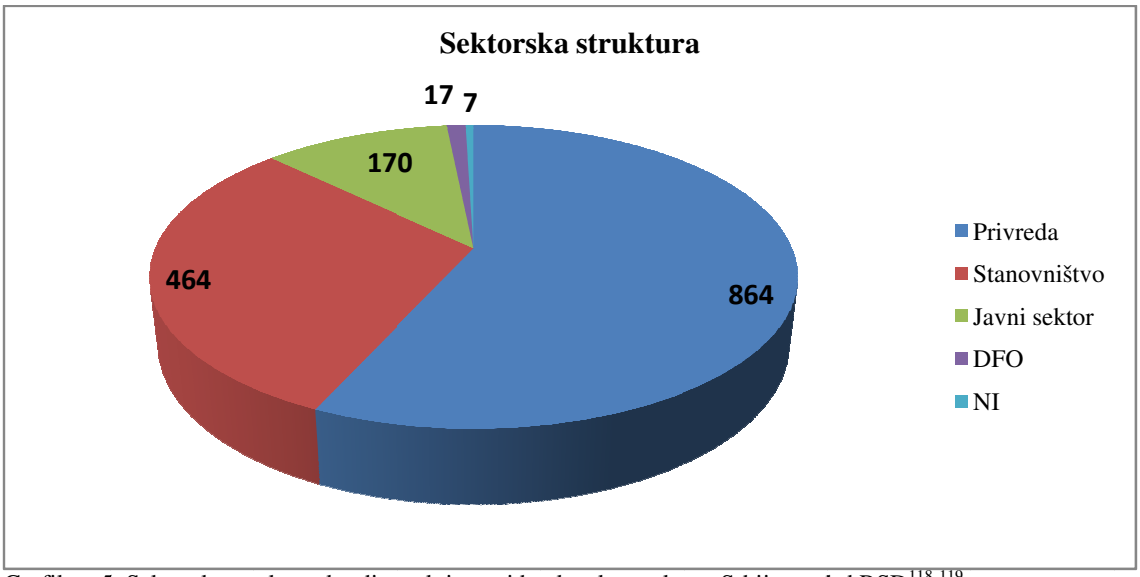

Grafikon 5. Sektorska struktura kreditne aktivnosti bankarskog sektora Srbije u mlrd RSD[118].[119]

[116] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 10.
[117] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 11.

[118] Privreda = Javna i druga preduzeća; DFO = Druge finansijske organizacije; NI = neprofitne institucije
[119] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 11.

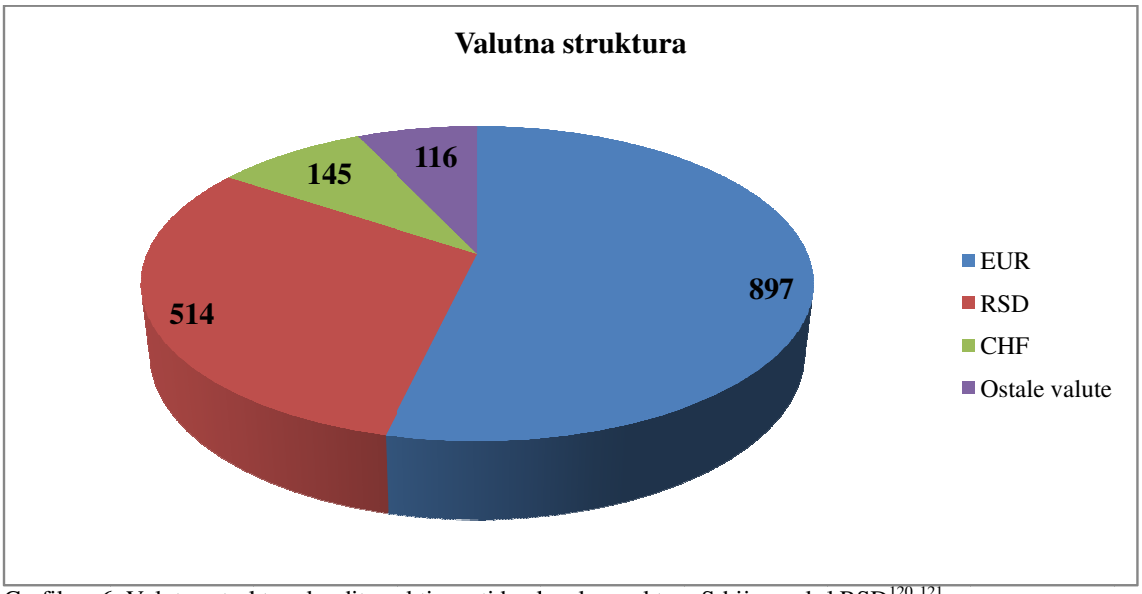

Grafikon 6. Valutna struktura kreditne aktivnosti bankarskog sektora Srbije u mlrd RSD[120].[121]

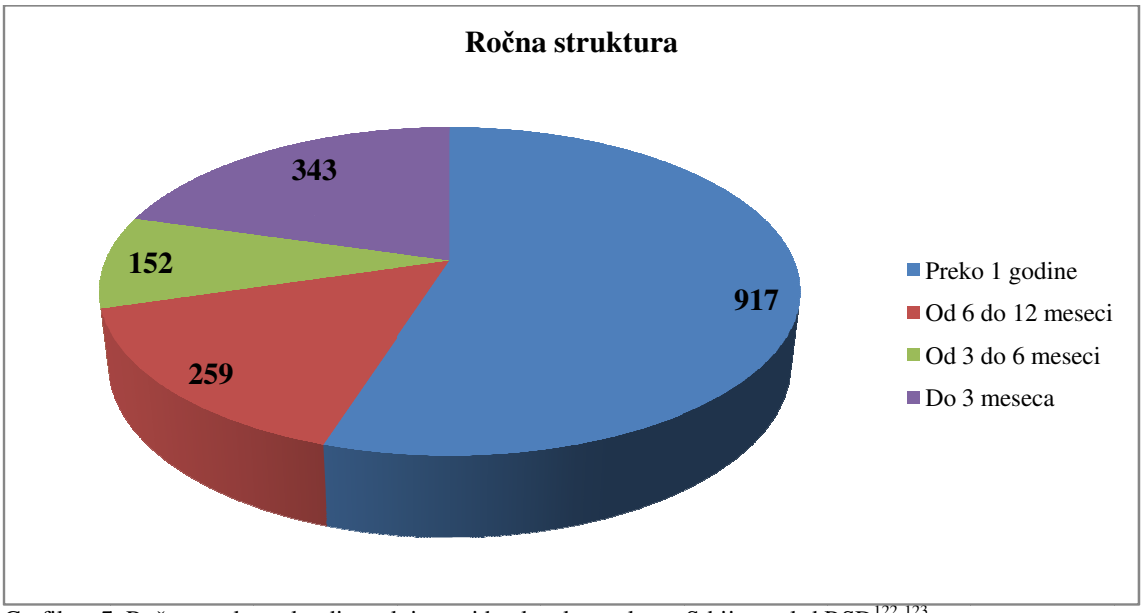

Grafikon 7. Ročna struktura kreditne aktivnosti bankarskog sektora Srbije u mlrd RSD[122].[123]

Oporavak kreditne aktivnosti se nastavlja obzirom da je apsolutni prirast stanja odobrenih kredita (+158 milijardi RSD) dodatno uvećan u poređenju sa prethodnim kvartalom i to za čak 82% (mart 2010: +87 mlrd RSD).

[120] Valutna struktura je data u bruto iznosu (bez uključenja ispravke vrednosti).
[121] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 11.
[122] Ročna struktura je data u bruto iznosu (bez uključenja ispravke vrednosti).
[123] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 11.

Privreda	+68 mlrd	(+ 9%)
Stanovništvo	+46 mlrd	(+ 11%)
Javni sektor	+ 36 mlrd	(+ 30%)
DFO	+ 4 mlrd	(+ 27%)
Neprofitne institucije	+ 0 mlrd	(+ 7%)

Tabela 11. Raspored ukupnog povećanja od 158 milijardi RSD kreditne aktivnosti po kategorijama.[124]

Dominantna kategorija su plasmani privredi (javnim i drugim preduzećima, koji čine 7% i 93% plasmana tim sektorima, respektivno) sa iznosom od 864 milijardi RSD (mart 2010: 796 mlrd RSD), učešćem od 57% u ukupnim plasmanima kao i rastom od 68 milijardi RSD odnosno 9% u odnosu na prethodni kvartal.

Druga po veličini kategorija su plasmani stanovništvu sa 464 milijardi RSD (mart 2010: 428 mlrd RSD), učešćem od 31% i rastom od 46 milijardi RSD odnosno 11%, u poređenju sa prethodnim kvartalom. Plasmani javnom sektoru su nastavili rast, i iznose 170 milijardi RSD (mart 2010: 131 mlrd RSD) sa učešćem od 11% na kraju prvog kvartala. Povećani su za 39 milijardi RSD odnosno za 30% što čini najbrže rastućom kategorijom plasmana u drugom kvartalu ove godine.

Plasmani finansijskim organizacijama su povećani za 4 milijarde RSD odnosno za 27%, i iznose 17 milijardi RSD na kraju prvog kvartala (mart 2010: 13 mlrd RSD), čineći 1% ukupnih odobrenih kredita. Plasmani neprofitnim institucijama su od najmanjeg značaja mereno učešćem u ukupnoj kreditnoj aktivnosti (<1%) sa iznosom od 7 milijardi RSD. Marginalno su povaćani (u apsolutnom iznosu) u odnosu na prethodni kvartal ostvarivši stopu rasta od 7%.

Valutna struktura[125] plasmana je dominantno deviznog[126] znaka: u dinarima je plasirano 31% kredita (mart 2010: 28%), dok je ostatak od 69% u devizama (mart 2010: 72%). Od deviznih plasmana dominira evro sa 77% (mart 2010: 77%) učešća u ukupnim deviznim plasmanima, sledi švajcarski franak sa 13% (mart 2010: 12%) i ostale valute sa 10% (mart 2010: 11%). Što se tiče ročne[127] strukture plasmana, nije bilo promena u odnosu na prethodni kvartal. Naime, sredstva plasirana na vremenske periode od preko godinu dana i dalje dominiraju strukturom. Na kraju drugog kvartala ove godine 55% plasiranih kredita je bilo sa preostalom ročnošću od preko 1 godine (mart 2010: 55%) pri čemu na periode preko 5 godina 26% (mart 2010: 26%).[128]

4.3.2. Istraživanje tražnje stanovništva za kreditima u Srbiji

Građani Srbije najviše su zainteresovani za auto kredite, potom gotovinske, stambene i kredite za refinansiranje, sa izuzetkom prvih šest meseci ove godine u kojima su najviše traženi krediti uz subvenciju države. Rezultati se odnose na period od 1. januara 2008. do 1.

[124] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 11.
[125] Posmatrano u odnosu na ukupnu bruto kreditnu aktivnost.
[126] Pod deviznim znakom se podrazumevaju plasmani odobreni u stranoj valuti kao i plasmani indeksirani valutnom klauzulom.
[127] Posmatrano u odnosu na ukupnu bruto kreditnu aktivnost.
[128] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“, str 12.

jula 2010. godine. Analiza zainteresovanosti za kredite pokazuje da su auto krediti bili ubedljivo najtraženiji tokom 2008. godine (31,4 odsto), već u 2009. zainteresovanost za auto kreditima je počela da pada (25,07 odsto), da bi u prvoj polovini 2010. strahovito pala na 13,92 odsto. Kada su u pitanju gotovinski krediti indeksirani u evrima, prisutna je skoro jednaka zainteresovanost i tokom 2008. (14,54 odsto) i tokom 2009. godine (14,72 odsto), da bi u prvoj polovini 2010. godine takođe pala na 11,58 odsto.

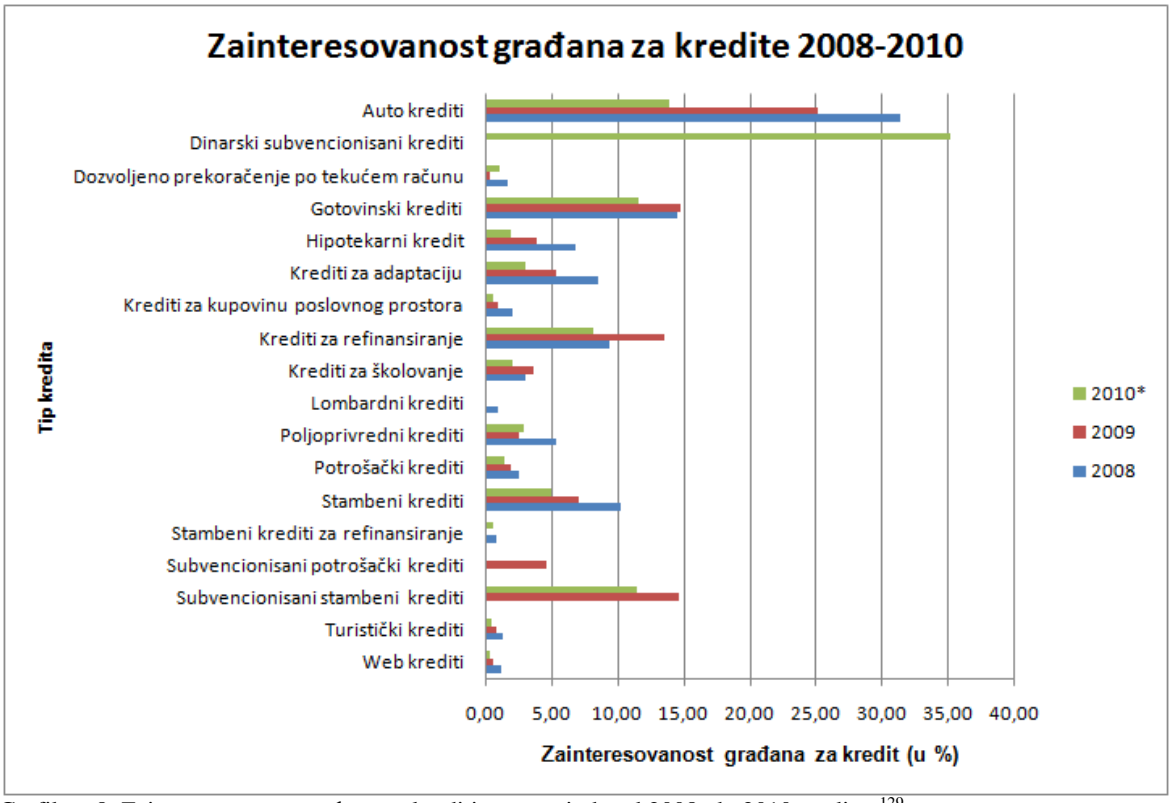

Grafikon 8. Zainteresovanost građana za kreditima u periodu od 2008. do 2010. godine.[129]

Ovi krediti su atraktivni jer su nenamenski, tj. građani dobijaju gotov novac i procedura njihovog odobravanja je mnogo lakša i brža u odnosu na ostale tipove kredita. Ipak iznenađuje njihova popularnost među građanima s obzirom da su najnepovoljniji kada se radi o visini kamatnih stopa, indeksirani su u evrima i nose valutni rizik. Pad zainteresovanosti za auto i keš kredite u 2010. godini ne iznenađuje pošto je bilo očekivano da će se građani okrenuti povoljnijim kreditima, odnosno dinarskim kreditima uz subvenciju države. Stambeni krediti, od 2008. godine do danas spadaju u red najatraktivnijih kredita. Oko 10 odsto građana je bilo zainteresovano za uzimanje ovih kredita 2008. godine, sledeće godine je interesovanje opalo na oko sedam procenata, dok je u prvom polugodištu ove godine trend pada nastavljen i interesovanje je na nivou od pet odsto. Trend pada interesovanja za klasične stambene kredite je prouzrokovan povećanjem interesovanja za subvencionisane stambene kredite čije je odobravanje počelo u poslednjem kvartalu 2009. godine, a nastavilo se i početkom 2010. godine. Građani su se u velikoj meri okrenuli povoljnijim subvencionisanim kreditima, te su se za klasične bankarske stambene kredite najčešće odlučivali građani sa primanjima većim od 120.000 dinara s obzirom da je jedan od uslova podnošenja zahteva za subvencionisani stambeni kredit je bio mesečna zarada manja 120.000 dinara. Krediti za

[129] Redakcija portala, objavljeno 13.07.2010., preuzeto 21.9.2010. sa url: http://www.krediti.rs/clanci/u-srbiji-najtrazeniji-auto-i-kes-krediti/121/

refinansiranje su u 2009. godini (13,54%) zabeležili značajan rast u odnosu na 2008. godinu (9,34%), da bi u 2010. godini interesovanje palo na najniži nivo (8,14%). Snalažljiviji i manje zaduženi građani su refinansirali svoje obaveze subvencionisanim dinarskim gotovinskim kreditima, te je ove godine interesovanje za klasične kredite za refinansiranje smanjeno iz tog razloga. U svakom slučaju, podatak da sve više građana želi da refinansira svoje obaveze zbog nemogućnosti plaćanja rata, može da bude alarmantan, ali ne i indikativan jer ne smemo zaboraviti da je porast tražnje zabeležen u jeku svetske ekonomske krize, kada je većina građana pokušavala da smanji i optimizuje svoja zaduženja.

4.3.3. Analiza zahteva za kredite

Analiza zahteva za kredite pokazuje da je prosečan iznos traženih kredita 7.636 €, dok je prosečan traženi rok otplate 88,6 meseci. Ukupan iznos kredita traženih na ovaj način je oko 1,5 mil. €, a zahteve za kredite najviše su podnosili Beograđani i Novosađani i to prvenstveno za kredite za refinansiranje i za dinarske gotovinske kredite.[130]

4.3.4. Zaduženost građana i privrede Srbije

Građani i privreda na kraju jula dugovali su bankama po osnovu kredita 1.629,37 milijardi dinara, što je četiri odsto više nego na kraju juna, objavilo je Udruženje banaka Srbije. Pri tome je zaduženost građana Srbije po bankarskim kreditima povećana tokom jula za 3,7%, sa 461,48 milijardi dinara na 478,73 milijardi. U prvih sedam meseci ove godine zaduženost građana po osnovu bankarskih kredita porasla je za 20,6%. Najveći rast tokom jula imali su krediti za refinansiranje, koji su zabeležili povećanje od 6,9%, na 44,49 milijardi dinara, a slede stambeni krediti sa rastom od 3,9% i sumom od 264,62 milijarde dinara. Potrošački krediti povećani su tokom jula za 3,7%, na 35,7 milijardi dinara, dok su gotovinski krediti zabeležili rast od 2,8%, na 109,51 milijardi dinara. Poljoprivredni krediti imali su rast od 0,4%, sa 24,31 milijardi na 24,4 milijardi dinara. Tokom prvih sedam meseci ove godine najveći rast, takođe, je zabeležen kod kredita za refinansiranje - 38,5%, a slede potrošački krediti sa rastom od 30,9%. Kašnjenje stanovnika Srbije u otplati kredita, veće od dva meseca, tokom jula ostalo je na junskom nivou od 3,4%. Zaduženost preduzeća u Srbiji po osnovu bankarskih kredita tokom jula povećana je za 4,2%, na 1.100 milijardi dinara, a u prvih sedam meseci ove godine porasla je za 14,7%. Kašnjenje preduzeća u otplati kredita, veće od 15 dana, tokom juna povećano je sa 14,2% na 14,6%. Od početka godine najveći rast su zabeležili krediti za refinansiranje (blizu 40%), potrošački (oko 30%) i stambeni krediti (oko 20%). Rast kod kredita za refinansiranje i potrošačkih kredita su dominantno uslovljeni merama Narodne banke Srbije o povećanju maksimalnog kreditnog zaduženja i subvencionisanim kreditima Vlade Srbije.[131] Preduzetnici su tokom jula povećali kreditnu zaduženost za 3,2%, na 49,73 milijarde dinara, a u prvih sedam meseci za 13%.[132]

---

[130] Redakcija portala, objavljeno 13.07.2010., preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.krediti.rs/clanci/u-srbiji-najtrazeniji-auto-i-kes-krediti/121/

[131] Kamatica, objavljeno 19.08.2010, preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.kamatica.com/vesti/1522/zaduzenost-stanovnistvo-privreda

[132] Blic, objavljeno 19.08.2010, preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/203293/Najvise-trazeni-krediti-za-refinansiranje

4.3.5. Podaci za 2009. prema Kreditnom birou Udruženja banaka Srbije

Kreditni biro vodi evidenciju o zaduženjima privrede, preduzetnika i građana, i u velikoj meri je zaslužan za smanjenje rizičnosti bankarkih plasmana. Za otvaranje tekućeg računa, odobravanje dozvoljenog minusa, kredita ili kreditne kartice, banke traže izvestaj od Kreditnog biroa za određenog klijenta, kako bi se uverile da li on uredno vraća pozajmice. Prema podacima Kreditnog biroa Udruženja banaka Srbije, preduzeća su na kraju 2009. godine neblagovremeno otplaćivala 8,8 odsto svojih kredita, što je za 2,5 procentna poena više nego krajem prethodne godine. Preduzetnici su kasnili u otplati 8 odsto svog kreditnog zaduženja, što je 5,6 odsto više nego pre godinu dana, dok su građani kasnili u otplati 3,1 odsto kredita, duplo više nego na početku 2009. godine. Inače, ukupna kreditna zaduženost privrede i građana u Srbiji na kraju prošle godine, kako je saopštio Kreditni biro, bila je 1.400 milijardi dinara, što je za 13,3 odsto više nego na kraju 2008. godine. Preduzeća su bila zadužena u iznosu od 959,6 milijardi dinara, odnosno 19 odsto više nego na kraju decembra prošle godine, a ukupni dug preduzetnika bio je 43,9 milijardi dinara i manji je za 4,2 odsto nego na početku 2009. godine. Građani su se zadužili u vrednosti 397,1 milijardi dinara, što je za 3 odsto više nego na kraju 2008. godine. Najveći dug građana, u iznosu od 217,7 milijardi dinara, je po osnovu stambenih kredita i pozajmica za adaptaciju i za 27,8 odsto je bio veći nego na kraju prošle godine. Potrošački krediti su povećani za 28,7 odsto u poređenju sa decembrom 2008. godine i iznosili su 27,3 milijardi dinara. Ukupan iznos gotovinskih kredita na kraju 2009. godine od 97 milijardi dinara bio je za 31,1 odsto manji nego krajem prošle godine. Za 7,5 odsto povećani su i poljoprivredni krediti i iznosili su 22 milijarde dinara.[133]

4.3.6. Subvencionisani krediti Republike Srbije

Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije je objavilo Izveštaj o programu mera za ublažavanje negativnih efekata svetske ekonomske krize u Srbiji. U izveštaju se navodi da je privredi odobreno 8.011 kredita za likvidnost od 10.343 primljena zahteva, a tek 11 investicionih kredita (od 56 primljenih zahteva). Privredi je odobren i 301 dinarski kredit za likvidnost. Procenat realizovanosti kredita za likvidnost iznosi 77%, od toga procenat realizovanih zahteva je najveći kod malih preduzeća i iznosi 63%, slede srednja preduzeća (10%) i velika preduzeća sa 4% realizovanih zahteva. Procenat realizovanih dinarskih kredita za likvidnost iznosi 79%, od toga mala preduzeća su realizovala 57%, srednja 16%, a velika 5% od ukupnog broja realizovanih zahteva. Građanima je odobreno ukupno 24.675 kredita. Od toga najviše je bilo potrošačkih kredita za robu proizvedenu u Srbiji i auto kredita. Odobreno je 17 kredita za turistička putovanja i 1.191 za traktore. Procenat realizovanosti kredita za automobile iznosi 72%, kredita za traktore 75%, turističkih kredita 94%, a procenat realizovanosti ostalih potrošačkih kredita iznosi 74%. Ukupna realizacija potrošačkih kredita (za automobile, za traktora, turistički i ostali potrošački krediti) iznosi 74%.

Najviše zahteva za kredit su primile Banca Intesa (12.914), ProCredit banka (5.761) i Komercijalna banka (4.443), dok su najmanje zahteva primile Srpska banka (samo 13), Univerzal banka (56) i Volksbanka (180). Najviše zahteva za kredit za likvidnost je primila Banca Intesa i to 3.507, za kredit za investicije Komercijalna banka (13), za auto kredite Banca Intesa (2.739), zatim za kredit za traktore ProCredit banka (čak 1425), za turističke i za

[133] Vuković M. - „Poslovni magazin“, objavljeno 01.02.2010., preuzeto 05.02.2010. sa url: http://www.poslovnimagazin.biz/magazin/bankarski-sektor-u-srbiji-2009-2010-28-2252

ostale potrošačke kredite Banca Intesa (8, odnosno 6.603). Opšti utisak je da je privreda bila najzainteresovanija za prevazilaženje problema likvidnosti, a da su građani najzainteresovaniji bili za kupovinu potrošačke robe (bele tehnike, nameštaja itd).

BANKA	Krediti za likvidnost	Investicioni krediti	Auto krediti	Krediti za traktore	Turistički krediti	Ostali potrošački krediti	Ukupno
AGROBANKA	44		47	4		108	203
AIK BANKA	13		157	14	4	278	466
BANCA INTESA	3507	5	2739	52	8	6603	12914
CREDY BANKA	63		24			87	174
ČAČANSKA BANKA	163		212	4	1	435	815
ERSTE BANK	229	1	29			359	618
EUROBANK EFG	106		437			1260	1803
FINDOMESTIC BANKA	15		1550			2834	4399
HYPO ALPE-ADRIA-BANK	519	10	394	11		404	1338
KBC BANKA	85		29			135	249
KOMERCIJALNA BANKA	593	13	1400	77	4	2356	4443
MERIDIAN BANKA CREDIT AGRICOLE GRUPA	819	3	16			362	1200
NLB BANKA	67		33	1		93	194
OTP BANKA SRBIJA	74					332	406
PRIVREDNA BANKA BEOGRAD	289		185			126	600
PROCREDIT BANK	1171	1	420	1425		2744	5761
RAIFFEISEN BANK	182	1	170		1	463	817
SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA	392	6	2047			1591	4036
SRPSKA BANKA	13						13
UNICREDIT BANK SRBIJA	785	12	384	5		797	1983
UNIVERZAL BANKA	16	1	12	1		26	56
VOJVOĐANSKA BANKA	1037	3	129				1169
VOLKSBANK SRBIJA	155		21			4	180

Tabela 12**.** Broj primljenih zahteva za subvencionisane kredite po bankama.[134]

BANKA	Krediti za likvidnost	Investicioni krediti	Auto krediti	Krediti za traktore	Turistički krediti	Ostali potrošački krediti	Ukupno
AGROBANKA	41		47	4		108	200
AIK BANKA	13		117	12	4	258	404
BANCA INTESA	2998	1	2061	49	7	4835	9951
CREDY BANKA	51		21			81	153
ČAČANSKA BANKA	168		211	4	1	421	800
ERSTE BANK	216	1	29			355	601
EUROBANK EFG	86		146			469	701
FINDOMESTIC BANKA	11		773			1488	2272
HYPO ALPE-ADRIA-BANK	425	1	370	11		383	1190
KBC BANKA	72		22			120	214
KOMERCIJALNA BANKA	449	4	1072	76	4	1876	3481
MERIDIAN BANKA CREDIT AGRICOLE GRUPA	497		13			261	771
NLB BANKA	52		29			87	168
OTP BANKA SRBIJA	72					234	306
PRIVREDNA BANKA BEOGRAD	191		162			104	457
PROCREDIT BANK	749		321	1031		2223	4324
RAIFFEISEN BANK	97		108		1	297	503
SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA	336		1611			1503	3450
SRPSKA BANKA	13						13
UNICREDIT BANK SRBIJA	632	2	362	3		784	1783
UNIVERZAL BANKA	10		7	1		24	42
VOJVOĐANSKA BANKA	714	2	54				770
VOLKSBANK SRBIJA	123		16			4	143

Tabela 13. Broj odobrenih subvencionisanih kredita po bankama.[135]

[134] Jokić M., objavljeno 18.09.2009., preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.krediti.rs/clanci/najvise-subvencionisanih-kredita-odobrila-banca-intesa/116/

[135] Ibidem.

Najviše subvencionsanih kredita je odobrila Banca Intesa sa 9951 odobrenih kredita.

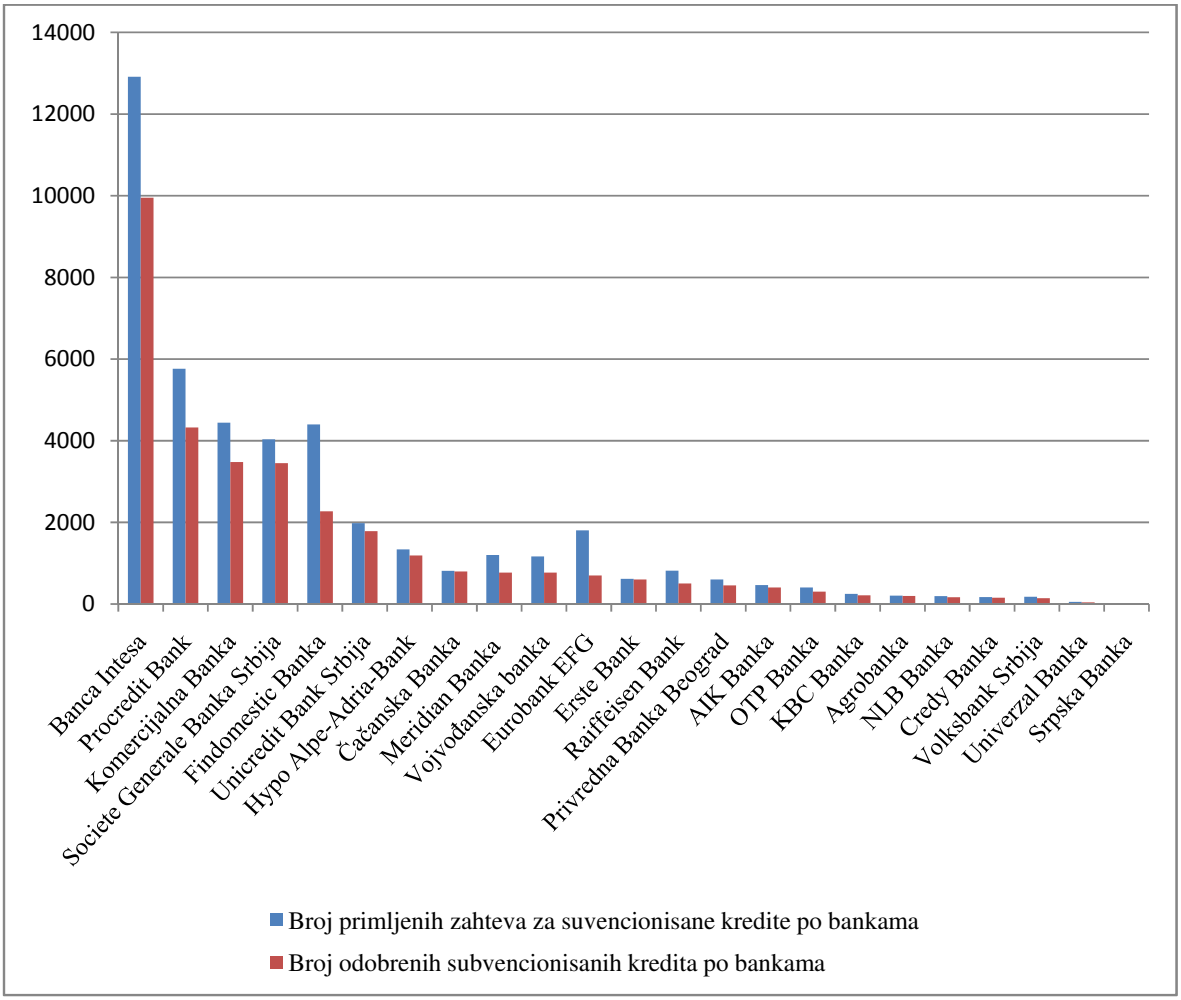

Grafikon 9. Uporedni odnos primljenih i odobrenih subvencionisanih kredita sortiran prema opadajućem broju odobrenih kredita po bankama.

4.3.7. Pozicija Banke na tržištu Srbije prema kreditnim plasmanima

Prema zvaničnim podacima Narodne banke Srbije na dan 30.06.2010. godine, Banca Intesa je lider u segmentu poslovanja plasmana klijentima.

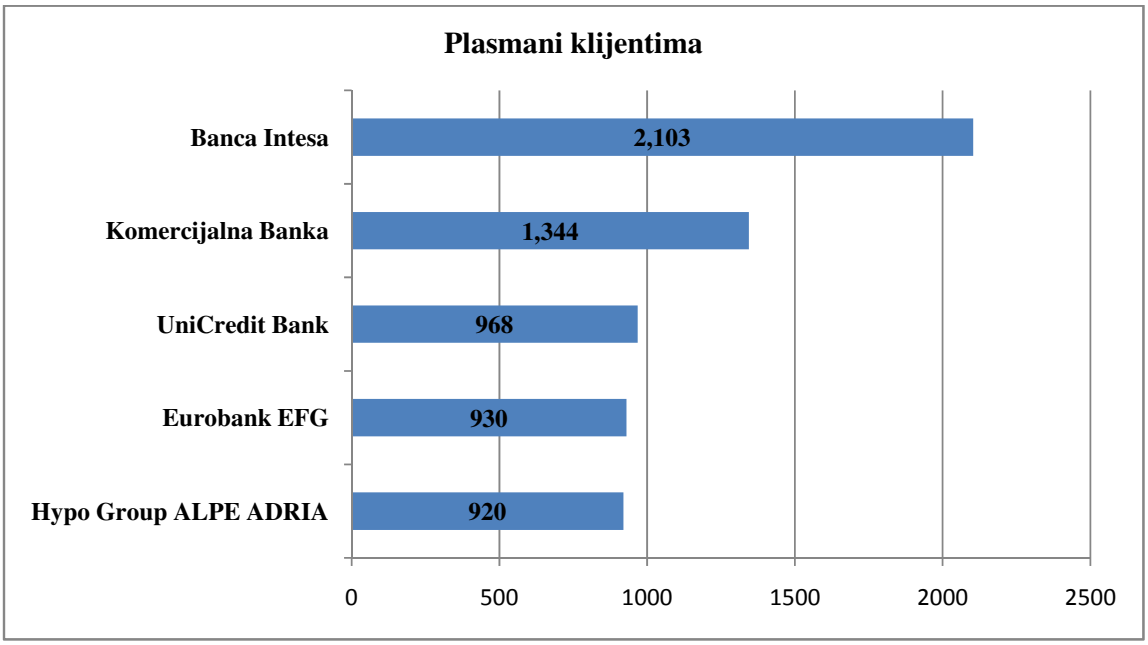

Grafikon 10. Plasmani klijentima u Mio EUR.[136]

4.4. Depozitni poslovi

Depozitni poslovi su po svojoj ekonomskoj sadržini pasivni bankarski poslovi, sa kojima se banka pojavljuje kao dužnik prema širokom krugu poverilaca iz različitih sektora. Depozitni potencijal banke predstavlja deo finansijskog potencijala koji je formiran iz spoljnih (tuđih) izvora. Prema standardnoj klasifikaciji on obuhvata bilateralno ugovorene novčane iznose na depozitnim poslovnim računima. Ugovor o novčanom depozitu predstavlja bankarski posao kojim se deponent obavezuje da kod poslovne banke položi određen novčani iznos sa kojim banka može raspolagati, uz obavezu da ga vrati prema uslovima ugovora. Obaveze deponenta su: da položi ugovoreni iznos u ugovoreno vreme, da otkloni dugovni saldo ukoliko je banka izvršila naloge plaćanja bez pokrića na računu i da nalog za uplatu – isplatu upućuje na banku sa kojom je sklopio ugovor.[137]

Depozitni potencijal poslovnog bankarstva je karakterističan zbog stalnih fluktuacija. Naime, u vreme privrednog prosperiteta i poleta (uzlazna faza privrednog ciklusa) dolazi do povećanog obima kreditiranja privrede i stanovništva, koji izaziva povećanje kreditne sposobnosti privrede i stanovništva, što multiplicira depozite. Obratno, u silaznoj fazi privrednog ciklusa dolazi do snižavanja obima privredne aktivnosti, sledstveno do opadanja kreditiranja privrede i stanovništva, opadanja prihoda stanovništva i snižavanja depozita. Faktori depozitnog potencijala bankarstva su:

- agregatna štednja,
- stepen razvijenosti i integrisanosti bankarstva,
- monetrano – kreditna politika centralne banke,
- stepen deregulacije finansijskog tržišta – ponuda nebankarskih institucija,

[136] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.
[137] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 196.

- stopa inflacije,
- spoljnotrgovinski promet,
- stepen obrazovanosti i informisanosti stanovnika – klijenata i
- rastući troškovi mobilizacije depozita u delu kamate – automatizacija.[138]

4.4.1. Depozitna aktivnost

Pregled sektorske strukture depozita i kretanja depozita dat je u sledećoj tabeli:

Sektor	31.12.2007.			31.12.2008.			30.9.2009.			Indeks rasta za III/IV kvartal	Indeks rasta za 2008.
	dinari	devize	ukupno	dinari	devize	ukupno	dinari	devize	ukupno		
Banke	30,9	93,4	123,7	56,1	98,3	154,4	46,3	48,0	94,3	61	125
Javna preduzeća	31,9	7,8	39,7	25,4	22,5	47,9	29,9	23,9	53,9	112	121
Druga preduzeća	185,1	105,6	290,7	152,8	115,2	268,0	138,4	138,9	277,3	103	92
Javni sektor	26.6	0,9	27,4	20,1	1,0	21,1	33,5	1,7	35,2	167	77
Strana pravna i fizička lica	6,4	24,6	31,0	3,6	54,2	57,8	4,1	131,5	135,7	235	186
Stanovništvo	46,8	381,4	428,2	52,4	414,5	467,0	43,0	482,8	525,8	113	109
Ostalo	17,1	2,4	19,5	7,1	1,5	8,6	20,1	3,4	23,6	274	44
Ukupno	**344,0**	**616,2**	**960,2**	**317,6**	**707,1**	**1.024,7**	**315,4**	**830,2**	**1.145,6**	**112**	**107**

Tabela 14. Depozitna aktivnost banaka (u mlrd RSD).

Ukupni depoziti bankarskog sektora u trećem kvartalu ove godine iznose 1.145,6 mlrd. RSD (jun 1.100,7 mlrd. RSD) što je u odnosu na poslednji kvartal 2008. godine povećanje za 120,9 mlrd. RSD odnosno 12%. U odnosu na prethodni kvartal ukupni depoziti su uvećani za 44,9 mlrd. RSD odnosno za oko 4,1%. Najveće apsolutno povećanje je zabeležila kategorija depozita stanovništva u visini od 23 mlrd RSD, zatim kategorija stranih pravnih i fizičkih lica u visini od 16,5 mlrd RSD, drugih preduzeća i banaka u visini od 6,4 i 3,5 mlrd. RSD respektivno. Depoziti javnih preduzeća i javnog sektora su smanjeni za 5,1 i 1,4 mlrd. RSD. Najveću stopu rasta u odnosu na prethodni kvartal je zabeležila kategorija stranih pravnih i fizičkih lica sa 14%, slede stanovništvo i banke sa 5% i 4%, respektivno. Depoziti javnih preduzaća i javnog sektora su manji za 9% i 4% respektivno. Ukupni depoziti čine 58,3% ukupne pasive (jun 59,2%).

Struktura deponenata nije značajnije izmenjena u odnosu na prethondi kvartal – najveći procenat deozita čine depoziti stanovništva sa 45,9% (jun45,7%), zatim slede depoziti preduzeća sa 24,2% (jun 24,6%) i stranih lica sa 11,9% (jun 10,8%). Devizni depoziti čine 72,5% (jun 73,1%), a dinarski 27,5% (jun 26,9%) ukupnih depozita. Strukturom depozita dominiraju depoziti po viđenju[139] sa 50% (jun 49,5%), a zatim slede kratkoročno oročeni depoziti sa 46,4% (jun 46,5%). Dugoročni depoziti čine svega 3,6% ukupnih depozita (jun 3,9%).

		<14d	0,5-1m	1-3m	3-6m	6-12m	>12m	Ukupno
2009	September	573	115	262	101	54	41	1.146
	Jun	545	91	187	173	61	43	1.101
	Mart	489	94	204	88	136	45	1.055
2008	Decembar	504	81	180	78	137	45	1.025

[138] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 202.

[139] Svi depoziti koji dospevaju do 14 dana kao i depoziti bez utvrđene ročnosti i bez preostalog roka.

	Septembar	522	102	187	65	62	44	983

Tabela 15. Pregled ukupnih depozita prema ročnosti (u mlrd RSD).[140]

Pet, odnosno deset banaka sa najviše prikupljenih depozita, učestvuje sa 51,9%, odnosno 72,4% respektivno, u ukupnih depozitima bankarskog sektora. NNI indeks koncentracije depozita iznosi 768.

Godina	Mesec	Učešće prvih 5 banaka (%)	Učešće prvih 10 banaka (%)	HHI Depoziti
2009	Septembar	51,88%	72,37%	768
	Jun	50,90%	72,79%	767
	Mart	51,07%	71,70%	758
2008	Decembar	49,79%	71,66%	693
	Septembar	49,42%	72,74%	705

Tabela 16. Pregled pokazatelja koncentracije depozita bankarskog sektora.[141]

Od kategorije aktive, kredita i depozita, najveći nivo koncentracije, kako za prvih 5 tako i za prvih 10 banaka, je upravo kod depozita. Iako je pokazatelj koncentracije depozita, Hiršman Hefindal Indeks, na svom istorijskom maksimumu (posmatrano od jula 2008. godine) i takođe iznad nivoa indeksa kojim je mereno tržišno učešće aktive i kredita, on je ipak i dalje značajno ispod granice od 1000 koja označava postojanje umerene koncentracije.

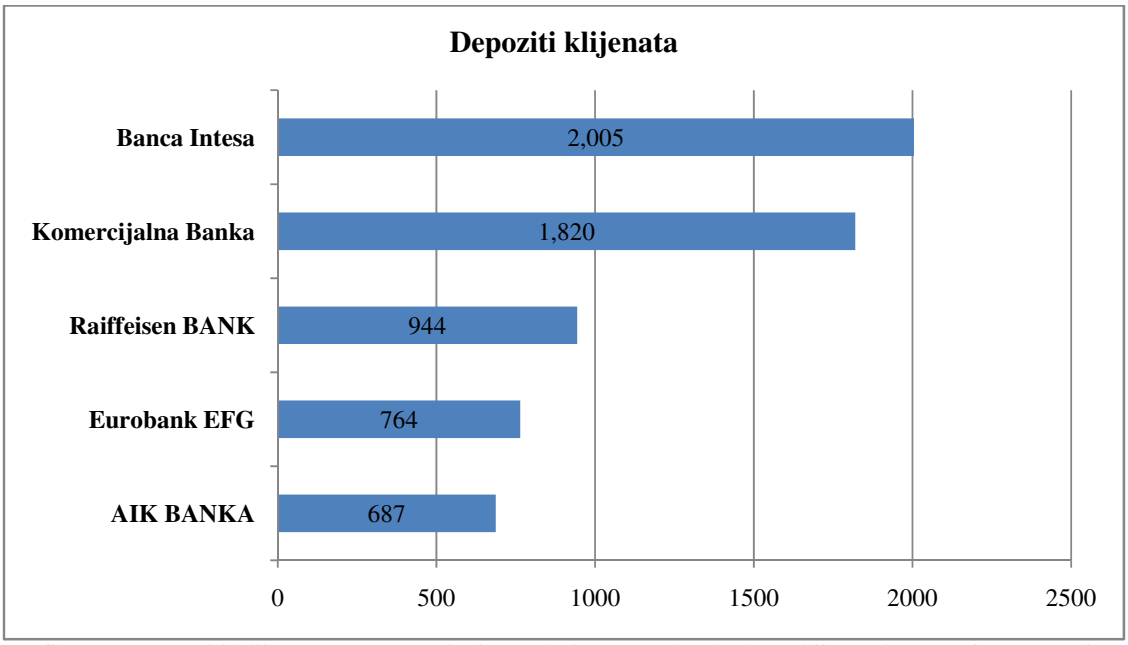

Grafikon 11. Depoziti klijenata prema zvaničnim podacima Narodne banke Srbije na dan 30.06.2010. godine u milionima EUR.[142]

[140] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 11.
[141] Ibidem str. 12.
[142] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.

4.5. Kreditna zaduženost bankarskog sektora u inostranstvu

Kamatne stope na plasmane banaka u Srbiji (aktivne kamatne stope), naročito na kredite stanovništvu, su znatno više nego u zemljama u EU, ali i zemljama u neposrednom okruženju, a time su više i kamatne marže, na kojima banke u dobroj meri zasnivaju svoju profitabilnost. Stoga se banke u Srbiji koje su u vlasništvu stranih banaka, sve više zadužuju u inostranstvu (kod svojih banaka osnivača) po srazmerno nižim kamatama (za njih pasivne kamate, tj. troškovi zaduženja), da bi ova sredstva, uz više kamate, plasirale u kredite odobrene, pre svega, stanovništvu i nešto manje privredi u Srbiji i ostvarile profit, čak i uz korekciju za rizik (premiju za rizik kroz osiguranje) i troškove imobilizacije dela ovako pribavljenih sredstava iz inostranstva (kroz obaveznu rezervu kod NBS).

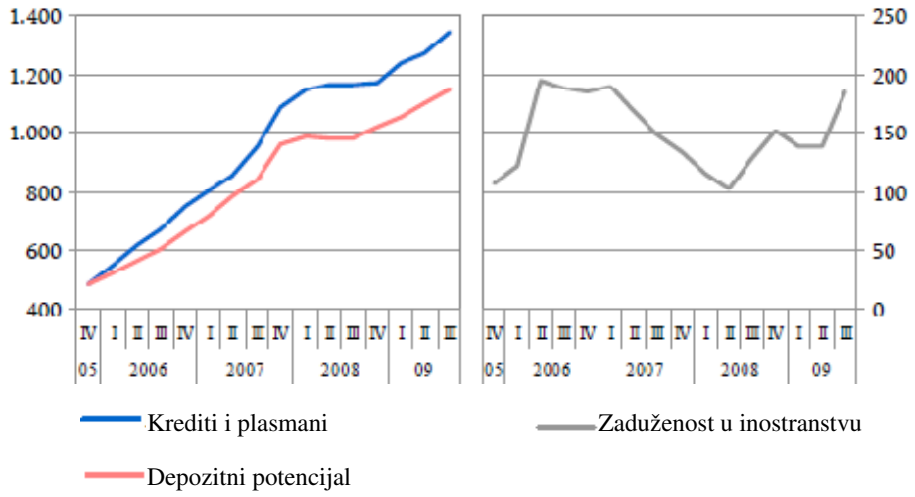

Grafikon 12. Krediti[143], depoziti i kreditna zaduženost banaka.[144]

Ukupno kreditno zaduženje bankarskog sektora u inostranstvu (krediti dobijeni od stranih banaka i stranih pravnih i fizičkih lica) iznosi 186 milijardi RSD. i najvećim delom 49% (juni 60,9%) je sa rokom dospeća preko pet godina, a 40% (juni 40%) se odnosi na dve banke u stranom vlasništvu. Tokom trećeg kvartala 2009. god. kreditna zaduženost bankarskog sektora u inostranstvu je povećana za 47,2 milijarde RSD.

4.6 Rizici u bankarskom sektoru Srbije

4.6.1. Kvalitet bilansne i vanbilansne aktive

Narodna banka Srbije je , svojom Odlukom o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki, propisala da banke, radi adekvatnog i efikasnog upravljanja rizicima kojima su izložene, svoja ukupna potraživanja, koja su izložena kreditnom riziku, kvartalno, a zavisno od procene njihovog stepena naplativnosti i procene finansijskog stanja dužnika, klasifikuju u

[143] Sa repo plasmanima NBS.
[144] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 12.

pet kategorija. To znači da banka klasifikuju deo potraživanja koji predstavlja tzv. rizičnu bilansnu i vanbilansnu aktivu odnosno, ne samo kredite, nego i druge stavke bilansne aktive, kao i određene vanbilansne stavke, definisane pomenutom Odlukom.

Najlošije klasifikovanom aktivom smatraju se potraživanja klasifikovana u kategorije G i D. Klasifikovana aktiva u trećem kvartalu 2009. godine iznosi 1.873 milijardi RSD (jun 1.888 mlrd. RSD) i čini 38,5% (jun 39,9%) bruto bilansne aktive i vanbilansnih stavki. Ukupno klasifikovana aktiva je smanjena između dva kvartala za 14,6 milijardi RSD što predstavlja smanjenje od 0,8%. Najlošije klasifikovana potraživanja iznose 374 milijarde RSD (jun 347 mlrd. RSD) i trend njihovog rasta se nastavlja, uz povećano učešće u ukupno klasifikovanoj aktivi koje na kraju trećeg kvartala iznosi 20% (jun 18,4%).

		Ukupno klasifikovana aktiva	Klasifikovana aktiva		G+D / ukupno klasifikovana aktiva, (%)
			A+B+V	G+D	
September, 2009	Bilansna aktiva	1.284	985	299	23,3
	Vanbilansne stavke	589	514	75	12,8
	UKUPNO	1.873	1.499	374	20,0
Jun, 2009	Bilansna aktiva	1.266	983	283	22,3
	Vanbilansne stavke	622	558	64	10,3
	UKUPNO	1.888	1.541	347	18,4
Mart, 2009	Bilansna aktiva	1.270	1.031	239	18,8
	Vanbilansne stavke	656	605	50	7,7
	UKUPNO	1.925	1.636	289	15,0
Decembar, 2009	Bilansna aktiva	1.178	982	196	16,6
	Vanbilansne stavke	662	624	38	5,8
	UKUPNO	1.840	1.605	234	12,7
Septembar, 2008	Bilansna aktiva	1.078	914	164	15,2
	Vanbilansne stavke	590	549	40	6,9
	UKUPNO	1.668	1.464	204	12,3

Tabela 17. Pregled klasifikovane bilansne i vanbilansne aktive (mlrd RSD). [145]

Ukupno obračunata posebna rezerva za procenjene gubitke po osnovu klasifikovane bilansne aktive i vanbilansnih stavki je povećana za 6% i iznosi 342,4 milijarde RSD (jun 323,4 milijardi RSD). Ispravke vrednosti bilansne aktive i rezervisanja po vanbilansnim stavkama iznose na kraju trećeg kvartala 141,5 milijardi RSD (jun 135,1 mlrd. RSD) što predstavlja povećanje od blizu 5%.

4.6.2. Problematični krediti (non performing loans – NPL)

Prema podacima iz Izveštaja o strukturi problematičnih kredita koje banke dostavljaju Narodnoj banci Srbije, na kraju septembra ove godine pokazatelj učešća problematičnih kredita u ukupno odobrenim kreditima na neto nivou iznosi 10.36%. U apsolutnom iznosu nivo neto problematičnih kredita na kraju septembra ove godine iznosi 114 milijardi RSD.

[145] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 13.

	2009			2008	
	Kv. III	Kv. II	Kv. I	Kv. IV	Kv. III
Finansijki sektor	8,76	10,53	8,93	0,36	0,31
Sektor javnih preduzeća	0,24	1,41	2,2	1,14	0,74
Sektor drugih preduzeća	14,78	14,08	11,6	7,11	5,82
Sektor preduzetnika	7,84	6,99	3,94	2,79	2,97
Javni sektor	1,09	1,86	1,13	0,61	0,20
Sektor stanovništva	4,42	3,76	3,58	3,81	2,66
Sektor stranih lica	1,82	2,24	1,67	2,75	3,65
Privatna domaćinstva[146]	7,85	7,08	5,28	5,72	3,67
Sektor drugih klijenata	12,47	11,26	2,78	2,07	1,93
UKUPNO	10,36	9,74	8,12	5,29	4,33

Tabela 18. NPL sektorska struktura (%).

Od navedenih 9 sektora kod četiri je zabeleženo smanjenje pokazatelje neto problematičnih kredita u odnosu na jun 2009. godine. i to kod:

- finansijskog sektora – problematični krediti manji za 1,77 p.p. sa nivoom od 8,76%,
- sektora javnih preduzeća – problematični krediti manji za 1,17 p.p. sa nivoom od 0,24%,
- javnog sektora – problematični krediti manji za 0,77 p.p. sa nivoom od 1,09% i
- sektora stranih lica – problematični krediti manji za 0,42 p.p. sa nivoom od 1,82%.[147]

Od ostalih sektora povećanje su zabeležili sektori:

- drugih klijenata koji su u trećem kvartalu na nivou od 12,47% (+1,21 p.p. u odnosu na prethodni kvartal),
- preduzetnici, na nivou od 7,84% (+0,85 p.p.),
- privatna domaćinstva, na nivou od 7,85% (0,77 p.p.),
- druga preduzeća, najveća po značaju u ukupnom iznosu problematičnih kredita na nivou od 14,78% (+0,7 p.p.) i
- stanovništvo, na nivou od 4,42% (+0,66 p.p.)

Najbitniji sektor po obimu odobrenih kredita kao i po učešću u ukupno problematičnim kreditima, druga preduzeća, je nastavio sa trendom rasta učešća neto problematičnih kredita u ukupno odobrenim kreditima sa nivoom od 14,78% na kraju trećeg kvartala ove godine (drugi kvartal 14,08%). Od ukupnog iznosa neto problematičnih kredita u bankarskom sistemu Srbije na kraju septembra ove godine, na sektor drugih preduzeća se odnosi 80% odnosno 91 milijarda RSD.

Problematični krediti fizičkim licima na kraju trećeg kvartala (Tabela 19) su povećali učešće i iznose 19 milijardi RSD odnosno čine 4,73% ukupno odobrenih neto kredita stanovništvu. Sve kategorije kredita stanovništvu su u odnosu na prethodni kvartal zabeležile povećanje učešća neto problematičnih u ukupno odobrenim kreditima. Najveće povećanje beleže kategorije potrošačkih kredita i kredita za stambenu izgradnju sa uvećanjem učešća za 1,19 p.p. i 1 p.p. (učešće na nivou od 3,66% i 4,21%, respektivno).

[146] Sa zaposlenim licima i registrovanim poljoprivrednim proizvođačima.
[147] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 14.

	2009			2008	
	Kv. III	Kv. II	Kv. I	Kv. IV	Kv. III
Gotovinski krediti	5,03	4,53	4,09	4,61	2,97
Kreditne kartice	2,43	1,99	1,58	1,77	1,66
Minusni saldo po tekućim računima	3,75	3,34	3,58	2,69	2,58
Potrošački krediti	3,66	2,47	3,88	2,59	3,88
Poljoprivredna delatnost	7,90	7,45	5,82	5,74	3,06
Obavljanje drugih delatnosti	6,69	6,03	3,23	1,75	1,43
Stambena izgradnja	4,21	3,21	3,02	3,58	1,82
Ostalo	15,33	15,20	14,29	5,90	6,92
UKUPNO	4,73	4,06	3,62	3,63	2,58

Tabela 19. NPL fizička lica (%).[148]

Od ukupnog iznosa problematičnih kredita stanovništva u visini od 19 milijardi RSD, najveće učešće po kategoriji plasmana beleže stambeni krediti sa 39% i gotovinski krediti sa 23% ukupnog iznosa. Svako osmo zaduženo preduzeće nije u mogućnosti da redovno otplaćuje kredit, a kako procenjuju bankari, i to ovoga puta prilično glasno, novi udar loših plasmana treba očekivati već za koji mesec.[149]

4.6.3. Rizik likvidnosti

Likvidnosni rizik predstavlja rizik poslovne banke da ne poseduje u određenom trenutku dovoljno likvidnosnih sredstava za izmirivanje dospelih obaveza ili da dođe do neočekivanog velikog odliva likvidnosnih sredstava. Za svaki privredni subjekt kriza likvidnosti je veoma opasna, a za poslovnu banku, kao novčano preduzeće koje zavisi u velikom stepenu od poverenja klijenata i drugih banaka iz okruženja, pogotovo. Otuda banke nastoje da raspolažu sa adekvatnim sredstvima likvidnosti, čak iako to prouzrokuje povećanje troškova poslovanja zbog dodatne imobilizacije sredstava koja obezbeđuju sigurnost u pogledu izmirenja obaveza i očuvanja likvidnosne pozicije banke. Najčešće likvidnosni rizik proizilazi iz drugih bankarskih rizika – kreditnog, kamatnog rizika, kojima je banka izložena.

Banka može doći u problem rizika likvidnosti ukoliko neki od njenih velikih i najvećih klijenata, odnosno grupa klijenata, zapadne u poteškoće zbog kojih ne može da izvršava obaveze prema banci. Rizik likvidnosti se svodi na dva moguća rizika, ako banka ima teškoće u nedostatku sredstava i to uže posmatrano, rizik likvidnosti koji se ogleda u nedostatku sopstvenih sredstava i šire posmatrano, ukoliko banka u slučaju likvidnosnih problema ne može da se zaduži na finansijskom tržištu. Treba imati u vidu, da nije reč o zaduživanju banke od drugih poslovnih banaka po bilo kojoj, već po razumnoj ceni. U slučaju zaduživanja na tržištu, mogućnost zaduženja će zavisiti od razvijenosti tog tržišta u određenom trenutku i kreditnog rejtinga koji sama banka ima na tržištu. Upravljanje rizikom likvidnosti od strane menadžmenta i stručnih službi banke se vrši kroz sledeće mere i aktivnosti banke: raspolaganje u svakom trenutku adekvatnim iznosom sredstava likvidnosti i usklađivanju ročne strukture izvora plasmana.[150]

Prosečan mesečni pokazatelj likvidnosti za celokupan bankarski sektor za septembar 2009. godine iznosi 1,78. Državne i strane banke se nalaze na nivou od 1,92 odnosno 1,70 respektivno dok su privatne banke na značajnije višem nivou od 2,14. Likvidnost bankarskog sektora merena pomenutim pokazateljem se može smatrati zadovoljavajućom s obzirom na regulatorni minimum od 1. Istovremeno likvidna aktiva na kraju trećeg kvartala 2009. godine

[148] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 15.
[149] Bojadić S. – „Blic online“, objavljeno 06.03.2010., preuzeto 18.04.2010. sa url: http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/179473/Banke-zahvata-novi-talas-krize
[150] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 374. – 375.

iznosi 668 milijarde RSD (593 milijarde RSD na kraju prethodnog kvartala) i čini 34% ukupne bilansne aktive bankarskog sektora ostvarivši rast od 12,6% u odnosu na prethodni kvartal. Likvidna aktiva se najvećim delom sastoji od gotovine i gotovinskih ekvivalenata, devizne obavezne rezerve kod NBS i kredita po repo transakcijama sa NBS. Odnos likvidne aktive i ukupnih kratkoročnih depozita koji podrazumevaju i depozite po viđenju, iznosi 0,61 na kraju trećeg kvartala ove godine (za stanovništvo 1,35). Ukoliko posmatramo kratkoročne depozite sa rokom dospeća do 3 meseca odnos likvidne aktive i na taj način definisanih depozita je još povoljniji i kreće se na nivou od 0,7. Odnos ukupne likvidne aktive i ukupnih depozita po viđenju za poslednja četiri kvartala ni u jednom trenutku nije ispod 1 (za depozite po viđenju stanovništva taj pokazatelj je u trećem kvartalu na nivou od 3,19).

Detaljni pregled kretanja pomenutih pokazatelja se nalazi u tabeli 14. Tokom tri posmatrana meseca, prosečni mesečni pokazatelj likvidnosti pojedinačnih banaka bio je u propisanim okvirima.

				Ukupni Depoziti				Stanovništvo		
		LA[151] (mlrd. RSD)	LA/ Ukupna aktiva	LA/ Depoziti	LA/Po viđenju	LA/ K.R.[152]	LA/ U.K.R. ***	LA/ Depoziti	LA/Po viđenju	LA/ U.K.R.[153]
2009	Septembar	668	0,34	0,58	1,17	0,70	0,61	1,27	3,19	1,35
	Jun	593	0,32	0,54	1,09	0,72	0,56	1,18	3,17	1,26
	Mart	534	0,30	0,51	1,09	0,68	0,53	1,09	3,19	1,17
2008	Decembar	548	0,31	0,53	1,09	0,72	0,56	1,21	3,31	1,29
	Septembar	584	0,34	0,59	1,12	0,72	0,62	1,25	2,94	1,34

Tabela 20. Kretanje likvidne aktive bankarskog sektora.[154]

4.6.4. Devizni rizik

Devizni ili valutni rizik je rizik smanjenja profita ili gubitka banke po osnovu negativnih promena u deviznim kursevima (negativnih kursnih razlika). Banka je izložena deviznom ili valutnom riziku onda kada ima pozicije u aktivi i pasivi koje su u različitim valutama i kada na njih negativno utiču promene na deviznim tržištima. Pri tom treba voditi računa o otvorenim deviznim pozicijama kako banke, tako i pozicijama koje se odnose na bančine klijente, jer banka i po tom osnovu može pretrpeti gubitke, odnosno umanjiti profit. Izloženost banke deviznom riziku pretpostavlja postojanje neto kratke ili duge otvorene pozicije u datoj valuti. Banka ima kratku deviznu poziciju kada su njene devizne obaveze veće u odnsu na deviznu aktivu, a dugu deviznu poziciju kada je njena devizna aktiva veća u odnosu na poziciju u pasivi bilansa.

U zemljama u razvoju, koje uobičajeno vode politiku stimulisanja izvoza preko forsiranog obezvređivanja domaće valute (politika realnog depresiranja valute) postoji veliki valutni rizik od gubitaka banke u pozicijama bilansa izraženim u valuti u odnosu na strane valute. Treba imati u vidu da fluktacije deviznog kursa mogu biti negativne, na štetu banke, kao i pozitivne u korist poslovne banke. Banka će se naći u povoljnijoj ukoliko ima stavke u bilansu koje su izražene u valuti koja u međuvremenu apresira, tj. povećava svoju vrednost u odnosu na druge valute. Pretpostavka je da u ovoj valuti banka ima veću stavku u aktivi nego

[151] LA – likvidna aktiva (obuhvata gotovinu i gotovinske ekvivalente, deponovane viškove likvidnih sredstava,opozive depozite i kredite, kredite po repo transakcijama, obaveznu rezervu kod NBS, prekonoćne pozajmice, HoV po fer vrednosti kroz bilans uspeha i HoV koje su raspoložive za prodaju.
[152] K.R. – kratkoročni depoziti sa dospećem do 3 meseca (obuhvataju i depozite po viđenju).
[153] U.K.R. – kratkoročni depoziti sa dospećem do 1 godine (obuhvataju i depozite po viđenju).
[154] NBS, „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 17.

u pasivi. Upravljanje deviznim, odnosno valutnim rizikom podrazumeva najčešće i najefikasnije nastojanje menadžmenta poslovne banke da drži u ravnoteži pozicije u bilansu na strani aktive sa pozicijama na strani pasive, po valutama koje se nalaze u bilansu. Osim politike uravnotežavanja pojedinih stavki bilansa efikasna je i politika kompenziranja putem transakcija na tržištu finansijskih derivata. Kod bankarskih i tržišnih transakcija koje se odnose na inostrane devizne transakcije postoji dodatni devizni rizik, jer se rezultati poslovanja moraju izraziti u osnovnoj valuti. Najšire definisana devizna pozicija pokriva eksponiranost vezanu za transakcije (transaction exposures) – devizni rizik budućih deviznih plaćanja i primaja, kao eksponiranost vezanu za pretvaranje u domaću valutu (transaction exposures) – fluktacije stavki devizne aktive i devizne pasive izražene u lokalnoj valuti.[155]

Pokazatelj deviznog rizika bankarskog sektora na dan 30.09.2009. godine iznosi 2,9% regulatornog kapitala, pri čemu se za treći kvartal pomenuti pokazatelj kretao od minimalnih 1,63% do maksimalnih 5,34%. Detaljniji pregled kretanja pomenutog pokazatelja prema vlasničkoj strukturi je dat u na grafikonu 13 u nastavku.

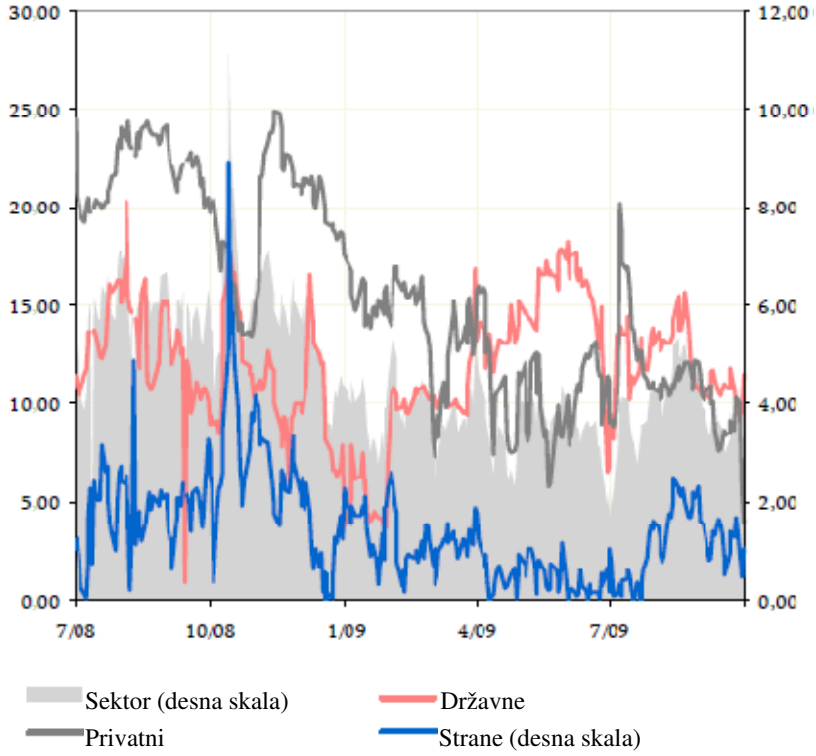

Grafikon 13. Kretanje pokazatelja deviznog rizika (u % regulatornog kapitala).[156]

Bankarski sektor Srbije posmatrano od jula 2008. godine (tj. od uvođenja novog načina obračuna pokazatelja deviznog rizika) ima neto dugu otvorenu deviznu poziciju. U svim valutama osim USD (vrlo kratak vremenski period) i valutama u kategoriji Ostalo (takođe u kraćem vremenskom periodu), bankarski sektor od jula 2008. godine u kontinuitetu ima neto dugu poziciju.

[155] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 375. - 376.
[156] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 18.

4.7. Adekvatnost kapitala

Zakonom o bankama utvrđena je obaveza banaka da u propisanim okvirima održavaju pokazatelj adekvatnosti kapitala, kao odnos između kapitala i rizične aktive banke. Odluka o adekvatnosti kapitala propisuje obavezu banke da svoje poslovanje obavlja tako da njena rizična aktiva (zbir aktive ponderisane kreditnim rizikom uvećan za ukupnu otvorenu deviznu poziciju banke) bude pokrivena kapitalom u iznosu od najmanje 12%. Način izračunavanja adekvatnosti kapitala banaka detaljno je regulisan sledećim propisima:

- zakonom o bankama,
- odlukom o adekvatnosti kapitala banke i
- uputstvom o izveštajima banaka u vezi s pokazateljem adekvatnosti kapitala, kapitalnim zahtevima i knjigom trgovanja banke.

Banka je dužna da svoje poslovanje obavlja tako da obezbedi da u svakom trenutku njen kapital bude u visini koja nije manja od dinarske protivvrednosti iznosa od 10.000.000 evra prema zvaničnom srednjem kursu. Takođe, banka je dužna da u svakom trenutku ispunjava kapitalne zahteve, tj. da iznos kapitala u svakom trenutku održava najmanje na nivou potrebnom za pokriće svih rizika navedenih u Odluci o adekvatnosti kapitala banke. Narodna banka Srbije može banci odrediti i pokazatelj adekvatnosti kapitala veći od propisanog ako kontrolom boniteta i zakonitosti poslovanja banke, a na osnovu vrste i stepena rizika i poslovnih aktivnosti banke utvrdi da je to potrebno radi stabilnog i sigurnog poslovanja banke, odnosno radi ispunjenja njenih obaveza prema poveriocima.[157]

Pokazatelj adekvatnosti kapitala bankarskog sektora povećan je u odnosu na prošli kvartal sa 21,16% na 21,31%. Iako je došlo do daljeg smanjenja regulatornog kapitala u odnosu na prethodni kvartal u visini od 1,6 milijarde RSD (oko 0,5%), takvo smanjenje je relativno niže nego što je smanjena ukupna rizična aktiva – manja za 19,1 milijarde RSD ili oko 1,2%. Kao rezultat, pokazatelj adekvatnosti kapitala je povećan na 21,31%. I pored povećanja osnovnog i dopunskog kapitala 1 i 2 za 2,5 i 4,1 milijardu RSD respektivno, regulatorni kapital u ukupnom iznosu je smanjen zbog povećanja odbitnih stavki od kapitala za iznos od 9,3 milijardi RSD (najvećim delom zbog nedostajućeg iznosa posebne rezerve za procenjene gubitke koji je u odnosu na drugi kvartal povećan za 9,5 milijardi RSD).

Osnovni kapital je povećan usled dodatnih dokapitalizacija u bankarskom sektoru koje su kao rezutlat imale povećanje iznosa akcionarksog kapitala u odnosu na prethodni kvartal za 4,6 milijardi RSD, uz dodatno formirane rezerve od 0,7 milijardi i smanjenje nepokrivenog gubitka iz proteklih godina u visini od 3 milijarde RSD. U zbiru, ukupan efekat je iznosio 8,4 milijardi RSD. Sa druge strane smanjena emisiona premija i preraspoređeni dobitak banaka za 1,3 milijardu i 1,9 milijardi RSD, respektivno, uz povećanje nepokrivenog gubitka tekuće godine od 1,4 milijarde su zajedno uticali na smanjenje osnovnog kapitala u iznosu od 4,7 milijardi RSD. U neto iznosu osnovni kapital je povećan za 3,7 milijardi RSD, ukupan iznos povećanja je na nivou od 3,5 milijardi RSD.

Dopunski kapital 1 i 2[158] je uvećan za 4,2 milijarde RSD zahvaljujući dodatnom iznosu dokapitalizacija koje su rezultirale povećanim prioritetnim kumulativnim akcionarskim

[157] NBS, preuzeto 18.04.2010. sa url: http://www.nbs.rs/export/internet/latinica/55/55_6/55_6_3.html
[158] Dopunski kapital 2 od uvođenja nove regulative od juna prošle godine iznosi 0. Celokupno povećanje Dopunskog kapitala 1 i 2 se odnosi zapravo na dopunski kapital 1.

kapitalom i emisionom premijom po tom osnovu za 0,3 i 1,3 milijardu RSD, respektivno. Istovremeno zabeleženo je povećanje visine subordiniranih obaveza za 4 milijarde RSD, na taj način ostvarujući kumulativni efekat od 5,6 milijardi RSD. Sa druge strane niže revalorazacione reserve banaka u visini od 1,4 milijarde RSD su umanjile ukupan neto efekat povećanja dopusnkog kapitala na 4,2 milijarde RSD. Ukupna rizična aktiva je ukupno smanjena za 19,1 milijardu RSD, prevashodno zbog umanjenja kreditnim rizikom ponderisane aktive od 22,7 milijarde RSD i smanjene izloženosti deviznom riziku za 1,8 milijardi RSD. Međutim, kategorija ostalih tržišnih rizika je uvećana u odnosu na prethodni za čak 225% (+5,4 mlrd. RSD) i trenutno se nalazi na nivou od 7,8 milijardi RSD. Dominantna pozicija u okviru ostalih tržišnih rizika je izloženost cenovnom riziku koja iznosi 7,6 milijardi RSD. Do ovako značajnog skoka je došlo zbog povećanja na datoj poziciji kod samo jedne banke koja na kraju septembra čini 68% ukupne pozicije.

	Septembar, 2009.	Jun, 2009.	Mart, 2009.	Decembar, 2008.	Septembar 2008.
1. Kapital	348,9	350,5	353,8	363,8	346,2
i. Osnovni kapital	396,2	392,7	385,8	378,9	363,8
ii. Dopunski kapital 1 i 2 koji se uključuju u kapital banke	88,8	84,7	72,5	70,8	65,0
iii. Odbitne stavke od kapitala	136,1	126,8	104,5	85,8	82,5
2. Ukupna rizična aktiva	1.637,6	1.656,7	1.700,1	1.662,3	1.486,3
i. Aktiva ponderisana kreditnim rizikom	1.611,9	1.634,6	1.675,4	1.633,8	1.455,0
ii. Izloženost deviznom riziku	17,9	19,7	23,1	25,9	27,9
iii. Ostali tržišni rizici	7,8	2,4	1,6	2,7	3,4
3. Pokazatelj adekvatnosti kapitala (%)	21,31	21,16	20,81	21,89	23,30

Tabela 21. Elementi kapitala i rizične aktive (mlrd. RSD).

U nastavku je dat grafički prikaz rasporeda banaka u bankarskom sektoru Srbije prema visini pokazatelja adekvatnosti kapitala za poslednjih pet kvartala.

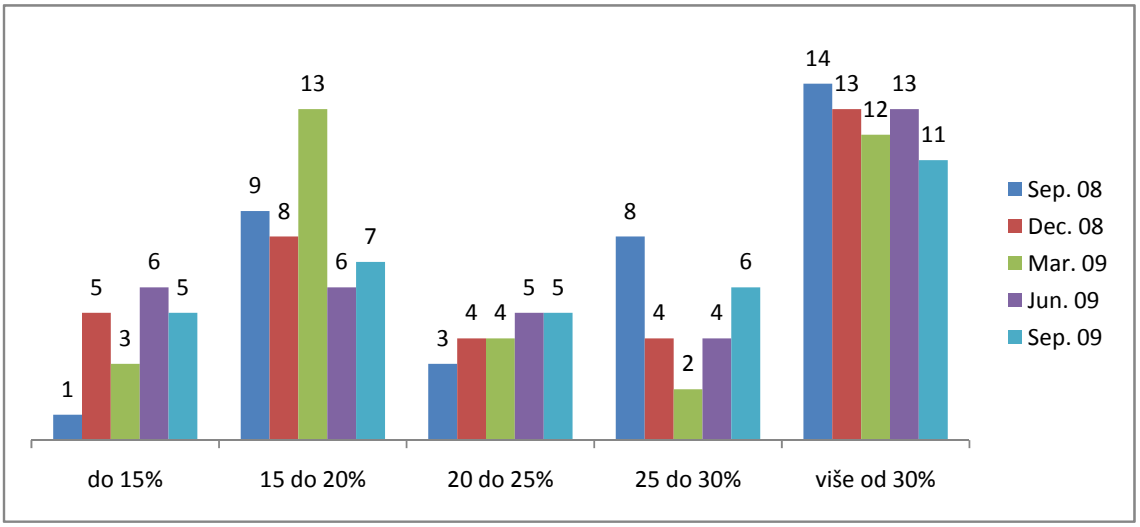

Grafikon 14. Raspored banaka prema pokazatelju adekvatnosti kapitala za poslednjih pet kvartala.

U bankarskom sektoru Srbije u trećem kvartalu 2009. godine 12 banaka sa pokazateljem adekvatnosti do 20%, 11 banaka sa pokazateljem između 20 i 30% i 11 banaka sa pokazateljem adekvatnosti većim od 30%.[159]

4.8. Profitabilnost banaka

Profitabilno bankarsko poslovanje, tj. ostvarivanje adekvatnih prinosa na plasirana sredstva, omogućava ne samo kontinuitet poslovanja i održivost banke na tržištu, već i ekspaniziju i diversifikaciju bankarskih aktivnosti. Profitabilnost, merena stopom prinosa po jedinici akcijskog kapitala, predstavlja najznačajniji sintetički pokazatelj performansnih mogućnosti banke. Dugoročan trend opadanja profitabilnosti banaka inicira potrebu identifikovanja uzroka i pronalaženja načina za podizanje profitabilnosti na adekvatan nivo.[160] Profitabilnost banke varira direktno sa rizikom njenog portfolia aktivnosti koji preuzima, s tim da se neki rizici mogu izbeći, a neki su sistemskog karaktera, povezani sa ekonomskim okruženjem u kome banka posluje. U suštini, profitabilnost banaka se može povećati putem povećanja jednog ili više od četiri primarna finansijka rizika banke: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i rizik nesolventnosti.[161] Na taj način se pred bankarske menadžere postavlja veoma teško pitanje: koliki stepen ukupnog rizika banka može i treba da preuzme, da bi povećala svoje profite?

4.8.1. Ključni pokazatelji prinosa

Kod izračinavanja prinosa banke, tj. njene profitabilnosti, u međunarodnoj praksi se iskristalisalo korišćenje šest ključnih pokazatelja koji akcenat stavljaju na različite aspekte profitabilnosti banke i to:

- prinos na akcionarski kapital (ROE),
- prinos na aktivu (ROA),
- kamatna marža,
- nekamatna (proviziona) marža,
- operativni profit i
- prihod po (običnoj) akciji (EPS).[162]

Prinos na akcionarski kapital (ROE) je najvažniji pokazatelj, jer akcionarima banke ukazuje koliki prinos mogu očekivati na osnovu knjigovodstvene vrednosti kapitala koji su investirali u određenu banku. Profit banke je posledica kumuliranih odluka u jednoj godini i zavisi od niza okolnosti, kako makroekonomskih koje su za banku date, tako i od odluka menadžmenta banke u pogledu vođenja poslovne politike banke. Za potencijalne akcionare banke ovaj pokazatelj je indikativan, jer se samerava u odnosu na druge banke i od njega zavisi kolika će biti atraktivnost novih emisija akcija banke.

ROE = neto profit posle oporezivanja / akcionarski kapital

[159] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 19. - 21.
[160] Todorović V. - „Uticaj finansijskih rizika na profitabilnost banaka“, Bankarstvo, 2003. str. 9.
[161] Ibidem str. 17.
[162] Đukić Đ., Bjelica V., Ristić Ž. - „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str. 246.

Ozbiljno upozorenje predstavlja slučaj ostvarene vrednosti ROE iznad 20-25%, jer sugeriše da je banka pribegla ekstreno velikom zaduženju na finansijkom tržištu.

Prinos na aktivu (ROA) pokazuje koliko je banka bila efikasna kod upravljanja ukupnom aktivom. Kod regulatornih tela, prvenstveno centralnih banaka i rejting kuća, ovaj pokazatelj uživa najviše poverenja. Kod njegovog izračunavanja preporučuje se okrišćenje prosečnog iznosa aktive tokom godine, jer se na taj način izbegava upoređivanje aktive koja tokom godine raste, sa uobičajenim sezonskim oscilacijama i profita koji se stvara tokom cele godine.[163]

ROA = neto profit posle oporezivanja / ukupna aktiva

Ako je ROA manji od 0,5%, to se smatra slabom efikasnošću banke, ako je 0,5% - 1,0% da je efikasnost prosečna, 1,0% - 2,0% da je dobra efikasnost, a ako je preko 2% da je efikasnost visoka, s tim da ako je ona veća od 2,5% to pokazuje kartelizaciju bankarskog tržišta, visoko rizični portfolio banke ili neki izuzetni događaj (kao što je prodaja filijale).[164]

Kamatna marža= prihodi – rashodi po osnovu kamata / ukupna aktiva

Merenjem razlike između prihoda po osnovu kamata i rashoda po istom osnovu ukazuje se na efikasnost odluka menadžmenta banke kod politike maksimiranja prihoda po osnovu kamata na različite plasmane uz minimiziranje rashoda po osnovu pozajmica.

Nekamatna marža = nekamatni prihodi – nekamatni rashodi / ukupna aktiva

Kod ovog pokazatelja se sameravaju stavke nekamatonosnih prihoda, kao što su usluge kod depozitnih poslova i provizije koje banka naplaćuje na druge usluge sa nekamatnim troškovima.

Operativni profit = ukupni operativni prihodi – rashodi / ukupna aktiva

Stopa neto operativnog profita ukazuje na uspešnost menadžmenta banke da ostvati brži rast prihoda banke od njenih rashoda poslovanja.

EPS = neto profit posle oporezivanja / broj (običnih) akcija[165]

4.8.2. Pokazatelji profitabilnosti poslovanja bankarskog sektora

Bankarski sektor je za prvih devet meseci 2009. godine ostvario dobitak pre oporezivanja u visini od 15,4 milijardi RSD. Dobitak je manji za 54,3% u odnosu na isti period 2008. godine kada je ostvareni rezultat iznosio 33,7 milijardi RSD. Za prvih devet meseci ove godine, 14 banaka koje čine zbirno oko 17% ukupne bilansne aktive sektora je poslovalo sa gubitkom. U prethodnom kvartalu sa gubitkom je poslovalo 13 banaka koje su činile 16% ukupne bilansne aktive. Poslednji kvartal 2008. godine predstavljao je prelomnu tačku u bankarstvu, gde se iz faze visokog rasta i još višeg optimizma - "bull marketa" naglo prešlo u silaznu fazu pada ne samo privredne aktivnosti, već i kompletne promene poslovne klime i poslovne strategije.[166]

Pokriće operativnih rashoda neto prihodom od kamata se i dalje može smatrati zadovoljavajućim za bankarski sektor, imajući u vidu da su neto prihodi od kamata (počev od

[163] Hadžić M. - „Bankarstvo", Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 383.
[164] Đukić Đ., Bjelica V., Ristić Ž. - „Bankarstvo", Ekonomski fakultet, Beograd, 2004. str. 250.
[165] Hadžić M. - „Bankarstvo", Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 385.
[166] Jeremić Z. – „Bankar magazin", objavljeno 01.04.2010., preuzeto 18.04.2010. sa url: http://www.emg.rs/zines/bankar/117950.html

marta 2008. godine) dovoljni za njihovo potpuno pokriće – za treći kvartal 2009. godine pokazatelj je na nivou od 1,1x (jun 1,09x). Uz dodatak i neto prihoda od naknada pomenuto pokriće operativnih rashoda za drugi kvartal ove godine je 1,45x (jun 1,43x). Detaljniji pregled nivoa i kretanja pomenutih pokazatelja se nalazi u narednoj tebali.

		Dobitak (gubitak)[167] (mlrd RSD)	Dobitak (gubitak)[168] (mlrd RSD) - po kvartalima-	Neto prihod od kamata / Operativni rashodi	Neto prihod od kamata i naknada / Operativni rashodi
2009	Septembar	15,40	6,65	1,10	1,45
	Jun	8,75	1,89	1,09	1,43
	Mart	6,86	6,86	1,07	1,41
2008	Decembar	34,74	1,06	1,11	1,46
	Septembar	33,68	12,79	1,12	1,54
	Jun	20,89	9,87	1,12	1,53
	Mart	11,02	11,02	1,06	1,49

Tabela 22. Profitabilnost bankarskog sektora – Ostvareni rezultat i pokriće operativnih rashoda.

Dekompozicija finansijskog rezultata poslovanja za bankarski sektor prema DuPoint metodologiji je data u nastavku na grafikonu 15 kao i u tabeli 17.

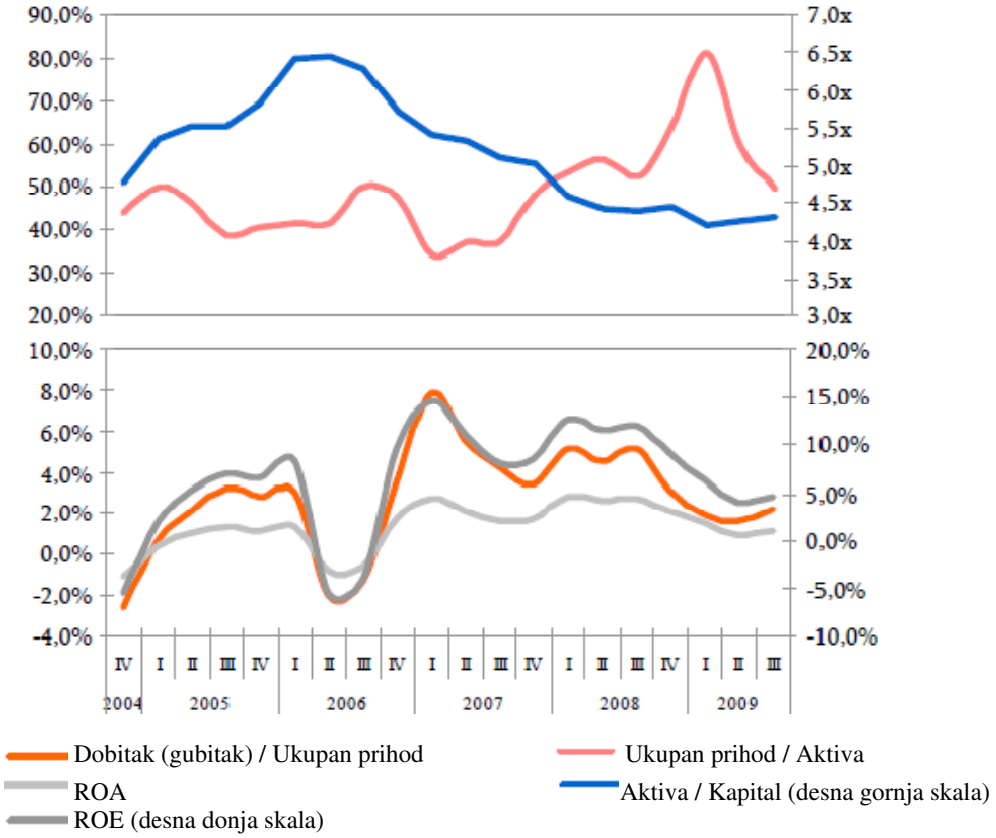

Grafikon 15. DuPont dekompozacija profitabilnosti bankarskog sektora (Decembar 2004 – Septembar 2009).[169]

[167] Pre oporezivanja.
[168] Isto.
[169] NBS, „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 23.

		Dobitak (gubitak) / Ukupan prihod (%)	Ukupan prihod / Aktiva (%)	ROA (%)	Aktiva / Kapital	ROE (%)
		1	2	3=1x2	4	5=3x4
2009	Septembar	2,2	49,5	1,1	4,3	4,8
	Jun	1,6	59,9	1,0	4,3	4,1
	Mart	1,9	81,3	1,5	4,2	6,4
2008	Decembar	3,2	64,1	2,1	4,5	9,3
	Septembar	5,2	52,5	2,7	4,4	12,0
	Jun	4,6	56,5	2,6	4,4	11,5
	Mart	5,2	53,5	2,8	4,6	12,7

Tabela 23. Kvartalni pregled profitabilnosti bankarskog sektroa – DuPont dekompenzacija (podaci svedeni na godišnji nivo).

Pregled profitabilnosti bankarskog sektora je neophodno posmatrati kroz dodatnu dekompoziciju bilansa uspeha koja je data u narednoj tabeli.

		kao % prosečne aktive									
		Neto kamate	Neto naknade	Neto kamate i naknade	Neto efekat kursa [170]	Neto ostali prihodi [171]	Kreditni gubici [172]	Operativni rashodi	Rezultat pre oporezivnja (ROA)	Aktiva / kapital	Prinos na kapital (ROE %)
		1	2	3=1+2	4	5	6	7	8=3+4+5+6+7	9	10=8x9
2009	Septembar	5,27	1,64	6,91	0,76	0,19	(1,93)	(4,83)	1,10	4,33	4,75
	Avgust	5,21	1,65	6,87	0,79	0,19	(1,79)	(4,84)	1,21	4,33	5,26
	Jul	5,28	1,68	6,96	0,79	0,20	(1,91)	(4,92)	1,13	4,29	4,83
	Jun	5,35	1,69	7,04	0,83	0,21	(2,15)	(4,97)	0,96	4,26	4,10
	Maj	5,31	1,66	6,98	0,94	0,20	(1,51)	(4,96)	1,65	4,23	6,98
	April	5,22	1,73	6,94	1,03	0,22	(1,65)	(5,01)	1,54	4,22	6,51
	Mart	5,25	1,66	6,90	1,12	0,28	(1,83)	(4,94)	1,53	4,20	6,44
	Februar	5,31	1,60	6,91	1,33	0,31	(0,90)	(4,83)	2,82	4,20	11,83
2008	Januar	5,11	1,73	6,83	2,31	0,06	(0,95)	(4,64)	3,61	4,23	15,27
	Decembar	5,70	1,83	7,53	1,01	0,33	(1,56)	(5,24)	2,08	4,46	9,28
	Novembar	5,37	1,98	7,34	1,02	0,24	(0,87)	(4,97)	2,77	4,45	12,33
	Oktobar	5,42	1,99	7,41	1,00	0,26	(0,90)	(4,95)	2,83	4,43	12,53
	Septembar	5,46	2,01	7,47	0,75	0,29	(0,81)	(4,96)	2,74	4,39	12,03
	Avgust	5,45	2,02	7,48	0,81	0,31	(0,64)	(5,00)	2,96	4,38	12,96
	Jul	5,46	2,06	7,52	0,88	0,33	(0,86)	(5,03)	2,84	4,36	12,41

Tabela 24. Profitabilnost bankarskog sektora – Dekompozicija bilansa uspeha (podaci svedeni na godišnji nivo)[173]

4.8.3. Utvrđivanje prihoda, rashoda i dobiti

Banka utvrđuje prihode, rashode i dobit u skladu sa Zakonom. Deo prihoda iz poslovanja koji po godišnjem obračunu preostane po podmirenju rashoda i drugih zakonskih obaveza banka iskazuje kao neraspoređenu dobit. Dobit se raspoređuje na rezerve i osnivače srazmerno učešću u kapitalu i ostale namene. Na teret akcionarskog kapitala se ne mogu isplaćivati

[170] Zbir neto kursnih razlika i neto promene vrednosti imovine i obaveza.
[171] Prihodi od dividendi i učešća, HoV i ostali prihodi.
[172] Neto ispravke vrednosti i rezervisanja.
[173] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 24.

dividende akcionarima, već samo iz dobiti. Ukoliko se zbog gubitka banke smanji akcionarski kapital akcionari nemaju pravo na dividendu, dok se sredstva akcionarskog kapitala korišćena za pokriće gubitaka ne nadoknade. Radi obezbeđenja sigurnosti poslovanja banka je dužna da na teret prihoda obrazuje posebnu rezervu za obezbeđenje potencijalnih gubitaka. NBS propisuje kriterijume za klasifikaciju aktive i vanbilansnih stavki prema stepenu naplativosti. Banka iskazuje gubitak ukoliko njeni prihodi ne mogu pokriti rashode i druge zakonske obaveze. Za visinu gubitka smanjuju se najpre rezerve, a ako one nisu dovoljne onda i akcionarski kapital banke.[174]

4.8.4. Agregatni izveštaj o prihodima i rashodima

Bankarski sektor je za prvih devet meseci 2009. godine poslovao sa kumulativnim dobitkom pre oporezivanja od 15.397 miliona RSD. Ukupno 14 banaka je poslovalo sa gubitkom, dok je 20 banaka iskazalo pozitivan finansijki rezultat. Detaljni prikaz prihoda i rashoda je dat u tabeli 19 u nastavku.

Pozicija	Dec-07	Dec-08	Sep-09
NETO DOBITAK/GUBITAK PO OSNOVU KAMATA	63.404	95.935	73.913
Prihodi od kamata	106.942	157.770	125.723
Rashodi od kamata	(43.538)	(61.835)	(51.810)
NETO DOBITAK/GUBITAK PO OSNOVU NAKNADA I PROVIZIJA	27.451	29.832	22.977
Prihodi od naknada i provizija	34.433	38.954	30.702
Rashodi od naknada i provizija	(6.983)	(9.122)	(7.725)
NETO DOBITAK/GUBITAK PO OSNVOU KAMATA, NAKNADA I PROVIZIJA	90.854	125.767	96.891
NETO DOBITAK PO OSVNOVU PRODAJE HOV	3.293	926	142
Dobici po osnovu hartija od vrednosti	3.295	1.195	377
Gubici po osnovu hartija od vrednosti	(2)	(269)	(235)
NETO PRIHODI/RASHODI OD KURSNIH RAZLIKA	6.959	(53.201)	(20.909)
PRIHODI OD DIVIDENDI I UČEŠĆA	1.081	985	56
OSTALI POSLOVNI PRIHODI	53.445	81.473	73.718
RASHODI INDIREKTNIH OTPISA PLASMANA I REZERVISANJA	(61.149)	(103.899)	(98.395)
OSTALI POSLOVNI RASHODI	(72.712)	(87.189)	(67.717)
NETO PRIHODI /RASHODI OD PROMENE VREDNOSTI IMOVINE I OBAVEZA	1.702	70.094	31.612
Prihodi od promene vrednosti imovine i obaveza	64.271	209.070	127.315
Rashodi od promene vrednosti imovine i obaveza	(62.569)	(138.976)	(95.703)
DOBITAK/GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA	**23.473**	**34.956**	**15.397**
Dobitak iz poslovanja koje se obustavlja	0	0	0
Gubitak iz poslovanja koje se obustavlja	0	0	0
DOBITAK/GUBITAK PERIODA PRE OPOREZIVANJA	**23.473**	**34.956**	**15.397**

Tabela 25. Agregatni izveštaj o prihodima i rashodima (u milionima RSD).[175]

Neto efekat kursnih razlika i promene vrednosti imovina i obaveza je pozitivan -10,7 mlrd RSD (do juna 7,5 mlrd. din). Prihodi po osnovu kamata i naknada sa učešćem od 22,5 (jun 19,2), dok su rashodi po osnovu kamata i naknada 8,8 ukupnih rashoda (jun 7,6).

Pokazatelj učešća prvih 5 banaka u ukupnim prihodima je u odnosu na prošli kvartal smanjen za oko 1,5 p.p. kao i učešće prvih 10 banaka za oko 0,81 p.p. Posledično, NNI indeks je smanjen sa 726 na 698 indeksnih poena. Koncentracija nije prisutna mereno pokazateljem NNI, iako je za ukupne prihode ovaj pokazatelj od svih do sada posmatranih kategorija najpromenljiviji.

[174] Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007. str. 148.
[175] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 25.

Godina	Mesec	Učešće prvih 5 banaka (%)	Učešće prvih 10 banaka (%)	HHI Ukupan prihod
2009	Septembar	48,56	71,45	698
	Jun	50,01	72,26	726
	Mart	52,37	74,63	772
2008	Decembar	50,91	72,48	740
	Septembar	47,96	72,56	679

Tabela 26. Pregled pokazatelja konkurentnosti bankarskog sektora – Ukupan prihod. [176]

4.9. Analiza efekata svetske ekonomske krize na bankarski sektor Srbije

Iako je globalna kriza dovela do pada privredne aktivnosti u zemlji od 2,8 odsto tokom 2009. godine, nijedna od 34 banke koliko ih ima na tržištu nije imala većih problema likvidnosti niti teškoća u izmirenju obaveza prema osnivačima. Skoro sve poslovne banke su tokom 2009. godine zabeležile pad profita u odnosu na prethodnu, ali je stabilnost očuvana, pa je čak povećan obim devizne štednje u odnosu na period pre krize. Ovaj uspeh je utoliko veći s obzirom da je krajem 2008. godine, u atmosferi neizvesnosti zbog bankrota nekih banaka u inostranstvu, veliki broj pojedinaca povukao skoro jednu milijardu evra devizne štednje iz banaka, a onda su ih vraćali nakon što je Vlada podigla iznos garantovane štednje sa 3.000 na 50.000 evra. Tako je u januaru 2010. godine, obim devizne štednje premašio šest milijardi evra.

Za stabilnost finansijskog sistema Srbije veliku važnosti ima dogovor sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), sa kojim zemlja ima kreditni aranžzman od 2,9 milijardi evra. Vlada Srbije i MMF su izdali zajedničku procenu da će BDP u 2010. godini ponovo biti pozitivan, s rastom od 1,5 odsto. Međutim, ekonomski oporavak je moguć samo ako banke podrže privredu, a država pruži podršku samim bankama - u budžetu Srbije za 2010. godinu obezbeđeno je 3,5 milijardi dinara za subvencionisanje kredita za privredu, za građane koji kupuju domaću robu i za stambene kredite. Ova mera je naišla na jednoglasno odobravanje bankara.

Prošle godine su banke bile oprezne u kreditiranju privrede jer su se plašile da preduzeća usled nelikvidnosti izazvane padom proizvodnje i prodaje, dođu u situaciju da ne mogu da otplaćuju svoje pozajmice. Negativne posledice krize u Srbiji bile bi teže da banke, čiji su osnivači iz inostranstva, nisu zadržale isti obim kredita kao u 2008. godini, što je precizirano Bečkim sporazumom. Taj dokumenat je, na preporuku MMF-a, u martu 2009. godine potpisalo deset najvećih banaka iz Srbije koje imaju inostrane osnivače, obavezujući se da će tokom 2009. godine reprogramirati privatni dug koji dospeva na naplatu, u iznosu od 4,5 milijardi evra. Na taj način je omogućeno srpskim firmama da odlože otplatu ranijih pozajmica, a da istovremeno uzimaju nove, subvencionisane kredite za izmirenje redovnih obaveza prema državi i dobavljačima. Na osnovu stimulacija iz budžeta prošle godine su odobreni krediti od 1,1 milijarde evra, od čega je najveći deo za likvidnost. Za ovu godinu za subvenciju kamate na pozajmice privredi, kao i građanima za kupovinu domaće robe, obezbeđeno je kreditiranje u iznosu od 900 miliona evra, dok su predviđene subvencije za stambene kredite od 2 milijarde dinara.

Banke u Srbiji će i dalje morati da se zadužuju u inostranstvu u visokim iznosima da bi mogle da odobravaju kredite jer iz domaćih depozita i štednje neće moći da zadovolje potrebe

[176] NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“, str. 26.

klijenata. Zbog toga je NBS, koja je zadužena za kontrolu poslovanja finansijskog sektora, banke oslobodila obaveze da polažu deviznu rezervu na sredstva koja povlače iz inostranstva, a koja je bila do 45 odsto.

Raspoloživi podaci iz protekle godine govore da je jedan od najuspešnijih segmenata domaće ekonomije bio bankarski sektor uprkos činjenici da je zaustavljen njegov višegodišnji tranzicijski trend ekspanzije. Podaci za bankarski sektor govore da je kriza ušla i ovaj segment ekonomije ali ni približno u meri kojom je opterećen realni sektor privrede. Deset najvećih banaka ovdašnjeg tržišta zabeležilo je nominalni rast aktive od skoro 24 procenta učvrstivši lidersku poziciju sa udelom od 70 procenata u ukupnoj aktivi bankarskog sektora. Finansijska kriza dodatno je stegnula omču oko vrata manjim bankama te je pitanje njihovog ukrupnjavanja ili pronalaženja strateškog partnera svedeno u ravan njihovog opstanka. I bruto profiti najvećih banaka govore o apsolutnoj dominaciji lidera bankarskog tržišta. Deset najvećih banaka je ostvarilo 25,2 milijarde dinara bruto dobiti što je bolji rezultat u odnosu na celinu bankarskog sektora. Ovaj bruto rezultat smanjen je 30 procenata u odnosu 2008. godinu ali bi pad bio značajno manji da rezultat vodećih banaka nije umanjila Alpha banka koja je uknjižila ogroman gubitak. Sumarno gledano, bankarski sektor je zabeležio nominalni rast kako prihoda od kamata, tako i od naknada i provizija, ali je do smanjenja dobiti uglavnom došlo usled visokih rezervacija banaka za loše plasmane te njihovih indirektnih otpisa. Pored ovoga, kursne razlike su opteretile rashode pojedinih banaka, dodatno srozavši njihov krajnji rezultat.[177]

Trend ekonomskog oporavka u prvom tromesečju, s rastom BDP po stopi od 0,6%, nastavljen je u drugom kvartalu i prema preliminarnim procenama Republičkog zavoda za statistiku u tom periodu zabeležen je rast od 1,6%. Prema predviđanjima Vlade Republike Srbije očekuje se da će BDP u 2010. godini rasti po stopi od preko 2%. Što je iznad projekcija MMF (1,5%). Glavni razlog ekonomskog oporavka je povećanje neto izvoza (zaključno sa junom međugodišnji rast izvoza u 2010. je 19,4%). Predviđa se da će inostrana tražnja nastaviti da bude ključni podsticaj privrednom napretku, a značajniji doprinos domaće tražnje očekuje se tek u 2011. godini. S druge strane , pad zaposlenosti od početka krize je značajan. Prema poslednjoj anketi o radnoj snazi sprovedenoj u aprili ove godine, stopa nezaposlenosti iznosi 19,2%, što je za 2,3% više u odnosu na kraj 2009. godine (16,9%). Inflacija je u prvoj polovini godine bila u padu i kretala se ispod donje granice cilja. Međugodišnja inflacija (merena indeksom potrošačkih cena) u junu je iznosila 5,1%. U narednom periodu se očekuje vraćanje inflacije u granice ciljanog raspona (6+-2%). Ključni rizici odstupanja od predviđenih vrednosti vezani su za rast cena grane, prenosni efektat depresijacije kursa na cene, rast premije rizika i prevremeni rast zarada u javnom sektoru.[178]

[177] Gujančić N. – "B92", objavljeno 03.04.2010., preuzeto 02.05.2010. sa url: http://www.b92.net/biz/fokus/analiza.php?yyyy=2010&mm=04&nav_id=422152
[178] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010." str. 14.

V DEO PODACI O BANCI INTESI

5.1. O grupaciji Sanpaolo

Banca Intesa a.d. Beograd je članica Intesa Sanpaolo, najsnažnije italijanske bankarske grupacije, pete banke u evrozoni po visini tržišne kapitalizacije i jedne od petnaest najvećih banaka u svetu. Nastala je spajanjem vodećih italijanskih banaka Banca Intesa i Sanpaolo IMI.[179] Intesa Sanpaolo je danas prisutna u preko 40 zemalja sveta, sa 11 internacionalnih banaka–kćerki, 3 internacionalne poslovne banke, 16 inostranih ekspozitura i 21 predstavništvom. Ukupno, Intesa Sanpaolo uslužuje 19,6 miliona klijenata posredstvom poslovne mreže koja broji 8.200 ekspozitura. Internacionalno poslovanje grupacije posebno je usredsređeno na region srednje, istočne i jugoistočne Evrope, kao i mediteranskog basena, gde sa mrežom univerzalnih banaka u 13 zemalja uslužuje 8,5 miliona klijenata. Grupacija je posvećena unapređenju usluga za stanovništvo, pružanju značajne podrške razvoju poslovanja svojih klijenata, kao i ukupnom ekonomskom razvoju zemalja u kojima posluje.

5.2. Osnovne informacije o Banci

Banca Intesa a.d. Beograd je osnovana kao akcionarsko društvo, na osnovu zaključenog Ugovora o osnivanju i poslovanju mešovite banke "Delta banke" deoničarskog društva, Beograd od 16. septembra 1991. godine. Narodna banka Jugoslavije je dana 19. Septembra 1991. godine donela rešenje i izdala dozvolu za osnivanje Mešovite banke "Delta banke" deoničarskog društva, Beograd. Banka je registrovana kod Okružnog Privrednog suda u Beogradu 16.oktobra 1991. godine, nakon čega je i počela sa radom. Dana 7. juna 1995. godine zaključen je novi Ugovor o osnivanju, dok je na sednici Skupštine Banke od 10. jula 1995. godine usvojen novi Statut Banke, čime je izvršeno usaglašavanje akata Banke sa odredbama Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama. U 2005. godini, na osnovu Odluke Skupštine akcionara, došlo je do promene akcionara Banke, tako što su postojeći akcionari izvršili prodaju svojih akcija, dva akcionara u celini, a jedan veći deo, Intesa holdingu International SA. Nakon ove promene, Banka ima dva akcionara, od kojih je jedan - Intesa Holding International S.A., Luksemburg (uključujući Intesa Sanpaolo S.p.A.) sa učešćem u akcijskom kapitalu od preko 90%. Na osnovu Odluke Generalnog direktora br. 18600 od 7. novembra 2005. godine, Saglasnosti Narodne banke Srbije i rešenja Registra privrednih subjekata br. BD 98737/2005 od 29. Novembra 2005. godine, izvršena je promena naziva Banke u Banca Intesa a.d. Beograd. Rešenjem Registra privrednih subjekata BD. 159633/2006, od 5. oktobra 2006. godine, registrovane su navedene izmene i promena pravne forme u zatvoreno akcionarsko društvo. Banka je ovlašćena od Narodne banke Srbije i registrovana za obavljanje poslova platnog prometa, kreditnih i depozitnih poslova u zemlji i platnog prometa u inostranstvu, i u skladu sa odredbama Zakona o bankama, posluje na principima likvidnosti, sigurnosti i profitabilnosti.

[179] Preuzeto 16.9.2010. sa url:
http://group.intesasanpaolo.com/scriptIsir0/isInvestor/eng/chi_siamo/eng_home_chi_siamo.jsp

U toku 2007. godine, došlo je do statusne promene spajanja uz pripajanje, pri čemu je Banka kao sticalac preuzela Panonsku banku a.d. Novi Sad. Na sednicama Upravnih odbora Banca Intesa a.d. Beograd i Panonske banke a.d. Novi Sad koje su održane 26. jula 2007. godine, donete su Odluke o potpisivanju pisma o namerama za sprovođenje statusne promene spajanje uz pripajanje kao i pokretanje aktivnosti u vezi sa spajanjem. Upravni odbori obe banke su na sednicama održanim 29. oktobra 2007. godine usvojili Nacrt Ugovora o spajanju. Nakon registracije postupka spajanja pripajanjem pred Agencijom za privredne registre, Banka je kao sticalac i pravni sledbenik, nastavila da posluje pod svojim postojećim poslovnim imenom, dok je Panonska banka a.d. Novi Sad prestala da postoji bez sprovođenja postupka likvidacije, a njene akcije su povučene i poništene. Za Dan obračuna pripajanja, odnosno dan kada se svi poslovi Panonske banke a.d. Novi Sad smatraju preuzetim od strane Banke, a u skladu sa članom 384. Zakona o privrednim društvima Republike Srbije, određen je 30. septembar 2007. godine. Spajanje banaka je sprovedeno tako što je preuzeta banka, odnosno Panonska banka a.d. Novi Sad prenela na Banku kao sticaoca celokupnu svoju imovinu i obaveze sa stanjem na dan 30. septembar 2007. godine u zamenu za izdavanje akcija akcionarima preuzete banke od strane Banke kao sticaoca. U skladu sa izvršenom procenom vrednosti, izvršena je zamena akcija na način da su za 38 običnih akcija preuzete banke njeni akcionari dobili 1 običnu akciju Banke sticaoca. U cilju zamene ukupnog broja akcija Panonske banke a.d. Novi Sad, akcijski kapital Banke kao sticaoca povećan je za iznos emitovanih 26.166 običnih akcija pojedinačne nominalne vrednosti RSD 100,000.00, tako da je akcijski kapital Banke nakon pripajanja Panonske banke a.d. Novi Sad iznosio RSD 15,752,700,000.00, podeljen na 157.527 komada običnih akcija nominalne vrednosti od RSD 100,000.00. Akcionari banke prestale pripajanjem postali su akcionari Banca Intesa a.d. Beograd kao sticaoca sa odgovarajućim brojem običnih akcija i imaju isti status, prava i dužnosti kao i akcionari Banke, pri čemu stiču pravo da učestvuju u dobiti Banke počev od 1. januara 2008. godine. S obzirom da nije bilo značajnih razlika u računovodstvenim politikama primenjenim u sastavljanju finansijskih izveštaja obe banke, nisu izvršene nikakve korekcije neto imovine, niti neto rezultata Banke za 2007. godinu kao posledica računovodstvenog spajanja uz pripajanje. Ugovor o spajanju pripajanjem usvojen je na sednici Skupštine Banke koja je održana 17. Decembra 2007. godine. Na dan 31. decembra 2009. godine, Banka se sastojala od sedišta u Beogradu u ulici Milentija Popovića 7b, sa pripadajućim organizacionim delovima u Beogradu, 6 Regionalnih centara. Banka je na dan 31. decembra 2009. godine imala 2,979 zaposlenih radnika (31. decembra 2008. godine: 3,027 zaposlenih). Matični broj Banke je 7759231. Poreski identifikacioni broj Banke je 100001159.[180] Kroz poslovnu mrežu koju čine 206 ekspozitura i 3 centra za stambene kredite Banca Intesa uspešno servisira više od 1,49 miliona klijenata, i to 1,37 miliona fizičkih lica i više od 120.000 privrednih subjekata. Banka ima najrazvijeniju mrežu POS terminala i ATM uređaja, koju čine 20.400 POS terminala i skoro 250 bankomata.

Banka je pravno lice, samostalno obavlja delatnost u zemlji i inostranstvu u skladu sa zakonom, Kodeksom poslovnih pravila banaka i Ugovorom o osnivanju Banke, a radi ostvarivanja dobiti. Banka ima pravo da u pravnom prometu zaključuje ugovore i vrši druge pravne radnje i poslove u okviru svog predmeta poslovanja. Banka posluje u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime i za račun drugih lica i u ime i za račun drugih lica. Za svoje obaveze Banka odgovara celokupnom svojom imovinom. Akcionari odgovaraju za obaveze Banke do visine sredstava uloženih u osnivački (akcionarski) kapital Banke. Banka posluje pod

[180] Ernest & Young – „Banca Intesa a.d. Beograd Finansijski izveštaj za godinu koja se završila 31. decembra 2009. godine“, str. 10.

poslovnim imenom: Banca Intesa akcionarsko društvo, Beograd. Skraćeno poslovno ime Banke je: Banca Intesa ad, Beograd; Banca Intesa Beograd; Banca Intesa.[181]

Banka obavlja sledeće poslove: depozitne poslove (primanje i polaganje depozita), kreditne poslove (davanje i uzimanje kredita), devizne, devizno-valutne i menjačke poslove, poslove platnog prometa, izdavanje platnih kartice, poslove s hartijama od vrednosti (izdavanje hartija od vrednosti, poslovi kastodi banke i dr.), brokersko-dilerske poslove, izdavanje garancija, avala i drugih oblika jemstva (garancijski posao), kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja (faktoring, forfeting i dr.), poslove zastupanja u osiguranju, po prethodnoj saglasnosti Narodne banke Srbije, druge poslove za koje je ovlašćena zakonom.

5.3. Opšta ponuda Banke Intese

5.3.1. Rad sa stanovništvom

U oblasti poslovanja sa stanovništvom Banca Intesa a.d. Beograd zauzima vodeću poziciju na srpskom tržištu i pouzdan je partner za više od 1,4 miliona građana Srbije. Posvećenost klijentima demonstrira širokom lepezom kreditnih i depozitnih proizvoda i usluga skrojenih prema njihovim potrebama. Kontinuirano širenje i unapređenje ponude u pogledu cena i kvaliteta usluge vodeći je princip njihovog poslovanja. Elektronsko bankarstvo, novi proizvodi i usluge u ponudi, korisnički servisi i Call centar potvrđuju posvećenost i angažovanje zaposlenih na zadovoljenju potreba klijenata. Gradeći koncept usluge sve na jednom mestu, Banca Intesa je prva banka koja je u svoje ekspoziture uvela usluge osiguranja, brokerske usluge i lizing i razvila mrežu savremenih specijalizovanih centara za stambene kredite – Intesa Casa. Podatak o postojanju 206 ekspozitura u preko 120 mesta u Srbiji potvrđuje da je banka prisutna gde god to klijenti zahtevaju. Pored vodeće pozicije u poslovanju sa stanovništvom i privredom, Banca Intesa a.d. Beograd je i lider u elektronskom bankarstvu i platnim karticama. Paket usluga elektronskog bankarstva najsavremeniji je u zemlji, uveden je MasterCard na domaće tržište, izdata je prva Visa čip karticu na Balkanu i u Srbiju je vraćen najprestižniji svetski kartičarski brend – American Express. Na raspolaganju su:

- tekući računi,
- krediti ,
- štednja ,
- obveznice,
- devizni poslovi:
  - ✓ *transfer novca,*
  - ✓ *devizne penzije,*
  - ✓ *ino-čekovi,*
  - ✓ *menjački poslovi,*
- platne kartice,

[181] Banca Intesa a.d. Beograd - „Statut“ 29.9.2006. str. 1.

- brokersko-dilerske usluge,
- elektronsko bankarstvo,
- sefovi.

5.3.2. Rad sa privredom

Kombinacija širokog spektra klasičnih i savremenih finansijskih proizvoda koje nudi uz stručnu podršku i besplatnu savetodavnu uslugu čine Banku Intesu pouzdanim saradnikom na koga klijenti banke mogu da se oslone. Poverenje koje je Banka stekla potvrđuju podaci da prednjači po visini depozita privrednih subjekata i da je vodeća banka u domaćem i međunarodnom platnom prometu. Posebna pažnja je posvećena razvoju elektronskog bankarstva, koje klijentima pruža mogućnost lakšeg, bržeg i jeftinijeg poslovanja. Jako prisustvo na tržištu Srbije dokazuje i podatak da je Banca Intesa a.d. Beograd jedan od najvećih kreditora privrede u Srbiji. Na raspolaganju su:

- otvaranje računa i platni promet,
- direct debit,
- FX poslovanje i platni promet sa inostranstvom,
- investiciono bankarstvo,
- depoziti,
- kreditni poslovi
- dokumentarni i garancijski poslovi,
- faktoring,
- elektronsko bankarstvo ,
- sefovi,
- biznis kartice.

5.4. Rezultati poslovanja Banke Intese na kraju juna 2010. godine

Banca Intesa a.d. Beograd u Srbiji u prvoj polovini ove godine ubeležila profit od 3,55 milijardi dinara, 24 odsto više nego u istom periodu 2009. Prema nerevidiranom finansijskom izveštaju, dobit od kamata za šest meseci 2010. bila je 8,36 milijardi dinara, a dobitak od naknada i provizija 2,42 milijardi dinara. Ukupna aktiva na kraju juna bila je 332 milijarde dinara i povećana je za oko 24 milijarde dinara od početka godine. Kapital banke, prema nerevidiranim rezultatima, na kraju juna iznosio je 53,3 milijarde dinara, oko 3,5 milijardi dinara više nego na kraju prošle godine.[182]

Ukupni depoziti iznose 1.800 miliona evra. Na osnovu ostvarenog rasta svih ključnih bilansnih pozicija, ostvaren je značajan nivo neto prihoda od 106 miliona evra. Uprkos efektima svetske finansijske krize održana je i visoka efikasnost poslovanja – pokazatelj

[182] Emg, objavljeno 9.8.2010., preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.emportal.rs/vesti/srbija/129413.html

odnosa troškova i prihoda na kraju juna iznosi 39%. Neto profit posle oporezivanja na kraju prvog polugodišta iznosi 34 miliona evra. Depoziti stanovništva povećani su u odnosu na početak godine i na kraju juna iznose 923 miliona evra. U okviru ukupne štednje građana devizna štednja čini 94% ili 867 miliona evra. Depoziti privrede na kraju juna 2010. godine iznose 877 miliona evra. Tržišno učešće Banke u depozitnom potencijalu privrede bankarskog sektora iznosi 18,7% dok tržišno učešće u depozitima lokalne samouprave iznosi čak 39,4%.[183]

[183] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010." str. 14. – 15.

VIII DEO KREDITNO POSLOVANJE BANCA INTESA

6.1. Krediti za stanovništvo

Banca Intesa a.d. Beograd fizičkim licima nudi sledeće kredite:

- laki keš,
- potrošački krediti,
- brzi potrošački krediti,
- potrošački krediti sa subvencijom kamate,
- subvencionisani dinarski gotovinski krediti,
- krediti za kupovinu automobila,
- krediti za legalizaciju,
- krediti za refinansiranje i
- stambeni krediti.[184]

6.1.1. Laki Keš

- Rok otplate do 60 meseci,
- kredit može biti u dinarima ili indeksiran u evrima,
- bez žiranata, učešća i bez naknade za obradu kreditnog zahteva,
- model kredita sa i bez depozita,
- jednostavna i brza procedura,
- starosna granica korisnika kredita: minimum 20 godina starosti u momentu odobravanja i do 68 godina starosti u trenutku otplate poslednje rate.

Laki Keš gotovinski kredit klijenti mogu dobiti bez obzira da li svoju zaradu primaju preko tekućeg računa u Banca Intesa ili ne. Zahtev za Laki Keš gotovinski kredit se može podneti u 220 ekspozitura Banca Intesa širom zemlje.

Iznos kredita	500 – 5.000 EUR
Rok otplate	do 60 meseci
Depozit	za rok otplate do 36 meseci - bez depozita, za rok otplate od 48, 60 meseci - 30%
Kamatna stopa	Kredit bez depozita 17% na godišnjem nivou, promenljiva za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, 20% na godišnjem nivou, promenljiva (za ostale građane) Kredit sa depozitom 16% na godišnjem nivou, promenljiva za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, 19% na godišnjem nivou, promenljiva (za ostale građane)
	bez učešća i žiranata

[184] Preuzeto 16.9.2010., sa url: http://www.bancaintesabeograd.com/code/navigate.aspx?Id=9

	bez administrativne zabrane
	bez naknade za obradu kreditnog zahteva
Efektivna kamatna stopa	Kredit bez depozita 17% za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, 20% na godišnjem nivou za ostale građane Kredit sa depozitom Od 18,48% za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, Od 22,36% na godišnjem nivou za ostale građane

Tabela 27. Laki Keš indeksiran u EUR.[185]

Iznos kredita	500 EUR	1.000 EUR	3.000 EUR
Broj rata	12	24	60
Mesečna rata	46 EUR	49 EUR	73 EUR

Tabela 28. Primer za klijente koji primaju zaradu preko Banca Intesa.

Iznos kredita	50.000 – 500.000 dinara
Rok otplate	do 36 meseci
Kamatna stopa	22% na godišnjem nivou, promenljiva za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, 25% na godišnjem nivou, promenljiva (za ostale građane)
	bez učešća, depozita i žiranata bez administrativne zabrane
	bez naknade za obradu kreditnog zahteva
Efektivna kamatna stopa	22% za građane koji mesečnu zaradu ili penziju primaju preko Banca Intesa, 25% na godišnjem nivou za ostale građane

Tabela 29. Laki Keš u dinarima

Iznos kredita	50.000 din	80.000 din	150.000 din
Broj rata	12	12	36
Mesečna rata	4.631 RSD	7.410 RSD	5.577 RSD

Tabela 30. Primer za klijente koji primaju zaradu preko Banca Intesa.

Za podnošenje zahteva za kredit potrebna je lična karta i u zavisnosti od radnog statusa potrebna su sledeća dokumenta:

- zaposleni: potvrda o zaposlenju i visini primanja,
- samozaposleni: uverenje o plaćenom porezu na dohodak i osnovicama na koje se porez plaća; fotokopija Rešenja o porezu na dohodak (original na uvid),
- penzioneri: penzioni čekovi za tri prethodna meseca.

6.1.2. Potrošački krediti

Potrošački krediti mogu biti namenjeni kupovini:

- nameštaja,
- računara i računarske opreme,
- bele tehnike,
- građevinskog materijala i građevinske stolarije,
- tehničkih uređaja,

[185] Depozit se obezbeđuje iz sredstava kredita.

- skutera,
- plovila,

ili plaćanju usluga:

- turističkih,
- obrazovnih,
- stomatoloških,
- zdravstvenih.

Za podnošenje zahteva za potrošački kredit potrebno je da klijent izabere robu ili uslugu i profakturu donese u bilo koju od ekspozitura Banke. Po odobrenju kredita uplaćuje se iznos odobrenog kredita na račun firme izdavaoca profakture, a klijent može preuzeti kupljenu robu ili iskoristiti plaćenu uslugu. Na raspolaganju su:

- Potrošački krediti indeksirani u RSD
- Potrošački krediti indeksirani u EUR

Ukoliko klijent prima zaradu ili penziju preko Banke, obezbeđeni su povoljniji uslovi kreditiranja:

Iznos kredita	15.000 – 700.000 RSD
Učešće	bez učešća
Rok otplate	do 60 meseci
Kamatna stopa	19% godišnje, promenljiva
Naknada	2% od iznosa odobrenog kredita, jednokratno unapred
Instrumenti obezbeđenja	Administrativna zabrana (uslovna) 3 (tri) menice sa klauzulom „bez protesta“
Efektivna kamatna stopa	od 20.11%

Tabela 31. Potrošački krediti u RSD.

Iznos profakture	40.000 RSD	80.000 RSD	100.000 RSD
Iznos kredita	40.000 RSD	80.000 RSD	100.000 RSD
Učešće	/	/	/
Rok	24 meseca	36 meseci	36 meseci
Kamatna stopa	19% godišnje	19% godišnje	19% godišnje
Jednokratna naknada	800 RSD	1.600 RSD	2.000 RSD
EKS na godišnjem nivou	21,47%	20,72%	20,72%
Mesečna rata	1.989 RSD	2.875 RSD	3.594 RSD

Tabela 32. Primeri potrošačkih kredita.

Iznos kredita	15.000 – 700.000 RSD
Učešće	bez učešća
Rok otplate	do 60 meseci

Kamatna stopa	24% godišnje, promenljiva
Naknada	2% od iznosa odobrenog kredita, jednokratno unapred
Instrumenti obezbeđenja	administrativna zabrana 3 (tri) menice sa klauzulom „bez protesta“
Efektivna kamatna stopa	od 25,20%

Tabela 33. Uslovi potrošačkog kredita za klijente koji ne primaju zaradu preko Banke.

Iznos profakture	40.000 RSD	80.000 RSD	100.000 RSD
Iznos kredita	40.000 RSD	80.000 RSD	100.000 RSD
Ucešce	/	/	/
Rok otplate	24 meseca	36 meseci	36 meseci
Jednokratna naknada	800 RSD	1.600 RSD	2.000 RSD
EKS na godišnjem nivou	26.61%	25.83%	25.83%
Mesecna rata	2.071 RSD	3.046 RSD	3.806 RSD

Tabela 34. Primeri potrošačkih kredita za klijente koji ne primaju zaradu preko Banke.

Iznos kredita	300 - 7.000 EUR
Učešće	minimum 30%
Rok otplate	od 24 do 60 meseci
Kamatna stopa	16% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) 19% godišnje, promenljiva (za ostale građane)
Naknada	2% od iznosa odobrenog kredita, jednokratno, unapred
Instrumenti obezbeđenja	administrativna zabrana (uslovna) 3 (tri) menice sa klauzulom bez protesta
Efektivna kamatna stopa	od 17.06% za klijente Banke od 20,11% za ostale građane

Tabela 35. Potrošački krediti indeksirani u EUR.

6.1.3. Brzi potrošački krediti

Brzi krediti se odobravaju na mestu prodaje, bez odlaska u banku. Za podnošenje zahteva za kredit dovoljno je da prodavcu daju ličnu kartu i overenu potvrdu o zaposlenju i visini primanja i opredele se za model Brzog kredita. Brzi potrošački dinarski kredit - bez valutne klauzule i revalorizacije:

Iznos kredita	7.000 – 150.000 dinara
Učešće	Bez učešća
Rok otplate	6, 12, 18, 24, 36 i 48 meseci
Kamatna stopa	2,5% mesečno, promenljiva
Naknada	/
Instrumenti obezbeđenja	administrativna zabrana, opciono, po izboru klijenta

Efektivna kamatna stopa	od 34,48%

Tabela 36. Brzi potrošački kredit.

Iznos profakture	40.000 din.
Učešće	Bez učešća
Iznos kredita	40.000 din.
Rok	12 meseci
EKS	34,48%
Mesečna rata	3.899 din.

Tabela 37. Primer brzog potrošačkog kredita.

Iznos kredita	80 – 4.000 EUR
Učešće	min. 30% od iznosa odobrenog kredita, uplaćeno prodavcu
Rok otplate	6, 12, 18, 24, 36 i 48 meseci
Mesečna rata	Min. 10,00 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan puštanja kredita u tečaj
Kamatna stopa	1,8 % mesečno, promenljiva
Naknada	/
Instrumenti obezbeđenja	administrativna zabrana, opciono, po izboru klijenta
Efektivna kamatna stopa	od 23,71%

Tabela 38. Brzi potrošački kredit u EUR.

Iznos profakture	400 €
Učešće	120 €
Iznos kredita	280 €
Rok	24 meseca
Mesečna rata	14,47€

Tabela 39. Primer brzog potrošačkog kredita u EUR.

6.1.4. Potrošački krediti sa subvencijom kamate

Krediti će se odobravati za kupovinu sledećih roba i usluga:

- poljoprivredna mehanizacija,
- nameštaj,
- tepisi,
- podne obloge,
- građevinski materijal,
- sanitarni uređaji,
- kućni aparati,
- turistička putovanja, sa ili bez posredovanja turističke agencije, čije je odredište putovanja u Republici Srbiji

Fizička lica zaposlena na neodređeno vreme sa redovnim mesečnim primanjima po osnovu

zarade i korisnici penzije po osnovu penzije, koji su državljani Republike Srbije sa prebivalištem na teritoriji Republike Srbije, koji ispunjavaju uslove za dobijanje kredita koje utvrđuje Banka. Uslovi odobravanja kredita:

Iznos kredita	minimum 20.000 RSD, a najviše do kreditne sposobnosti korisnika kredita
Učešće	bez učešća
Rok otplate	36 meseci (grejs period 12 meseci, 24 meseca otplata kredita)
Kamatna stopa	7,50% godišnje, fiksno
Naknada	0.5% jednokratno unapred od iznosa odobrenog kredita
Instrumenti obezbeđenja	- 3 (tri) blanko solo menice sa klauzulom bez protesta - Administrativna zabrana za korisnika kredita, (za klijente Banke - uslovna) Penzioneri koji nisu klijenti Banke nemaju obavezu dostavljanja administrativne zabrane. Oni treba da, uz zahtev za kredit, dostave Banci Ovlašćenje za prenos penzije na tekući račun Banke uz obavezu da se prva penzija uplati u roku od 30 dana od dana odobrenja kreditnog zahteva. Uz ostalu dokumentaciju potpisuju trajni nalog za naplatu potraživanja sa tekućeg računa
Način otplate kredita	- Za klijente Trajni nalog za naplatu obaveza po kreditu na teret tekućeg računa Korisnika kredita - Za ostale građane Administrativna zabrana, overava se u četiri primerka
Način korišćenja	Prenos sredstava na tekući račun izdavaoca profakture / prodavca

Tabela 40. Uslovi Potrošačkog kredita sa subvencijom kamate.

Posebni uslovi koje treba da ispuni Korisnik kredita su: prilikom podnošenja zahteva za kredit Korisnik je dužan da dostavi Banci profakturu prodavca koja sadrži izjavu da je roba proizvedena u Republici Srbiji i da je predmet kreditiranja, Korisnik kredita je dužan da najkasnije u roku od 90 dana od dana odobravanja kredita dostavi Banci original fiskalnog računa ili potvrde o turističkom putovanju i garantnog lista (garancija se ne dostavlja za tepihe i podne obloge).

Iznos kredita	100.000 RSD	200.000 RSD	300.000 RSD
Broj rata	36 (12grejs)	36 (12grejs)	36 (12grejs)
Nominalna kamatna stopa	7.50%	7.50%	7.50%
Mesečna rata 1. godine	616.12	1,232.24	1,848.36
Mesečna rata 2. i 3. god	4,489.35	8,978.70	13,468.04

Tabela 41. Primer potrošačkog kredita sa subvencijom kamate.

6.1.5. Subvencionisani dinarski gotovinski krediti

- Rok otplate 36 meseci,
- bez žiranata i učešća,
- jednostavna i brza procedura.

Starosna granica korisnika kredita: minimum 20 godina starosti u momentu odobravanja i do 68 godina starosti u trenutku otplate poslednje rate. Fizička lica zaposlena na neodređeno vreme sa redovnim mesečnim primanjima po osnovu zarade i korisnici penzije po osnovu

penzije, koji su državljani Republike Srbije sa prebivalištem na teritoriji Republike Srbije, koji ispunjavaju uslove za dobijanje kredita koje utvrđuje Banka, kao i sledeće uslove:

- da mesečna neto zarada / penzija korisnika kredita ne prelazi iznos od 80.000 RSD, odnosno ukupna neto primanja članova jednog domaćinstva ne prelaze iznos od 160.000 RSD
- da je zahtev za dobijanje kredita podnet posle stupanja na snagu Uredbe

Korisnik kredita ili njegovo domaćinstvo mogu iskoristiti kredit / kredite u maksimalnom iznosu do 300.000 RSD.

Karakteristike kredita:

Iznos kredita	od 20.000 RSD do 300.000 RSD
Rok otplate	36 meseci sa grejs periodom od 12 meseci (kredit se otplaćuje 24 meseca)
Kamatna stopa koju plaća klijent	- za zaradu do 30.000 RSD – 7,5% godišnje, fiksno - za zaradu od 30.000 do 80.000 RSD – 8.95% godišnje,fiksno
EKS	NKS 7,50 % - 7,78% NKS 8,95 % - 9,24%
Naknada	0,5% jednokratno unapred od iznosa odobrenog kredita
Minimalni instrumenti obezbeđenja	- 3 (tri) blanko solo menice sa klauzulom bez protesta - Uslovna administrativna zabrana za korisnika kredita – za klijente banke - Administrativna zabrana – za ostale građane - Penzioneri nisu klijenti Banke nemaju obavezu dostavljanja Administrativne zabrane. Oni treba da, uz zahtev za kredit, dostave Banci Ovlašćenje za prenos penzije na tekući koji račun Banke uz obavezu da se prva penzija uplati u roku od 30 dana od dana odobrenja kreditnog zahteva. Uz ostalu dokumentaciju potpisuju trajni nalog za naplatu potraživanja sa tekućeg računa
Način otplate kredita	- Za klijente Trajni nalog za naplatu obaveza po kreditu na teret tekućeg računa Korisnika kredita - Za ostale građane Administrativna zabrana - Napomena: Korisnik kredita tokom grejs perioda plaća samo kamatu, a u drugoj i trećoj godini plaća glavnicu i kamatu
Način korišćenja	Prenos sredstava na tekući račun korisnika kredita
Naknada za prevremenu potpunu otplatu kredita	2% na prevremeno otplaćeni iznos

Tabela 42. Uslovi subvencionisanog dinarskog gotovinskog kredita.

Korisnik kredita podnosi Banci uz Zahtev za kredit i sledeću dokumentaciju:

- kopiju lične karte i kopiju lične karte supružnika (ukoliko je u braku),
- izvod iz matične knjige venčanih (za one u braku),
- potvrdu o visini primanja korisnika i visini primanja supružnika tj. članova domaćinstva, odnosno izjavu datu pod punom materijalnom i krivičnom odgovornošću da nije u radnom odnosu.

Izjavu pod punom materijalnom i krivičnom odgovornošću korisnika kredita u kojoj navodi članove svog domaćinstva, visinu njihovih primanja, da li je on ili članovi njegovog domaćinstva koristili ovu vrstu kredita i kod koje Banke, kao i njegov iznos.

Iznos profakture	100.000 RSD	200.000 RSD	300.000 RSD
Broj rata	36 (12grejs)	36 (12grejs)	36 (12grejs)
Kamata 7,5%	7.5%	7.5%	7.5%
Mesečna rata 1 godine	616,12 RSD	1.232,24 RSD	1.848,36 RSD
Mesečna rata 2 i 3 god	4.489,35 RSD	8.978,70 RSD	13.468,04 RSD
Primer 2.			
Iznos profakture	100.000 RSD	200.000 RSD	300.000 RSD
Broj rata	36 (12grejs)	36 (12grejs)	36 (12grejs)
Kamata 8,5%	8,95%	8,95%	8,95%
Mesečna rata 1 godine	730,68 RSD	1.461,36 RSD	2.192,00 RSD
Mesečna rata 2 i 3 god	4.550,95 RSD	9.101,89 RSD	13.652,84 RSD

Tabela 43. Primeri subvencionisanog dinarskog gotovinskog kredita.

6.1.6. Krediti za kupovinu automobila

Za podnošenje zahteva za auto kredit potrebna je lična karta i profaktura ovlašćenog prodavca automobila, odnosno Ugovor o kupoprodaji za kupovinu automobila od fizičkog lica. Kredit se može realizovati u bilo kojoj od 206 ekspozitura Banke, bez obzira na to da li je klijent Banke ili ne, a ukoliko mesečnu zaradu ili penziju prima preko tekućeg računa u Banci, obezbeđeni su povoljniji uslovi kreditiranja. Na raspolaganju su:

- krediti za kupovinu novih i polovnih automobila od pravnih lica,
- krediti sa subvencijom kamate za kupovinu automobila domaćih proizvođača i
- krediti za kupovinu polovnih automobila od fizičkih lica.

Kreditirani iznos	Minimum 3.000 EUR
Učešće	Minimum 10%
Rok otplate	do 60 meseci
Kamatna stopa	15% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) 18% godišnje, promenljiva (za ostale građane)
Naknada	2%
Instrumenti obezbeđenja	- 3 (tri) menice sa klauzulom bez protesta - administrativna zabrana za korisnika kredita - zaloga na vozilu (bez prava prodaje založenog vozila do konačne otplate kredita) - kasko osiguranje vozila za ceo otplatni period vinkulirano u korist Banke sa godišnjim plaćanjem premije osiguranja putem trajnog naloga na tekući račun
Efektivna kamatna stopa	Od 16.04% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) Od 19.09% godišnje, promenljiva (za ostale građane)%

Tabela 44. Kredit za kupovinu motornih vozila od pravnih lica indeksiran u EUR.

Kreditirani iznos	min 300.000 RSD
Učešće	min 10%
Rok otplate	od 18 do 60 meseci
Kamatna stopa	19% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) 24% godišnje, promenljiva (za ostale građane)
Naknada	2%
Instrumenti obezbeđenja	- 3 (tri) menice sa klauzulom bez protesta - administrativna zabrana za korisnika kredita - Zaloga na vozilu - Kasko osiguranja vozila, obavezno za ceo period otplate kredita
Efektivna kamatna stopa	od 20.11% za klijente Banke od 25.20% za ostale građane

Tabela 45. Kredit za kupovinu motornih vozila od pravnih lica indeksiran u RSD sa zalogom na vozilu i kasko osiguranjem.

PRIMER KREDITA ZA KLIJENTE BANKE	RSD	RSD
Rok otplate	60 meseci	60 meseci
Učešće	10%	10%
Cena vozila	300.000	650.000
Učešće	30.000	65.000
Kreditirani iznos	270.000	600.000
Naknada	2%	2%
Anuitet	6.790	15.090

Tabela 46. Primer kredita za klijente banke.

Kredit sa subvencijom kamate za automobile, traktore, teretna motorna vozila-kamione i građevinske mašine. Prilikom podnošenja zahteva za ovaj kredit potrebno je dostaviti profakturu prodavca automobila domaćih proizvođača.

Iznos kredita	do iznosa navedenog u profakturi
Učešće	bez učešća i depozita
Rok otplate	od 18 do 84 meseci
Kamatna stopa	4,5% godišnje, fiksno
Naknada	0,5% od iznosa odobrenog kredita, jednokratno, unapred
Instrumenti obezbeđenja	- bez žiranata i bez zaloge na vozilu (za klijente Banke) - 3 menice sa klauzulom bez protesta, administrativna zabrana ,1 žirant (za ostale građane)
Efektivna kamatna stopa	od 4,66%

Tabela 47. Krediti sa subvencijom kamate.[186]

[186] Korisnik kredita je dužan da najkasnije u roku od 90 dana od dana odobravanja kredita dostavi Banci original fiskalnog računa i garantni list.

Rok otplate	36 meseci	60 meseci	84 meseca
Rata	208 EUR	130 EUR	97 EUR
Naknada	35 EUR	35 EUR	35 EUR

Tabela 48. Primer za vrednost vozila od 6.999 EUR.[187]

Krediti za kupovinu motornih vozila od fizičkih lica u RSD - sa ličnim menicama korisnika:

Kreditirani iznos	Do 650.000 RSD
Učešće	Bez učešća
Rok otplate	do 60 meseci
Kamatna stopa	19% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) 24% godišnje, promenljiva (za ostale građane)
Naknada	2%
Instrumenti obezbeđenja	- 3 (tri) menice sa klauzulom bez protesta - administrativna zabrana za korisnika kredita
Efektivna kamatna stopa	od 20,11% (za klijente Banke) od 25,20% (za ostale građane)

Tabela 49. Krediti za kupovinu polovnih automobila od fizičkih lica.

PRIMER	RSD	RSD
Rok otplate	60	60
Učešće	0%	0%
Cena vozila	300.000	650.000
Učešće	0	0
Kreditirani iznos	300.000	650.000
Naknada	2%	2%
Anuitet	7.545	16.346

Tabela 50. Primer kredita za kupovinu polovnih automobila od fizičkih lica.

Iznos kredita	- do 8.000 EUR - cena vozila iskazana u kupoprodajnom ugovoru ne može biti niža od 2.000 EUR - gornji iznos cene vozila čija se kupovina kreditira nije limitiran - iznos kredita uključuje cenu vozila i porez na prenos apsolutnih prava
Učešće	Minimum 30%
Rok otplate	Od 18 do 60 meseci
Kamatna stopa	15% godišnje, promenljiva (za klijente Banke) 18% godišnje, promenljiva (za ostale građane)
Naknada	2% od iznosa odobrenog kredita, jednokratno, unapred
Instrumenti obezbeđenja	administrativna zabrana (uslovna) 3 (tri) menice sa klauzulom bez protesta

[187] Krediti su indeksirani u EUR, a realizuju se i otplaćuju po srednjem kursu NBS.

Efektivna kamatna stopa	od 16.04% za klijente Banke od 19.09% (za ostale građane)

Tabela 51. Krediti za kupovinu vozila od fizičkih lica indeksiran u EUR (bez zaloge i kasko osiguranja).

6.1.7. Krediti za legalizaciju

Kredit za legalizaciju se može dobiti bez obzira da li svoju zaradu prima preko tekućeg računa u Banca Intesa ili ne.

Iznos kredita	15.000 - 700.000 RSD		
	Bez učešća		
Rok otplate	do 60 meseci		
Kamatna stopa	16% na godišnjem nivou, promenljiva		
Naknada	0,5%		
Efektivna kamatna stopa	od 17,47%		
Primer			
Iznos kredita	100.000 RSD	200.000 RSD	400.000 RSD
Rok otplate	60 meseci	60 meseci	60 meseci
Mesečna rata	2.377 RSD	4.753 RSD	9.506 RSD

Tabela 52. Model kredita u RSD sa primerom.

Iznos kredita	300 - 7.000 EUR
Učešće	min. 30%
Rok otplate	24 do 60 meseci
Kamatna stopa	13% na godišnjem nivou, promenljiva
Naknada	0,50%
Efektivna kamatna stopa	od 14,04%

Tabela 53. Model kredita u EUR.[188]

Iznos kredita	1.000 EUR	3.000 EUR	5.000 EUR
Rok otplate	60 meseci	60 meseci	60 meseci
Mesečna rata	15,67 EUR	47,02 EUR	78,36 EUR

Tabela 54. Primer modela kredita u EUR.

6.1.8. Krediti za refinansiranje

Uz pomoć naših kredita za refinansiranje klijenti mogu refinansirati svoje obaveze po tekućim računima, kreditnim karticama i kreditima kod drugih banaka:

- rok otplate do 60 meseci,
- kredit može biti u dinarima ili indeksiran u evrima,

[188] Kredit je indeksiran u EUR, a realizuje se i otplaćuje po srednjem kursu NBS.

- bez žiranata i učešća,
- model kredita sa i bez depozita,
- jednostavna i brza procedura,
- starosna granica korisnika kredita: minimum 20 godina starosti u momentu odobravanja i do 68 godina starosti u trenutku otplate poslednje rate.

Iznos kredita	500 - 5.000 EUR
Depozit	za rok otplate do 36 meseca - bez depozita za rok otplate do 48 i 60 meseci - 30%
Rok otplate	do 60 meseci
Kamatna stopa	19% na godišnjem nivou, promenljiva za rok otplate do 36 meseca - bez depozita 17% na godišnjem nivou, promenljiva za rok otplate 48 i 60 meseci - 30%
Naknada	2,50%
Efektivna kamatna stopa	od 21,16% za rok otplate do 36 meseca - bez depozita od 22.13% za rok otplate 48 i 60 meseci - 30%

Tabela 55. Uslovi kredita za refinansiranje u EUR.[189]

Iznos kredita	5.000 EUR
Broj rata	60
Mesečna rata	122 EUR

Tabela 56. Primer kredita za refinansiranje u EUR.

Iznos kredita	25.000 - 500.000 RSD	
	Bez učešća, depozita ili žiranata	
Rok otplate	do 36 meseci	
Kamatna stopa	23% na godišnjem nivou, promenljiva	
Naknada	2,50%	
Efektivna kamatna stopa	od 25,27%	
Primer		
Iznos kredita	300.000 RSD	500.000 RSD
Broj rata	36	36
Mesečna rata	11.292 RSD	18.820 RSD

Tabela 57. Uslovi kredita za refinansiranje u RSD sa primerom.

Za podnošenje zahteva za kredit potrebna je lična karta i u zavisnosti od radnog statusa potrebna su sledeća dokumenta:

- Zaposleni: Potvrda o zaposlenju i visini primanja
- Samozaposleni: Uverenje o plaćenom porezu na dohodak i osnovicama na koje se porez plaća; Fotokopija Rešenja o porezu na dohodak (original na uvid)

[189] Depozit se obezbeđuje iz sredstava kredita.

- Penzioneri: penzioni čekovi za tri prethodna meseca

Pored standardne dokumentacije, potrebno je obezbediti potvrdu Banke o visini duga po kreditu, odnosno duga po kreditnoj kartici koji se refinansira.

6.1.9. Stambeni krediti

Banca Intesa a.d. Beograd nudi više modela stambenih kredita. Na raspolaganju su:

- kredit osiguran kod Nacionalne korporacije,
- krediti uz paket osiguranja,
- refinansiranje stambenih kredita,
- krediti za nerezidente,
- krediti za neuknjižene nekretinine,
- stambeni krediti – Blok 67 Belville,
- kredit delimično finansiran sredstvima iz kreditne linije CEB-a,
- krediti za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora i
- stambeni krediti uz subvenciju države.

Podnošenje zahteva za procenu kreditne sposobnosti na osnovu dostavljene dokumentacije i uvida u izveštaj Kreditnog biroa utvrđuje se kreditna sposobnost klijenta. U roku od tri radna dana telefonskim putem se obaveštava klijent o maksimalnom iznosu kredita. Sertifikat sa rokom važnosti od 60 dana koji potvrđuje odobrenje stambenog kredita i olakšava proceduru ugovaranja kupoprodaje nektretnine se dostavlja na kućnu adresu. Prikupljanje pravne dokumentacije – nakon izbora željene nekretnine klijent donosi ispravnu i potpunu dokumentaciju o nekretnini, a Banka u roku od 3 dana obaveštava o konačnom odobrenju kredita. Nakon toga klijent donosi ugovor o kupoprodaji nekretnine overen u sudu, potpisuje ugovor o kreditu i dobija dokumentaciju neophodnu za konstituisanje hipoteke. Za realizaciju kredita klijent predaje overenu dokumentaciju neophodnu za konstituisanje hipoteke, a banka prenosi sredstva kredita na račun prodavca nekretnine.

6.1.9.1. Kredit osiguran kod Nacionalne korporacije

Iznos kredita	od 10.000 € do 90% od iznosa vrednosti nepokretnosti koja se pribavlja iz kredita ili procenjene vrednosti nepokretnosti, a određeno kreditnom sposobnošću
Učešće	min 10% od kupoprodajne vrednosti nekretnine [190]
Rok otplate	do 30 godina
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 6,50% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	0,5% na ukupan iznos kredita u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	1,5% do 3,5% na iznos odobrenog kredita (ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0,25)

[190] Ukoliko je vrednost druge nekretnine na kojoj se konstituiše hipoteka veća od iznosa kredita za minimum 30%, učešće nije potrebno.

Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja Zahteva za osiguranje kredita
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 8.18% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
Visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 58. Uslovi kredita osiguranog kod Nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Učešće	5.000 EUR
Kreditirani iznos	45.000 EUR
Rok otplate	360 meseci
Kamatna stopa	7,54%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	1.575 EUR
Naknada za obradu kreditnog zahteva	225 EUR
Mesečni anuitet	319 EUR

Tabela 59. Primer kredita osiguranog kod Nacionalne korporacije.

6.1.9.2. Stambeni krediti uz paket osiguranja

Ovaj model stambenog kredita je osiguran kod Nacionalne korporacije i nudi mogućnost izbora tri različita paketa osiguranja:

- Light (Narandžasti) paket - pokriće u slučaju smrti ili totalnog invaliditeta/totalne sprečenosti za rad,
- Non Life (Plavi) paket - pokriće u slučaju privremene sprečenosti za rad, teže bolesti, gubitka zaposlenja,
- Comprehensive (Zeleni) paket – jedinstven paket osiguranja na našem tržištu. Obuhvata Narandžasti i Plavi paket.

Premije osiguranja se plaćaju mesečno, putem trajnog naloga. Lekarski pregled je obavezan samo za kredite sa iznosom preko 75.000 EUR.

Iznos kredita	od 10.000 EUR do 250.000 EUR
Učešće	min 20% od kupoprodajne vrednosti nekretnine
Rok otplate	od 60 do 360 meseci
Kamatna stopa	u zavisnosti od paketa osiguranja: - ZELENI paket 6 M EURIBOR + 5,5% - NARANDŽASTI paket 6M EURIBOR + 6% - PLAVI paket 6 M EURIBOR + 6,5%
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	0,5% na ukupan iznos kredita

Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	1,5% do 3,5% na iznos odobrenog kredita (ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0,25)
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR
Premija osiguranja	visina premije se utvrđuje za svakog korisnika i obračunava se primenom odgovarajuće tarife, na osnovu iznosa kredita, starosti i pola osiguranika i trajanja osiguranja.
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	- ZELENI paket 7,05% - NARANDŽASTI paket 7,60% - PLAVI paket 8,15%
Valuta za indeksiranje	EUR
Visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Primer : iznos kredita 50.000 EUR, rok otplate 24 meseci

Paket	Anuitet	Mesečna premija osiguranja[191]	Mesečna premija osiguranja[192]
Zeleni	377 EUR	27,99	32,18
Narandžasti	392 EUR	11,78	16,12
Plavi	407 EUR	21,05	21,05

Tabela 60. Uslovi i primer stambenog kredita uz paket osiguranja.

6.1.9.3. Refinansiranje stambenih kredita

Kredit ovog tipa pruža mogućnost refinansiranja stambenog kredita podignutog kod druge banke, uz povoljnu kamatnu stopu i manji mesečni anuitet. Kredit klijent može da otplaćuje sa još jednom osobom koja ne mora biti član njegove porodice. Na raspolaganju je i mogućnost prevremene otplate do 20% preostalog duga jednom godišnje, bez naknade.

Iznos kredita	od 10.000 EUR do iznosa duga koji klijent ima po osnovu stambenog kredita i provizije za prevremeno vraćanje kredita navedenih na potvrdi o stanju duga koju izdaje banka kod koje se kredit refinansira, uz mogućnost uključivanja premije osiguranja kod NKOSK, a maksimalno do 90% procenjene vrednosti nekretnine na kojoj se konstituiše hipoteka
Učešće	Bez učešća i depozita
Rok otplate	do 30 godina
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 7,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	bez naknade
Premija osiguranja kod NK	- za osiguranje kredita sa učešćem većim ili jednakim 30% neto iznos premije je 1,5% od iznosa kredita - za osiguranje kredita sa učešćem manjim od 30%, a većim ili jednakim 20% neto iznos premije je 2,5% od iznosa kredita - za osiguranje kredita sa učešćem manjim od 20%, a većim ili jednakim 10% neto iznos premije je 3,5% od iznosa kredita

[191] Korisnik kredita ženskog pola, 25 godina starosti, iznos anuiteta i mesečne premije osiguranja po paketima
[192] Korisnik kredita muškog pola, 25 godina starosti, iznos anuiteta i mesečne premije osiguranja po paketima

	- navedeni iznos se uvećava za 0,25 ukoliko korisnik kredita nema životno osiguranje
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja Zahteva za osiguranje kredita
Instrument obezbeđenja	založno pravo I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke, polisa osiguranja kredita izdata od strane Nacionalne korporacije nakon dostavljanja dokaza o konstituisanju hipoteke I reda u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 9.23%
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 61. Uslovi kredita osiguranog kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Iznos kredita	45.000 EUR
Rok	360 meseci
Kamatna stopa	8,54%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	1575 EUR
Mesečni anuitet	351 EUR

Tabela 62. Primer kredita osiguranog kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.

Uslovi koje treba da ispuni nepokretnost na kojoj se uspostavlja hipoteka:

- procena vrednosti (ne starija od 10 dana) sačinjena od strane sudskog veštaka građevinske struke koji je sa Bankom zaključio Sporazum o poslovnoj saradnji,
- nepokretnost treba da bude uknjižena u nadležni registar nepokretnosti – dostaviti izvod iz nadležnog registra nepokretnosti (ne stariji od 10 dana),
- upisan teret – hipoteka I reda u korist banke kod koje se kredit refinansira,
- ukoliko je vlasnik predmeta hipoteke u braku, potrebna je saglasnost supružnika vlasnika nekretnine kojom dozvoljava konstituisanje hipoteke prvog reda na predmetu hipoteke u korist Banca Intesa,
- neprihvatljiva je zajednička svojina na predmetu hipoteke.

Potrebna dokumentacija:

- ugovor o stambenom kreditu zaključen između podnosioca zahteva za refinansiranje kredita i banke kod koje se kredit refinansira,
- plan otplate kredita,
- pregled uplata na kreditnoj partiji za period od dana puštanja kredita u tečaj do dana podnošenja zahteva,
- potvrda o stanju duga na dan podnošenja zahteva,
- potvrda o stanju duga na dan puštanja kredita u tečaj.

6.1.9.4. Krediti za nerezidente

Banca Intesa je jedina banka koja u svojoj ponudi ima hipotekarne kredite na bazi depozita namenjene nerezidentima. Mogu ih koristiti naši državljani sa boravkom u inostranstvu dužim od godinu dana, kao i strani državljani koji borave u Srbiji manje od godinu dana. Na raspolaganju su:

- krediti za kupovinu stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije,
- krediti za kupovinu stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije,
- krediti za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije,
- krediti za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije.

Iznos kredita	od 10.000 EUR do 100% iznosa kupoprodajne vrednosti nekretnine koja se pribavlja iz kredita
Depozit	minimum 30% u odnosu na iznos kredita u EUR
Kamatna stopa na depozit	bez kamate na depozit
Rok otplate	od 13 do 360 meseci
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 8,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	1% na ukupan iznos kredita, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke, polisa životnog osiguranja vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 12,79% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 63. Uslovi Kredita za kupovinu stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Depozit	15.000 EUR
Kreditirani iznos	50.000 EUR
Rok otplate	360 meseci
Kamatna stopa	9,54%
Naknada	500 EUR
Mesečni anuitet	427 EUR

Tabela 64. Primer Kredita za kupovinu stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije.

Iznos kredita	od 10.000 EUR do 90% od iznosa kupoprodajne vrednosti nepokretnosti koja se pribavlja iz kredita ili njene procenjene vrednosti (uzima se niža vrednost), odnosno procenjene vrednosti nekretnine kada se hipoteka uspostavlja na nepokretnosti koja se ne pribavlja iz kredita
Učešće	minimum 10% od kupoprodajne vrednosti nekretnine (ukoliko je vrednost nekretnine nad kojom se konstituiše hipoteka viša od iznosa kredita za

	minimalno 30%, učešće nije potrebno)
Rok otplate	do 360 meseci
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 6,50% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada NKOSK za obradu zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS važećem na dan plaćanja, jednokratno
Premija osiguranja kod NKOSK	1,5% do 3,5% na iznos odobrenog kredita (ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0,25)
Instrument obezbeđenja Collateral	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke, polisa životnog osiguranja vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 8.18% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 65. Uslovi kredita za kupovinu stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Učešće	5.000 EUR
Iznos kredita	45.000 EUR
Rok otplate	360 meseci
kamtana stopa	7,54%
Naknada NKOSK za obradu zahteva	30 EUR
Premija osiguranja kod NKOSK	1575 EUR
Naknada banke za obradu kreditnog zahteva	225 EUR
Mesečni anuitet	319 EUR

Tabela 66. Primer kredita za kupovinu stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije.

Iznos kredita	od 5.000 EUR do 70% iznosa procenjene vrednosti nekretnine na kojoj se konstituiše hipoteka, ali ne više od iznosa navedenog u predmeru i predračunu radova
Učešće	bez učešća
Rok otplate	od 13 do 240 meseci
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 6,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	1% na ukupan iznos kredita, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	1,5% na iznos odobrenog kredita (ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0,25)
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja zahteva za osiguranje kredita
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke
Način puštanja kredita u tečaj	u maksimalno četiri tranše, i to: 50% na tekući račun korisnika kredita, 50% virmanski po osnovu ispostavljenih profaktura na tekuće račune prodavaca odnosno izvođača radova
Period korišćenja	90 dana od dana zaključenja ugovora

Efektivna kamatna stopa	od 8,38% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)
Naknada za prevremenu otplatu	Bez naknade ukoliko prevremena otplata ne prelazi 20% preostalog duga jednom godišnje, u suprotnom 1% od iznosa koji se prevremeno izmiruje.

Tabela 67. Uslovi kredita za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.54%)	
Vrednost nekretnine	20.000 EUR
Učešće	6.000 EUR
Iznos kredita	14.000 EUR
Rok otplate	240 meseci
Kamatna stopa	7,54%
Naknada NKOSK za obradu zahteva	30 EUR
Premija osiguranja kod NKOSK	210 EUR
Naknada banke za obradu kreditnog zahteva	140 EUR
Mesečni anuitet	114 EUR

Tabela 68. Primer kredita za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora osigurani kod Nacionalne korporacije.

Iznos kredita	od 5.000 EUR do 100% iznosa procenjene vrednosti nekretnine na kojoj se konstituiše hipoteka, ali ne više od iznosa navedenog u predmeru i predračunu radova
Depozit	minimum 30% u odnosu na iznos kredita u EUR
Kamatna stopa na depozit	bez kamate na depozit
Rok otplate	od 13 do 180 meseci
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 8,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	1% na ukupan iznos kredita, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke, polisa životnog osiguranja vinkulirana u korist Banke
Način puštanja kredita u tečaj	u maksimalno četiri tranše, i to: 50% na tekući račun korisnika kredita, 50% virmanski po osnovu ispostavljenih profaktura na tekuće račune prodavaca odnosno izvođača radova
Efektivna kamatna stopa	od 12,79% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 69. Uslovi kredita za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	20.000 EUR
Depozit	6.000 EUR
Kreditirani iznos	20.000 EUR

Rok	180 meseci
Kamatna stopa	9,54%
Naknada	200 EUR
Mesečni anuitet	209 EUR

Tabela 70. Primer kredita za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora bez osiguranja kod Nacionalne korporacije.

6.1.9.5. Krediti za neuknjižene nekretnine

Iznos kredita	od 10.000 EUR do 90% od iznosa vrednosti nepokretnosti koja se pribavlja iz kredita, a određeno kreditnom sposobnošću
Učešće	minimum 10% od kupoprodajne vrednosti nekretnine
Rok otplate	do 30 godina
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 6,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	0,5% na ukupan iznos kredita u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	- za osiguranje kredita sa učešćem većim ili jednakim 30%, neto iznos premije je 2% od iznosa kredita; - za osiguranje kredita sa učešćem manjim od 30%, a većim ili jednakim 20%, neto iznos premije je 3% od iznosa kredita; - za osiguranje kredita sa učešćem manjim od 20%, a većim ili jednakim 10%, neto iznos premije je 4% od iznosa kredita; - navedeni iznos se uvećava za 0,25 ukoliko korisnik kredita nema životno osiguranje
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja zahteva za osiguranje kredita
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na nepokretnosti odgovarajuće vrednosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 8,24%
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 71. Uslovi kredita osiguranog kod nacionalne korporacije.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Učešće	5.000 EUR
Kreditirani iznos	45.000 EUR
Rok	360 meseci
Kamatna stopa	7,54%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	1800 EUR
Naknada za obradu kreditnog zahteva	225 EUR
Mesečni anuitet	319 EUR

Tabela 72. Primeri kredita osiguranog kod nacionalne korporacije.

6.1.9.6. Stambeni krediti – Blok 67 Belville

Iznos kredita:	od 10.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan uplate na račun prodavca
Maksimalan iznos kredita:	do 90% iznosa kupoprodajne vrednosti nepokretnosti koja se pribavlja iz kredita odnosno procenjene vrednosti nekretnine
Učešće:	minimum 10% od kupoprodajne vrednosti nekretnine; ukoliko je vrednost druge nekretnine nad kojom se konstituiše hipoteka viša od iznosa kredita za minimalno 30%, učešće nije potrebno
Rok:	Do 30 godina
Kamatna stopa:	3M EURIBOR + 4% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva:	1% na ukupan iznos kredita u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Naknada NKOSK za obradu zahteva:	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS važećem na dan plaćanja, jednokratno
Premija osiguranja kod NKOSK:	- za osiguranje kredita sa LTV manjim ili jednakim od 70, neto iznos premije je 1.5% od iznosa kredita - za osiguranje kredita, sa LTV većim od 70, a manjim ili jednakim od 80, neto iznos premije je 2.5% od iznosa kredita - za osiguranje kredita, sa LTV većim od 80, a manjim ili jednako od 90, neto iznos premije je 3.5% od iznosa kredita ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0.25 procentnih poena ukoliko je predmet hipoteke nekretnina koja se kupuje navedena premija se uvećava za 0,50 procentnih poena
EKS:	5,19%
Valuta za indeksiranje	EUR

Tabela 73. Uslovi kredita za kupovinu stanova u izgradnji u Bloku 67 (BELVILLE) osiguranih kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.

Prikaz mesečnih anuiteta za primer kredita od		
Rok	EUR 70.000	EUR 100.000
120 meseci	737	1.053
240 meseci	456	651
360 meseci	369	527

Tabela 74. Primer kredita za kupovinu stanova u izgradnji u Bloku 67 (BELVILLE) osiguranih kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.[193]

Uslovi koje moraju da ispune korisnik kredita i solidarni dužnici:

- Mogu biti rezidenti i nerezidenti:
  - ✓ državljani Republike Srbije ili strani državljani – rezidenti sa prebivalištem na teritoriji na kojoj Republika Srbija ima punu državnu ingerenciju,

[193] Napomena: Svi primeri su rađeni sa 3M EURIBOROM koji za period od 30.06.2010 -30.09.2010. iznosi 0,77 %.

- ✓ strani državljani – nerezidenti koji na osnovu dozvole za boravak, odnosno radne vize borave u Republici Srbiji kraće od godinu dana,
- ✓ državljani Republike Srbije – nerezidenti koji imaju boravak u inostranstvu duži od godinu dana.

- U trenutku podnošenja zahteva za kredit ne smeju imati manje od 23 godine, ni više od 65 godina u trenutku konačne otplate kredita.
- Moraju biti u radnom odnosu zasnovanom na neodređeno vreme (za kredite osigurane kod Nacionalne korporacije najmanje 6 meseci).
- Minimalna mesečna zarada korisnika kredita ne može biti niža od EUR 200, korisnika i jednog solidarnog dužnika zajedno EUR 400, korisnika i dva solidarna dužnika zajedno EUR 600.
- Moraju imati otvoren tekući račun u Banca Intesa Beograd.
- Po jednom kreditnom zahtevu mogu se prihvatiti najviše dva solidarna dužnika, osim kod kredita osiguranih kod Nacionalne korporacije, gde se može prihvatiti najviše jedan solidarni dužnik.
- Iznos anuiteta za otplatu stambenog kredita može biti maksimalno u visini 50% od njegove neto zarade umanjene za druge obaveze, odnosno 50% zajedničkih neto primanja korisnika kredita i solidarnih dužnika umanjenih za druge obaveze.
- Potreban je odgovarajući izveštaj Kreditnog biroa.

Instrumenti obezbeđenja:

- blanko solo menice sa klauzulom bez protesta, potpisane od strane korisnika / solidarnog dužnika,
- overena administrativna zabrana na zaradu korisnika / solidarnog dužnika,
- trajni nalog za naplatu obaveza po kreditu sa tekućeg računa korisnika,
- založno pravo –izvršna vansudska hipoteka u korist Banke,
- polisa osiguranja nepokretnosti predmeta hipoteke vinkulirana u korist Banke,
- polisa osiguranja kredita izdata od strane Nacionalne korporacije (samo za model osiguran preko NKOSK).

6.1.9.7. Kredit delimično finansiran sredstvima iz kreditne linije CEB-a

Iznos kredita	Od 10.000 EUR do nivoa kreditne sposobnosti, a maksimalno do vrednosti stambene jedinice čija kvadratura odgovara standardima CEB-a
Učešće	20% - 30% kupoprodajne vrednosti nekretnine
Rok otplate	do 20 godina
Kamatna stopa	Za učešće od 20% do 25% - 6M EURIBOR + 4,5% godišnje Za učešće od 25,01% do 30% - 6M EURIBOR + 4,3% godišnje (Kamatna stopa je izražena na godišnjem nivou, proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	0,5% na ukupan iznos kredita u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja Zahteva za osiguranje kredita
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	- za osiguranje kredita sa LTV < 70, neto iznos premije je 1.5% od iznosa kredita - za osiguranje kredita, sa 70 < LTV < 80, neto iznos premije je 2.5% od iznosa kredita

Naknada za prevremenu otplatu	1% od iznosa kredita koji se prevremeno otplaćuje (delimično ili u celosti). Ukoliko se kredit prevremeno otplati putem refinansiranja od strane druge banke, naknada je 3% od iznosa koji se prevremeno otplaćuje
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke, polisa životnog osiguranja Delta Generali osiguranja, vinkulirana u korist Banke
Efektivna kamatna stopa	od 6,07% za učešće od 20% do 25% od 5,85 za učešće od 25,01% do 30%
Valuta	EUR, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan prenosa sredstava na račun prodavca nekretnine
Visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 75. Uslovi stambenog kredita delimično finansiranog sredstvima iz kreditne linije razvojne Banke Saveta Evrope (CEB) osiguranog kod Nacionalne korporacije.

Posebni uslovi:

- starosna granica korisnika kredita prilikom podnošenja zahteva od 23 do 45 godina,
- starosna granica za otplatu kredita 65 godina,
- mogućnost uključenja solidarnog dužnika,
- maksimalna zarada korisnika kredita / solidarnog dužnika je 100.000 dinara,
- kredit se može uzeti samo za kupovinu prvog stana, a korisnik kredita ne sme da ima drugi stambeni kredit u korišćenju ili stan u vlasništvu,
- kvadratura stambene jedinice koja se kupuje je limitirana brojem članova domaćinstva: 35m² za jednočlano domaćinstvo, 46m² za dvočlano domaćinstvo, 69m² za tročlano domaćinstvo, 92m² za četvoročlano domaćinstvo i dodatnih 10m² za svakog dodatnog člana domaćinstva,
- korisnik kredita se ugovorom obavezuje da najmanje 5 godina od dana realizacije kredita mora da živi u stanu koji je predmet kupovine.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Učešće (20%)	10.000 EUR
Kreditirani iznos	40.000 EUR
Rok otplate	240 meseci
Kamatna stopa	5,54%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	1.000 EUR
Naknada za obradu kreditnog zahteva	200 EUR
Mesečni anuitet	278 EUR
Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Vrednost nekretnine	50.000 EUR
Učešće (30%)	15.000 EUR
Kreditirani iznos	35.000 EUR
Rok otplate	240 meseci

Kamatna stopa	5,34%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	525 EUR
Naknada za obradu kreditnog zahteva	175 EUR
Mesečni anuitet	239 EUR

Tabela 76. Primer stambenog kredita delimično finansiranog sredstvima iz kreditne linije razvojne Banke Saveta Evrope (CEB) osiguranog kod Nacionalne korporacije.

6.1.9.8. Krediti za adaptaciju i rekonstrukciju stambenog prostora

Iznos kredita	od 5.000 EUR do 70% iznosa procenjene vrednosti nekretnine na kojoj se konstituiše hipoteka, ali ne više od iznosa navedenog u predmeru i predračunu radova
Učešće	bez učešća
Rok otplate	od 13 do 240 meseci
Kamatna stopa	6M EURIBOR + 6,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	1% na ukupan iznos kredita, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	1,5% na iznos odobrenog kredita (ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0,25)
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja zahteva za osiguranje kredita
Instrument obezbeđenja	jednostrana hipoteka I reda u korist banke na uknjiženoj nepokretnosti, 3 blanko solo menice, trajni nalog za naplatu anuiteta, administrativna zabrana, polisa osiguranja nekretnine vinkulirana u korist Banke
Način puštanja kredita u tečaj	u maksimalno četiri tranše, i to: 50% na tekući račun korisnika kredita, 50% virmanski po osnovu ispostavljenih profaktura na tekuće račune prodavaca odnosno izvođača radova
Period korišćenja	90 dana od dana zaključenja ugovora
Efektivna kamatna stopa	od 8,38% godišnje
Valuta za indeksiranje	EUR
visina 6M EURIBOR	1.04% (na dan 28.06.2010.)

Tabela 77. Uslovi kredita za adaptaciju i rekonstrukciju osiguranog kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Iznos kredita	10.000 EUR
Rok	240 meseci
Kamatna stopa	7,54%
Naknada na ime administrativnih troškova Nacionalne korporacije za osiguranje kredita	30 EUR
Premija osiguranja	150 EUR
Naknada za obradu kreditnog zahteva	100 EUR
Mesečni anuitet	81 EUR

Tabela 78. Primer kredita za adaptaciju i rekonstrukciju osiguranog kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita.

Valuta	EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije za EUR na dan uplate na račun korisnika kredita, odnosno po osnovu ispostavljenih profaktura na tekuće račune prodavaca odnosno izvođača radova
Minimalan iznos kredita:	EUR 4.000
Maksimalan iznos kredita:	EUR 10.000,00, s tim što iznos kredita ne može biti veći od iznosa iskazanog u predmeru i predračunu radova
Učešće:	20% od iznosa kredita (učešće se uplaćuje na kreditnu partiju)
Rok:	od 13 do 120 meseci od dana prenosa kredita u otplatu
Kamatna stopa:	6M EURIBOR + 10,5% godišnje (proporcionalni metod obračuna)
Interkalarna kamata:	za period od dana puštanja prve tranše kredita do dana prenosa u otplatu, na iznos iskorišćenih sredstava obračunava se interkalarna kamata u visini ugovorene kamate; obračun i naplata interkalarne kamate vrši se svakog 28. u mesecu
Naknada za obradu kreditnog zahteva:	1% na ukupan iznos kredita, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS za EUR na dan plaćanja, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Period korišćenja:	90 dana od dana zaključenja ugovora
Način puštanja kredita u tečaj:	u maksimalno četiri tranše, i to: 50% na tekući račun korisnika kredita, 50% po osnovu ispostavljenih profaktura na tekuće račune prodavaca, odnosno izvođača radova
Način otplate kredita:	Trajni nalog za naplatu obaveza po kreditu sa tekućeg računa korisnika
Instrumenti obezbeđenja:	po 3 (tri) blanko solo menice sa klauzulom bez protesta, potpisane od strane korisnika kredita / solidarnog dužnika, overena administrativna zabrana na zaradu korisnika / solidarnog dužnika
Efektivna kamatna stopa:	od 12,63% (na bazi 6M EURIBOR na dan 28.06.2010.)

Tabela 79. Uslovi kredita za adaptaciju i rekonstrukciju koji nije osiguran kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita, sa menicama korisnika.

Primer (za visinu EURIBOR 1.04%)	
Iznos predračuna	10.000 EUR
Učešće 20%	2.000 EUR
Iznos kredita	8.000 EUR
Rok	120 meseci
Kamatna stopa	11,54%
Naknada	80 EUR
Mesečni anuitet	113 EUR

Tabela 80. Primer kredita za adaptaciju i rekonstrukciju koji nije osiguran kod Nacionalne korporacije za osiguranje stambenih kredita, sa menicama korisnika.

6.1.9.9. Stambeni krediti uz subvenciju države

Uslovi vezani za namenu kreditiranja:

- nekretnina koja je predmet kupovine može biti isključivo novoizgradjeni objekat ili objekat u postupku izgradnje uz uslov da korisnik kredita nekretninu kupuje isključivo od investitora i
- kredit može biti odobren i za izgradnju stambenog objekta pod uslovom da je korisnik kredita naveden kao investitor u pravosnažnom odobrenju za izgradnju.

Maksimalan ukupan iznos kredita	100.000 EUR
Iznos kredita Banke	od 10.000 EUR do 75.000 EUR (75% od kupoprodajne cene nekretnine, odnosno traženog iznosa kredita)
Iznos kredita (učešća) iz budžeta RS	20% od kupoprodajne cene nekretnine, odnosno traženog iznosa kredita
Učešće korisnika kredita	Minimum 5% od kupoprodajne cene nekretnine, odnosno traženog iznosa kredita
Rok otplate kredita Banke	od 13 meseci do 300 meseci
Kamatna stopa na sredstva Banke	- Za period od dana realizacije kredita do 31.10.2012. godine - 5.25% p.a. fiksno. (subvencionisana kamata) - Za period od 01.11.2012. godine - 6M EURIBOR+4.5% p.a.
Grace period za kredit iz budžeta RS	Max. 300 meseci
Rok otplate kredita iz budžeta RS	60 meseci (najkasnije od dvadeset pete do tridesete godine od puštanja kredita u tečaj)
Kamatna stopa na kredit iz budžeta RS	0% godišnje, bez naplate interkalarne kamate
Naknada Banke za obradu kreditnog zahteva	0,5% na iznos kredita koji se odobrava iz sredstava banke, jednokratno, pre puštanja kredita u tečaj
Naknada Nacionalne korporacije za obradu kreditnog zahteva	30 EUR u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS važećem na dan plaćanja, jednokratno, prilikom podnošenja Zahteva za osiguranje kredita
Premija osiguranja kod Nacionalne korporacije	- ukoliko je LTV manji ili jednak 70, neto iznos premije je 1.5% od iznosa kredita - ukoliko je LTV veći od 70 i manji ili jednak 80, neto iznos premije je 2.5% od iznosa kredita * Ukoliko korisnik kredita nema plaćeno životno osiguranje, premija se uvećava za 0.25 ** Ukoliko je predmet hipoteke objekat u izgradnji, premija se uvećava za 0.5
Prevremena otplata	U slučaju potpune prevremene likvidacije kredita ili u slučaju raskida ugovora nakon kojeg se kredit otplaćuje u celosti, otplata u celosti vrši se i za deo kreditnih sredstava iz Budžeta Republike Srbije. Delimična prevremena otplata kredita se vrši u srazmernom iznosu otplate duga i prema Banci i prema Republici Srbiji u momentu odobrenja kredita.
Efektivna kamatna stopa	od 5.71 % na kredit Banke (do 31.10.2012. god) 0% na kredit države
Valuta	EUR (u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan prenosa sredstava na račun prodavca nekretnine)
Način korišćenja	Uplata na račun prodavca nepokretnosti. U slučaju kreditiranja izgradnje stambenog objekta za ličnu upotrebu, uplata sredstava kredita se vrši na račun Korisnika u Banca Intesa ad Beograd.

Tabela 81. Stambeni kredit osiguran kod NKOSK uz korišćenje sredstava iz budžeta Republike Srbije.

Uslovi koji treba da ispuni korisnik kredita:

- korisnik kredita- državljanin RS sa prebivalištem na teritoriji RS ne sme biti stariji od 45 godina u momentu podnošenja kreditnog zahteva, odnosno 70 godina u momentu otplate kredita,
- korisnik kredita, odnosno njegov supružnik ne sme posedovati u vlasništvu stambeni objekat u celosti - ukoliko poseduju nekretninu/nekretnine u vlasništvu, kredit za kupovinu nove nekretnine mogu dobiti u visini razlike vrednosti nekretnine koju poseduju i vrednosti nove nekretnine. Korisnik kredita, odnosno njegov supružnik ne sme imati stambeni kredit u korišćenju. Izuzetak su krediti za adaptaciju i
- maksimalan iznos mesečne zarade je do 120.000 dinara za korisnika kredita odnosno supružnika korisnika kredita.

Iznos iz kupoprodajnog ugovora	100.000 EUR
Učešće klijenta (5%)	5.000 EUR
Iznos kredita Banke	75.000 EUR
Rok otplate kredita Banke	300 mes
Kamatna stopa kredita Banke do 31.10.2012. god.	5.25% fiksno
Kamatna stopa na kredit Banke posle 31.10.2012. god.	6M EURIBOR + 4.5% (5.54% na bazi 6M EURIBOR na dan 28.06.2010. god)
Anuitet za kredit Banke do 31.10.2012. god.	klijent mesečno plaća ratu u iznosu od 114 - 151 EUR
Anuitet za kredit Banke posle 31.10.2012.	465 EUR *Napomena: za obračun kreditne sposobnosti uzima se iznos celog anuiteta u iznosu od 465 EUR
Iznos kredita države	20.000 EUR
Rok otplate kredita države	60 meseci
Kamatna stopa kredita države	0%
Anuitet za kredit države	333 EUR
EKS za kredit države	0%

Tabela 82. Primer stambenog kredita osiguranog kod NKOSK uz korišćenje sredstava iz budžeta Republike Srbije.

6.2. Krediti za privredu

U svojoj ponudi Banka ima široku paletu kreditnih proizvoda namenjenih privrednim subjektima. Zahvaljujući snažnoj podršci matične bankarske grupacije Intesa Sanpaolo i relevantnih svetskih finansijskih institucija, u mogućnosti je da podrži kapitalne investicije u infrastrukturu, mrežu puteva i telekomunikacija, kao i izgradnju stambenih objekata. Svi krediti Banke mogu biti devizni, dinarski i indeksirani – dinarski krediti sa valutnom klauzulom. U ponudi se nalaze sledeći krediti:

- kratkoročni krediti,

- dugoročni krediti,
- kreditna linija,
- eskont menica,
- krediti za energetsku efikasnost,
- krediti iz italijanske kreditne linije za mala i srednja preduzeća i
- Intesa Gradnja.

6.2.1. Kratkoročni krediti

U ponudi se nalaze sledeće vrste kratkoročnih kredita, koji se odobravaju sa rokom do 12 meseci:

- Krediti za obrtna sredstva - ovim kreditom klijent je u mogućnosti da finansira obrtna sredstva (nabavku zaliha, plaćanje obaveza dobavljačima i sl.), da refinansira sopstvena ulaganja i finansira izvoz, čime bi povećao promet i prihode. Iznos kredita kao i rok i način otplate biće usaglašeni sa potrebama kljenta.

- Prekoračenje po tekućem računu – overdraft predstavlja dozvoljeno prekoračenje po tekućem računu koje se odobrava na period do 12 meseci. Ovo rešenje omogućava klijentu korišćenje raspoloživih sredstava u svakom momentu, bez prethodne najave. Može se, po potrebi, više puta koristiti i vraćati do datuma dospeća. Kamata se plaća samo za dane korišćenja dozvoljenog minusa na iznos prekoračenja, što omogućava direktnu kontrolu nad troškovima kamata vezanim za ovaj proizvod.

6.2.2. Dugoročni krediti

Dugoročnim kreditima koje Banka ima u svojoj ponudi pruža finansijsku podršku razvoju kljenata, dugoročnim ulaganjima i investicionim projektima. Ukoliko se vrši nabavka osnovnih ili trajnih obrtnih sredstava ili refinansiranje već postojećih kredita ili ulaganja iz sopstvenih sredstava, Banka nudi mogućnost da klijenti izaberu kredit kojim će najbolje ostvariti:

- nabavku opreme i proširenje kapaciteta,
- rekonstrukciju opreme i postojećih poslovnih kapaciteta,
- kupovinu poslovnog prostora ili drugih nekretnina,
- kupovinu trajnih obrtnih sredstava,
- kupovinu drugog pravnog lica i
- refinansiranje ulaganja klijenta iz sopstvenih sredstava.

6.2.3. Kreditna linija

Kreditna linija koju Banka nudi pažljivo je kreirana prema specifičnim potrebama klijenata i pravo je rešenje ukoliko kompanija često ima potrebu za:

- kratkoročnim kreditima,
- garancijama,
- akreditivima.

Analizom finansijske snage preduzeća utvrđuje se maksimalna izloženost preduzeća, odnosno limit do koga mogu koristiti sve proizvode sa rokom do godinu dana, a koji će zadovoljiti potrebe klijenata. Kreditna linija pruža sledeće pogodnosti:

- Efikasnu realizaciju svih proizvoda - Svaki pojedinačni zahtev u okviru kreditne linije realizuje se u najkraćem mogućem roku, jer za njega nije potrebna ponovna analiza, već samo precizno definisan zahtev od klijenta.

- Sigurnost u poslovanju - Kreditna linija omogućava da klijenti budu upoznati sa tačnim iznosom sredstava na koje mogu računati u bilo kom trenutku, tako da bez problema mogu uspešno voditi svoju kompaniju.

6.2.4. Eskont menica

Eskont menica, kao vid kratkoročnog finansiranja, klijentima nudi mogućnost da na efikasan i brz način, pre datuma dospeća koji je naznačen na menici, obezbede potrebna likvidna sredstva za svoje tekuće poslovanje. Banka vrši eskontovanje menica koje su izdate od strane solventnih i prvoklasnih klijenata i koje su indosirane na Banku punim indosamentom.

6.2.5. Krediti za energetsku efikasnost

Banka Intesa je prva banka na domaćem tržištu koja je sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) potpisala Ugovor o zajmu u iznosu od 10.000.000 evra za realizaciju projekata iz oblasti energetske efikasnosti na zapadnom Balkanu. Iz ove kreditne ponude mogu biti finansirani sledeći projekti:

- projekti za energetsku efikasnost u industriji:
  - zamena staromodnih kotlova modernim, efikasnijim,
  - prelazak sa grejanja na struju, na grejanje nekim drugim, efikasnijim energentom,
  - instalacija apsorpcionih hladnjača ili unapređenje efikasnosti postojećih hladnjača,
  - unapređenje termičkih postrojenja,
  - unapređenje izolacije, zamena prozora,
  - uvođenje parcijalnog termo-solarnog grejanja,
  - zamena staromodnih elektromotora modernim, efikasnijim;

- projekti za obnovljivu energiju:
  - farme vetrenjača,
  - male hidrocentrale,
  - solarno-termalni sistemi za grejanje ili hlađenje vode za industrijske procese ili prostore,

- solarno-termalni sistemi za sušenje,
- sistemi za grejanje ili proizvodnju struje na bazi biomase,
- gasne turbine za biogas,
- biogasne stanice,
- geotermalne pumpe;

- projekti za energetsku efikasnost zgrada:
  - zamena kotlova sa promenom ili bez promene baznog energenta,
  - implementacija sistema mikrogeneracije,
  - balansiranje grejnih sistema, implementacija toplotne kontrole,
  - zamena prozora,
  - termalna izolacija fasada, krovova i temelja,
  - termalna izolacija toplotnih vodova, cevi i tankova.

Sredstva iz ove kreditne linije mogu koristiti privredni subjekti koji su:

- registrovani u Srbiji,
- u privatnom vlasništvu, tj. bez većinskog vlasništva ili kontrole države,
- kreditno sposobni u skladu sa poslovnom politikom Banke.

Sredstva iz ove kreditne linije ne mogu koristiti:

- javna preduzeća i lokalna samouprava,
- osiguravajuća društva i finansijske institucije,
- privredni subjekti sa većinskim vlasništvom ili direktnom kontrolom države.

Sredstva iz ove kreditne linije ne mogu se koristiti za finansiranje:

- projekata u oblasti zabave, igara na sreću, stambenih nepokretnosti,
- projekata u oblasti industrije oružja i municije, proizvodnje obuhvaćene zabranom uvoza ili izvoza iz odgovarajućih zemalja na osnovu važećih zakona ili međunarodnih ugovora ili sporazuma, kao i bilo koje druge aktivnosti koja je u suprotnosti sa politikom EBRD.

Maksimalna vrednost projekta	do EUR 5.000.000
Sopstveno učešće	minimalno 15% od ukupne vrednosti projekta
Iznos kredita	od EUR 100.000 do EUR 2.000.000 u devizama ili dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS
Rok otplate	5 godina uključujući grejs period do najviše 2 godine, koji se određuje u zavisnosti od potreba konkretnog projekta
Dinamika otplate	jednake mesečne rate po isteku grejs perioda
Kamatna stopa	od EURIBOR 3M + 5,75% godišnje do EURIBOR 3M + 7,00% godišnje u zavisnosti od kreditne sposobnosti, veličine i obima saradnje korisnika kredita sa Bankom
Naknada za obradu zahteva Naknada za neiskorišćena sredstva u periodu raspoloživosti	1% sukcesivno na iznos realizovanog kredita 0,75% godišnje bez naknade 3% na iznos kredita koji se prevremeno otplaćuje

Naknada za monitoring kredita Naknada za prevremenu otplatu	
Instrumenti obezbeđenja	u skladu sa važećom kreditnom politikom Banke
Naknada u korist korisnika kredita za uspešan završetak projekta	od 15% do 20% od iznosa realizovanog kredita EBRD direktno uplaćuje korisniku kredita nakon dobijene verifikacije projekta od strane konsultanta za verifikaciju

Tabela 83. Uslovi kreditiranja za energetsku efikasnost.

U cilju uspešne realizacije pojedinačnih projekata i postizanja tražene energetske efikasnosti EBRD je svim potencijalnim korisnicima ove kreditne linije obezbedila besplatnu konsultantsku pomoć iz ove oblasti. Besplatna konsultantska pomoć sastoji se u:

- identifikaciji podobnih projekata i pružanju pomoći pri njihovoj izradi,
- pripremi plana revizije energije i racionalnog korišćenja energije za svaki podoban projekat,
- obezbeđivanju zaključka i preporuka o usklađenosti sa kriterijumima i podobnosti projekta za kreditiranje iz EBRD kreditne linije,
- utvrđivanju jednoznačnog kriterijuma ostvarenosti energetskih ciljeva projekta,
- utvrđivanju plana namenskog puštanja sredstava kredita tokom izvođenja projekta i potom verifikaciju svake faze namenskog puštanja sredstava kredita.

Po završetku projekta delegirani konsultant za verifikaciju proverava da li su ciljevi EBRD kreditne linije ispunjeni, tj. da li je projekat završen u skladu sa relevantnim Planom revizije energije i racionalnog korišćenja energije, o čemu izdaje i odgovarajuću potvrdu. Kroz ovakvo namensko finansiranje korisnik kredita ostvaruje uštedu energetskih troškova, a na bazi potvrde konsultanta ostvaruje i pravo na naknadu od strane EBRD na ime povraćaja uloženih sredstava (u iznosu od 15% do 20% realizovanog kredita).

6.2.6. Krediti iz italijanske kreditne linije za mala i srednja preduzeća

Kao članica Intesa Sanpaolo, vodeće bankarske grupacije u Italiji, Banka Intesa pruža mogućnost da uz veoma povoljnu kamatnu stopu klijenti koriste sredstva iz kreditne linije koju je Vlada Republike Italije odobrila za realizaciju projekta "Program razvoja privatnog sektora kao podrške malim i srednjim preduzećima kroz sistem domaćih banaka". Uslovi koji su potrebni da bi klijent podneo zahtev za kredit iz italijanske kreditne linije:

- registrovan u Srbiji,
- ima minimum 65% kapitala preduzeća u privatnom vlasništvu,
- posluje najmanje 2 godine u delatnosti za čije finansiranje tražite sredstva,
- ima pozitivan finansijski izveštaj,
- raspolaže perspektivnim projektom i biznis planom,
- zapošljava manje od 250 lica,
- ima godišnji obrt manji od 50 miliona evra i/ili bilansnu sumu manju od 43 miliona evra,
- ima učešće u kapitalu, tj. odlučivanju drugog pravnog lica koje se svrstava u kategoriju velikih preduzeća, pri čemu učešće nije veće od 25%.

Sredstva iz ove kreditne linije ne mogu se koristiti za finansiranje:

- poreza, carina i poreza na dodatu vrednost koji se plaćaju u zemlji,
- trgovine, lizinga, osiguravajućih društava i finansijskih institucija,
- investicija u svrhu aktivnosti u oblasti zabave, kocke, stambenih nepokretnosti,
- investicija u oblasti industrije oružja i municije, duvana i duvanskih proizvoda, proizvodnje i prerade žestokih pića i proizvoda obuhvaćenih zabranom uvoza ili izvoza iz odgovarajućih zemalja na osnovu važećih zakona ili međunarodnih ugovora ili sporazuma.

Sredstva kredita se u visini od minimum 70% mogu koristiti za finansiranje usluga i nabavku robe poreklom iz Italije, a preostalih 30% može se koristiti za pokrivanje troškova u zemlji i/ili obrtnih sredstava u odnosu na potrebe investicionog projekta. Sredstva Kreditne linije inicijalno odobrena od strane italijanske vlade u iznosu od 33.250.000 evra u celosti su iskorišćena. U narednom periodu klijentima će biti na raspolaganju Revolving fond koji će se formirati dva puta godišnje sredstvima otplaćenih kredita.

Iznos kredita	50.000 do 1.000.000 EUR
Rok otplate	Do 8 godina u polugodišnjim ratama uključujući kamate, u okviru kojeg je obuhvaćen period mirovanja (grejs period) od najviše 2 godine
Kamatna stopa	Od 4,9% godišnje (ne zavisi od promene kursa ili rasta inflacije)
Instrumenti obezbeđenja	Hipoteka na nepokretnostima, ručna zaloga na opremi ili robi, ostali instrumenti obezbeđenja prema odluci Banke
Efektivna kamatna stopa	5,79% (na rok od 8 godina)

Tabela 84. Karakteristike kredita iz italijanske kreditne linije za mala i srednja preduzeća.

6.2.7. Intesa Gradnja

Specijalni kreditni proizvod Intesa gradnja namenjen je investitorima koji grade stambene ili poslovne objekte za dalju prodaju. Banka Intesa nudi zajedničko projektno finansiranje izgradnje projekata. Potrebno je da klijent:

- osnuje novo preduzeće (SPC - Special Purpose Company) koje će biti predmet kreditiranja,
- obezbedi učešće u minimalnom iznosu od 30% vrednosti investicije (kroz lokaciju, projektnu dokumentaciju i sl.),
- obezbedi pravosnažno rešenje o odobrenju za izgradnju,
- izabere adekvatnog izvođača radova (sa minimum 2 godine poslovanja u sektoru građevine i mogućnošću da obezbedi garanciju za dobro izvršenje posla).

Banka Intesa će da:

- finansira do 70% vrednosti projekta u minimalnom iznosu od 500.000 evra,
- prati izgradnju objekta,
- pomogne u prodaji stanova.

6.3 Analiza kreditnih plasmana Banke

6.3.1. Poslovanje sa stanovništvom

6.3.1.1. Kretanje kreditnog portfolia prema stanovništvu

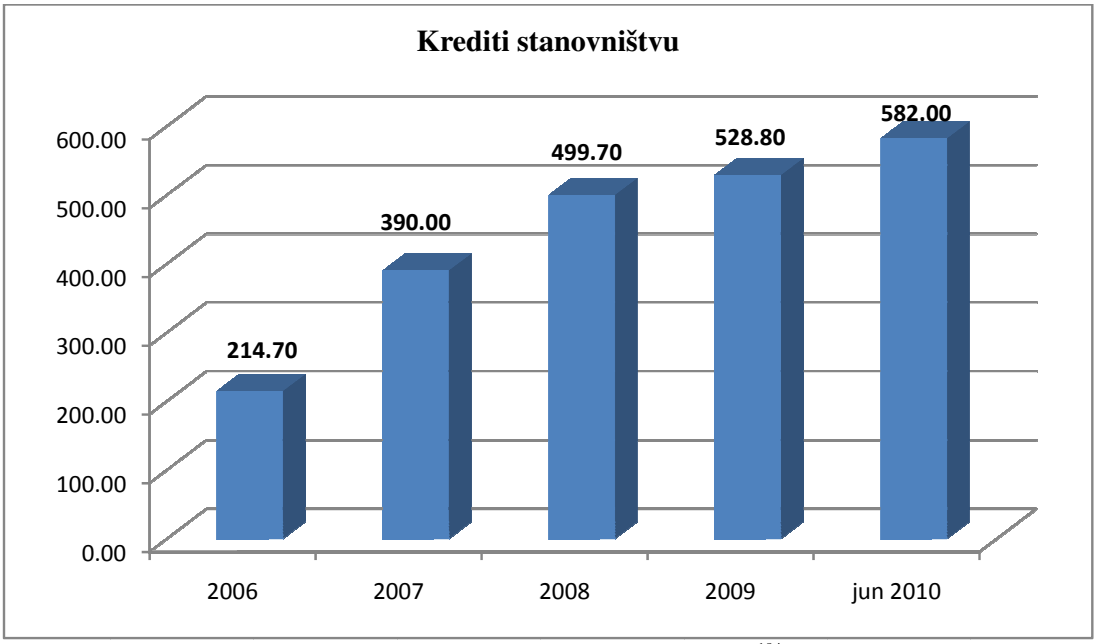

Grafikon 16. Kretanje kreditnog portfolio prema stanovništvu. u mil. EUR.[194]

Na osnovu prikazanog grafikona se može primetiti nagli rast plasmana Banke u sektoru stanovništva koji se ostvario za vreme prosperiteta na svetskoj ekonomskoj sceni koji se odrazio na tržište Srbije i poslovanje Banke. Nakon ubrzanog rasta dolazi do usporenja rasta količine plasiranih sredstava.

Ukupan kreditni portfolio u segmentu poslovanja sa stanovništvom uprkos otežanim uslovima poslovanja povećan je u odnosu na prvi kvartal 2009. godine za 45 miliona evra i na kraju prvog kvartala 2010. godine dostigao vrednost od 537 miliona evra.

Ukupni kreditni portfolio, iznosio je 582 miliona evra na kraju juna 2010. godine, što je značajno povećanje u odnosu na kraj 2009. godine, imajući u vidu otežane uslove poslovanja. Najveći rast zabeležili su stambeni krediti i gotovinski krediti subvencionisani od države. Krediti malom biznisu dostigli su nivo od 131 miliona evra, dok krediti odobreni poljoprivrednicima iznose 30 miliona evra.

[194] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2008.“. str. 24. i naknadni podaci iz medija.

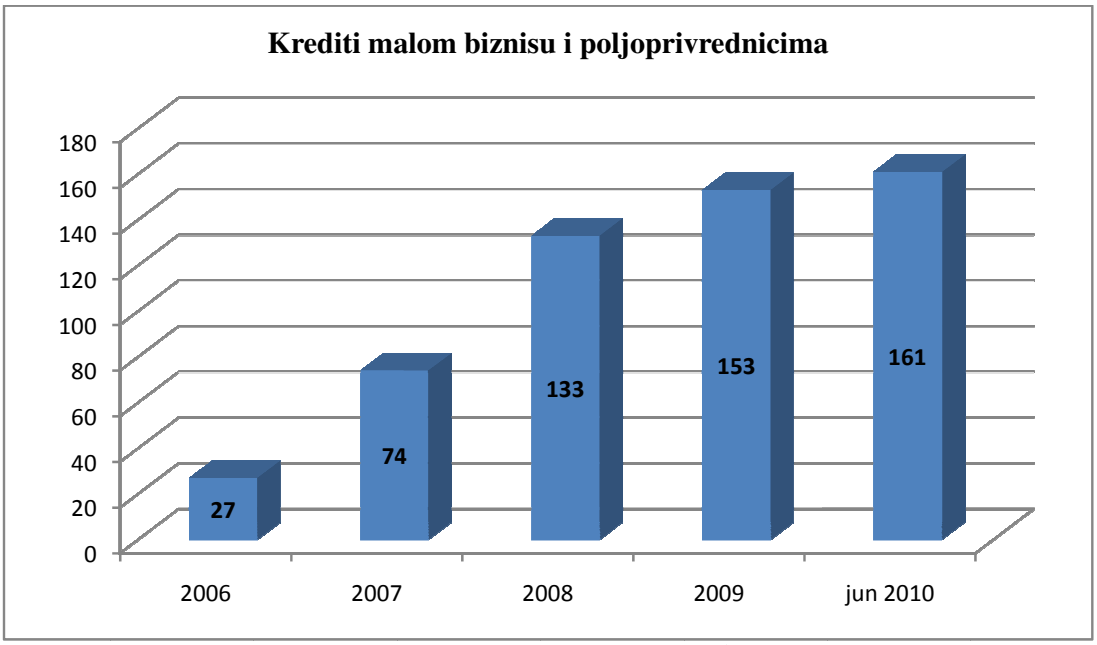

Grafikon 17. Krediti malom biznisu i poljoprivrednicima u mil. EUR.[195]

Krediti malom biznisu i poljoprivrednicima su ostvarili značajan rast od 2006. godine čak 174% na kraju 2007. godine u odnosu na prethodnu. Na kraju 2008. godine ubrzani rast se nastavio sa 183% u odnosu na kraj 2007. godine. Svetska ekonomska kriza koja je ostavila uticaj i na domaću ekonomsku scenu je usporila rast plasmana Banke i na kraju 2009. godine je ostvaren rast od 15%. Na polovini tekuće godine zaključno sa junom Banka je prema malom biznisu i poljoprivrednicima nastavila sa pozitivnim kretanjem kreditnih plasmana sa rastom od 5% imajući u vidu da je u odnos uzeta samo polovina godine može se zaključiti da je Banka ostvarila uspeh održavajući usporen ali realan rast plasmana i pored otežanih makroekonomskih okolnosti.

6.3.1.2. Struktura kreditnog portfolia

U ukupnim plasmanima su 2008. dominirali krediti sa ročnošću većom od godinu dana, sa udelom od 73,7%, odnosno 368,2 miliona evra. U pogledu namene, najveći udeo 29% imali su stambeni krediti, u ukupnom iznosu od 152,1 miliona evra. Slede gotovinski krediti sa udelom od 25%, a zatim pozajmice po kreditnim karticama.

[195] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2008.“, str. 29. i Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.

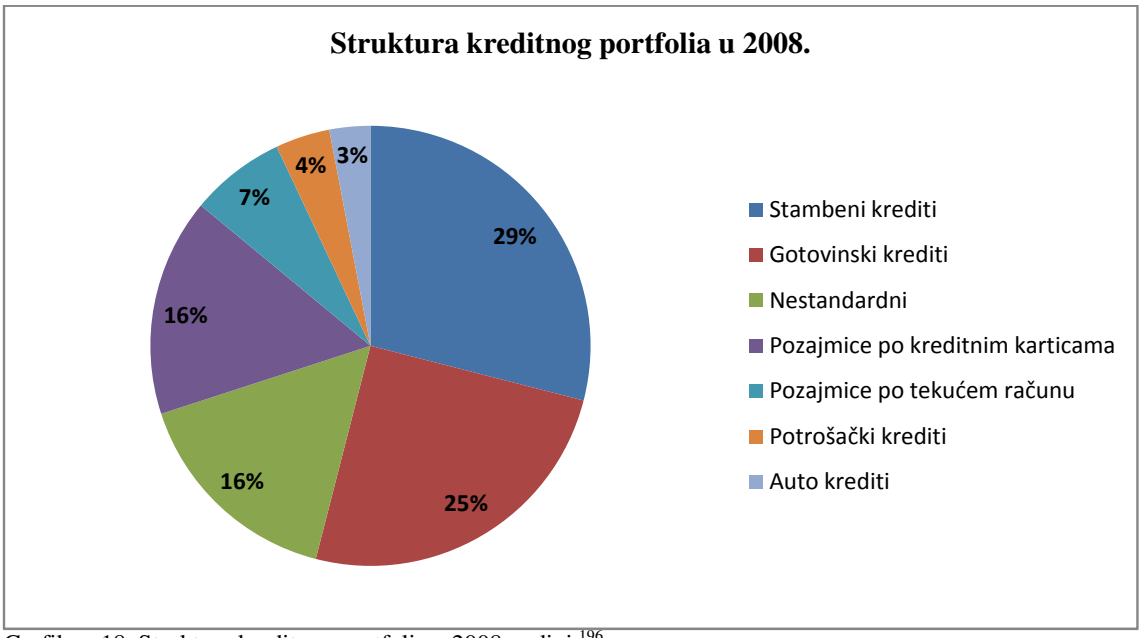

Grafikon 18. Struktura kreditnog portfolia u 2008.godini.[196]

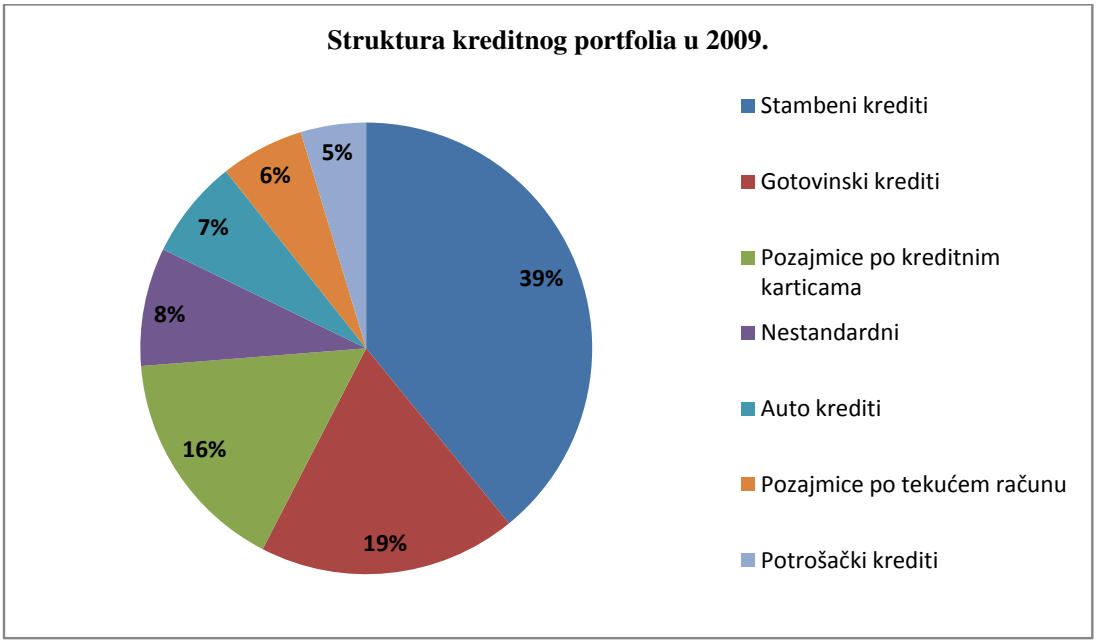

Grafikon 19. Struktura kreditnog portfolia u 2009.godini.[197]

Stambeni krediti Banca Intesa na kraju 2009. godine dominiraju u ukupno odobrenim kreditima Banke i to sa udelom od 39 odsto u ukupnom iznosu od 206,8 miliona evra. Upravo zbog toga, kao i prethodnih godina, Banca Intesa nastavila je sa unapređivanjem ponude stambenih kredita, proširujući paletu kreditnih proizvoda sa nekoliko novih modela. Ponuda

[196] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2008.“. str. 24.
[197] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 19.

stambenih kredita obogaćena je sa CEB stambenim kreditima koji su delimično finansirani od strane Razvoja banke Saveta Evrope i stambenim kreditima koji su realizovani u saradnji sa Stambeno-kreditnim pronatalitetnim fondom Grada Novog Sada. Jednu od novina predstavlja i uvođenje subvencionisanih stambenih kredita za novoizgrađene i nekretnine u izgradnji, kao i za individualnu izgradnju. Nastojeći da svojim klijentima olakša rešavanje jednog od najvažnijih životnih pitanja – pitanje doma, Banca Intesa je prva na lokalnom tržištu razvila mrežu modernih specijalizovanih centara za stambene kredite (Intesa Casa), unapređujući nivo pruženih usluga u oblasti odobravanja i realizacije ove vrste kredita.

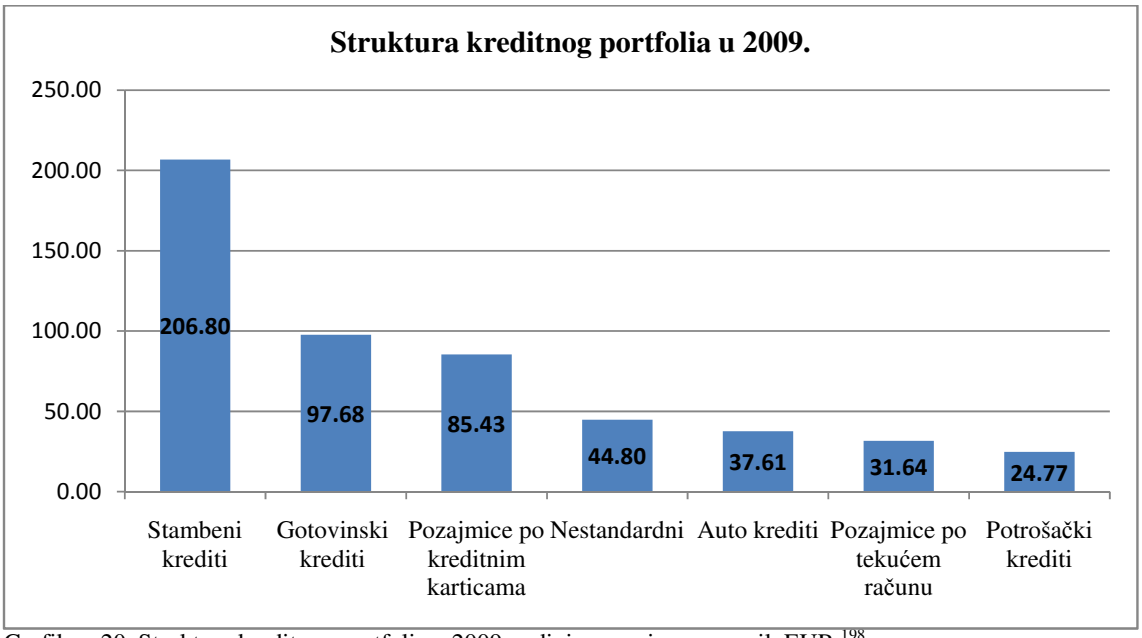

Grafikon 20. Struktura kreditnog portfolia u 2009.godini prema iznosu u mil. EUR.[198]

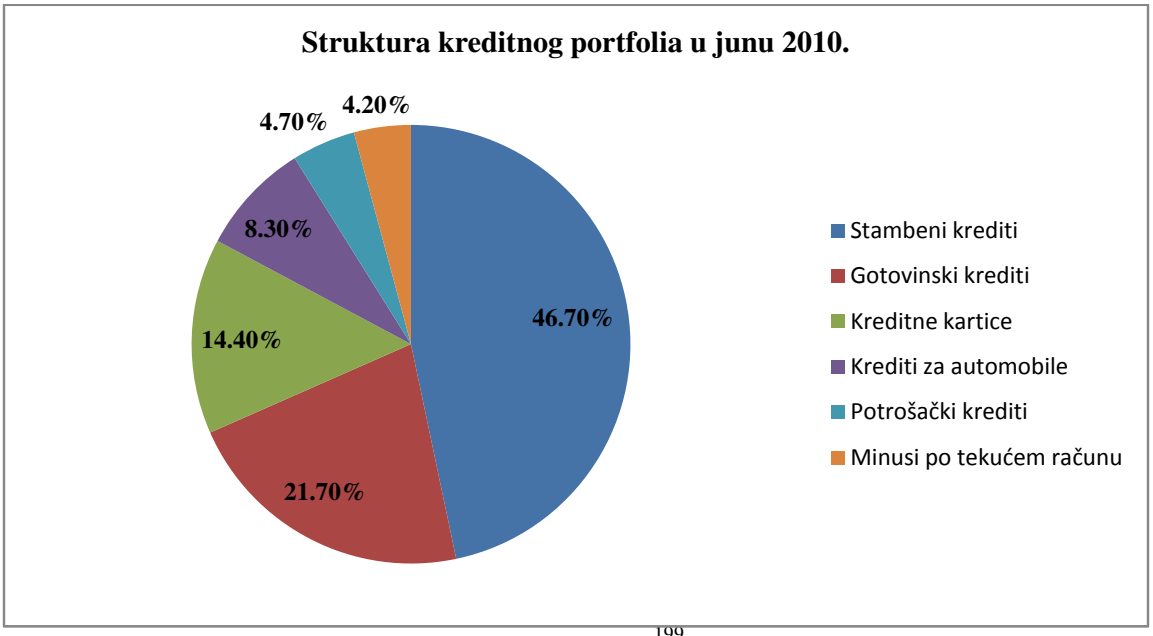

Grafikon 21. Struktura kreditnog portfolia u junu 2010. godine. [199]

[198] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 19.

Stambeni krediti sa udelom od 46,7% predstavljaju oslonac kreditnih plasmana prema stanovništvu na kraju prve polovine 2010. godine.

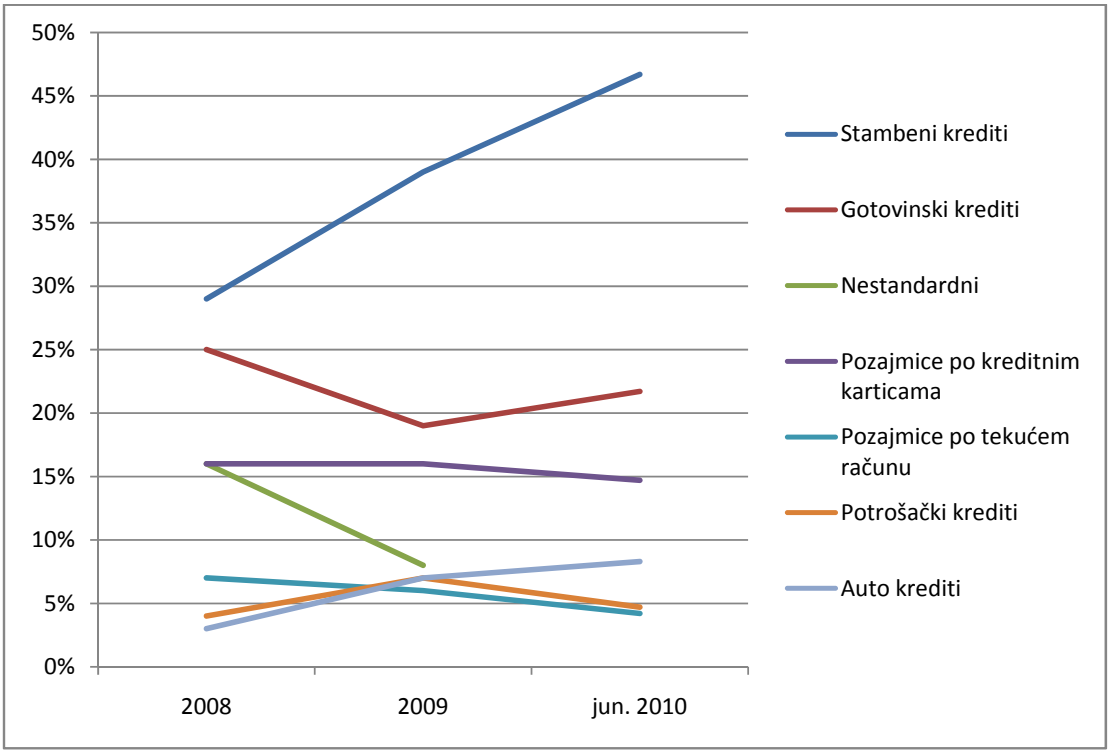

Grafikon 22. Kretanje učešća plasiranih kredita prema vrsti u kreditnom portfelju.[200]

Poređenjem pojedinačnih udela kredita prema vrsti kroz period od 2008. do juna 2010. godine vidi se značajno restruktuiranje plasmana. Procenat stambenih kredita se sa 29% u 2008. povećao na 39% na kraju 2009. godine dostigao udeo od čak 46,7% na kraju juna 2010. godine. Gotovinski krediti su ostvarili pad sa 25% na 19% i ostvarili blagi rast na 21,7% kroz posmatrani period. Nestandardni krediti su ostvarili pad sa 16% u 2008. godini na 8% na kraju 2009. godine. Pozajmice po kreditnim karticama su ostvarile isti udeo za 2008. i 2009. godinu ali su ostvarile pad na 14,7% na polovini 2010. godine. Pozajmice po tekućem računu su smanjile udeo sa 7% na 6% i na kraju juna 2010. ostvarile udeo od 4,2%. Potrošački krediti su ostvarili rast sa 4% na kraju 2008. godine na 7% na kraju 2009. godine s time što su na kraju juna 2010. godine smanjili udeo u ukupnom portfelju na 4,7%. Auto krediti su porasli sa udelom od 3% na 7% i u narednom periodu na 8,3%. Na osnovu priloženog grafikona može se uvideti da su stambeni i auto krediti ostvarili kontinuirani rast u udelu ukupnog portfolia prema stanovništvu u periodu ekonomske krize.

6.3.1.3. Subvencionisani krediti stanovništvu

Prateći sva dešavanja na finansijskom tržištu koja su prouzrokovana svetskom ekonomskom krizom Banca Intesa je uzela aktivno učešće u program Vlade Republike Srbije, postavši lider

[199] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 15.
[200] Nestandardni krediti – podaci za jun 2010. su nedostupni

u odobravanju svih subvencionisanih kredita kako u segment poslovanja sa stanovništvom tako i u segment poslovanja sa preduzetnicima i privredom.

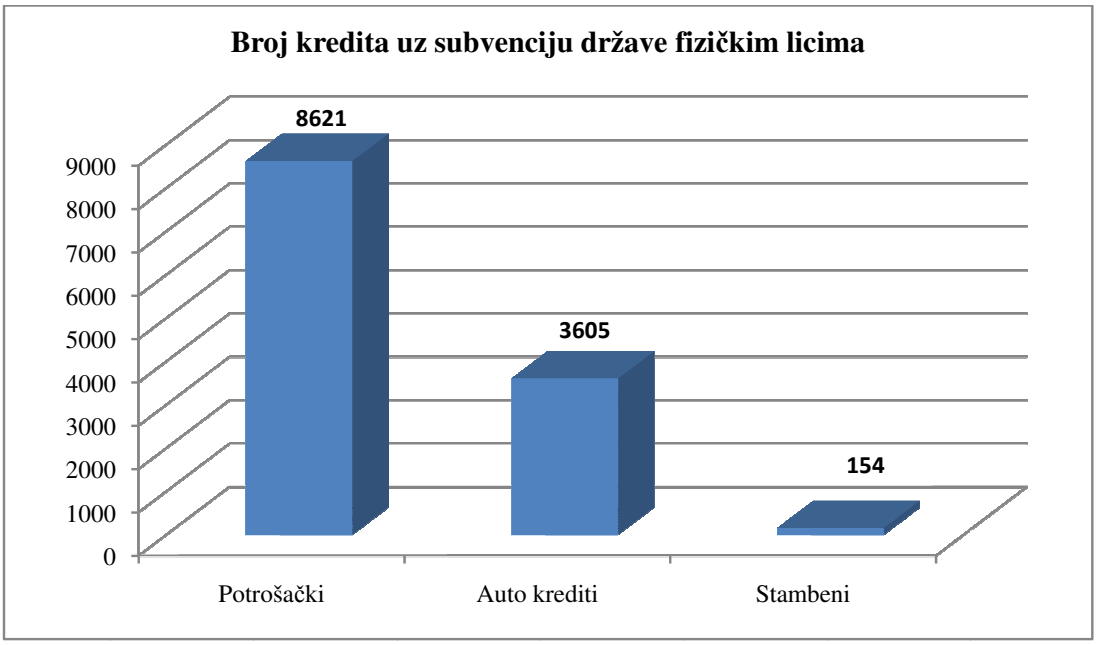

Grafikon 23. Broj subvencionisanih kredita prema vrsti plasiranih stanovništvu.[201]

Na kraju 2009. godine Banca Intesa je odobrila 12380 subvencionisanih kredita stanovništvu. Od ukupnog broja 70% kredita su potrošački, 29% kredita su auto krediti i 1% broja kredita su stambeni.

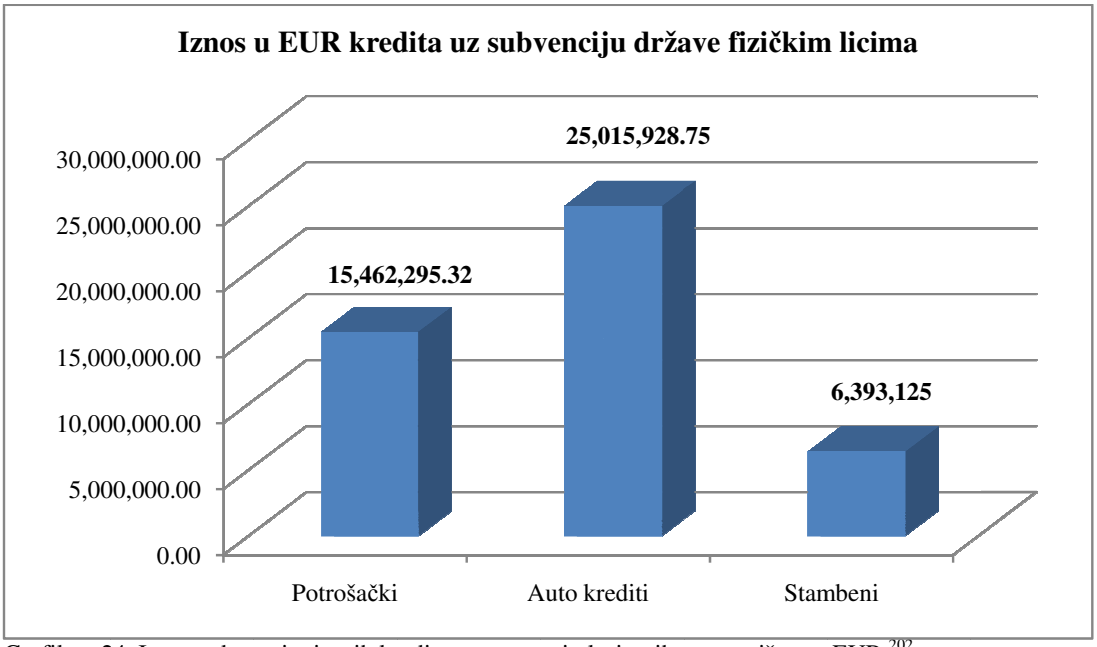

Grafikon 24. Iznos subvencionisanih kredita prema vrsti plasiranih stanovništvu u EUR.[202]

[201] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 19.
[202] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 19.

Od ukupnog iznosa odobrenih subvencionisanih kredita Banke na kraju 2009. godine najveći udeo su imali auto krediti sa učešćem od 53% iznosa u ukupnoj sumi odobrenih kredita. Potrošački krediti su iznosili 33% u ukupnom iznosu i stambeni krediti 14%.

6.3.2. Poslovanje sa privredom

Uprkos činjenici da su prethodne 2 godine u Srbiji obeležili nepovoljni uslovi poslovanja izazvani potresima na globalnom finansijskom tržištu, Banca Intesa Beograd je uspela efikasno da reaguje u novonastalim okolnostima i ostane stabilan oslonac i pouzdan poslovni partner svojim korporativnim klijentima. Banka je blagovremeno prepoznala probleme sa kojima su se preduzeća suočila u izmenjenom privrednom ambijentu i maksimalno se angažovala na pronalaženju adekvatnih rešenja koja bi klijentima omogućila što bezbolnije prevazilaženje finansijskih teškoća.

Na nivou Divizije poslovanja sa privredom, ostvareni su ciljevi u pogledu održavanja vodeće pozicije Banke na domaćem bankarskom tržištu kada je reč o učešću u ukupno odobrenim kreditima korporativnim klijentima. Rast plasmana u ovom domenu poslovanja rezultat je intenziviranja saradnje sa postojećim klijentima i akvizicija novih, uz prilagođavanja njihovim individualnim zahtevima u kontekstu aktuelnog tržišnog okruženja.

6.3.2.1. Kretanje korporativnih kredita

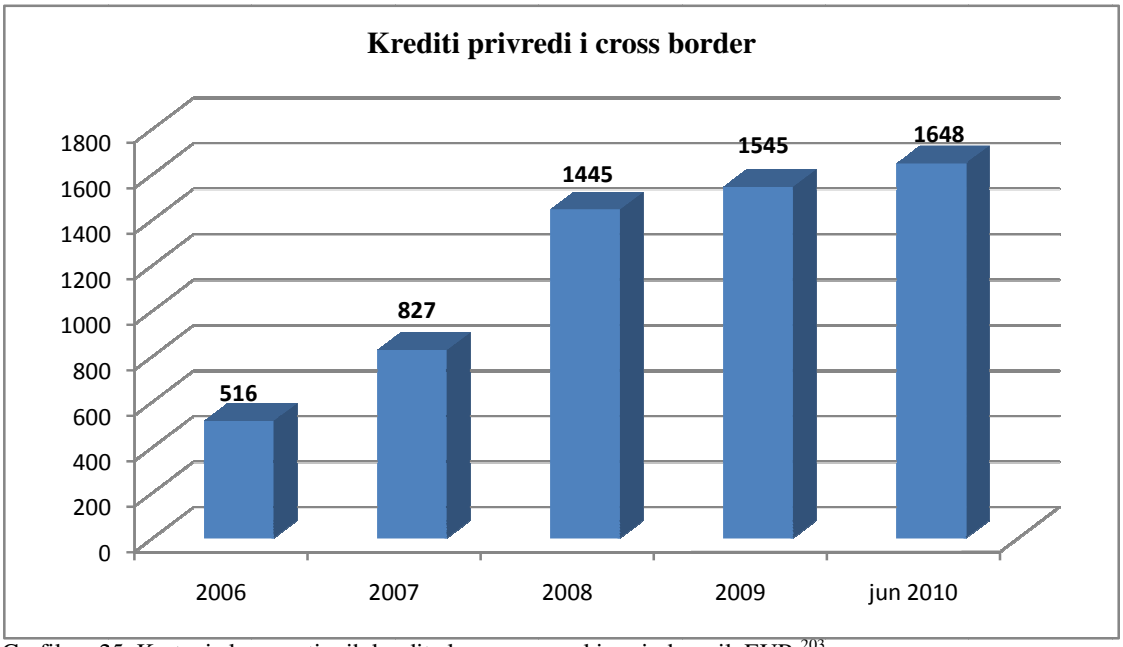

Grafikon 25. Kretanje korporativnih kredita kroz vremenski period u mil. EUR.[203]

Za vreme prosperiteta pre svetske ekonomske krize Banca Intesa a.d. Beograd je u sektoru privrede imala ubrzani rast količine plasiranih sredstava. Od završetka 2006. godine

[203] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 14.

zaključno sa krajem 2007. godine Banka je imala uvećanje plasmana prema privredi za 60%. Sledi najveći rast u posmatranom periodu, na kraju 2008. godine Banka je ostvarila rast od 74%. U 2009. godini rast plasmana je bio usporen i iznosio je 6,9% i u toku prve polovine 2010. godine rast je iznosio 6,6%.

Iako se osetilo usporavanje rasta plasmana povećanje se ipak nastavilo. U prvom kvartalu 2010. godine nastavljen je trend rasta, dostigavši ukupne plasmane na kraju prvog kvartala u iznosu od 1,543 miliona evra. Plasmani privrednim subjektima na kraju juna 2010. godine iznose 1.648 miliona evra. Pozitivan trend iz 2009. godine nastavljen je i u prvoj polovini 2010. godine. Banka Intesa je nastavila vrlo aktivno da učestvuje u Vladinom programu subvencionisanih kredita privredi, što potvrđuje i činjenica da je gotovo 1/3 ukupno odobrenih kredita na nivou bankarskog sektora odobrena preko Banke.[204]

6.3.2.2. Tržišno učešće u plasiranim kreditima privredi

Tokom 2007. godine rast tržišnog učešća Banke u plasiranim kreditima privredi je bio slab u odnosu na kraj 2006. godine i iznosio je 0,3% . Kao rezultat dinamične kreditne aktivnosti tržišno učešće Banke u poslovanju sa privredom tokom 2008. godine povećano je na 16,8%, u odnosu na 13,7% krajem 2007. godine. Tržišno učešće se odnosi na zbirno poslovanje sa privredom, uključujući segment velikih preduzeća, malih i srednjih preduzeća, kao i malog biznisa.

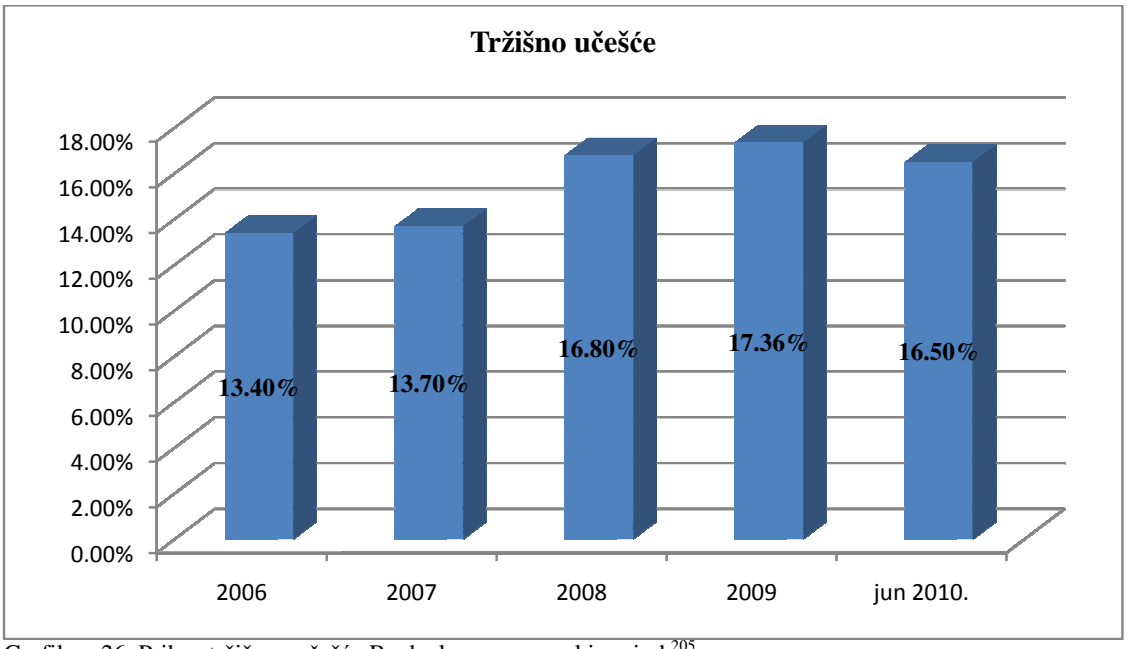

Grafikon 26. Prikaz tržišnog učešća Banke kroz vremenski period.[205]

Kreditni portfolio se uvećao u skladu sa definisanim planom tokom 2009. godine poveao sa 16,8% na 17,36%, a važnu ulogu u ovom rastu imali su subvencionisani krediti u čijem je

[204] Ibidem str. 14.

[205] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2008.“. str. 36. i Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 14.

odobravanju banka aktivno učestvovala od samog početka. U skladu sa Programom mera Vlade Republike Srbije za ublažavanje negativnih efekata svetske ekonomske krize u Srbiji, Banca Intesa je u toku 2009. godine plasirala 297 miliona evra subvencionisanih kredtia, što predstavlja 27 odsto od ukupno realizovanog iznosa subvencionisanih kredita u bankarskom sektoru.

Imajući u vidu i privredne klijente kojima je pomoć pri prevazilaženju poslovnih teškoća bila neophodna, Banca je uvela i reprogramirenje zaostalih obaveza po povoljnijim uslovima. Klijenti Banca Intesa, sa druge strane, opravdali su ukazano poverenje blagovremeno servisirajući obaveze po osnovu odobrenih kredita, tako da je stepen naplate potraživanja u Banca Intesa iznad proseka za bankarski sektor.

Tržišno učešče Banke u ukupno odobrenim kreditima privredi na nivou bankarskog sektora 2. juna 2010. je iznosilo 16.5%, dok tržišno učešće u depozitima lokalne samouprave iznosi čak 30%.

6.3.2.3. Subvencionisani krediti privredi

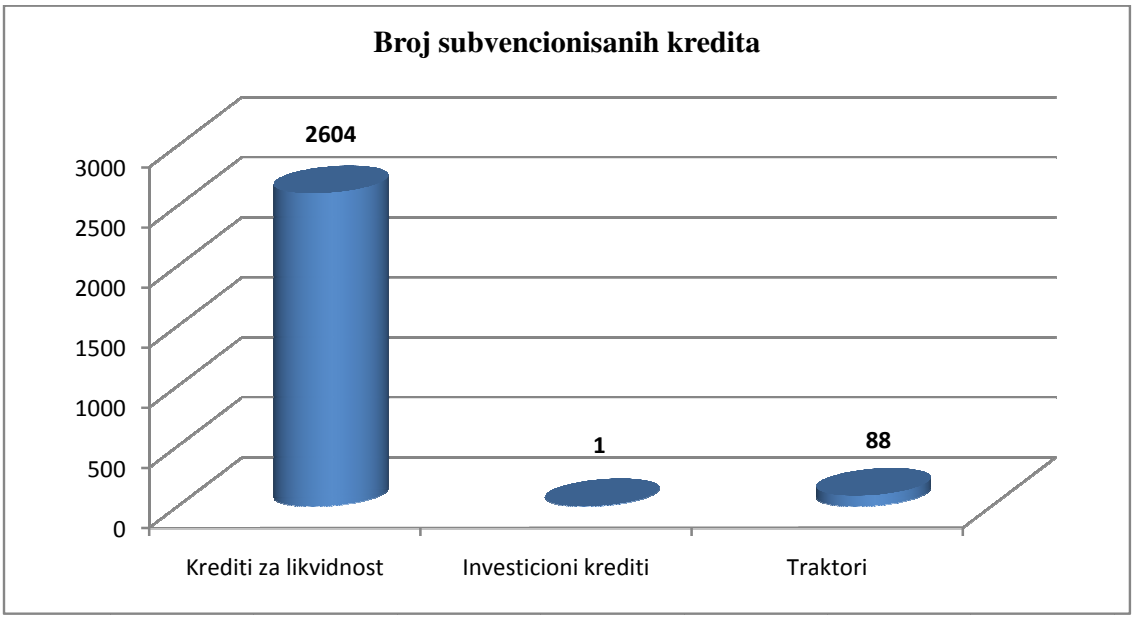

Grafikon 27. Broj subvencionisanih kredita prema vrsti plasiranih privredi.[206]

Na kraju 2009. godine Banca Intesa je ukupno odobrila 2693 subvencionisana kredita privredi. Od ukupnog broja odobrenih kredita najveći udeo pripada kreditima za likvidnost sa 97%, slede ih krediti sa kupovinu traktora sa udelom od 3% i investicioni krediti su imali 0,03%.

[206] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 20.

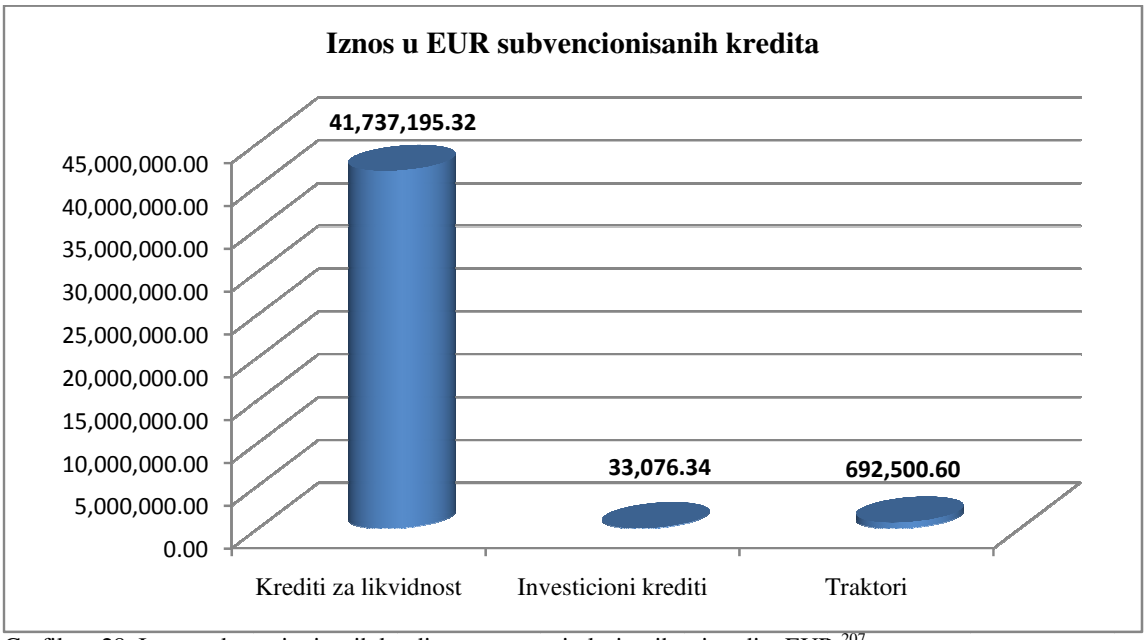

Grafikon 28. Iznos subvencionisanih kredita prema vrsti plasiranih privredi u EUR.[207]

Kao i u broju odobrenih kredita najveći udeo u iznosu takođe imaju subvencionisani krediti za likvidnost koji čine 98% od ukupno odobrenih kredita. Iznos odobrenih subvencionisanih kredita za traktore iznosi 2%, investicioni krediti su imali najmanji udeo koji čini manje od procenta.

6.3.2.4. Projektno i specijalno finansiranje

Opšta recesija u Evropi reflektovala se na domaćem tržištu i kroz znatno smanjenje obima stranih direktnih investicija i zajmova, stopiranje novih projekata, probleme realizacije prodaje i rentiranja poslovnog prostora, nelikvidnost građevinskih kompanija. Banke su, shodno takvim uslovima poslovanja, sprovodile veoma restriktivnu politiku odobravanja novih projekata ili u potpunosti stopirale poslove projektnog finansiranja.

U septembru 2009. godine promenjena je zakonska regulativa, odnosno donet je nov Zakon o planiranju i izgradnji sa novim procedurama za dobijanje građevinskih dozvola. Novom regulativom investitorima je znatno produžen vremenski period potreban za kompletiranje dokumentcacije neophodne za početak finansiranja. To je dodatno otežalo sprovođenje već odobrenih projekata i projekata koji su bili u pripremi za realizaciju, koji su prema studijama izvodljivosti pokazivali ekonomsku isplativost. Imajući u vidu sve negativne promene na tržištu Srbije u 2009. godini, Banca Intesa je takođe vodila restriktivnu politiku po pitanju odobravanja novih projekata i fokusirala se na konsolidaciju organizovanog dela koji je pratio poslove projektnog i specijalnog finansiranja. Poslovna politika Banca Intesa bila je usmerena na realizaciji već odobrenih projekata i poslova specijalnog finansiranja. Time je ukupan portfolio projekata ulgavnom ostao nepromenjen, osim u delu finansiranja projekata stambene gradnje gde su odobravani projekti prosečne vrednosti oko dva miliona evra. Tokom prošle godine ukupan portfolio za poslove specijalnog finansiranja ostao je

[207] Ibidem str. 20.

nepromenjen u odnosu na 2008. godinu. Bez obzira na postojeće probleme u vezi sa projektnim finansiranjem, Banca Intesa je u 2009. godini ostala otvorena za razmatranje novih projekata intenzivno analizirajući mogućnosti finansiranja većih projekata kada se za to steknu tržišni uslovi. Shodno tome, u 2010. godini očekuje se povećanje kreditnog portfolia za projektno finansiranje, posebno u oblasti stambene gradnje.

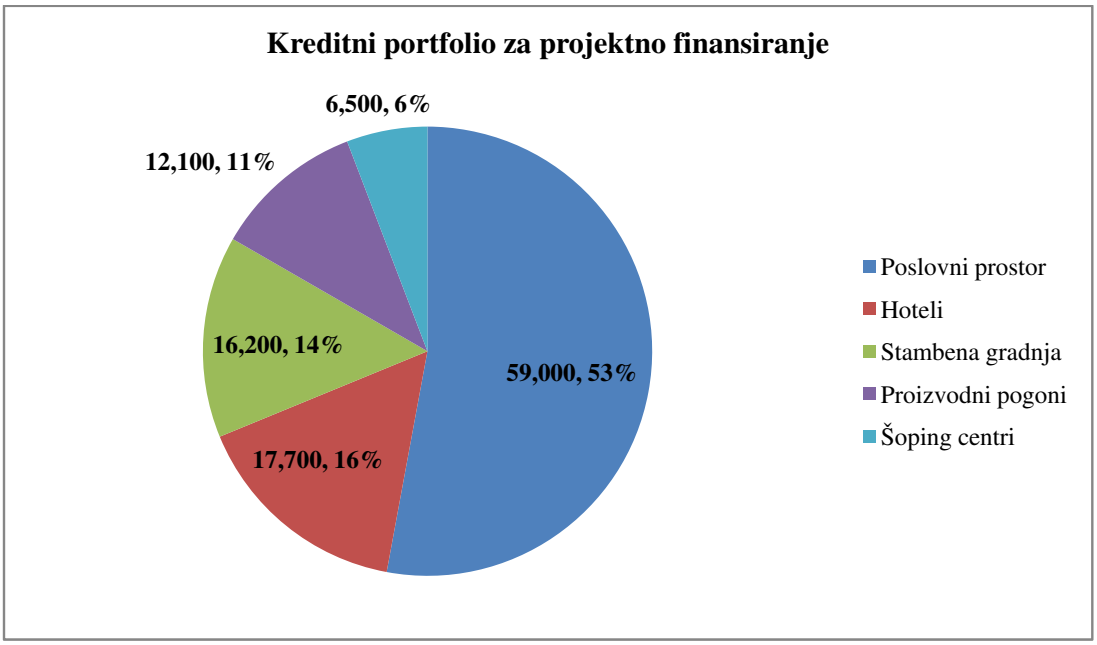

Grafikon 29. Kreditni portfolio za projektno finansiranje u 2009. godini. prema vrsti u iznosu u hiljadama EUR i procentima.[208]

6.3.3. Dati krediti i depoziti

Plasmani stranim bankama odnose se na oročena sredstva u EUR kod inostranih komercijalnih banaka na period od 3 do 7 dana, uz kamatnu stopu od 0.1% do 1.82% na godišnjem nivou. Kratkoročni krediti odobravani su preduzećima za finansiranje poslovnih aktivnosti u oblasti trgovine, prerađivačke industrije, građevinarstva, poljoprivrede i prehrambene proizvodnje, kao i za ostale namene, uz kamatne stope koje su se kretale u rasponu od 8% do 24% godisnje na dinarske kredite, odnosno od 4.4% do 14% godisnje na kredite sa valutnom klauzulom i kredite u stranoj valuti. Kamatna stopa na dugoročne kredite pravnim licima u dinarima sa valutnom klauzulom, kao i kredite u stranoj valuti, kretala se u rasponu od 4.9% do 10% godišnje. Kratkoročni krediti plasirani stanovništvu, koji obuhvataju potrošačke i gotovinske kredite, odobravani su uz učešće od 30% i kamatnu stopu od 0.87% do 2.21% mesečno, odnosno na osnovu položenih deviznih depozita uz kamatnu stopu od 0.55% do 1.87% mesečno. Kamatna stopa na dozvoljena prekoračenja na računima građana iznosi 2.8% mesečno do 01.05.2009.g, a dalje 5% mesečno na nedozvoljeni minusni saldo na tekućim računima građana. Dugoročni krediti stanovništvu odobreni su za kupovinu trajnih potrošnih dobara, renoviranje, adaptaciju i kupovinu stambenog i poslovnog prostora,

[208] Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“ str. 36.

na period od 2 do 20 godina uz kamatnu stopu od 0.75% do 2.21% mesečno, u zavisnosti od namene kredita.

	2009			2008		
	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno
U dinarima						
Krediti i plasmani:						
- Banke	1,331,355	1,286,152	2,617,507	852,289	1,588,666	2,440,955
- Preduzeća	64,939,959	56,766,023	121,705,982	54,017,728	46,428,905	100,446,633
- Stanovništvo	3,458,855	48,551,600	52,010,455	10,840,403	34,555,779	45,396,182
- Javni sektor	42,698	7,263,724	7,306,422	61,518	5,876,196	5,937,714
- Strana lica	490	233,213	233,703	664	164,536	165,200
- Drugi komitenti	1,562,383	702,146	2,264,529	26,831	-	26,831
Ukupno u dinarima	**71,335,740**	**114,802,858**	**186,138,598**	**65,799,433**	**88,614,082**	**154,413,515**
U stranoj valuti						
Krediti i plasmani:						
- Banke	1,300	11,248	12,548	444,223	31,179	475,402
- Preduzeća	1,112,636	5,760,520	6,873,156	2,856,725	4,867,900	7,724,625
- Stanovništvo	17,278	425,543	442,821	293,690	-	293,690
- Javni sektor	4,316	-	4,316	2,983	-	2,983
- Strana lica	743,682	594,511	1,338,193	12,475,706	549,326	13,025,032
- Drugi komitenti	3,182	225,549	228,731	(153)	-	(-153)
Ukupno u stranoj valuti	**1,882,394**	**7,017,371**	**8,899,765**	**16,073,174**	**5,448,405**	**21,521,579**
Bruto krediti i depoziti	**73,218,134**	**121,820,229**	**195,038,363**	**81,872,607**	**94,062,487**	**175,935,094**
Minus: Ispravka vrednosti (Napomena 7(b))	(9,123,738)	(4,838,888)	(13,962,626)	(6,684,676)	(3,726,083)	(10,410,759)
Stanje na dan 31. decembra	**64,094,396**	**116,981,341**	**181,075,737**	**75,187,931**	**90,336,404**	**165,524,335**

Tabela 85. Pregled po vrstama korisnika kredita i plasmana u hiljadama dinara za period od dve godine.[209]

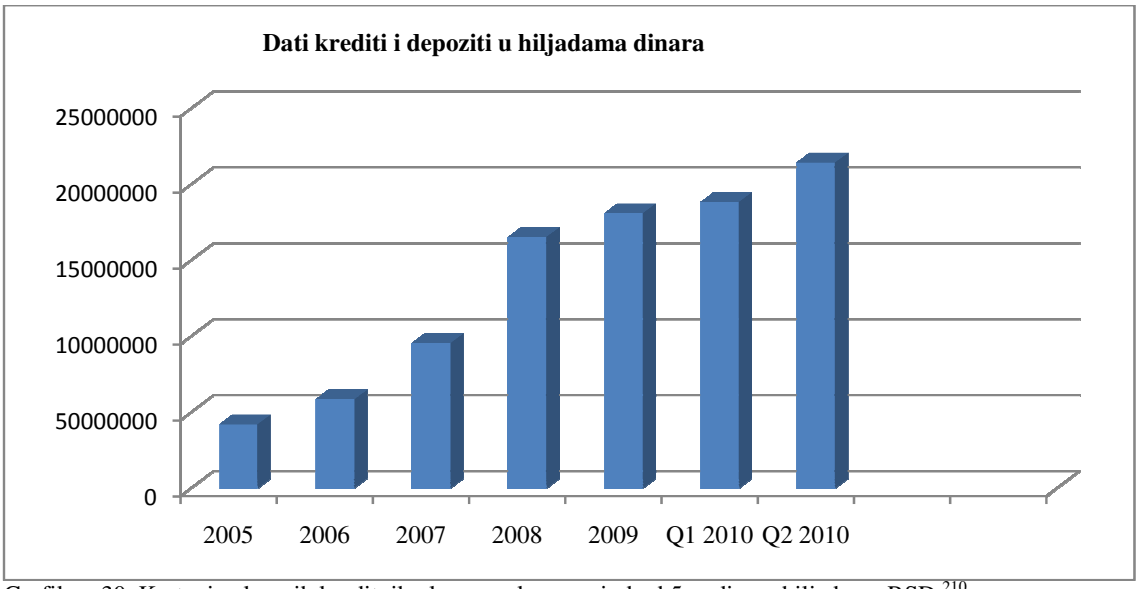

Grafikon 30. Kretanje ukupnih kreditnih plasmana kroz period od 5 godina u hiljadama RSD.[210]

Period rapidne kreditne ekspanzije koji je započeo od 2005. godine završen je u poslednjem tromesečju 2008. Od tada, kreditna aktivnost ostvaruje usporen, ali ipak realan rast. Ukupni

[209] Ernest & Young – „Banca Intesa a.d. Beograd Finansijski izveštaj za godinu koja se završila 31. decembra 2009. godine“. str. 39.

[210] Bilansi stanja Banca Intesa

krediti su nominalno na kraju 2009. godine u odnosu na kraj 2008. iskazali porast od 9,4%. Banca Intesa a.d. Beograd je dobrim poslovnim rezultatima u prvom kvartalu 2010. godine potvrdila vodeću poziciju na srpskom tržištu. ukupnim plasmanima od 2.23 milijardi evra uključujući cross boarder kredite.[211]

Nastavljajući sa kreditnim aktivnostima i pružanjem podrške klijentima, ukupni plasmani banke privredi i stanovništvu na kraju juna 2010. godine dostigli su iznos od 2.391 miliona evra. [212]

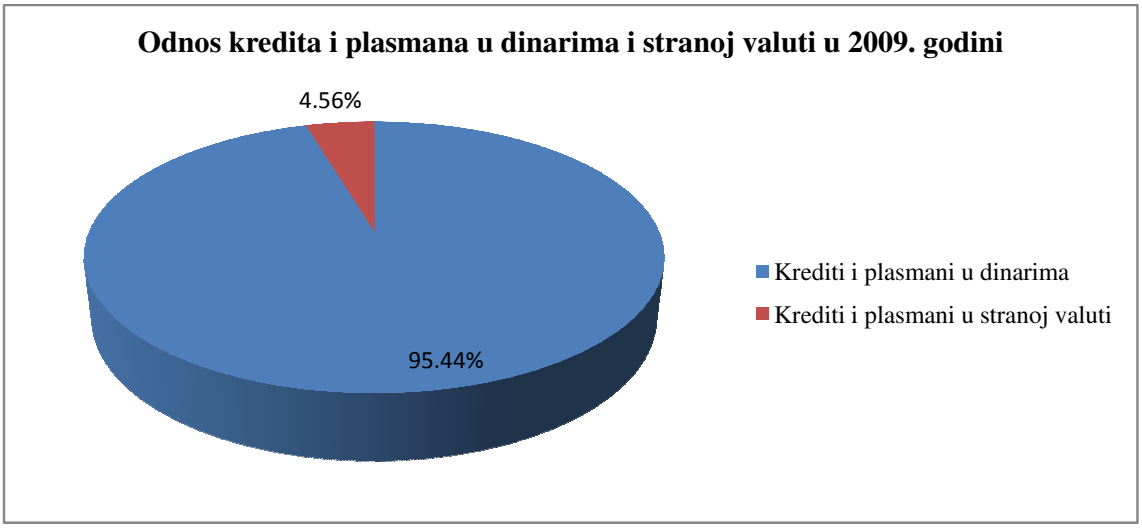

Grafikon 31. Odnos kredita i plasmana u dinarima i u stranoj valuti u 2009. godini.

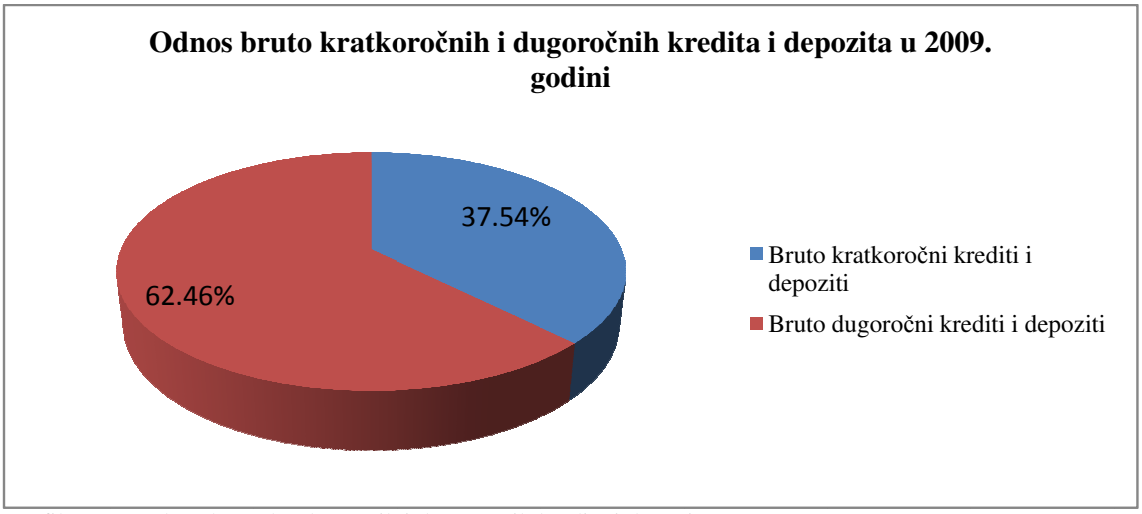

Grafikon 32. Odnos bruto kratkoročnih i dugoročnih kredita i depozita.

[211] Poslovni Magazin, objavljeno 2.6.2010., preuzeto 16.9.2010. sa url: http://www.poslovnimagazin.biz/magazin/banka-intesa-potvrdila-vodecu-poziciju-na-srpskom-trzistu-28-2503

[212] Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“ str. 14.

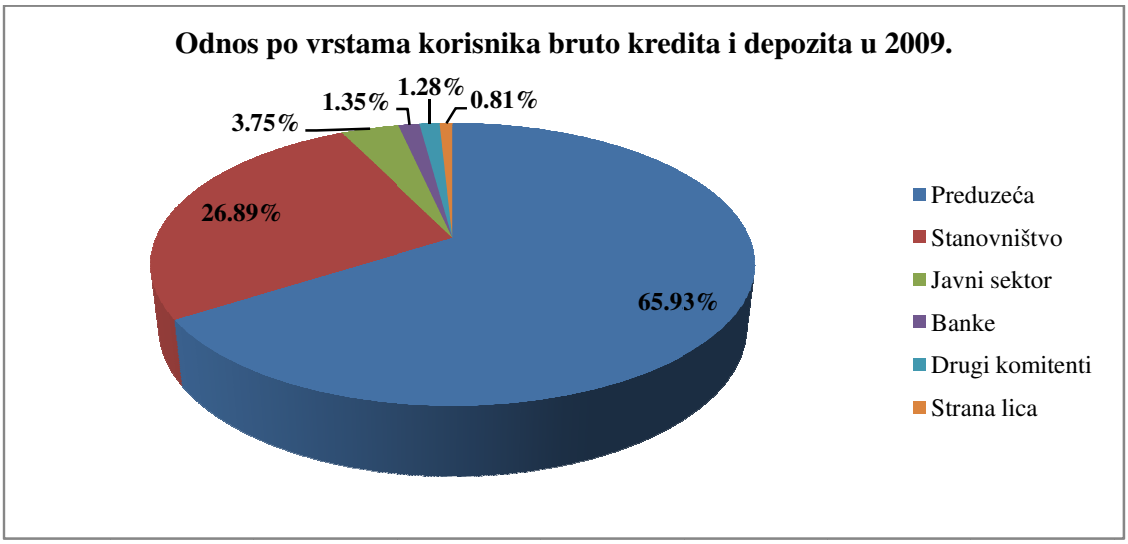

Grafikon 33. Odnos po vrstama korisnika bruto kredita i depozita u 2009.

Iako su, iz ugla stabilnosti bankarskog sektora, plasmani javnom sektoru sigurni i promenom strukture ukupnog portfelja doprinose poboljšanju njegovog kvaliteta, kretanje kreditne aktivnosti potrebno je posmatrati pre svega iz ugla plasmana privredi i stanovništvu, budući da isključivo ti sektori mogu, kroz stimulaciju tražnje, stvoriti preduslov za održiv privredni rast u Srbiji. Realni rast kredita privredi i stanovništvu u velikoj meri podstaknut je subvencijama države.

ZAKLJUČAK

U savremenim uslovima poslovanja kada su makroekonomske promene nagle Banca Intesa a.d. Beograd je ostvarila usporen ali ipak realan rast kreditnih plasmana i očuvala svoju lidersku poziciju dokazavši iznova da je neprikosnoveni lider na lokalnom tržištu i pouzdan oslonac svojim klijentima, zaposlenima i lokalnoj zajednici. Pomenuto dostignuće posebno dobija na značaju ako se ima u vidu činjenica da je od 2008. godine globalni finansijski i ekonomski sistem ušao u period krize kakav nije zabeležen u poslednjih pola veka.

Osnovna hipoteza koja glasi da je Banca Intesa a.d. Beograd kao najveća banka u Srbiji ima široku paletu svojih bankarskih proizvoda sa kreditima u svojoj ponudi koji pokrivaju zahteve klijenata je potvrđena. Kreditna aktivnost Banke posmatrana kroz vremenski period gde su ostvareni pozitivni rezultati i rastom kreditnog portfolia gde su joj klijenti ukazali poverenje uzimajući kredite i tim postupcima su kao najtačniji pokazatelj tržišta potvrdili osnovnu hipotezu da su zahtevi klijenata zadovoljeni. Posebna hipoteza koja se odnosi na konkurenciju među bankama, u uslovima smanjenja marže kamatnih stopa, koji dovode do povećanja administrativnih i marketinških troškova i ograničenja profitne marže za tradicionalne bankarske proizvode, što uslovljava potrebu za traženjem novih proizvoda kako bi se povećala produktivnost i profitabilnost je potvrđena. Promenama u uslovima tražnje, posebno povećanje kamatnog rizika, promenama u uslovima ponude, posebno razvoj informacionih tehnologija, kao i želja da se izbegnu stroge regulative koje podrazumevaju visoke troškove. Zajedno ove promene predstavljaju glavne motive za nastajanje finansijskih inovacija. Stoga je potvrđena posebna hipoteza da je realna potreba banaka za traženjem novih proizvoda kako bi se povećala produktivnost i profitabilnost. Posebna hipoteza o kreditu kao primarnom bankarskom poslu i pored činjenice da globalizacija i elektronsko bankarstvo proširuju ponudu bankarskih usluga je potvrđena na osnovu bilansa stanja bankarskog sektora. Može se uočiti da najveći deo bilansne aktive banaka čine dati krediti i depoziti. Hipoteza koja glasi da Banca Intesa a.d. Beograd ima najveće učešće na tržištu kredita u Srbiji je potvrđena na osnovu rezultata u ukupnim kreditnim plasmanima prikazanih u istraživanju bankarskog sektora u Srbiji, kao i plasiranih subvencionisanih kredita Vlade Republike Srbije. Hipoteza da Banca Intesa beleži konstantan rast je potvrđenja analizom kreditne aktivnosti Banke kroz vremenski period sa pozitivnim ostvarenim rezultatima i rastom kreditnog portfolia prema stanovništvu, privredi i ukupnim plasmanima. Hipoteza da je Banca Intesa a.d. Beograd inovativna je potvrđena time što Banka poseduje najsavremenije usluge koje su tehnološki u skladu sa internacionalnim trendovima što se odražava na korist klijenata olakšavajući im korišćenje bankarskih usluga uz pomoć elektronskog bankarstva i biznis kartica. Potvrđena je hipoteza o zastupljenosti Banke na svim delovima tržišta sa svojom poslovnom mrežom ekspozitura, centrima za stambene kredite, POS terminalima i ATM uređajima. Pojedinačna hipoteza da se kreditni rizik može svesti na razumnu meru, ali da je nemoguće sasvim ga eliminisati je potvrđena. Ocenom kvaliteta kreditnog portfelja za svaki kredit pojedinačno kada su u pitanju veliki krediti, reprezentativnog uzorka za pojedinačne kategorije kredita i zajmoprimaca kada se radi o većem broju manjih kredita sličnih performansi i približno slične ili iste kategorije zajmoprimca i poštovanjem propisanih

procedura u odobravanju kredita ali je nemoguće potpuno ga eliminisati nedostupnošću tačnih informacija kada će zajmoprimalac dospeti u teškoće otplate kredita. Hipoteza da je potražnja za kreditima u Srbiji konstantna je potvrđena analizom zaduženosti građana i privrede u Srbiji gde je konstantovan rast. Hipoteza koja glasi da je za racionalno korišćenje usluga kredita potrebna edukacija je potvrđena istraživanjem stručne literature sa praktičnim primerima i primerima kredita Banca Intesa. Potrebno je uzeti u razmatranje sve troškove i dodatne naknade kako bi se uzela u obzir realna cena kredita pri odlučivanju za korišćenje kreditne usluge u skladu sa ličnim mogućnostima. Hipoteza da je likvidnost privrede Srbije na niskom nivou je potvrđena velikom zainteresovanošću pravnih lica za kreditima za održavanje likvidnosti.

Potrebno je uvođenje novih proizvoda i usluga radi zadovoljavanja potreba klijenata i opstanka banaka u novom ekonomskom okruženju. Iako tradicionalne bankarske usluge pružaju osnovu za poslovanje, u konkurentskoj tržišnoj privredi je potrebno imati široku lepezu usluga za sve zahtevnije klijente. Banke će u budućnosti morati posebno da se fokusiraju na istraživanje tržišta radi identifikacije preferencija budućih klijenata, paralelno sa intenzivnom edukacijom zaposlenih o kvalitetnom savladavanju veština i novih znanja u pružanju identifikovanih proizvoda i usluga klijentima. Cilj je ostvarenje maksimalne dobiti od naknada, odnosno provizija, a ne od kamata kao što je slučaj u tradicionalnom bankarstvu. Promene u tehnologiji utiču na povećanje produktivnosti i profitabilnosti, stoga se sa sigurnošću može očekivati da će tehnologija biti jedan od glavnih generatora promena u bankarskom sektoru.

Istraživanjem teorijskih saznanja zaključeno je da je formiranje cene kredita kompleksno. Kao usluge sa dugom istorijom i nepromenjenim osnovnim principa na kojima se zasniva, u savremenom poslovanju i visokoj konkurenciji dodati su u obračun dodatni troškovi koji utiču na konačnu cenu kredita.

Rizik u bankarskom poslovanju kao relativno nov sektor bankarskog poslovanja igra sve važniju ulogu u periodu globalizacije i ekonomske krize na količinu plasiranih sredstava. Kreditni rizik se pokazao kao najbitniji u savremenom bankarskom poslovanju. On igra odlučujuću ulogu u sponi između profitabilnosti banke i potencijalnih problematičnih kredita.

Bankarski sektor u Srbiji je relativno dobro podneo glavni udar svetske ekonomske krize, dobrim delom zahvaljujući konzervativnim propisima Narodne banke Srbije koji su sprečavali prekomerno zaduživanje privrede i građana. Visoke obavezne rezerve banaka, po zahtevu NBS, kao i srazmerno visoke kamate, obezbedile su stabilnost finansijskog sektora tako da država nije izdvajala sredstva iz svoje kase radi spašavanja banaka. Nijedna od 34 banke u Srbiji nije imala većih problema likvidnosti niti teškoća u izmirenju obaveza prema osnivačima. Iako je opao profit stabilnost je očuvana. Tražnja za kreditima u Srbiji je i dalje prisutna sa time da se struktura tražnje kroz vremenski period menjala prema vrstama kredita. Subvencionisani krediti Republike Srbije su se pokazali kao uspešni, privreda je bila najzainteresovanija za prevazilaženje problema likvidnosti, a građani su najzainteresovaniji bili za kupovinu potrošačke robe (bele tehnike, nameštaja itd). Poređenjem Banke sa intenzivnom konkurencijom u uslovima veoma restriktivne monetarne politike NBS, koja utiče na obim kreditiranja, stope obaveznih rezervi i visinu kamatnih stopa, ostvareni rezultati odobrenih kredita dokazuju uspešnost poslovne politike Banke.

Strategijski potezi Banke od osnivanja 1991. do tekućeg poslovanja su se pokazali kao uspešni na bankarskom tržištu Srbije. Sa svojom matičnom grupacijom Intesa Sanpaolo čija je članica od 2005. i statusne promene spajanja uz pripajanje, pri čemu je Banka kao sticalac preuzela Panonsku banku a.d. Novi Sad, Banka je prešla put ka uspehu sa svojim strategijskim potezima koji su doveli do sadašnjeg položaja. Banka je zahvaljujući fokusiranosti na klijentima, zaokruženoj ponudi savremenih proizvoda, visokom kvalitetu usluga i težnji ka stalnim inovacijama uspela da ostvari snažan rast u gotovo svim oblastima poslovanja i veoma ubedljivo potvrdi svoju lidersku poziciju na domaćem tržištu.

Ponuda kreditnih usluga Banke je prilagođena zahtevima klijenata Banke, ostalim korisnicima i aktuelnim tržišnim uslovima u Srbiji. Banka je uprkos otežanim uslovima poslovanja ostvarila rast ukupnog kreditnog portfolia u segmentu poslovanja sa stanovništvom i privredom u odnosu na prethodne godine. Uvećani su prosečni obimi datih kredita i depozita ostvaren je kontinuitet izuzetno dobrih poslovnih rezultata, potvrdivši svoju lidersku ulogu kako u delu plasmana tako i u tržišnom učešću.

LITERATURA

1. „Ekonomska enciklopedija“, Savremena administracija, II tom, Beograd 1984.
2. „Leksikon prava međunarodnih privrednih odnosa“, Savremena administtracija, Beograd, 1982.
3. Antonijević Z., Petrović M., Pavićević B. - „Bankarsko pravo“, Savremena administracija, Beograd, 1982.
4. Barać S., Hadžić M., Stakić B. i Ivaniš M. - „Poslovno bankarstvo“, Univerzitet singidunum, FFMO, Beograd, 2005.
5. Bjelica V. - „Bankarstvo“, Stylos, Novi Sad, 2001.
6. Ćirović M. - „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001.
7. Ćurčić U. - „Bankarski portfolio menadžment“, Feljton, Novi Sad, 2002.
8. Dušanić J. - „Poslovno bankarstvo“, Consseco Institut, S Sarajevo – Beograd, 2003.
9. Đukić Đ., Bjelica V. i Ristić Ž. - „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
10. Đurović R., Tatić M. - „Kamate i metodologija njihovog obračunavanja“, Službeni list SFRJ, Beograd, 1987.
11. Golijanin M. - „Bankarstvo Jugoslavije“, Privredni pregled, Beograd, 1979.
12. Hadžić M. - „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007.
13. Irwin R. - „Credit Management Handbook“, Homewood, Illinois, 1958.
14. Jovanović T. - „Potrošački kredit“, Pravno-ekonomski apsekt, UBS, 2004.
15. Jović S. - „Bankarstvo“, Naučna knjiga, Beograd, 1990.
16. Klasens R., Virc F. - „Upravljanje filijalom banke“, UBS, Beograd, 2005.
17. Marjanović V. - „Metodologija izrade poslovnog plana banke“, Jugoslovensko bankarstvo, 2002.
18. Mešić D. - „Prudencijalna kontrola banaka i finansijskih konglomerata“, Stylos, Novi Sad, 2004.
19. Mishkin F. - „Monetarna ekonomija, bankarstvo i finansijska tržišta“, Data status, Beograd, 2006.
20. Pirs V. D. - „Makmilanov rečnik: Moderna ekonomija“, Dereta, Beograd, 2005.
21. Ristić Života i Vuković Dragan „Bankarski sistem Srbije“, Jugoslovensko bankarstvo, br. 3-4/2002.
22. Rose P. S., Hudgins S. C. - „Bankarski menadžment i finansijske usluge“, Data Status, Novi Sad, 2005.
23. Samuels J.M., Wilkes F.M., Brayshaw R.E. - „Management of Company Finance“, London, 2000.
24. Spisak banaka – članica Udruženja banaka Jugoslavije, „Jugoslovensko bankarstvo“, br. 5-6/2001
25. Stanišić M. - ”Iskazivanje i obelodanjivanje efektivne kamatne stope na date kredite”, Računovodstvena praksa, br. 15-16/2003.
26. Todorović O. - „Matematički metodi za finansijsku analizu“, Prosveta, Niš, 1995.
27. Todorović V. - „Uticaj finansijskih rizika na profitabilnost banaka“, Bankarstvo, 2003.
28. Vujović T. - „Upravljanje bankarskim rizicima“, Bankarstvo 3-4/2003.
29. Vuković D. - „Principi upravljanja rizikom za elektronsko bankarstvo“, Bankarstvo, br. 11-12/2003.

30. Vuković D. - „Savremeni bankarski proizvodi i poslovi“, Udruženje banaka Jugoslavije, Beograd, 1996.
31. Zakon o bankama, Sl.glasnik RS, br. 107/05, od 2.12. 2005. godine.
32. Živković A., Stankić R. i Krstić B. - „Bankarsko poslovanje i platni promet“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.

Ostali izvori:

1. Banca Intesa a.d. Beograd - „Espresso 13 - Oktobar 2010.“.
2. Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2008.“.
3. Banca Intesa a.d. Beograd - „Godišnji izveštaj 2009.“.
4. Banca Intesa a.d. Beograd - „Opšti uslovi poslovanja” 27.10.2009.
5. Banca Intesa a.d. Beograd - „Statut“ 29.9.2006.
6. Ernest & Young – „Banca Intesa a.d. Beograd Finansijski izveštaj za godinu koja se završila 31. decembra 2009. godine“.
7. NBS – “Izveštaj o stanju u finansijskom sistemu 2010.”, Beograd, 2010.
8. NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za II kvartal 2010. godine“.
9. NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za III kvartal 2009. godine“.
10. NBS - „Bankarski sektor u Srbiji – Izveštaj za IV kvartal 2006. godine“.
11. www.b92.net
12. www.bancaintesabeograd.com
13. www.blic.rs
14. www.emg.rs
15. www.emportal.rs
16. www.euribor-ebf.eu
17. www.group.intesasanpaolo.com
18. www.kamatica.com
19. www.krediti.rs
20. www.nbs.rs
21. www.poslovnimagazin.biz